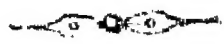

శ్రీ రత్న.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

భోజునివలెఁ నండిఁపాకర్వభౌముడును; దై నుమీ విశేషభూషణ

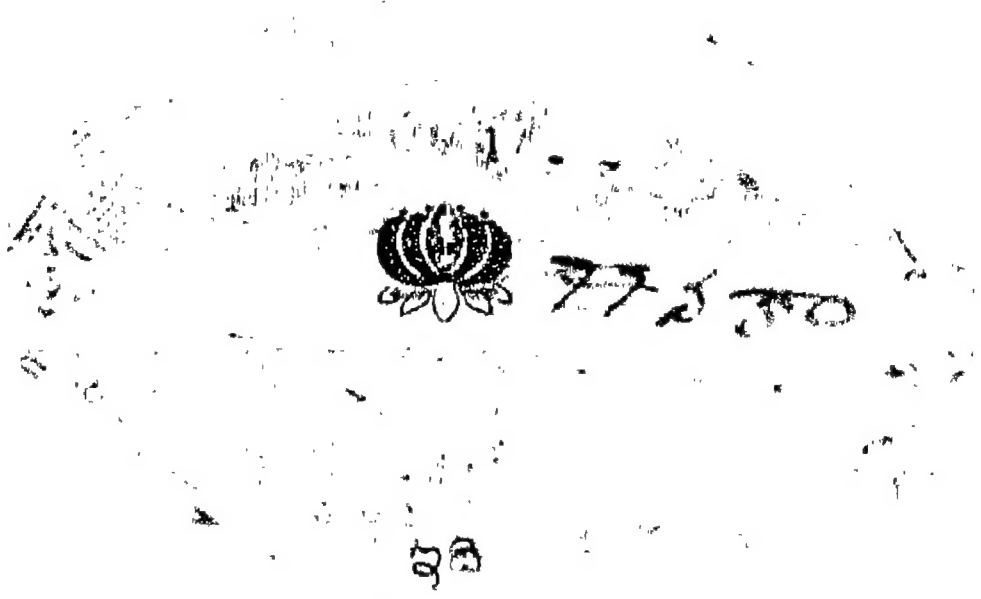
లగు మందారమాలాది కాంతాపూణులగు నాయకుడు

నగు గోచనమహారాజు చరిత్రమయిన

చమత్కారకథాకల్పాలిని 77వ భాగ

ద్వితీయ భాగము.

32 X

చిలకపాటి - వేంకటరామానుజశర్మగారిచే

రచియింపబడినది.

చిలకపాటి - తిరుమలాచార్యులవారిచే

“ హిందూరత్నాకర ” ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపబడినది.

చెన్నపురి.

1929.

రిజిస్టరుకాపీరైటు.]

[ప్రతి 12 అంజురాలు.

చెన్న పురి:

పిడుగు - వేంకటకృష్ణారావు పంతులవారి

“హిందూరత్నాకర” ముద్రాక్షరశాలయందు

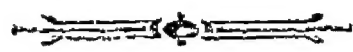
ముద్రాంకితము.

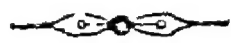
శ్రీ రాధాకృష్ణపర బ్రహ్మజ్ఞేనమః.

—o—o—o—

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

తృతీయతరంగము.

క. శ్రీనారదమునిసన్నత,
సూనపతీపంచబాణ మధుదైత్యహారా,
సూనశరజనక సత్య,
జ్ఞానానందస్వరూప జలజాతాత్మా.

అవధరింపు మట్లు తదనంతర వృత్తాంతం బరయం గోరి యున్న మంత్రి
కుమారునితోఁ జిలుక యిట్లనియె. అప్పుడా మదనమాలయు.

నీ. పతి పేరురముపైకి బాళిమీఱఁగ నెక్కి కులుకుచన్దబ్బలఁ గ్రుమ్మిక్రమ్మి,
నాథుమోమున మోము నర్మిలిఁగడియించి నుచుమోవి మొనపంట నొక్కినొక్కి,
పెనిమిటియూరులఁ బేర్చితోఁగడియించి యందంపుఁదొడలచే నదిమియదిమి,
మోహనాంశునియంగములయందుఁ గలయంగఁ జెలుపున మైదీఁగెఁ జేర్చిచేర్చి,
గీ. సుందరాంశునిచెయ్యుల సొక్కిసొక్కి । కాంతుఁడింపొందులీలలఁ గాంచికాంచి,
సురతచాతుర్యముల వేడ్కఁ జూపిచూపి । నలిపె మగలీల లాబాల సరసలీల.
ఇట్లొకింతతడవు వినోదంబుసలిపి తద్రతాంతంబునందు.

చ. పులకలుగ్రమ్మఁగా మెయినిఁ బువ్వులు వేనలినుండి రాలఁగాఁ,
బలుమటు నూర్పుగాడుపులు బర్వఁగ లేఁజెమటల్ దొరంగఁగాఁ,
గలికియు లేతన వొలయఁ గాంతునికన్నులు మూసి సిగ్గునన్,
సాలుపులు బైకొనంగఁ బతి సొక్కగ వక్షముపైన వ్రాలినన్.

సరసుండును దాని బిగ్గకవుంగలించి మోవిలేనియలామెలలిచ్చుచుండె. అట్టిసమ
యమున మందారమాలమాత్రము లతొసికుంజమునకుందరిసి వచ్చుచుండెను. మదనమాల
రతిచతురతఁ గనుచు నన్యం బొకింతనేపు మఱచియున్న దానంగానఁ గమలవతి మందార
మాల నెడబాసి యూసికుంజపు ద్వారమునకు వచ్చుచుండుట యలుంగస్తేతి. అట్లు

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మజ్ఞేనమః

భగవతినామొగంబైనజూడనొల్లదుగదా. ఆమహాత్మురాలి కప్రియయైబ్రతుకుటకంటె ప్రాణములు పరిత్యజించుట మేలు. అనియనిన రాజకుమారుండు దానితో మదనమాలా కమలవతులనట్టివిప్రియురాండ్రని యెంచకుము; మందారమాల ముగుడగావునను తాను నిట్టిదియగాననునీకు విప్రియం బొకప్పుడైనఁ జేయనొల్లదు; ఇదిసాంఖ్యాయని చెవికెక్కుటకు విధంబులేదు; కమలవతి నాకు రెండవ హృదయంబుగాని యన్యురాలుగాదు. మదనమాల కప్పు కనిపట్టినందుకై నీతప్పు నీయొడింగట్టి చూపిపోవచ్చినది. అంతే కాని విప్రియంబొనరింప వచ్చినదికాదు. కమలవతి కళావతులకును నాకునుదప్ప నితరుల కీయ ద్యానవనమునకువచ్చెడు మార్గము సయితము తెలియదు కాన నితరులువత్తు రేమో యసుభయము మానుము. మనమిరువుర మీరాత్రి యిచ్చట వసియించుట ముందే కమలవతి నావలన నెఱింగియున్నది. అందుకై చింతింపకుము అని యిట్లనేకవిధముల పరసాలాపములు సలుపుచు దానిమనోగతంబగువంతం గొంతదొలగించి చిటునగవుతో ప్రాణవల్లభా! శుకంబు మందారమాలరాక యెఱింగింప నీవు భయసంభ్రమంబులతోఁ దలిరులశయ్యఁదిగిన ఒలాసం బిప్పటిక్కిని మనంబు నెడబాటుదు.

నీ. గురుతిరుకుచకుంభకోరకాగ్రంబుల నొకహస్తమున నంద మొప్పమూసి,

కరఁగినకనకంపుకాంతులీ నెడునూరుమూలంబు పెరచేత లీలఁగప్పి,

వీడియంసంబుపైవేలాడుకచభార మనవదమీరంగ గుదురుపటిచి,

సంత్రస్తహాయనసారంగశిశులీల బెలుకువాలూపులఁ బెదరిచూచి,

గీ. వీడుమని నన్నుఁ గనుపైగ వేడుకొనుచు । నాదుకొనరుల నునులేతనవ్వుదోప,

వేగ యుపరతిఁ జాలించి ఒరులశయ్యఁ । దిగిననీనీటు తమి మఱి దీటుకొలిపె.

చ. కలికి పునారతంబునను గబ్బిచనుంగవ యుబ్బుసూపఁగాఁ,

గులుకుమిటారి లేనడుము కొంచముగా నసియాడ లజ్జయన్,

వలపును బైకొనంగ వరపర్తిని ప్రేమ సెలంగ నన్నుఁగా,

వలసి యొకింత నీకులకుపైఖరులన్ మగబాడిఁ జూపవే.

చ. వరతరవీరసంగరము వర్ధిలిముమ్మరమై చెలంగఁగా,

సరగునవింటినారి తెగుచాడ్చుననయ్యెనుమున్రతంబు ఘ,

స్మరుడయియేచెడిన్మరుఁడుచారుఒలాసిని వేగవచ్చియా,

దరమునఁ గంతులీలల ముదం బొనగూర్చుము నేర్పు పెంపునన్.

క. రమ్మా విరిశయ్యకుఁగర! మిమ్మా పట్టుకొన నొక్క నిమ్మా యధరం,

బిమ్మా బిగికొఁగిలి గయి! కొమ్మా మగబాడిఁ గూడుకొరిక మరలన్.

అని యిట్లు తమిదాళలేక యారాకొమరుండు తనచేతఁ దానికతంబు పట్టికొనం బోయిన నామదనమాల చుటుకుమిటారిచూపులం జూచుచు జూచుచు నొందుచోటికిం

బోయిన నాసరసుండు దానివెన్నంటి యడుగులు ద్రొక్కుకొనుచుఁబోవుండు నాని
కుంజంబులో నలుప్రక్కలందిరిగి యొదిగియు నతండు ననుసరించుచుఁబోవ నింక
నితండు విడువండనియెంచి యొకచోట నిలువంబడి చీరెగట్టుకొనంబోయి యాతనిచే
నాకృష్టచేలయై యాలీలాపతి రాజకొమారుంజూచి యిట్లనియె.

ఉ. వందనశోడ నన్ను పెఱవారలు సూడఁగ మానహానిఁగా,
వింపఁదలంచియే యిటకు వేడ్కఁ గళావతిచేత మున్ను ర,
ప్పించి రహస్యభూమి మఃభీతిని చేయునదేమితేక యొ,
క్కించుక సంభ్రమించునను నీవు గ్రహించి హసించు చాత్మలోక.

క. తప్పించుకొనును పాయం | బొప్పమిచే మిన్నకున్న యువిదను వలపుల్,
జొప్పడ శయ్యకుఁదారిచి | మెప్పుగ రతికేళిగూడి మించెడుతమిచేక.

క. పలుమరు విడుమనివేడఁగ | నలయించుచు నుపరతంబు నాశనలుప న,
న్వలపునఁబ్రైకొని పలదనఁ | గళలంటుచుఁ మారుకేళిఁ గలఁచితిని వెనక.

అప్పుడు.

క. పెఱవారిజాడ లాఱసి | బిఱబిఱ లేవంగఁ దలఁచి బీతు గదుర పెం,
దుఱు మసియాడఁగ శయ్యకు | నొఱఁగఁబడంబోయి నేను నుపరతి వీడక.

క. వదలక బిగికాఁగిట నీ | వదయత నను జీర్చిపట్టి యదుఱుకొనఁగ నె,
మ్మదిఁ గదురుభయము దోపఁగ | విదితంబుగ వేడుకొనుచు విన్నదనమునక.

క. వెచుకకు నీడిగిలంబడి | యనువున బిగికాఁగిటికిని నంతటవెలియై,
తనహస్తమునం బట్టిన | నినుఁ చేత విదిర్చి లేచి నేర్పుచెలంగక.

ఉ. ఇంతకుమున్ను చీరె యొకయించుక దవ్వలఁద్రోచియుండుటా,
క్కింత యెటింగి తత్తరము నేడైఱ సిగ్గును మేరమీఱఁగాఁ,
జెంతలఁ జూచి చేలమును చేతుల నంటెడునంతలోన న,
భ్యంతరసీమ కాచెలువ యల్లన నవ్వుచు వచ్చెఁ జెచ్చెఱక.

క. న న్ననవలసినమాటల | నన్నింటిని బలెక్కఁ జెలియ యనుకూలముగాఁ,
చిన్నతనంబున మేలగు | కన్నెటికంబునకు హానిగలిగెనునాకుక.

క. ఇంతటితోవిడువక ని | శ్చింతగతిఁ బునారతంబు సేయఁగ మదిలా,
సంతసపఱచెదు మోహా | క్రాంతుఁడనై తగవు మాలి కాతుకమొప్పక.

క. నను నిర్బంధమొనర్చెదు | విను నీచేజిక్కికొన్న పెట్టినయితి నే,
యనువున దప్పించుకొన | న్నను జాలదటంచు నన్ను నలపఁదలఁచితో.

గీ. ఏమి నేయఁగలను సామి నీయిష్టంబు । చెడకయుండునట్లు చేసికొనుము,
చిన్నదాన నీకుఁ జేతికిఁజిక్కితి । నేకతంబు కొంచె మేమటితిని.

గీ. ఇంక నీవు నేను నేకమై రతులలో । పెనఁగులాడునిధముఁ బేర్చితోడ,
మగువలకును జూపి మానంబు హరియింపఁ । గోర్కీయున్న దేమొ కోడెకాడ.

క. ఊరక యడిగెద వింతయె । నేరవో మోసంపుఁతుల నేర్పున గూడకొ,
జేరుట కేరాకుండిన । దారిచికొని గాఢఁతులఁ దనియఁగలేవో.

క. జారులు తమకార్యములకు । గారడములు చేసి కన్యకలఁ గలఁచి మహా,
క్రూరమదనార్తి యడఁగం । జేరరె యాచేడెగతులు చింతిలక మదికొ.

క. సమరతి సేయఁగ జూడం । దమకించునో లేక యుపరతం బాచెలి యు,
త్తమముగఁ గాంచునో రతిబం । ధములం జూడంగ మదిని తత్తరపడునో.

క. నీతో సమరతి యుపరతి । బాతిగ సలుపంగ లేనిభామామణికిం,
జాతుర్యము నేర్పెడుసం క్తేతమునను సలిపితివి నికృతి నీచెయువుల్.

అని యిద్విధముగా నడిగిన నారాజకుమారుండు తనమనంబున నిట్లు వితర్కించె.
ఈమదనమాల తన తప్పుఁ గనిపెట్టుటకు కమలవతి నికుంజములోనికి వచ్చుటవలనను,
ఈరేయి యానికుంజముననుండుచునని యాకమలవతి యెఱింగియుండునట్లు నేనిప్పుడు
సెప్పుటవలనను వీరందఱు కృతసంకేతులై తనకిట్లుమానహానిఁగావించిరి అని తన మనము
నందు కోపభారమువహించి యున్నది. మంచిది? చతురములగు పంచనముల దీనికోపం
బడంచెదను అని నిశ్చయించికొని యిట్లనియె.

ఉ. పంచనసేయనీకగునె వల్లభ యంటివి నిక్కమేనుమీ,
పంచశర్తార్తి పెల్లెగయ బాళి మనంబున నేయడంచి యె,
క్రించుకతోపనీక మది నెక్కుడుసిగ్గునఁ గుందుకన్నెలకొ,
పంచనలేనిచోఁ గలయవచ్చునె సూనశరుండు మెచ్చునే.

అది యట్లుండనిమ్ము. పెరిచేడియలు వచ్చుచున్న జాడలరసికాఁగిలి వీడుమన్న
వీడకపోతివనియంటివి. అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వినుము.

క. ననుఁ దొలుతఁ జూచి సంభ్రమ । మును సిగ్గును గదుర నీవు మొఱగించనఁగ నొ,
య్యనఁ జేరవచ్చి నేసాం । పున నీకరముం గ్రహింపఁ బూనినయపుడుకొ.

ఉ. పౌదరసంబురీతి బహుభంగులఁ జేతికిఁ జిక్క కాత్మ సం,
మౌఢము మీరఁగాఁ దిటుగుమోహనగాత్రని నిన్నుఁజూచినే,
నాదటఁబట్టి మోవిఁ దమినపు చుటుక్కున నొక్క నాభికిం,
మీఁదుగఁ జేయఁ దార్పఁగను మీనవిలోచన కేళి నప్పుడుకొ.

చ. ఘనమగులజ్జ నీవు సముఖంబున నిల్వక వే తొలంగ నే,
ననువునఁ జేయివట్టి తమి నప్పుడు కాఁగిటఁ జేర్చి యున్నత,
స్తవయుగళంబు చేత సరసంబుగ నంటుచు నేర్పుమీఱినీ,
విని వడి వీడ్చి యూరులకు వేడ్కఁ గరంబుఁ దెనుల్పునప్పుడున్.

చ. స్తనములఁ బైటఁ జార్పఁగను జక్కగ నీవును నొత్తుకొంచు నుం,
డిన వడినీఁజిఁ జార్పఁగ మది న్నునుసిగ్గుదయింపఁగాఁ దొలం,
గనుగమకించి చేలమునుగట్టిగఁబట్టికొనంగ జార్చి నే,
ననువునఁ జేయివట్టుకొని యప్పుడు కాఁగిటఁజేర్చి బోవుడున్.

ఉ. చేలము నేహరించుకొనఁ జేడియ నీవు వివస్త్రులైన నేఁ,
దాళఁగలేక సెజ్జకును దారిచి వబ్బని నీవు పల్కఁగా,
లాలితరీతి మన్మథవిలాసరసైకవిముగ్ధచి త్తతన్,
మేలిమితో రతి క్రియకు మెల్లన నిన్బ్రతిహల్లునప్పుడున్.

చ. అదె యిదె వచ్చె నెచ్చెలి యటంచును వంచనచేతఁ బల్క నే,
మదిభయమంది తత్తరిలి మానఁచు నవ్వలికేగ నీవు న,
మృదమున మోము పంచుకొని మాటికి లేనగ పంకురింప నా,
యదనున నీవు నన్న పరిహాసమొనర్పఁగలేదె? నెచ్చెలీ.

చ. పలుమరు కేళిమై నిటు లబద్ధపుమాటల బేలుపోతినీ,
వలన నొయారి యట్లయని నైశమ నవ్మక యూరకుంటి యా,
చెలువయు వచ్చె ము న్ననిదచెప్పినవన్నియుఁ దప్ప లైనచో,
నలనిజమైన నమ్ముదురె యాత్మల నావగలాడివాక్యముల్.

అదియునుంగాక యుపరతిఁగూడునప్పుడు పెఱచేడియలజాడలారసి నీవు తద్ర
ంబు సాలించి శయ్యకు నొఱఁగినను వదలని యపరాధంబు బొక్కటి గలదు. అది
రింపుము.

సీ. ముద్దులుగుల్కు నెమ్మోముదామరయందుఁ గులుకు లేనన్వలు మొలకలెత్త,
బటువుచన్దబ్బలభార మోర్వఁగలేక యలఁతి లేనడు మసియాడుచుండ,
లజ్జాతిరేకవిలాసభాసురము తొక్కుల నరసొక్కు వన్నిగుల్కు,

విరులమాలికలతో వీడి పెందురుము నాయురముపై వ్రేలాడు చొప్పుమిగుల,

గీ. తమిని మగబాడి నల్పనీతనునివాస । మప్పుడొకక్రొత్తయైన నే నాశఁ జూడ,
కున్నఁ బ్రాణమువోపునట్లన్న నిన్ను । విడువలేనైతి నీవు నన్వేడికొనిన.

ఇది తప్పగాఁ గ్రహించినను సరే? లేక సూక్ష్మంబునని తప్ప గాదని యెంచి నను సరే?

చ. కలికి రతాంతమందు వలిగ బ్బిచనుంగవ తొమ్ముఁ గ్రమ్ముచుకొ,
వలపున నొక్క మోవి బలవంతముగాఁగ నొసంగి నాకు నీ,
వలఁతిగనవ్వుచుం బయిన నందముమీరఁగ వ్రాలి నాథ నీ,
వలసితివేమో వీడవలదంచు వచింపుచు నుంటి వల్లనకొ.

అది యలఁతిగానుండియును నాకు బలుఁతయగుచు గురూపదేశమువలె నవరి త్యాజ్యమై యుండె. అని చెప్పిన మదనమాల యాతనిచతురవచనంబుల కలరి యావగ కా నిందైకొని కమ్మనిమోవి పానకమ్ములిచ్చి ప్రాణనాథా జరిగిన సందర్భవిశేషమునుబట్టి యాలోచింపక నిన్నిట్లు విడనాడితిని. స్త్రీబుద్ధి యెల్లప్పుడు మీఁదటివిషయంబుల నెఱుంగక తత్కాల సంప్రాప్తములగు శోకమోహక్రోధాదుల బయలుపఱచి తుదకు యధార్థంబు దెలిసిన యనంతరము తాఁజేసినవానిం దలంచుకొని యనుతపించుచుండునది గదా? ఏఁజెప్పిన వచనములకు మనస్సున సంతపింపకుము. నీయిచ్చవచ్చినట్లు నాతో సుఖంబులు వడయుము. అని వేడుకొనుచుం బలికిన నారాజకుమారుండు సంతపించుచు నావన్నెలాడితో ననేకవిధసరసాలాపంబులు నేయుచుఁ బునారతి నలువఁ గడంగి యాబాలికామణిని శయ్యకుండారిచి తత్కాలసముదేశం బగుసిగ్గుచే చీరసవరించుకొనం బోయిన యాచారుహాసిని కటీతటంబున నుండువలిపెంపుదుకూలము నుపాయంబుమీఱ నవనయించి దానియనవద్య సౌందర్యలక్ష్మీలాసభాసురంబు లగుమనోహరాంగంబులం గని మెచ్చుచుం బచ్చవిలుకాని పనులకుం గొన్ని తచ్చనలు నేయుచుండె. ఆమదన మాలయు రాజపు త్రుండు నిట్లన్యోన్యానురాగంబులెచ్చి యనేక సురతోపచారంబుల నానందమహాంబుధిం దేలుచుండుటంగాంచి యిట్టి సౌఖ్యము మన కివరకు లేక పోయెఁ గదాయని యెంచుచు నాప్రాణవల్లభం దలంచుకొని విరహవేదన కోర్వంజాలక సంత పించుచు నాతమాలవృక్షపుఁ గొమ్మలనడుమ నొకయెడ నాకులు దట్టమై గుబురులు గొనియుండుచోట వసియించి వారల విలాసంబులు గాంచుచు నలుదిక్కులును గలయఁ బరికించుచుంటి.

అట్టి సమయంబున నొక యాఁడుచిలుక యాచెట్టు కొమ్మకు వచ్చి చేరెను. మంత్రికుమారుడా! ఆచిలుక ముద్దు పల్కులును, దాని సింగారంబును, దానిమేని నిగ నిగలును, దానినీటుచు గాంచిన నారతిదేవి ముద్దుచిల్కయేయని చెప్పవచ్చు. వేయి మాటలేల? దానింగాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మోహసాగరమున మునింగి దరి గానకయుండె. అప్పుడు నేను తిర్యగ్జాతిసులభం బగునతిచాపలంబుచేత దానిసమీప

మునకుంబోయి యాచిలుకముక్కుతో ముక్కుజేర్చి ముద్దుగొనంబోతిని. అప్పుడా యాచిలుక మొగమియ్యక యొదిగినిలచి నన్ను గాంచి యోరాచిలుకా నేను బహు దూరమునుండి యాకాశమ్యామున వచ్చుటంబట్టి నాతెక్కు నొప్పిగొనియున్నవి అంగములన్నియుఁ బరిలిపోవునట్లు సలుపుచున్నవి; దప్పియధికమై నాలుక లోనికీడుచు కొనిపోవుచున్నది; ఇంక నాలుకైదుమాటలధికముగా మాటలాడుటకుఁగూడ శక్తి లేదు నేను బహుదేశములు చుట్టిచూచుచు నస్తమయమగుచోట నితరపక్షులసంచారము లేని స్థలమునుగనిపట్టి యచ్చట రాత్రులు పసించుచు మాకునాడు బయలుదేరిపోవుట నియతము అట్లేజరుపుకొనివచ్చుచు నీదినము ఈనగరమున ననేకస్థలములు వెదికి చూచియు నట్టిచోటుగొరకక తిరిగితిరిగి యలసి యీ పొదరింటికి వచ్చితిని ఇచ్చట నీవతికామాతురుండవై ననుఁగూడవచ్చుచున్నావు. లోకమునందు మార్గాయీసముచే బడలివచ్చువారికి నింటివారు ఫలమూలాదుల నాతిశ్యము నేయుదురు గాని రాఁగానే యిట్టిపనులకు బలవంతమునేయరు. అదియునుంగాక బహుదినముల నుండి శరీరసౌఖ్యములుమాని విరక్తిచే దేహభారుణకుష్మాత్తమె యాహారాదులు భుజియించుచు దినమున కొకయూచుగాఁ దిరుగుచు దుఃఖవేగమున నుల్లాసములేక పరులతో మాటలాడుట కిష్టపడకయుండునట్టి నాతోసుఖము లనుభవింపవచ్చుచున్నావు! నీవలెరాజాంతఃపురమునందు రసికలగు నృపకాంతామణులకరకమలములచే లాలింపం బడుచు వారలుచేయు పోషణములచే సుఖముగఁబెరిగి వారుచెప్పిన చమత్కార పద్యాదులను నేరుచుకొని యితరుల కాహ్లాదావహముగఁ గులుకు పలుకులుపలుకు నాడు చిలుకలతో గదా నీవుపొందు చేయఁదలసినవాడవు. నన్నుఁగోరుటనీకుందగునా? అనిచెప్పఁగా దాని మాటలకాశ్చర్యపడి నేను నతిత్వరితముగఁబోయి కొన్ని దొండపండ్లును కొన్ని మదర బండినమాదీఫలములును సమీపవృక్షముల నుండువానిని గొనివచ్చి యాచిలుకకిచ్చి యవి భుజియించిన యనంతరము జంబూఫలంబులం గొన్నిటి నొసంగి తద్రసం బాయాడు చిలుక యాస్వాదించి మర్దశ్రమను బరిహరించుకొని యాచెట్టు కొమ్మపైఁ గూరుచుండఁగా నేను దానిసమీపమునకుంబోయి ఓచిలుకా నిన్నుంగాంచినం దొల్లరాజకుమారికలయొద్దఁ బెరిగినదానివిగాఁ దోచుచున్నది; లేనియెడల నిట్టి వాక్చాతుర్యమును మనుష్యవచనములును బట్టుపడవు. అట్టినీకిట్టి దుఃఖకరమగు దశ సంభవించుటకుంగారణం బేమియొ? తెల్పుము. నిన్నుంగాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మిగుల ప్రేమాన్ధులై యున్నది. అనియడుగుచుంటిని. మాసల్లాపములు రాజపుత్రుండును మదనమాలయును విని యీచిలుకలు పరస్పరమేమో మాటలాడుకొనఁ బోవుచున్నవి; ఈకథవిందము అని జాగరూకతతో నాలకించుచుండిరి. అప్పుడు చిలుక నన్నుంగాంచి యోరాచిలుకా నాకు నీవు సకలోపచారములునుజేసి నేరదేర్చి బహుదినములన్నే హితునివలె నాకష్టసుఖములకు

భేదమోదములొందుచున్నావు. నీకుఁజెప్పుక నావృత్తాంతంబు మఱియెవ్వరికింజెప్పుఁ
బోదు? అయినను నన్నవారలకు విశేషసంతాపకర మగునావరిత్రంబు మీపంటివారికిం
దెల్పి యాయాసముఁ గల్పించుటంజేసి యేమియుపయోగమని తలంచి యూరకుండుటకు
నామది తలంచుచున్నను నీనిర్బంధము నన్నిష్ఠుడు చెప్పఁజేయుచున్నది.

మదనమాల చరిత్రము.

ఇంతకుబహుదూరమునఁ బాంచాల దేశమునందు ధర్మదంతంబునగు మొక్కటి
గలదు. ఆనగరమును కూరబాహువనువాఁడు సంతకు ణము నేయుచు నా దేశమునకంతకు
నధిపతియగు కాంపిల్యనగరాధిపతికి నేతేలింగప్పంబుగట్టుచు జనులనుగి శేషాదరముతోఁ
బోషించుచుండును. అతనికి జయచంద్రుండును, ప్రతాపచంద్రుండును నిరువురుకుమారులును
మదనమాలయను కూతురుగల్గిరి. అకుమారు లిరువురును దగువయస్సున నుప
నీతులై సొంగవేదాధ్యయనంబుచేసి ధనుర్విద్యయందు రామలక్ష్మణులవలె నొప్పుచు
బాహువీర్యముచేత శత్రుభయంకరులైయుండిరి. మదనమాలయు గురువులయొద్ద విష
యంబుతో సంగీతసాహిత్యములను ధర్మశాస్త్రార్థింబులనెఱింగి హోటకాలంకారదుల
యందు శారదయేయనియు రూపమునందు సింహరాజేయేయనియు నాదేశమునందు
బ్రసిద్ధికెక్కిను.

ఈ. పల్కులు చిల్కపల్కు లలబంగరుబొమ్మయొ యారిమాపుట,
చిల్కలతేని తత్తడిజీరనినుల్కులు మేనికాంతులా,
కక్కుపసిండితక్కులు నిగారపుంబున్నను చందమామయా,
కుల్కుమిటారిబోటి తేలిగోముమొగంబు నిజంబు నెప్పెచిత.

సీ. కనులెత్తినాచెనా కలశపయోనిధియల లటు నీచనయట్టులుండు,
రక్తిమెబల్కెనా రాజకీరావళుల్ చెలంగి పల్కి నయట్లు జలయుచుండు,
సరసతనవ్వెనా శారదచంద్రికాపనులు వర్ణనయట్లు పన్నెగుల్కు,
లీలమైనడిచెనా నాలమరాళంబు లనురక్తి నిరిగినయట్లులుండు,

గీ. నంగకాంతులుపర్విన నచటనచట హోటకద్రవములుసల్లినట్లు ల్లుండు,

కన్నెసింగారమెన్న నాకవలగర్భనకును కల్యణిబుగాదని నమ్మవచ్చు.

మఱియు వాకన్నియ యష్టదశవర్షీయయయి యనన్యసామాన్య రూపరేఖావిలా
సంబుచే జూపరుల కత్యాశ్చర్యంబుఁ గల్పించుచు నఖిలములగు నలంకార భేదములందును

భందశ్శాస్త్రమునందును, నాటకములయందును, రసవిభేదములలోను, తనతో సాటి భూలోకములలేదని సకల దృష్టములు ప్రతీయింపఁ జూపినను ప్రముఖ శాఖరామంధలంబు నందు ప్రసిద్ధికెక్కెను.

అదియునుంగాక తనభక్తివిశ్వాసములకు నశనతలై పెక్కండు పెక్కు జేశములనుండియే తెచ్చి కాపాలిక, ధౌన్య, నైపుణ్య కాంతలు మిగుల వృద్ధులగు వారును వరి ప్రాజికలును తనవనసంపించుచు నచ్చునచ్చును సనుయోజితకథాలాపములు సెప్పుచుండనందుఁ దత్తద్దేశరాజకుమారుల వీరకౌమార్య గాఢభీష్ట ప్రేర్య సాయవిద్యానైపుణ్యాదులనడిసి తెచ్చిసికొనుచుండు.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు శుభ్యాహ్న సమయమునఁ దనయింటి కే తెచ్చిచెయ్యెక్క కాపాలికకాంతం గాంచి భక్తిపురస్కారంబు నమస్కరించి తగువిధులఁబూజించి యన్న పానాదులఁ బరిశ్రమింపజేసి నుభవయసంబునం బరుండియుండునాయనపాదంబులు తన తొడల పైనిడికొనియుల్లించు నామదనమాల వినయముతో నిట్లనియె. ఓయమ్మ మీరు సకలదేశములు సంపదించుచు నచ్చుటచ్చటనుండు భూపాలకమార్కులను శౌర్యదైర్యాది సంపన్నులనుగాంచి యున్నారని బా? వారలలో నెవ్వరినుండును సాహిత్యవిద్యాపారంగులగునానను రాజకుమారుండు గలఁడేని యెఱింగివుండు అని ప్రార్థించిన నాకాపాలిక యిట్లనియె. ఓయమ్మమా! నీకును నన్నునకు నుండునామదనమాల సంతసించితి. నీచేయు పరిచ్ఛయ మిక్కిలి ప్రయోజనంబున నను భవదీగురూపలావణ్యాదులకుం దగిన యొక రాజకుమారుని నీకుంజెప్పింఁగొన నోర్చెదబోతిని. ఇంతలోన నీవెవ్వడిగతిని. నుంచి దయ్యె. ఇంగొయ్యది ప్రభులకింబుం జూడుము. ఇదియె యారాజకుమారుని యాకార రూపరేఖాదులకు నర్థంబయ్యెనన్నది. అని చెప్పెయోగవట్టిలో నంతర్వర్తతంబై యున్న యొకచిత్రిఫలంబుందీసి చూపెను.

నీ. తరుణాజ్ఞపత్రశ్చేత్తప్రధామోహనః సంహాసాననమందరంగు,

అపీనవిపులబాహంతరి పరిలంబినపరత్నహరిభానప్రభుండు,

పరిపీఠః రికరపః ఘాట్వనానాపను బాహుచుంబితజానుభాగయతుండు,

తప్తహాటకకాంతిభళధళిత్తైరుక్యాలక్ష్మీరుభాంగిలలాగతనుండు,

గీ. లలిత సౌభాగ్యరేఖానలానరాళి | ప్రేర్యగాంభీర్యశౌర్యవిద్యాగునుండు,

నభినవోద్భూతహృత్సేభుం | ప్రేర్యభూపతివిమూలండ్రికవిండుబొలుచుచుండె.

అట్లుతిమనోహరం ప్రేర్యరాజు మారులయొకరింబుం గాంచి యామదనమాలయొక తనహృదయంబున సచ్చేరుపండుచు నాచిత్రిఫలకింబుం దనచేతికిందుకొని యాభవదీయితండేదేశపు రాజకుమారుండు? ఈతని యాకారాదులంగొంచినం బలుస్సముద్ర

ముద్రితంబగు ధరామండలము నేలంగలఁడనితోఁచెడిని; సవిస్తరముగ నాకుండలుపుమన నాకాపాలికియు నోమదనమాలా యితఁడు చిత్రకేతననగరమునకు రాజైన శత్రుం జయుని కుమారుఁడు. మదనమోహనుఁడని యితనికిఁ బేరు. ఈతని గుణగణంబులువర్ణింప సహస్రముఖుండగు నాచి శేషుండైనను శక్తుండుగాఁడు. ఆకారసదృశప్రజ్ఞా' అన్నట్లు బుద్ధిచాతుర్యమునుగూడ నాకారమున కనుగుణమయియుండను. అవియన్నియునట్లుండ నభిలవిద్యాపారంగతుండైయుండు నితనికి సాహిత్యకళారహస్యంబు మంగొంగుబంగారము నిన్నుంగాంచిన యప్పుడె యారాజకుమారుండును నాకుహృదయసన్నిహితుం డయ్యె నేను దేశములు పెక్కులుచుట్టి చూచుకొనుచుంబోవుచుండి యానగరమునకేగి యా నాగరికులవలన నతని సౌందర్యాదులు విని యొకనాఁడు తద్దృహంబునకుంజని స్త్రీ తులఁ బడసి యాతనియెడంగరిగిన ప్రీతిచేత నీపటంబున నారాజకొమరుని యాకారంబు వ్రాసియుంచుకొని యప్పుడప్పుడు గాంచుచున్నాను. అనిచెప్పిన మందారమాల యేమి యుననక గుచకుంభంబులపయిం బులకలుగ్రమ్మ నానందబాష్పంబులు కన్నులనిండిపర్వ మైదీవెఁజిలుచెనుటలుగలుగ నూరకోమోచుచుండఁగా నాకాపాలికి తనలో నీరాజపుత్రి యీ కుమారునియందాసక్తిఁ జెందియున్నట్లుతోఁచెడిని; దీనియొద్దనీపటంబుంచి పోవుట యే మంచిది; యని యాలోచించి యా మదనమాలతోనిట్లనియె. ఓకన్యకామణి నీవు కనుకైప్ప కేయక యారాజకుమారునాకారంబుం గాంచుచుండుటంబట్టి యాతనియందు నీకనురాగంబు విశేషించినట్టులవగతంజైనయిది. ఇదియెల్ల శ్రేయంబులకు మూలంబు. ఈఫలకంబు నీయొద్దనయుండనిమ్ము. ఇది నేను నీయెడలనచ్చియిచ్చినది; గానఁగై కొనుము. నిషేధింపకుము. అనిచెప్పి యాకాపాలికి మదనమాలకుఁ దాఁగొనితెచ్చినచిత్ర ఫలకంబిచ్చి యారాజపుత్రి చేతఁ బ్రార్థింపబడి యానగరంబున వసించుచు ననుదినమును గన్యకాంతఃపురమునకు రాకపోకలు నేయుచుండె.

ఇట్లుండనొకనాఁడు శూరబాహువు సమస్త సామంత మంత్రి పురోహిత పౌర పద్గంబుతోడఁ గొలుపుకూటమునం బేరోలగంబున్నయవసరమున నచ్చటికిం బ్రతీహారి వచ్చి జోహారుచేసి దేవా? కాంపిల్యనగరాధిపతి యగుజయవర్మమహారాజుగారియొద్ద నుండితత్పురోహితుం డగు బ్రాహ్మణపరుండువచ్చితమదర్శనంబుకొఱకు మోసలయందు గాచియున్నవాఁడు. ఆజ్ఞానుసారముగఁ బ్రవర్తింతుననఁగా శూరబాహువును మిగుల భయభక్తులతో నాసనంబువిడిచి లేచి నిలువంబడి సమీపముననుండెడి విప్రవర్యునిం జూచి అయ్యామీరలేగి యాజయవర్మమహారాజుగారిపురోహితునిం దగువిధంబున సత్కరించి సభాస్థలంబునకుం గొనిరండు అనిన శూరబాహుని పురోహితుండును పల్లె యని లేచియాప్రతీహారితోఁజని యగ్నివలెం బ్రజ్వలించుచుండుబ్రహ్మతే జంబున

నొప్పుచున్న పాంచాలాధిపతిపురోహితునిం గాంచి నమస్కరించి యాతిద్యమిచ్చి గోవు
 నొసంగి కైదండ యిచ్చి తోడుకొనివచ్చి తేనికిసమీపమున నమర్పంబడియున్న మణి
 మయాసనంబుపైఁ గూరుచండనునిచిన రాజు నమస్కరించి తదాజ్ఞచేనుపవిష్టుండయ్యె.
 అనంతరము మంత్రి మొదలగువారును తత్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండిరి. ఇట్లు లొకింత
 తడవు జరిగిన యనంతరము శూరబాహు వాపురోహితునింగాంచి యిట్లసియె. ఓవిప్ర
 పర్యా కాంపీల్య నగరాధిపతియగు జయవర్మచుహోరాజు సేమంబుగనున్నవాఁడే?
 ఆతండు మాయెడల దయారసంబుతోఁ బ్రవర్తించుచున్నాఁడుగదా? సకలసామంత
 రాజులు నాయనకుఁ బ్రతిసంవత్సరము సంపవలసినకప్పములు సమయముతప్పక పంపు
 చున్నారే? దేశమునంబ్రజలు నిరుపద్రవంబుగ సుఖించుచుండుదురుగదా? ఇప్పుడు
 నాయొద్దకుందమరి సంపుటకుం గారణంబేమియో? లేటపడ నెఱింగించిన నవ్విధానంబు
 నం బ్రవర్తింపంగలవాఁడను. అనిచెప్పఁగా నాపురోహితుండును సంతసంబుతో నోరాజు
 జయవర్మ తేమంబుతోడనయున్నవాఁడు! సామంతరాజు లాయన పేరుదలఁచినయంత
 మాత్రమున నులికి తమ తమ కప్పముల మునుమున్న పంపుచున్నవారు. తదీయబాహు
 సాలంబున మహాగుప్తినొంది జనులు నిత్యసంతోషమున నొప్పుచున్నవారు. ఆజయవర్మ
 మహారాజు నీతోబహుదినముల నుండి సఖ్యంబుపాటించుచు నిప్పుడు సంబంధమును
 బాటింపఁగోరి యున్నవాఁడు. మీయిరువురసంబంధము సర్వజనశ్లాఘనీయంబై యుండు
 ననుటకు మీమీయభిజనంబులును సుగుణసంపత్తియును శౌర్యదైర్యాదిగుణగణనీయతలు
 నొండొరులకు సమానంబులై సాధుజనశ్లాఘనీయంబులుగనుండుటయె నిదర్శనంబు. సంపద
 యన్న నో యభిలదేశ విభులసంపద కధికమయి కుబేరునికి సాటియయి యొప్పుచున్న
 యది. అదియునుంగాక మీయింటికివచ్చి యతిధిసత్కారంబులువడిసి యప్పుడప్పుడు
 కాంపీల్యనగరమునకే తెంచిన విప్రవర్యులవలన నీతనూజాత యగుమదనమాలరూప
 రేఖాతిశయములు విని తనకు నా కన్యారత్నమును సర్వాంశఃపురప్రధానమహిషిఁగా
 జేసికొనందలంచుయున్నవాఁడు. ఈ సంబంధమునుగుఱించి మేము మీకు విశేషముగ
 నుగ్గడించవలసినదేమియు లేదు. సర్వంబునీవయెఱుంగుదువు. చక్రవర్తియగు నాతనితో
 సంబంధముసన్నిహిత నీకు పాంచాలదేశపు రాజులందఱును వశగతులయి ప్రవర్తింతురు.
 నీవును స్వతంత్రరాజవగుటయుఁగాక యా చక్రవర్తికి సమానుఁడవుకాగలవు. శ్లో॥
 కన్యాకామయతేరూపమాతావత్తంపితృశ్రుతం । బాంధవాఃకులమిచ్ఛంతి,, యన్నట్లు
 కన్యకచూచి కామించందగిన నవయశావనమనోహర మగురూపసంపత్తియు; తమకూఁ
 తురు సౌఖ్యపడవలయునను కోరికతో మాతృజనము మనోరథించెడి ధనసంపదయు;
 తనకంటె నధికునితో సంబంధముచేసితిమి గదా యనునభిమానము పాటింపందలంపు

గలవాడగుటవలన తండ్రిగోరెడి గొప్ప బస్థియు; బంధుజనములు శయనాసన భోజన లీలాసంసారాప క్రమఖములు తమకంటెఁ దక్కువయగువానితో సలిపిన నవమానంబు దప్పక గలుగునని యభిజనంబును ముఖ్యముగఁ గోరుచుండుట సిద్ధముగదా? అట్టియపుడు కులప్రసూతియు నాజయవర్మకు గలవచవిషయంబు నేనువన్యసించి వీటఁజెప్పవక్కర లేదు. అయిన అప్పుడు స్త్రీ! మృష్టాన్నమితరేణవాః, అచ్చట్లు మీరునువారును సంబంధముచేసికొని యవతితుతొసరింబాంబుధిం జేలుచునుండఁ దత్పాణి గ్రహణ మహోత్సవంబుం గాంచనేతెంచి మీంబుడినభర్త క్కభోజ్యానిసంపన్నంబగుమృష్టాన్నంబు భుజియింప మావంటివారనునెరులెల్ల మిక్కిలిమక్కువ గల్గియున్నవా రనువిషయంబె యిప్పుడు మీతో మందలింపవలసియున్నది. అని నెక్కుఁగానిది శూరబాహువు పురోహితునింగాంచి యోవిశ్రవర్యా మీరఁ జన్యసంపదసినవన్నియు నుపన్యసించితిరి. జయవర్మకును మాకును సంబంధముకంటెగె నేసియన నకల జనశ్లాఘనీయంబై యుండుననుటకు సందియంబులేదు. లోకమునం గొందఱు తమతమ కన్యకలు వసితనంబున నుండఁగానే యభిజనరూపవిద్యాసంపదల్లు నలిగియుండు కుమారులకిచ్చి వివాహముచేయుచున్నారు. అటుకాక కన్యకలుబుద్ధియెఱింగి నుక్తాహుక్త వర్తిజ్ఞానముతో నొప్పునుఁదారుజ్యమునిండఁదె యయ్యాజానపదులవలన నాయూరాజకుమారుల శౌర్యధైర్యాది గుణములెఱింగి ప్రమాణాంతరంబులచేత వానినిక్కువంబు తెలిసికొని తామైవరించిరేని పదవ వివాహంబుచేసియుచ్చుట మాకుండులక్రమాగతంబు. కాన నాయూతు వధిప్రాయం బెఱుంగక జయవ్మకిచ్చెదననియేను వృథముగఁ జెప్పంజాలను. అతనియందు నాకొమా రైభి ప్రాయఁబుగలగెనని మిగులసంతోషము. లేనియెడల నిందు మమ్ము నిర్బంధించుట అన నుపయోగములేదు. ఆమెయభిప్రాయం బెట్టిదయ్యె? మీరు నాతోఁ గన్యాంతఃపురమునతేతంచెదరేని వెల్లిదగును. అనిచెప్పి సభచాలించి యూపురోహితునింబొడ్కొని కన్యకాంతఃపురంబునకుఁబరిగిరి. అంతకుముంద చాటిజననమా హూతయైవచ్చియున్న యాశూరబాహుని పట్టుమహిషి యనుజయమాలిని రుదురేగుచెంచి భక్తిపురస్కారంబుగ నాపురోహితునికి నమస్కరించి యాతిశ్యంబొసంగి ప్రాణనాథునిం గైవండియిట్లుకొనిచని యరువుం నర్హుననానీతిలంగాడించి యొకచేటిక నా బ్రాహ్మణునికివట్టిజీరుపివనచే నెరునట్లొనరించి తొనను వనపెనిమిదెనమీవముననిల్చి నవరత్నములుచెక్కివండుకాడగల యొకసుకజ్జంగొని ననరుచుండెను. అప్పుడు మదనమాలయు సర్వాభరణభూషితయై తనకుం బ్రాణవచం బగునన్నుం దనచేతిపై కెక్కించుకొని యక్కడకువచ్చి భక్తిపురస్కారంబుగ బ్రాహ్మణునికిఁ గొండ్రెకిని నమస్కరించినిలచె. అప్పుడు శూరబాహువు తనకూతులో నిటనియ. ఓకుమారీరత్నమా మన

గాన నీనుతారత్నంబునకు సంతరంగంబునం గాంతవిషయానురాగంబు వదనం బిడి
యున్నయది. ఆభిజనవిద్యానిశేషవిషయగాంభీర్యాదిగుణయుక్తగావున నీయమయను
రాగంబేకాలంబనందై యుండును. ఆయాంబనందైన పురుషుండు నతిమనోహరుండును
రూపయావనలక్ష్మీవిభాసురుండును సులీనుండునై యుండునని తలంపుము. వినుమీ యింతికి,

సీ. రాగంబు హృదయాంతరంబునఁ జూపట్ట గండపాళుల హెచ్చెఁ బొందిమంబు,
మది మనోరథము లమందమై పర్విడ నడలలో మాంద్యంబు గడలుకొనియె,
మగనిపై వాంఛలు తగురీతిఁ బెంపొందఁ గార్చ్యంబు జేహానఁ గ్రమ్ముకొనియె,
సంకల్పములయందు సరసునిరతిగల్గ విషయాంతరంబుల విరతి గల్గె,

గీ. నభినవాగత తారుణ్యభవధూత । గళితదైగ్యహృదంతరగహ్వరమున,
నభినబాణుఁడు దాచియున్నాఁడు రాచ । కొమరు నొక్కనిగాంభీర్యగుణవిభూషణు.

చ. జనకుఁడు సూపునట్టిపతి సారసబాణుఁడు సూపినట్టియా,
ఘనఁడగుభర్తకంటె నధికత్వముఁ జెందఁడు గానఁ దండ్రీయున్,
సునిశితబుద్ధియే యయిన సూనశరుం డెఱిగించినట్టివా,
నినిఁ గొనితెచ్చి పెండిలి వినిశ్చితరీతినిఁ జేయమేలగున్.

అనియిట్లు సెప్పిన నప్పుం గాంచి నావచనముల కచ్చెరువందుచు నాకూరబాహువు
మందహాసంబుతో నోచిలుకా నీవు సెప్పినమాటలన్నియు యుక్తియుక్తంబులయి వెల
యుచున్నవి. ఇంతవరకు సుపన్యసించినరీతి నింకొక్క విషయంబును నిస్సంశయంబుగ
నుడివెదజేసి నాల మేలుచేసినదానవౌదువు. అదియేమంటివేని మన మదనమాల హృద
యాంతరవర్తి యగుకుమారుం డెవ్వరుండో యెఱుంగుదువేని తేటపరచునది. అని
యడిగినసేను నారాజచంద్రునితో నిట్లంటిని. ఓమహారాజా నన్నింతదూరంబడిగెదవు.
తెలిసినంతదనుక విన్నవించెదను. మనమదనమాల యొకకాపాలికియిచ్చిన చిత్రఫల
కంబుఁ గాంచుచుండుటవలనం జిత్రకేతననగ రాధిపతికింగుమారుం డైనమదనమోహనునిపై
యాశఁగొనియున్నది. యని సూచితంబై యుండెడిని. ఆకాపాలికి యిచ్చినచిత్రఫలకం
బును ఆరాజకుమారునిరూపమమరియుండుదాని నొక నిమవందైన నెడబాయదు. అది
యీమెచేతికందినది మొదలు.

గీ. చెఱులతో మాటలాడదు కలువకంటి । చిలుకలకుఁ బద్యములు సెప్పఁజేర రాదు,
రాజహంసములకు నడలో రక్తిఁగఱప । దెంత యడిగిన నుత్తర మిడదు మాకు.
అదియునుంగాక.

సీ. ఒకవేళఁ గురుకుంభ యుగముపైనిడుకొను నొకవేళ మోముననొత్తుకొనును,
ఒకవేళ ననిమేషయుక్తిమైఁ గనుగొను నొకవేళఁ గొఱిటనుంచుకొనును,

నీనిషయంబునం దామసించినఁ గార్యంబుచెడును. శత్రుంజయునికుమారుం డగుమదన మోహనుని కీవృత్తాంతము విన్నవించి యతిత్వరితగతి నాతనినీనగరమునకుం దోడ్కొని రావలయును. ఇందుకుం దగినవారలెవ్వారో? మనంబునకురా లేదు. ఏమిసేయుదును అనిచెప్పఁగా నప్పుడునేనిట్లంటిని. ఓమదనమాలా భవదీయ ప్రాణనాయకునిందోడ్కొని వచ్చుటకు నన్నుఁబంపుము. జేగిరంబచని యతనికి నీవృత్తాంతంబెఱింగించి తోడితెస్తును. అనఁగా నారాజకూతురు చిలుకానీవు మదనమోహనునికిం దగినసమయోచితాలాపములు వచించి యాతనికినాయెడలఁ గరుణజనియింపజేసి యిచ్చటకుం గొనివచ్చుటకు సమర్థురాలవే? అయినను ఒంటరిగానిన్నింతదూరము పంపుటకు నామనంబొల్లదు. సకల జననయనలతోభ్రాతీయంబగునీయాకృతిం గాంచిన నెల్లవారును నిన్ను పట్టికొని బంధింపఁ జలంపకమానరు. నీవిల్లువిడిచి పోయినదిమొదలుకొని మరలనాచేతికి దొరుకువరకును ప్రాణంబులుతల్లడపడుచుండును. అనఁగానందుకునేను రాజపుత్రీ నీవుచెప్పినదిసత్యమే? అయినను నేను నాచాతుర్యముమెఱయ నెవ్వరికి నగపడకుండంజని యాతనికి వృత్తాంతము విన్నవించి జేగిరంబపచ్చెద. అనిచెప్పిననందుకొడంబడి యారాజకొమారికఁ, మంచిది? నీవితరులచేతఁ జిక్కకుండఁ దప్పించుకొనిరాఁగలదాన వనుటకుసందియంబులేదు. అయినను స్త్రీజాతియొంటరిగాఁ జనగూడదుగాన బహునినములనుండి నీకు భర్తఁగాఁ జేయవలయునని నేనత్యాదరముతోఁ బ్రాణపదంబుగఁ బెంచుచు వచ్చుచున్న కలకూజితం బగురాజకీరమును నీకుసహాయముగాఁ బంపెదను. దానితోఁగూడనేగి నీవీ కాన్యంబును సెరవేర్చుకొనిరమ్ము. అనిచెప్పిన నేనుసిగ్గుచే నేమియుననక యూరకుం డఁగా నామదనమాల ప్రాణసఖి యగుమకరకయనునది యామెతోనిట్లనియె. ఓప్రియ సఖీనీవొకించుకయైన నాలోచించక పల్కుచున్నావు. మనకలకూజితము ఈచతురిక చక్కండనమును చాతుర్యంబును మనముగ్గడింపఁగాని దీనియందు మరులగొనియున్నది. అంతియకాదు! దీనినెప్పుడెప్పుడు కనుగొందునాయని దినమొక్క యుగముగాఁగడపు చున్నయది. అదియిట్లుండ నీవు కొన్నిదినములకుముందొకనాఁడు సాయంసమయమునఁ గలకూజిత ముండుపంజరమునకు సమీపించి యనేకవిధము లగుచమత్కారవచనములు నెప్పినను అదియేమియుఁబలుకక కేవలము చింతాక్రాంతంబై యుండుటఁగాంచి సమీపమున నుండునావలన నీకీర మహారాదులయం దిచ్చమానియుండుటయెఱింగి విరహాపాండురం బగునారాజకీరము శరీరమును గాంచి నాతో ఓమకరికా ఈశుకము చతురి కయందత్యంతానురాగంబుజెంది మదనవేదనఁదాళంజాలకయున్నట్లుతోఁచెడిని. మన్మథునికి భాణంబులు మాత్రమే విషమంబులుకావు. చర్యలును విషమంబులేకాన నుపేక్షింపందగదు. ఈకీరంబులకుం బరస్పరానురాగంబు కలుగుటకై కదా మనము కలకూజి

నతిమనోహరము గఁ గట్టంబడియుండు దేవాలయంబుం గాంచి యద్దాని వాకిటను సువర్ణ
ఘటంబులం దత్సరోవరనీరంబులు గొనితెచ్చువారును పుష్పఫలపత్రసముదయంబులు
గొనియండిచ్చువారును మఱియు ననేకవస్తుసంభారములు మోచుకొని వచ్చువారు
నై తిరుగుచున్న కన్యకామణులం గాంచుచు నాగుడిలోనం బ్రవేశించితిమి.

అచ్చట నొకరాజమహిషి నిందుధరసుందరికిం బురోభాగంబునం గూరుచుండి
బ్రహ్మసనస్థితయై నేత్రములు ముకుళించి స్ఫటికాక్షమాలికను హస్తంబునంబూని జపి
యించుదాని నొక్కతెంగాంచితిమి. కొంతసేపటికి ఆయమ నేత్రములుదెఱిచి గౌరీ
దేవికిఁ మ్రొక్కి యితరకాంతాకరాసీతము లగుసువర్ణఘటోదకముల నాభవానికి మజ్జ
నంబునేసి ధౌతవస్త్రములచేఁ దడియొత్తి జాంబూనదాంబరాభరణాదుల నలంకరించి
ఫలపుష్పాక్షతాదులనర్చించి కర్పూరనీరాజనాదులు సమర్పించి ప్రదక్షిణనమస్కా
రము లొనరించి భక్తిపురస్కరంబుగ నంజలిబంధంబుఁగావించుకొని యనేకవిధములఁ
బ్రార్థించె. ఓహైమవతీ నాయందుఁ గరుణించి యనేకదేశవిలోకనోత్కంఠచే నగ
రంబుంబాసిపోయిన కృతబుద్ధి సహితుం డగునాకుమారునికి నెవ్వరివలనను భయంబు
లేకుండునట్లును సర్వకార్యంబు లనుకూలమగునట్లును శరీరారోగ్యంబు తప్పకయుండు
నట్లును భ్రమప్రమాదంబులు సంభవించక యుండునట్లును శాకీనీధాకినీప్రముఖపిశా
చంబులవలనను మహారోగంబులవలనను భయంబులేకుండునట్లును అనుగ్రహింపుము.
అని మఱియు ననేకవిధముల వేడికొనియె. ఇట్లు ప్రార్థించెడియాయమ మదనమోహ
సుని తల్లి యగుమణిమాలయనియు నాకుమారుండు నీపోయినరేయియె యిల్లువెడలి
పోయెననియు నెచ్చటి వారివరస్వరసంభాషణాదుల నెఱింగి వచ్చినకార్యంబునకు
విఘాతంబు సంభవించెనని తలంచి చేయునదిలేక చింతాక్రాంతహృదయులమై కుమా
రునిందీసికొనకపోతిమేని మదనమాల మనమొగంబైనంగాంచనొల్లదు; రాజపుత్రుఁ
డూరలేడని తెలియుచున్నది; అనేకదేశములు కనుంగొనందలంచి పోయియున్న
వాఁడు ఏయూరనుండునని యెక్కడెక్కడ వెదుకవచ్చును. ఇది యసాధ్యమగుపని
గాని సుకరంబుగాదు. మనరాక కెదురుసూచుచుండి యామదనమాల తుదకు మనల
సఖిద్రోహులనుగాఁదలంచి తనకింక నెవ్వరు నేకాంతసఖులును దూరదేశగమన సమ
ర్థులును లేమి నేమియుందోఁచక చింతాసముద్రమునమునింగి దరిగానలేకయు తలపడఁ
గలదు. రాజపుత్రునిందీసికొనక మనముమాత్రము పోయినను దానివలవంతఁ దొలం
గింపంగలమా? దానిపడుపొట్లుగాంచుచు మనమును బహువిధములఁ బరితపింపవలసి
యుండును. పోకపోతిమేని మనము రాజపుత్రునిం దోడ్కొనివత్తుమనుప్రత్యాశ
తోఁ గొన్నిదినములు బ్రతికియుండును. మనముమాత్రము పోతిమేని నిరాశచేఁ దత్తు

బంబున మృతిఁజెందినను జెందు. కాన మనకారాజకుమారుని శక్తిగలకొలది నుపయోగించి కర్తవ్యము. ఇందుకు సకలదేశములునుగలయంగనుంగొనుటకొనఁబట్టెడిది నుపయోగించి యున్నది. కార్యభారము జేపునియందుంచి శక్తివంతున లేక ప్రవృత్తియైనది నేరము చేసేతం గలుగకమానదు. అని నిశ్చయించుకొని మేముచోట్లునుగడిచి గడిచి యున్నప్పుడు ములు నుపవనంబులునుగడిచి యూచురుగాఁడం గుంజ్యోదయ నమయమున కొరకావశ్య రణ్యమధ్యముంజేరితిమి ఆట్లుచేరి తదీయకుశ్యంబున నుండునొక పోవరముగల్గిన మొలిచియున్న ఫలవృక్షబృందములం గలమదిరబండినపండులు మెక్కి-నొక్కొక్క నడచి చుకొని యాకొలనికిం గొంచెముదూరమున నుండునొకకు ప్తపవన గూరదొరడి మార్చి యాసముఁదిర్చుకొనుచుండఁగా నక్కడి కిటువురుకుమారులు యూపయోపవహితులు శక్తివృద్ధైర్యగాంభీర్యాదిగుణోపేతులు శ్రాంతమహానూతై పచ్చుచు నుండునొక పోవరముగల్గిన వకో తెలిసికొనవలయునని తలంచుచుండ నాకుమారులును మేముండుపటవృక్షము క్రిందం దిగిరి. అందొక్కరుండు తృప్తిగల్గింపజేయుండుటంబట్టి దృష్ట్యల నెన్న కొలదియ నుండి జలములుగొని తెచ్చుటకు మఱియుక్కనింబంపె. అప్పుడేని తొట్టకొనవారికి తెచ్చియిచ్చినచిత్రఫలకములొని మహాగునియూకారమును ఆచెట్టుక్రింద నుండి గుఱు రునియూకారమును సరి గానుండుటవలన నిశ్చయ మదనమోహముండుని నిశ్చయించి సమీపమున నుండునొక గూనిమ్మ చెట్టునినుండి కొరకె యుకదొరికిపండు పుట్టి మిగిలిన కొనిపోయి యూకుమారునిచేతనిడి కుమారక " నిభాదప్తికొనియెలనొచ్చును గాన నివండు విసికి రసాస్వాదనంబొనరించిన నదియడంగును ; పేగిరంబట్టియూనిచ్చిన వేన నీ గొట్టె రసావహ మగుకథసెప్పుదుననిన నామాటల కుమారుండుచ్చుటచేసెడు నాథులము భుజియించి గతతృప్తింపజేయించిలంక " రసావహమగునొకకథ "సెప్పింపఁజేసె నుది నుడువునునన, నేను నారాజకుమారునితో నిట్లుంటిని. దీనియందు భవదీయగాంభీర్యము గుణములును జగన్మోహనమగునాకారమును నిచ్చు నుపవహిమోహముండుని యెల్లంగి యు చున్నయది. అయినను నిశ్చయార్థము శక్త్రుంబయిననుకుమాడుడమ " అనుకొనినవిచ్చిడిగ వలసియున్నది. అదియెఱిగికొని పృథ్వింతము " శదీకరింపఁగూడదు; అనిచెప్పిన నా తండు నేనె మదనమోహనుండనని చెప్పఁగా సంతసించి యే నిట్లుంటిని. పాంచాలదేశాధి పతికూతురుమదనమాలయనుకన్యకనీగుగణములు కర్ణాకర్ణకగావని నీయండునారంగము జెంది యూవిషయము నీకెఱిగించి తోడ్కొనిరమ్మని పమ్మయనతోగూడనిగీచయము బంపియున్నది. నీపైమనము నిలిపి యూకులుకుండి యనుభవించు నుపవహిల నీతోపెచ్చి వించుచుం దడిసితి నేని యా మందయూనను కంపర్పుడు చరమదశకుం గొనిర " ముఁడఁడు. అయిననొకింత నీకు విశదీకరింతు వియము.

శ్లో. *అధివనతివసంతే మర్తుకామాదురంతే నవకిసలయతల్పంపుంజితాంగారకల్పం,
విరహామసహమానాచక్రవాకీసమానా చకితవనకురంగీలోచనాకోమలాంగీ.

[టీ. *చకితవనకురంగీ లోచనా = భయపడినదియు నరణ్యముననుండునదియు నగు నాఁడుజింకయొక్క కన్నులవంటికన్నులుగల, కోమలాంగీ = కాంత, చక్రవాకీ సమానా = అఁడుజక్కవపులుగువలె నాయకునియందుఁ బ్రేమయతిశయించినదియు అందువలన, విరహామసహమానా = విరహవేదనను సహించనిదియునై, దురంతే = మలయానిల కోకిలాలాపాది కామోద్దీపనములు కలిగియుండు నదియగుటచే విరహిజనులకు దుస్థిరమయియున్న, వసంతే = వసంతఋతువునందు, మర్తుకామాసతీ = చచ్చుటకిచ్చగించినదియై, పుంజితాంగారకల్పం = గుంపుగాఁ జేయఁబడిన నిష్పతోనొప్పగు, నవకిసలయతల్పం = క్రొత్తచిగురుటాకులపానుపును, అధివనతి = ఆశ్రయించుచున్నది. మనుష్యులతోఁ బరిచయములేమిచే విశేషించిన బెదురుగల యడవిలేడికన్నులవంటికన్నులుగల యా సుకుమారాంగి అఁడుజక్కవపులుగువలె ప్రియానురాగముగలదియై నాయకుఁడు సమీపమునలేమిచే కరమతిశయించి మలయానిలకోకిలాలాపచంద్రాతపాదికామోద్దీపకములచే వియోగిజనులకు దుస్థిరమయియున్న వసంతకాలమునందు మన్మథావస్థలను తొమ్మిదియు ననుభవించి తాళంజాలక ప్రాణపరిత్యాగము సేయుటకు యత్నపడుచు విరహిణులకు నుద్దీపనమగుటచేత రాశిగాఁజేయఁబడిన నిష్పకణికల కొప్పయినట్లుతోఁచెడిలేఁజిగురుటాకులపానుపునందుఁ బరుండుచున్నది]

ఓ రాజకుమారుడా ఆ కన్యక విరహతాపము నే నేమనివిన్నవింపఁగలను. అని నేనుచెప్పచుండఁగా నాతోఁగూడ వచ్చియున్న కలకూజిత మను కీరము తటాలునమా సమీపమునకువచ్చి యిట్లనియె. ఓ కుమారుడా !

శ్లో || నవకిసలయతల్పంకల్పితంతాపశాంత్యై | కరసరసిజసంగాత్తే వలంఘ్నావయంత్యాః,
కుసుమశరకృశాను ప్రాపితాంగారతాయాః | శివశివపరితాపంకోవదేత్కోమలాంగ్యాః.

టీ || తాపశాంత్యై = దేహతాపనివృత్తికొఱకు, కల్పితం = సఖులచేఁ గల్పింపబడిన, నవకిసలయతల్పం = లేఁజివురుటాకు పానుపును, కేవలం = కేవలము, కరసరసిజసంగాత్ = పాణిపద్మముయొక్క సంబంధముచేత, వ్లావయంత్యాః = వ్లానమగునట్లుచేయు నదియు, కుసుమశరకృశాను = మన్మథాగ్నిచేత, ప్రాపితాంగారతాయాః = దేహమున సెగలెగయుచున్నదియునగు, కోమలాంగ్యాః = సుకుమారాంగియొక్క, పరితాపం = విశేషమగు దేహతాపమును, కోవదేత్ = ఎవఁడు ఉపన్యసించఁజాలును. శివశివ = కలుకటా ! ఆకాంతమణికి విరహతాపముశమించుటకొఱకు సఖులు నూతనములయిన లేఁజివురుటాకులుగొని తెచ్చిపడకవేయఁగా నది దానిహస్తపద్మము సోకినంతమాత్రనయా పానుపు వాడిపోవు

పురము పరస్పరసంభాషణము నేయుపధముగ మదనమోహనుండు మనకుం బ్రాప్త ప్రాయుడే. ఇంక మనరాజకుమారికకు నితనికిని జరుగు విచిత్రంబులఁగాంచుటకుమనముపోవుదము అనిచెప్పి కొనుచు నాచెట్టునుండియెగిరి రాజకుమారుండు చనిన త్రోవంబట్టి యతివేగమునంబోతిమి. బహుదూర మరిగియు నా రాజకుమారునింగానక సూర్యుండ స్తమించు సమయంబున మార్గాయాసంబు పైకొనఁగా విక్లబంబులగునవయవములతో నొకించుక యైనఁగదలలేక మనము రాజపుత్రియొద్దఁగాని మదనమోహనునిఁగాంచలేము అని యనుకొని రేపుతక్కినత్రోవ నడచిపోవచ్చునని నిశ్చయించుకొన్నవారమై యొకయరణ్య షడ్భంబుననుండు రషణీయమగుసరోవర సమీపమునఁ బూవులు పిండెలు కాయలునిండియుండు రెండుమామిడిచెట్లు వికసించిన పుష్పచుంజరులపరిమళము ననుగడల వెదచల్లుచుండ వానింగాంచి వానిమనోహరత్వమున కచ్చెరువునొందుచుఁ జేరియొకవృక్షముపై కెక్కియతినిశాలము లగు దానికొమ్మల యందలి కోటరములలో నారాత్రివసించి యుండ నిశ్చయించుకొని తత్సమీపముననుండు వృక్షపుఫలములు భుజియించి యాకలియడంచుకొనుచుం గొంతసేపు; తత్సరోవరనీరంబులస్వాదించి దప్పియడఁగించుకొనుచు గొంతసేపును; ఆమామిడిచెట్లకొమ్మలపై సుఖంబుగావసించుచుఁ గొంతసేపును; బరస్పర ప్రాప్తి మనోరథంబులఁ గొంతసేపునుజరుగ నర్థరాత్ర సమయమునకు మేమాతరుకోటరముల యందు శయనించి నిద్రగూరితిమి.

ఇట్లునిదురించి తెల్లవారుటకు నాలుగుగడియలు మిగిలియుండఁగా మేలుకొని యేను నామనంబున నీదినము మనరాజపుత్రియొద్దకుంబోయి నానాయకునితోఁగూడఁ చేరఁగలను. తోడనెనన్నంగాంచి తనభర్తందోడ్కొనివచ్చినదనియతి ప్రేమతో నన్ను మన్నించి ముద్దిడుకొని మార్గాయాసంబు వోవనుపచరించి తాను ప్రతిజ్ఞ చేసియున్న యాభరణంబులచే నన్నలంకరించి యీ కలకూజితంబునకు నన్నుఁబత్నిఁగాఁజేయును. ఆయుత్సవంబుసూచువారలకునునాకునుమనోహరంబయియుండంగలదు. రాజపుత్రుండు నింతలో మదనమాలయొద్దకుం జేరియుండవచ్చును. రాజపుత్రి మారాక కెదురు సూచుచుండును. ఎప్పుడెప్పుడు తెల్లవారును. ఎప్పుడెప్పుడు నామనోహరునింగాంతును. ఎప్పుడెప్పుడు మదనమాలచే నాయకునితోఁగూర్చుబడి సుఖంబులబడయుదును. అనియిన్విధంబున ననేకవిధము లగు మనోరథంబులందలంచుకొనుచు నాకోటరవ్వారమునకువచ్చి నానాయకుఁడు వసియించు మామిడిచెట్టువలనికి దృష్టులు నిగుడించితిని. ప్రతిదినము నాకంటె ముందు నిద్రమేల్కొంచి నా యుండుచోటికి రాను భయపడుచు పట్టఁకాలని ప్రేమమున నాతోలీలావిలాసంబులుసల్ప యత్నించియు మదనమాల యిడిన యొట్టుకు బిట్టదరుచు మదీయముఖవీక్షణంబునకు వేచి యుండునట్టి నా ప్రాణనాయకుఁడు సూర్యో

దయసమయంబయ్యును కనబడకుండుటచే నా మనంబున నొకవేళ యీకలకూజితంబు
నాయెడంగలుగుననురాగంబుచే నన్నుంగలయంగోరితన్ను వెదకవచ్చునన్నుంబట్టిభోగిం
పందలంచి తనకోటరంబందుకుందగినచోటని యచ్చొటవిడిచి రాకయున్నదేమో?
కామాతురులుకాంతల నెన్నిధి నైన వశపలుచుకొని కలయందివురుట సహజమేకదా?
అని యనుకొని మదనమాలవచనముం దలంచి యచ్చటికింబోవనొల్లక కొంతసేపు
నాయుండుతావునన యుండితదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నాయాశలు బూరుగు
కాయకాశించివేచినట్లయ్యె. బహుకాలమయ్యుఁ గలకూజితము కనబడకపోవుటచే నేను
సంతోషంబులేక తద్విషయమున ననేకము లగుననిష్ఠశతంబులు శింతించుచునదియున్న
చోటికింబోయి యా కోటరంబునంబ్రవేశించి యంతయుంగలయంగాంచి నాథుండు
పొడగానమికి వగచుచుఁబైపై భర్తృవియోగతాపంబు నంతరంగంబుధహింపం జింతా
సాగరంబునమునింగి దిక్కుతెలియక పెక్కుతెఱంగులవిలపించుచు ఓప్రాణనాథానన్ని
ట్లాంటిగా నీనిర్జనవనంబునవిడిచిపోవుట నీకుచితంబగునా? నీయందనురక్తురాలననియైన
నాలోచింపకపోతివే? ఓనాథా నేనప్పుడప్పుడు చుంబనాదులకుద్యుక్తుండవగు నీ కను
కులముగఁబ్రవర్తింపకపోతినని కోపగించుకొని యిప్పుడునన్ను వదలిపోతివో? లేక
నామనంబుననుండు ననురాగంబుఁ బరీక్షింపనెంచి యెచ్చటనైన దాగియున్నాడవో?
కాక మదనమోహనుని వృత్తాంతంబు నాకంటెముందుగ రాజపుత్రికెఱింగించి తత్ప్ర
దత్తంబులగు బహుమతులం బడసి నన్నెదుర్కొనందలంచి ముందుగ ధరావంతంబున
శేగితివో? అట్లుగాక పాపిష్ఠులగు బోయలచేతంబడి ప్రాణములు గోలుపోతివో?
ఎక్కడనున్నాడవో? ఏవిధముగనున్నాడవో? మదనమాలయానమిఁద నీతో నేను
మొగమిచ్చిమాట్లాడకుండితిగాని నేను నాహృదయమున నెప్పుడెప్పుడు రాజపుత్రిక
కార్యమునెఱవేరు? ఎప్పుడు భవత్సంగమసౌఖ్యము సనుకూరు అని తలంచుకొనుచు
నున్న స్తకమగుమోహాతిశయము నడంచుకొని భవన్మయమైన మనముతోఁ బ్రవర్తించు
చుండుదును. దయితా! కామకులమన మతిచంచలమగుటచేఁ బ్రతిజ్ఞాహానికలుగునని
నీకు నామనోగతము ప్రకటింపనైతిని. మనకురక్షకురాలగురాజపుత్రికయభీష్టంబు సమ
కూర్చి సుఖసాగరంబునీదంగలననియుంటిని. ఇంక భవద్విరహంబు సైరింపంజాలను.
తొట్టొంటినా యవరాధంబులు మన్నింపుము. నీకభీష్టంబగునేని నాతో సురతసుఖంబు
లనుభవింపుము. నామనస్తాపంబపనయింపుము. నీముద్దుమొగంబుఁగానిసింపుము. నీ మనో
రథంబుపగిదిం బ్రవర్తింపుము. ఇఁకనిట్లాకింతతడవు నన్నుఁగరుణింపజేసి యేనుదేహంబు
నిలుపుకొనంజాలను. ఎన్నివిధంబులవేడికొనినను నీకుంగరుణలేకయున్నది. ఇట్టి కఠిన
గుణంబెప్పుడు నీకుంబట్టువడియె. నీమిఁదిమక్కువచేత నింతదనుకనాహారంబు కనిగాట్లు

గాఁడినుచుంటిని. ఇంకనదియునుమాని ప్రాణంబులువిడువనిద ప్రయత్నపడుచున్నాను. అర్థత్రాణంబుత్తములకత్యంతకీర్తిప్రదంబుగాదె? అనియిట్లనేకవిధములుగదుఃఖించుచు;

సీ. మగనితోఁ గూడనిమానవతీమణి కిలలోన సుఖలాభ మేమిలేదు,

సరసునికాఁగిట సమ్మదమందనిపడతికి జన్మసాఫల్య మేమి,

రమణుతో సౌఖ్యసామ్రాజ్యమేలనియట్టికాంతకు లావణ్యగరిమ యేల,

నాథుతో రతులనానందంబుఁజెందని నళినాక్షిజాణతనమ్ము వమ్ము.

గీ. సరసుఁడౌ ప్రాణనాథుండు సమ్మతించి | యెంచిమోహంబుననుగారవింప మించి
యుగముత్పటిగాఁగఁ గడపనియువిదబ్రతుకు | విశ్వగర్హితమగునని విందుఁగాదె.

అనితలపోయుచు నాదురవస్థందలంచి పరితపించుచు; మగనిసడియెటుంగమికి వెఱగందుచు; నేను గొంతతడ వామామిడిచెట్టుకొమ్మలయందంతటవెదకుచును; గొంత కాలమాకోటరపువాకిటనిలువంబడి ప్రలపించుచును; గొంతనేపు ప్రాణనాయకుని విరహాగ్నికిసహింపలేక వెచ్చనూర్చుచుం; గొంతవడియితరకీరంబులఁగాంచి నానాయకుండని భ్రమించుచు నయ్యెడకుంజనిచూచుచు; గొంతనేపటికినామనస్సునందు నేను నాయకుని వెడబాసి రాజపుత్రిదగ్గఱకుంబోయిన నన్నుంగాంచి కలకూజితంబెక్కువనియడిగిన నేమి నెప్పంగలను; తన ప్రాణంబులకు సమానముగఁజేంచిన యాపంపకరునివాసనంబును గాంచనినాఁడు రాజపుత్రినన్నుందూటుచుఁ దన ప్రాణంబులువదలు నేమి? భర్త విరహాకోకంబొక ప్రక్క జేహంబుదహియింపనలుగురిలోనిది మగనిఁబోగొట్టుకొన్న మానహీనయనిదూటువడుచు రాజపుత్రికకు నసూయాపాత్రంబై చెలికత్తెలునేయునిందలకుఁ గొందలంబందుచు ధరావతంబునకుంబోయి విధవనై జీవించుటకంబెనీయరణ్యమధ్యంబునందిరుగుచుఁ బ్రాణధారణంబునకుం గించిన్మాత్రహారంబుఁగైకొనుచుం గొంతకాలంబున కీశరీరంబువాయుట యుత్తమముగాఁ దోచుచున్నయది. ఒకవేళ ధరావంతంబు నకుంత్రోత్త్రేని సాభర్తృవియోగవ్యధంగాంచి యందఱునుజేరి మఱియొకకీరంబునకు నన్నుఁగూర్తులేమి? అట్లునేయుదురేని యేమియునేయలేనుగదా? నాకుంగలకూజితంబుపయిరగాక యితరంబుపైయించుకేనియు నాసజనించినదికాదు. వన్నివిధములనాలోచించినను పట్టణంబునకేగుట సరికాదు అనినిశ్చయించుకొని యచ్చటనదిరుగుచు నిలుచున్నచోట నిలకడగాఁబండుకొన్నచోటుపడకగా నాయకునిధ్యానించుచు బహుదినంబులు నిద్రపరించుచుంటిని. ఇట్లు చూచువారలకు దైన్యాధిజేవతవలెఁ దోచుచు నున్నారణ్యమటఁ గలవరించుచుండి యొక్క నాడొకయరణ్యమునకుంబోయి దాని అంతఃపురిని పండులుభుజించి క్షుధయడంచుకొని మహావ్యసనాక్రాంతనగుటచేత నాయరణ్యంబంతయుంగాంచం గుఱువాలంబుఁ గొనక యాయారామముండనట్టి యొక్క

కొండచటియలోఁ గనంబడుచున్న గుహాముఖంబుం గాంచి యూచోటు ఏకాంతస్థలం
బుగనండునుగాన నొకేంతసేపువిశ్రమించి మార్గాయాసముఁ బోఁగొట్టుకొందును అని
తలంచి యాగఁజివాకిటి కరిగితిని. అచ్చట విషమస్థలంబున నాఁడునియొకఁడే భూమి
పయింబడియుండఁగాఁగాంచి సమీపించి యాకాంత నా రాజపుత్రిక ప్రాణసఖి
యగుమకరికగా నిశ్చయించి సమీపించి యూచేడియకుంగలిగినదగ్గఱా విశేషమునకు
దుఃఖించుచు నక్కన్నియహస్తంబుపయివ్రాలి మృతప్రాయస్థియుండఁడు నామరిక
గాఢమూర్ఛాక్రాంతయని నిశ్వాసాదులనెఱింగి యేమియుందోఁచక యందుకు సమీ
పముననుండు నొక కొలనికరిగి యా సరోవరజలంబులచే నాతొక్కలు తడుపుకొని
వచ్చి యూచేడియపైన నీటితుంపురులునిదిలించితిని. కొంచెము మూర్ఛదేరి యూమత
రిక యొకప్రక్కకుంబొరలిన నేనుమఱియుఁబూర్వోక్తప్రకారంబుగ శ్చత్యోపచారం
బుసేయం గనువిచ్చిచూచి యూమదనమాలా శూరబాహువును జయమాలినియు నిన్ను
భూమిపైయడుగువెట్టనిచ్చినం గందిపోదువేమోయని యతిగారాబమునంబేంచుచుం
డిరే? అట్టిసీకిట్టికట్టిఁడిదశసంభవించెనే. కటకటా! కథివిషర్యాసంబునేమందు. ప్రాణ
సఖీ తొల్లి యొకత్రుటికాలంబైనను మమ్మునెడబాసియుండఁజాలజే? ఇప్పుడుమమ్ముఁ
బాసిపోవలసివచ్చెఁగదే? ఆక్కటానిన్ను మదనమోహనునితోఁజేర్చి నీసుఖంబులం
జూచి సంతసించవలయుని యెన్నెన్నోమనోరథంబులు మనోరథించుచుంటిమే? అని
యన్నియునొక్కగడియలోపల నశించిపోయెనుగదే? అయ్యయో! కృంగారరసాధిదేవత
యస్తమించిపోయినట్లయ్యెనే? కటకటా! సౌందర్యసారములసంశేతనిశేతసంబు ఆడవి
పాలైపోయెఁగదే? హా! రామణీయకనిధిరాళ్లంగలనీపోయేనుమా! యని ప్రలసించుచు
మూర్ఛపోయెను. ఏనునుమరల నాసరోవరజలంబులు తొక్కలచేఁగొనివచ్చి పూర్వపువిధ
మునంజల్లితిని. మరలసేదజేరి యూమకరిక కనువిచ్చిచూచి యూధగపతిమందపాల! నీకు
కొండవప్రాణం బనందగియుండు నీమదనమాలకట్టియూపదసంభవించెనే? హాదైవమా ఈ
నుకుమారాంగిని నెట్టిబెట్టిదంపుబాధలుపెట్టెదవు. ఇందున నీకైనఫలమేమిరా? అయ్యో?
నీయంతనిర్భయఁడులేఁడరా? ఓమదనమోహనుఁడా! రాజపుత్ర! నీవెక్కడ నెవ్వధం
బుగ బాములుబడుచున్నావురా? నిన్నుఁదలంచినమాత్రముననే యూమదనమాలచందురు
నింగనగొన్నచకోరకాంతయనువున నుప్పొంగుచుండునురాకుమార! ఓకలకూజితమా!
ఓచతురికా! మీరెప్పుడువత్తుగోయని ప్రతీక్షించుచుండి గడియ యొకయుగంబుగాఁగడవు
చుండెనే? మదనమాలఁషయమందుమీరలెంత క్రూరత్వముఁ జూపితిరే? నిన్న సాటనుండి
ప్రాణపదంబుగ మిమ్ముఁబోషించినవిషయంబైననునంబుననుంచుకొనకపోతిరిగదే? అని
యిట్లు ప్రలసించునామకరికతో నేను ప్రియసఖి అతిధూర్భాగ్యకాలిననకు నన్నీలదలం
చెదవు. అనిన చక్కగాఁగనులేత్తిచూచి యూమకరిక ఓచతురికాయని మరలమూర్ఛ

పోయెను. నేనునుదానిమాటలవలన నామనంబునందు మదనమాలకు మహావివత్తుసంభా-
 వించియున్నదని నిశ్చయించుకొని సంతపించుచు మకరికకు ననేకవిధములగు శైత్యోప-
 చారములు సేయుచు బాష్పాయమానంబు లగునీక్షణములతో డగ్గుత్తికపడునెలుంగుతో
 నూరార్చి మూర్ఛదెలిపివూరుచుండబెట్టిన నామకరికనన్నంగాంచి వెక్కివెక్కియేడు-
 చుచు మనమదనమాలగతి యిట్లయ్యెఁగదాచతురికా! యని యెలుంగెత్తి పెద్దపెట్టుననేడి-
 చెను. నేనునుదానింగాంచి శోకంబువట్టంజాలక ప్రముక్తికంతంబుగనేడిచి కొంతసేవ
 టికిదుఃఖవేగంబునఁచుకొని కొన్నివచనంబులుచెప్పి దానినూరార్చిన నామకరికయుఁ
 బైటకొంగుతోఁ గన్నులుదుడుచుకొనివెక్కుచుఁ జతురికా నిన్ను మదనమోహనుని
 బిలుచుకొనిరానంపి యెన్నిదినంబులయ్యె; ఇన్నిదినంబు లెచ్చోటనుంటివి; నీసహచ-
 రుడు కలకూజితంబెక్కడ అని యడిగిన నావృత్తాంతంబునంతయుఁజెప్పితిని. ఆందు
 వలననాయకుడు శోకంబగ్గలంబై పెతవులదఱుచుఁ గన్నులఁగాలువలై బాష్పంబులు
 ప్రవహించుచు హృదయంబుతటతటంగొట్టుకొనుచుఁ దేహంబునఁగంపంబువోడనుత్తి-
 తత్తరింపఁగా నేనును మకరికతో లోకంబునంగర్మవరిపాకంబున కభిముఖం బగుజంతు-
 వునకు సంప్రాప్తములగు కష్టసుఖంబుల నడ్డగించుటకు సమర్థుండుగలఁడా? ఏలయింతవం-
 తంగుండెదవు? కొంచెమాశ్వాసమునొంది మదనమాలవృత్తాంతంబుఁ జాకుండెయ్యెను.
 శోకవేగంబధికంబగునప్పుడు సమానసుఖదుఃఖములనుఁ జారికొండెలిపిన నది విభాగించుకొనఁ
 బడివడితిని గొంచెము సహ్యవేదనంబై యుండునుగాదే? అని చెప్పిననామకరిక యాశ్వాస-
 ముతోంది కన్నులనీళ్లు దుడుచుకొని ఓచతురికా మనమదనమాల వృత్తాంతంబుచెప్ప నా-
 నోరాడదే? ఏమిసేయుదుననియిట్లనియె. అప్పుడు రాజకుమారునిం బిలుచుకొని రా-
 నిష్ఠుంపి యా మదనమాల నీపోవుమార్గంబుంగనుంగొనుచుం గొంతతడవుండి నీవు దృష్టి
 పథంబుత్రిక్రమించివయనంతరము భవద్విరహంబుఁదాళలేకననుంగాంచి యామకరికా
 యీచతురికనుఁజేసేలపంపితి నే? దీనిమాటలునమ్మి యారాజకుమారుండువచ్చునటే? రా-
 కుత్సఁడేయవలసివచ్చెయ్యేమి? ఆరాజకుమారునినగతం బిక్కడకతిదూరంబుగాన మఱియు
 నెవ్వరును బోఁజాలరుగదా? అని యిట్లనేకవిధములగుతద్విషయాలాపములం బ్రొద్దులు
 పుట్టుచు;

నీ నెప్పుడు నాచిల్ల యెకిమినికడ కేగు? నెప్పుడు నాగతుల్ జెప్పుఁ బతికి,
 నెప్పుడు నానాథు నిప్పుతోఁ దోడెచ్చు? నెప్పుడు బహుమతు లియ్యఁగాంచు,
 నెప్పుడు నాతోడ వెలమిముచ్చటలాడు? నెప్పుడు దననాథు నేలుకొనును,
 నెప్పుడు మాపాలయల్క లీకొని తాఁ దీర్చు? నెప్పుడు సఖియల నెచ్చరించు,
 నెప్పుడు నాచేతివైకెక్కి నృపకుమారుఁగన్నవృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమముగాఁగ
 కన్పల్కుచును శర్మయంగలికిఁ బండువులను । నల్పు నని కొరుచుండె నాసారసాక్షి.

మఱియును,

సీ. శుకమువచ్చెడుజాడ జూపట్ట దింగాక మదిలోన నాచెల్మి మఱచెనొక్క,
నృపకుమారుడు దానినేర్పమాటలఁజూచి పలుమరు వేడి తా నిలిపెనొక్క,
త్రోవఁబోవుచునుండ దుష్టకిరాతులచేఁ జిక్కి కష్టముల్ జెందెనొక్క,
నానావిధోపవనవిలోకనోత్కంఠ భూమిపైఁ దిలుగంగఁ బూనెనొక్క,

గీ. కాకనుమబాణబాణనిర్ఘాతదీప్తి | హృదయుఁడైయున్నతనభర్త యెలమి సేయ,
ప్రబలనిర్మంధములఁ జిక్కి పతికిఁదక్కి | తాను సుఖవార్ధిఁ దేలంగఁదలఁచెనొక్క,

అనియిట్లుచింతించుచుం గొన్నిదిన బులుయగంబులపగిదింగడపుచుండి యొకనాఁ
డుదయమునఁ దనకన్యకాంతఃపురపు సౌధంబునం బై మేడమీఁదికెక్కి నాతోఁగూడవతు
రికరాకంగాంక్షించుచు నలుదిక్కులుబరికించుచుండి యాహర్మ్యముదిగువ ననేకయోధ
వీరులు మహాజవంబు లగునశ్వవర బులనెక్కి కవచంబులుదొడిగి యొకపెత్తికినకత్తులును
ఘేటకంబులునుధరించి మించినశౌర్యంబునమాయుండునంతిపురంబు నాక్రమింపఁటకుం
గడంగుచుండఁజూచి వారలచేతికత్తులతళ తళలు. వియత్తలంబుఁ హత్తుకొనఁగాంచి
యుత్తలపడుచు నేమియో? యాయసమయంబున నిందలు యోధవీరులువచ్చి కన్యాం
తఃపురంబు నిరోధించుటకుం గారణంబనిచింతించుచు నేమియందోఁచక కొంతతడవు
నివ్వెఱపడి తత్తఱింపుచుంటిమి. అప్పుడా రాజగృహంబున నొకచోట మహాకలకలంబు
వినంబడుచుండె. మేమది? నుచు భయ భ్రాంతల మై యేమియిదియకాలంబుననిట్టియెడరు
సంభవించినది! కటకటాయనుకొనుచుండ నక్కడకుంగొందలు దాసికలువచ్చియిట్లనిరి.
ఓమదనమాలా పాంచాలదేశాధిపతి యగుజయవర్మ నీతండ్రియగు శూరబాహు వుండు
గృహంబులోనఁజొచ్చి దేవీసహితుండైనయాతనింజెఱవట్టి నీయన్నలగు జయచంద్ర
ప్రతాపచంద్రులతో నొక గడియకాలము క్రూరయుద్ధంబునలిపి యేమరుపాటున
యుద్ధముసంప్రాప్తమైనందున నాయుధంబులులేక కేవలము బాహుబలంబున ననేక
యోధవీరులంజంపుచుండు నారాజకుమారుల ననేకవిధమాయో పాయంబులంబట్టినిగళ
బద్ధులంజేసి విజయలక్ష్మీవిలాసభాసురుండై నీవుండు కన్యకాంతఃపురంబున కేగుదెంచు
చున్నవాఁడు. తొల్లిపురోహితునితో నిన్నుందఃకు వివాహంబు చేసియియ్యనని నీజనకుండు
సెప్పిపంపినందున నాతండుకోపగించుకొని మనపట్టణంబుపై దండెత్తుటకునిశ్చయించి
దతురంగబలసమేతుండైవచ్చి నీయన్న లగుజయచంద్రప్రతాపచంద్రులబాహువీర్యం
బు నకులికి యేమరుపాటునఁ దనమనోరథంబుఁ దీర్చుకొనందలంచిధర్మయుద్ధంబుమాని
నిద్రావిశ్రాంతజనంబైయున్న రాజవీధింజొచ్చి యీవేళువ నగరుచుట్టుముట్టడించి
కావలివారలంబట్టి వధియించి యతివేగంబున రాజగృహంబుం బ్రవేశించెను. అతర్కి
కోపనతం బగునీమహాసంకటంబునం జేయునది లేక నీతండ్రిపట్టువడెను. యుద్ధసన్నా

నానందబాష్పంబులునిండ నాయాడు దానించిలిచి యోనీ నీకీపటంబిప్పుశియ్యంజనదు.
 కొన్నిశినములుగాయొద్దనుండుదువేని యనంతరమాలోచింతము. నీకిచ్చట నన్న పానాడు
 లకు మతేమియుఁడుక్కువయుండదని చెప్పిన నామె వచన మతిక్రమింప ననువులేక
 యామగువయు దీనమగువదన మతో నర్థంగీకారముచేసినయది. అంత నేను నామంద
 పాలకితో నోభగవతి మదనమాలకు స్నాననమయంబు సమీపించినయది. దానికంగసం
 స్కారంబునేయ నతిత్వరితముగ నేనక్కడ కేగవలసినవాననుగాన నా కుత్తరువు దయ
 సేయుమరివేడికొన నందుకామె సమతించిపంపించిన నవ్వుటవాసివచ్చుచు సమీప
 మ్మామని యీనగరమధ్యమున గంఘమహా ద్యానపు నడిత్రోవన వచ్చుచు నచ్చట నొక
 మామిడిచెట్టు క్రింద గూరుచుండినవాని నొక్క రాజకుమారునింగంటిని. ఆని రూప
 రేఖావిలాసంబులుగాంచిన నావసంతుండె మూర్తిధరియించి యిట్లు పొడసూపుచున్న
 వాడనియు, నీశ్వరానుగ్రహంబుకలిమి నభినవమనోహరాంబువడసిన మన్మథుఁడు
 రతి దేనినివెదకుకొనుచుండిరుగుచుసియ్యెడకుఁ జను దెంచియున్న వాడనియు, గంభకంఠ
 నతిసుందరాకారయగు కాంతానుజింబడయంగోరి నలకూబరుండు తపంబునేయ నీయిల
 కవతరించి యున్న వాడేమియనియు నాకుఁదోచెను. అంతకుముం దాచిత్రపటంబున
 నుండునాకారంబుఁగాంచి యిది యనల్పశిల్పనైపుణంబున నూహించి వ్రాసినదేకాని
 యిట్టిజగన్మోహన మగునాకారంబు వీరాజకుమారులయందుఁగాని యేదేవతాకుమారుల
 యందుగాని యుండదనియే తెలియించిని. ఆపురుషోత్తమునియాకారంబుఁగాంచినది
 మొదలు ఈయుత్తమునిరూపంబుంజూచి యతిసమర్థుండగుశిల్పి తన సామర్థ్యమునంత
 యును వినియోగించియు నించించుకడదీయలావణ్యలేశంబుమాత్రమైన ననువక్తంబు
 సేయలేక బోయెననియనుకొనుచుంటిని. అయిన నాకుమారునిరూపంబై యాచిత్రపటం
 బున వ్రాయఁబడియున్నదియనుటనిక్కువంబు. అభినవయావనప్రాదుర్భావంబుం
 గాంచిననిరువదిసంవత్సరములవాడని తెలియుచున్నది. ఆనవయావనునింగాంచి యిట్టి
 యభినవమన్మథునికిం దగినరతి నెక్కడ విధి సృష్టిచేసియున్నాడో యనితలంచుచుండ
 గా మనోంధడోలికా విహారంబు నీవొక్కతవే కొంచెమునేపు సలిపితివి. పాంచాలాధి
 పతి చెట్టపట్టంబావునిన్ను నితరరీతిగఁ దలంపంగూడదనియెంచి యాతనిశరీరలావణ్యపం
 కంబునం బడించిడి పెకలించుకొనలేక మనుండుచుండునామనంబున భవదీయ దాస్యత్వర
 చేయాశయియ్య నతికష్టంబుననుద్ధరించుకొనివచ్చితిని; అనియిట్లు రతిమాలినిచెప్పఁగా
 విని మదనమాల యోనీ యితరపురుష ప్రసంగంబు మనకేలయనిన నానానని యానైరంధ్ర
 యుఁ దత్కాలాచిత క్రియాకలాపంబులుజరిపించెను. ఓచతురికా యొకత్పటికాల
 మయిన నాంజనియు కలగుకాంతలు మదనమాల నేమరియుండరుగాన మేమిరువురము

మాటలాడికొన ననువుపడకయుండె. రతిమాలిని యీసంగతిఁజెలిపిన గుప్తదాసుదినంబులకుఁ బెండ్లిపనులు రాచనగరునఁ జరుగుచుండెను. ఎంతంత త్వరగా నవిజరుగుచుండునో యంతంతత్వరగా మదనమాలకు ముఖమునవైష్ణవ్యంబును మనఃబునజితంతయు నంగంబునవిహ్వలత్వంబును మించుచుండె. పరిజనులతో నేమియుంబలుకదు. సఖులకు సంగతులేమియు విశదీకరింపదు. కసిగాట్లుగా నాహారంబు భుజింపదు. మంచి సొమ్మలలంకరింపదు. జిలుగువలువలుగట్టుకొనదు. తేనెలఱు కరకులింకపోలతలఱు చింతించిచింతించి నిట్టూరుపులు సిగుదప్పించుండు. ఇట్లుండగా నాదాసీదనులు గాని విధంబుగాంచి తమపనులయం దేమైన గొఱంతయుండి యది సెప్పులేక యిట్టులున్నట్టి కంబుంజెందుచున్న దేమోయని యెంచి భయంబునొంది యొకనాఁడు వన్నడిగిరి. అందుకు నేను నీమదనమాల తన తీలాశుకము తన్నుఁబాసిపోయి యున్నదిగాన నిట్లు పరితపించుచున్నది యంతె కాని యెండేమియు లేదని చెప్పితిని. నాంబులకు నన్ను తిందిరి. ఒకనాఁడుదయమున నారాజపురోహితునిభార్య యనుకొకవిప్రుకొంతపచ్చి మాచేయు గారవంబునకుసంశసించుచు నుని తాసన్నిసీనయైమదనమాలం గారచియ్యినియె. ఓ కన్యకారత్నమా యీ దినమురాత్రి మూడవయామము జరుగుచుండు. నప్పుడు ఈ నగరాధిపతియగు జయవర్మనుహారాజు మహాబ్రాహ్మణులు నిర్ణయించియుండు శుభలగ్నమున నిన్నుం బాణిగ్రహణంబుసేసికొనం బోవుచున్నాఁడు. నీ పీఠునదయమున మంగళస్నానంబుఁజేసి ధవళాంబరంబులుధరియించి మంగళమౌక్త్యధూషణంబు లలంకరించికొనియుపవసించుచునీదినంబంతయు దేవతాసన్నిధియందుండవలయు; పట్టణపిఠిపీఠపదంబునకువచ్చునట్టికన్యకలు పరిణయదినమున నిట్టులన్ముంచుట యీ రాజకులచారము; నీవునట్లొనర్పవలయును అని చెప్పఁగా నారాజకన్యక తనస్యాదయంబుననుండు ధుఃఖసాగరంబువొంగి వేలాతిక్రమణంబుసేయంబూనిన నది యడంచుకొని యా బ్రాహ్మణివాక్యంబులకు నన్నుతించిన నప్పుడు తదాజ్ఞచేతఁ బనికల్గెలు మంగళస్నానంబుసేయించి యమృతఫేనధవళంబులగు దుకూలంబులుగట్టునిచ్చి కొన్నియంభరణంబులలంకరించి యాకన్యకను నుజిమయమగు చతురంతయోనమున నెక్కించి నమోపమున నుండు మహాలక్ష్మీ సన్నిధానంబునకుంగొనిపోయిరి. నేనుదానితోగూడఁబోతిని. పట్టణిదిగి యాపల్లవపాణియు నుల్లంబుననుడుకుచు నచ్చటికొవలివారల దాసీదనుల నవ్వల నుండనియమించి భక్తవినయంబుల నాహరివల్లభకు ప్రార్థింపు. ప్రదక్షిణంబులుచేసి యనేకనిధంబులనుతియించి యా యాలయంబున నుపవసించియుండెను. తేమును రమణీయములగు వివాహకథాలాపములఁ బ్రార్థులుపుచ్చుచుంటిమి. మదనమాల యనుభవించుమనస్తాపంబులంజూచి సహించలేకయేమి? సూర్యుండెను నడచుటినయ్యుక్తంబునందూంకె. పాంచాలాధిపతిమన్నభాగ్నిపొగలా! యనందగి కలిగితి. కలలు నాశం

బునంగలయరబర్వె. గాఢాంధకార మదదంతిదంతకుంతంబులకాంతిలతాంకురంబులనం
దగి తారకలు నభంబునవెలింగెను. విరహపాండురంబగుచు విలాసవిధురంబయియుండు
మదనమాలమొగంబుతో నిష్పడైన సరిపోలగలనాయని పరీక్షింప నెంచియేమో చంద
రుండునుదయించెను. అనేకవీరభటరక్షిణందైయుండు నామహాలక్ష్మీమంసిరంబునందు
మదనమాలయు నేనునుమాత్రము దేవీసన్నిధానంబుననుంటిమి. పరిజనంబుల్లెల్ల బరిణ
యకార్యతత్పరతం బ్రవర్తించుచుండిరి. శన్యాజనరక్షణంబుననియుక్తలగు కొందఱు
మందయానలు కొంతదూరంబున నచ్చటచ్చటంగుంపులుగూడి యాయాచరిత్రంబులు
మాటలాడుకొనుచుండిరి. అప్పుడుమదనమాలనన్నుంగాంచి యోమకరికా పంజరంబు
నందగులుకొన్న చిలుకచందంబున నేమియు నేయ నేరకయున్న వానను; వివాహలగ్నం
బును సమీపించుచున్నయది; ఈజయవర్మను బెండ్లాడ నించుకేనియు నాకు సమ్మతి
లేదు; తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గంబునుగనంబడదు; ఇన్నిదినములుగ నీతో నీసంగతి
మందలించుటకొకించుకయైన నవకాశంబుదొరికినదికాదు. కేవలముమందభాగ్యయగు
నన్నుంగన్నందున నాతల్లిదండ్రులకు గప్తవశసంప్రాప్తంబయ్యె. నన్నువివాహంబు
చేసికొనినయనంతరముగాని జయవర్మనాజననీజనకులఁ గారాగారవిముక్తులంజేయఁడని
తోఁచెడిని. విషంబుఁడిని ప్రాణంబులుఁడుతునాయనియన్ననో యదిగొనితెచ్చి
యిచ్చువారలునులేరు. కటకటా! దైవంబునాయెడల నింత క్రూరతరంబైయుండుట
నాజన్మాంతర కృతపాపఫలంబుగాదె? ఇందుకేమందు? లోకమునంగలకష్టంబులకెల్ల
యునికివట్టులేదనియేమి? యీమదనమాలను చతుర్ముఖుండుసృజియించె! నీవు నాకుం
బరమాగ్ధసఖివైతివేని నాప్రాగ్ధనంబొకటియంగీకరింపుము. ఇతరదాసీజనంబులురాక
ముందె కార్యంబునకనుకూలింపుము. నాభేదంబవనయింపుము. ప్రియసఖీ ధర్మంబుఁ
బాటింపుము. వేగిరంబనామనవియంగీకరింపుము. అనియిట్లనేకవిధములుగ బతిమాలు
కొనఁగా నేనునుదానిపరితాపంబుంగాంచి మనంబునదుఃఖించుచు నోమదనమాలా నీ
యిష్టంబేమి యని యడిగితిని. అప్పుడురాజపుత్రయుఁ బ్రియసఖి యీనాశరీరము
మదనమోహనునికి మన్మథునిచేనివేదితందైయున్నది. ఇట్టిదీని నితఁవినియోగంబుంజేసి
యామహాభాగునికి విప్రియంబునేయుటకంటెఁ దక్షణంబుననుజ్జగించి యాతనితోఁగల
యుటమేలు. నేను శరీరంబుందొరంగిన నాపంచభూతములయందుఁ బృథివి యాతని
మార్గసంచారభూమియందును, జలంబా మోహనాంగుండు స్నానముచేయు వాపికా
జలంబులందును, తేజంబుమదనమోహనుని యుదరంబునందును వాయువామహాభూమిని
నిశ్వాసంబులందును ఆకాశం బాగవతమన్మథునివంశిరాంగణమునందును గలయున్నట్లు
ప్రకటనామయియగు దేవినింగూర్చి ప్రార్థించి ప్రాణంబులువదలుదును. ఇందుకు నీ
వోడంబుదువనినమ్మి నీతోఁజెప్పితిని. ఇప్పుడు నాకమరణంబుగాని వేటుశరణంబు

లేదు. ఇతరులువచ్చిరేని యదియుదుర్లభంబు. ఇట్టిసమయంబునంగదా ప్రియసఖులు పకరింపవలసియుండు. అనియిట్లు నేకవిధముల నాచుబుకంబుఁబట్టుకొని వేడికొనియె. ఇఁకనిన్నుఁగొఁగిలింఁచుకొనుట లేదుగదాయని యాలింగనముఁజేసికొనియె. నీమధురములగువచనములను వినఁబోనుగదాయని మొగంబుముద్దిడుకొనియె. ఈ మదనమాలయందుఁ బ్రీతిఁబాయకుమని కేలుకేలంగీలించె; మద్విరహంబున కోర్చుకొనుచుని తన పయింటచేఁగన్నీరుదుడిచె. నామనవిగామదనమోహనునికిఁ దెల్పుమని ప్రార్థించె. నా జననీజనకులకు తీరనిదుఃఖదాయనినైతి నేయనివగచె. ఏమినామాట కుత్తరమియ్యవేయని యీసడించుకొనియె. ఇదియేనా? న్నేహధర్మమనిదూఁతె. నన్ను బాములఁబెట్ట నీకిష్టమాయనియడిగె. ఇట్టివారే ప్రియసఖులు అని విసికికొనియె. నాయందుంగరుణించి తనువుఁదొరంగనియ్యవేయని పాదంబులువట్టుకొనియె. నేనునామదనమాల పరితాపంబుంగాంచి యేమియుంజెప్పలేక కేవలబాష్పాయమాననేత్రనై యంతర్దూఢంబగుశోకవేగంబునడంచుకొనలేక పయింటకొంగున మొగంబుమాసికొని యేడుచుచుంటిఁగాని దానితో నేమియుంజెప్పఁజాలకయుంటిని. మదనమాలయు నన్ను బహువిధములవేడుకొనుచుండె. ఇట్లుకొంతసేపుజరఁగఁగా నేను మదనమాలతో “నోప్రియసఖి నీవుపరితపించువిధముంగాంచిన నీయభీష్టంబు నెరవేఱనియ్యకయుండుట యుక్తంబుగాదనితోఁచెడిని. నీమరణానంతర మొకనిమిషమైన నేనుజీవించియుండలేను. మనమిరువుర మొక్కటిగాఁ బ్రాణత్యాగంబుఁజేసికొందము. ఇది నీకుసమ్మతమేని నీయభీష్టము నెఱవేర్చుటకు నాకునుసమ్మతమే” అసిన రాజపుత్రియుం గొంచెము కోపగించుకొనుచు నోసీ నాయభీష్టము సమకూరదన్నమాట ప్రకారాంతరముగఁ జెప్పితివంతియకాదటే. నేనుశరీరముచుజ్జగించుట యిప్పటికిభావ్యమగుఁగాని మీకిట్టియమంగళంబేలనే? హరిహరీ! మీతో నేనుజెలిమిఁజేసినందుకు మీ ప్రాణములువోగోట్టుట యేనా ఫలంబు? కడుపుచెడంబుట్టినందుకుఁ గన్నవారికిఁగారాగృహ ప్రాప్తిఁజేసితిని. చెలిమిఁజేసినందుకుం జెలికత్తెలకుఁ బ్రాణపరిత్యాగంబుంజేయించవలయునా? చాలుంజాలు. మదనమాల నీకుఁ బ్రాణసమానయగుసఖియయ్యెనేని దానిబాధలుదర్శించుటయుచితము. అనియిట్లు బహుకరుణంబుగఁబల్కుచుండఁగా ననతిదూరంబున నొక సన్యాసి మఱియొకసర్వానవద్యాతిసుందరియగు సుందరీమణినిశనవెనువెంటం దీసికొనివచ్చుచుండెను. అదిగాంచిరాజపుత్రి మహావ్యసనాక్రాంతయై యీమదనమాలమరణనిర్యాణంబునకుంగూడ నోచుకొనలేదుగదేయనిచెప్పి “యూయమసూచి యేమిదియనియడిగిన నుత్తరమేమి నెప్పంగల” ననికన్నులబాష్పములుదుడుచుకొనుచుండెను. ఆ యమయునతిశీఘ్రముగసమీపించి మదనమాలా యేమినీకన్నులు బాష్పచ్ఛానములైనట్లుతోఁచుచున్నవి; కపోలములయందుఁ గన్నీటిదారలుగారుటవలన మకరికాపత్రంబులు

మూసిపోయినవి; సాభాగ్యసదనమగు నీమొగంబు విన్న బాటుఁజెందినయది; వెగచుటం జేసి కుచతటంబుకంపంబునొందుచున్న యది; అని యడిగిననాకాంతభయంబుతోప జేమియులేదనిన నాసన్యాసినియు నమిషముననుండువారలనవ్వలికంపి యాయాల యపుడలుపులుమూసివేసి నిర్జనంబగునాగుడికలయఁజూచివచ్చి మదనమాలనుడగ్గటిదాని చుబుకంబుంబట్టి యొత్తిమ్మడి తొడపయింగూరుచుండఁబెట్టుకొని కురులుచక్క నొత్తుచునిట్లనియె. ఓ మదనమాలా యే నెవ్వతెనైనదియు నీవెఱుంగవుగదా? తొల్లి నీకు మదనమోహనునిచిత్రపటంబిచ్చిన మందపాలకినిగానాయేను? నీవునన్ననిరూపించి చూడుమనినమేమిరువురమును చక్కగాఁజూచిలేచిప్రణామంబుచేసి భగవతియనవధా నంబుననైనయపరాధంబునైరింపుము; నిష్కారణసత్సలత నియ్యెడకు మీరలేతెంచుటం బట్టి మాకుమహాప్రమాదంబయినయది; ఈ మహాదేవియనుగ్రహంబునంజేసికాదె మీ సన్నిధానంబుమాకయ్యె; మీరలిప్పుడియ్యెడకు విజయముచేయుటకుంగతంబేమి? కల వృత్తాంతంబువినిపించి మమ్ముంగాపాడుము. అని ప్రార్థించిన నాయమయిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రి నేనునాతపశ్చక్తిచేత భూభ్రష్టవిష్యద్వర్తమానంబులు బాగుగనెఱుంగుదును. నేనుసంసారంబుంబరిత్యజించి బాల్యము మొదలుకొని యాకలాబులుభుజించి శరీరధారణంబునేయుచు వీధులయందుంబడియుండుచింపి పేలికలు ధరించుకొనుచు చంద్ర చూడచరణకమలధ్యానానందంబున నన్యంబులు మఱచియుండు హృదయంబుతోఁ దపంబునలుపుచుండి యాపార్వతీకాంతుండు కాంతాసమేతుండై వెలసియుండుశ్రీపర్వ తాదిపుణ్యక్షేత్రంబులదర్శింపనెంచి గురుజనానుమతివడసి పెక్కు దేశములుతిరిగి చూచుచు మదనమోహనుని సౌందర్యంబును నీరూపాతిశయంబునుగాంచి మీయిరువురసమాగమంబు రసావహంబై యండునని యెంచి సంసారపాశబద్ధమానసనై యారాజపుత్రుని యాకారంబుతోనొప్పు చిత్రఫలకంబుఁగానిపించి నీకుఁడదను రాగంబుంగల్పించి మీఁద నీకుంగలుగునన్ధంబులుచింతించి యీకాంపీల్యనగరమునంజేరి యారాజచంద్రుని వశగతునింజేసికొని యాయూరనుండువారికి నాపద్మంధువువిధంబునను గురుజనమరీతిని వడమమిత్రురాలివలెను బ్రసర్తించుచున్నదానను. ఈపాదులు నన్నడుగక యేవనులైనఁజేయఁజాలరు. గురుభక్తినాయెడలవారుచేయుచున్నారు. అదియట్లుండ నీకాంపీల్యనగరాధిపతి జయవర్మయు నాకుశిష్యప్రాయుండై తననగరునందు జరగంగల సమస్తకార్యములు నాయనుమతిలేక చేయఁగూడదని యుత్తర్యుచేసియున్నవాఁడు. ఇచ్చట నామాటకుంబ్రతిగా నెవ్వరును వడవరు. నీకీసమయంబున ఆనుకూల్యంబు సేయుటకే యేనునీనగరంబున వాసముచేయుచు వీరినివశగతులుగఁ జేసికొనియున్నాఁడను. ఇప్పుడికాంపీల్యనగరాధిపతియగుజయవర్మ నిన్నుం బరిణయంబుచేసికొనంగోకి మాహూర్తకులవలన నీరాత్రిమాడుజాములకు మంచిలగ్నంబున్నదనినిశ్చయించి

దేవతాసన్నిధానమున నుపవసించియుండు పెండ్లికూతు బ్రాహ్మణముత్తైదువు లగ్ని
సన్నిధికిందోడితెచ్చుట యీరాజకులాచారంబుగాన నట్లువారలచేజేయింప నన్నం
బ్రార్థించి యిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. ముత్తైదువులను ఇంకొకగడియ కిచ్చటికి
రాఁజోయెదరు. అగ్నిసన్నిధికిం గొనిపోఁబడినయనంతరము నీవుజయవర్మకు భార్య
వగుటతప్పదు. ఇప్పు డిందుకొకయుక్తిచేసెదవినుము. ఇదిగోయీకాంతంజూచితివే?
ఇది నీ జనకుండగుకూరబాహువు మిగులశ్రీతితో వివాహంబుచేసికొనిన యాతనిమా
తులునితనూజ యశుకలావతికిఁ జనియించి యతిగారాబముగాఁ బెరుఁగుచువచ్చిన మో
హనవతి. ఇదియాకారముచేతను రూపముచేతను వయస్సుచేతను కలాకుశలత్వంబుచేతను
నీకుసమానయైయున్నది. విశేషపరిచయముగలవారలుగాని మీయిరువుఁకు భేదంబుగని
పట్టఁజాలరు. అనినమదనమాలయులేచి యత్యాదరంబుతో మోహనవతినాలింగనంబుం
జేసికొని యశాదలమూర్కొని ఓచిన్నిచెలియలా యెన్నిదినములకునిన్నుగాంచితిని. అని
యానందబాష్పంబుల నామోహనవతియశాదలఁ దడపుచు మందపాలకింఁగాంచి యోభగ
వతీ యీచిన్నది యిక్కడకెట్లువచ్చెనో యెఱింగింపుమని వేడికొనగా నాయమయిట్లు
నియె. ఈ చిన్నదిమాత్రమేకాదు! నీ ప్రాణనాయకుండు మదనమోహనుండునువచ్చి
యున్నవాఁడు. వీరిరాకకుంఁగారణంబు వివరింతువినుము. నీవుపంపించినచిలుకలు మదన
మోహనునినగరంబునకుంజని యచ్చట నతండులేమి ననేకవనంబులవెదకుచు నొక
చోటంగనిపట్టి స్మరనందేశంబుంజెప్పిన నతఁడును మంత్రికుమారునికిం దనదూరదేశ
ప్రయాణంబుసూచింప నాచిలుకలనొకింతనేపు నిలిచియుండఁబనిచి తానుముందర
బయలువెడలి ధరావంతంబుఁజేరెను. అది నవ్వుభర్త్యయగునంగనవిధంబుననుండుట తన
మనంబునకురాఁగాఁ గొందఱవలన నీజనకునికి కాంక్షిల్యనగరాధిపతిచేనైన కారాగృహ
ప్రాప్తియు జయవర్మనిన్నఁ దనయంతఃపురకాంతఁగాఁ జేసికొనుటయువిని దుఃఖాకు
లుండైచేయు నదిలేక యాయూరిబయిటి దేవాలయంబులోఁబరుండి. కేవలముచింతా
క్రాంతుండైయుండఁగా మధురిక యనునీ చెలికత్తెలలోనొకతె యాదృచ్ఛికంబుగ
నచ్చటకేగియాతనింఁగాంచి పృత్యంబువిచారించి తెలిసికొనియిట్లునియె. ఓరాజకుమా
రుఁడా యేనుమదనమాలకుంబ్రియసఖిని. నాపేరుమధురిక. ఆమదనమాల నున్నట్టుండి
కాంక్షిల్యాధిపతిపట్టుకొనిపోఁగా నారాజపుత్రిక తన ప్రాణపదమగునొక చిత్రపటం
బును తద్గృహంతరంబున నునిచియుండుటంజేసి తీసికొనిపోవననువుపడకపోయెను.
ఈపటంబుంగానకయుండెనేని యారాజపుత్రిక యాహారంబుపైఁగూడ ఆశమానును.
దీనినెవ్విధినైన నాకన్నియయొద్దకుంజేర్చుట ప్రియసఖినైననాకుముఖ్యకర్తవ్యంబు.
ఆతాకన్నియ కనుంగుంజెలియలు మోహనవతియనుకన్యక తనజననీజనకులఁ బట్టుకొను
నట్టి జయవర్మచేతికింజిక్కక యొకరహస్యప్రదేశమున డాగియుండి దిక్కులేక

యిప్పుడు పరితపించుచున్నది. శూరబాహువుండురాజగృహంబును పెరరాజభటు
లాక్రమించుకొనియుండుటంజేసి యామోహనవతి ప్రచ్ఛన్న వేషయైతిరుగుచున్న
యది. కాంపీల్యనగరముంజేరేనేని యెవ్విధమననైనఁ దనయక్కదగ్గఱకేగిఁజూపడును.
ఆర్తసంరక్షణంబు రాజకుమారులకుంగర్తవ్యంబుగాన నిందుకునీవొడంబడవలయునని
యనేకవిధముల వేడికొనెను. అప్పుడా రాజకుమారుండు దానిగాంచి యామధురికా
యిప్పుడామోహనవతి యొక్కడనున్నది. ఇక్కడకుంబిలుచుకొనిరాననువుపడునా
యనియడిగిన నామధురిక యిదెసిలుచుకొనిపత్తుననిచెప్పి మాసినచీరెధరించి యొకభిక్షుకి
చందంబుననుండు కన్నియను బిలచుకొనివచ్చి రాజకుమారునికింజూపి యోయయ్యా
యిదియేమోహనవతి; అన్యులెఱుంగును శేమయనియీవేషంబుతోఁ దిరుగుచున్నయది
యని యవకుంఠనంబుదీసిచూపిన నతఁడు సౌభాగ్యాధిదేవతవలె నుండునాకన్నియ
గాంచి దానిరూపరేఖాతిశయంబుల కచ్చెరువందుచునిట్టిశుభలక్షణంబు లమరియుండు
నీకన్నియకుంగూడ యీవ్రాత వ్రాసియున్నవాఁడుగదా విధాతయనితలయూచి మధు
రికా నీవువేడికొనినవిధంబుగ మిమ్మిగువురనుగాంపీల్య నగరంబుంజేర్చదననిచెప్పి యా
నాఁడుమధ్యాహ్నమంతయు నాగుడిలోవసియించియుండి సూర్యుండస్తమింపఁగా నా
యిరువురందీసికొని నడమనడుమనరణ్యంబులో నాహారనిద్రాదులుదీర్చుకొనుచుఁ గొన్ని
దినములకుముందె యీనగరమునకుంజేరెను. నూతనచిత్రపటంబుంజేతపట్టుకొని యా
మధురిక యంగడివీధిలోనుండఁగా రాజభటులు నాయొద్దకుంగొనితెచ్చిరి. ఆమధురిక
వలన రాజకుమారునివృత్తాంతంబువిని యితరులకుఁ దెలియకుండ నతనినాపర్ణకాలయంద
యునిచి యామోహనవతినిఁ దగువిధంబులఁగాపాడుచుంటిని. ఈమోహనవతినం
ప్రాప్తికై యిన్నిదినములు రాజుకు వివాహంబుజరుగనీయక యభ్యంతరముచేయుచుం
టిని. ఇదియుఁబట్టమహిషీనదంబునకుం దగినయదిగాన నీజయపర్మను వివాహము చేసి
కొనందగును. అతండు మీయిరువురభేదంబుఁ దెలిసికొనంజాలఁడు. ఇప్పుడు చేటి
వేషంబుధరియింపంజేసి తీసికొనివచ్చియున్నదీనికి భవదీయాలంకారంబుధరింపంజేసి
వివాహవేదికకడ కంపవలయు. ఈచేటివేషంబుధరియించి నీ వీమకరికతోఁగూడ మదన
మోహనుండవసియించు నాపర్ణకాలకేగి యాతనితోఁగూడ నీరాతిరి యీ పాంచాల
దేశంబుదాటిపోవలయు. అనిచెప్పఁగా మదనమాల భగవతిమందపాలకి యీరహ
స్యంబుభేదింపంబడ నేని నాచెలియలికి ననేకకష్టంబులుసంప్రాప్తంబులగునేయని నా
మనంబు పంతపించుచున్నయది.” అనియడుగఁగా నాయమ నేనీవిషయంబులఁ జక్క
పెట్టుగలను వేగిరంబనీవుపొమ్ము అనఁగా నేను నామందిపాలకిసాహసంబునకును మం
త్రాలాచనంబువకు నచ్చెరువందుచుం దదాజ్ఞచేత మోహనవతికిఁ బెండ్లికూఁతురివేషం
బును మదనమాలకుంజేటివేషంబువలంకరించి యాకపటచేటికనువెంటబెట్టుకొని యా

యాలయంబుం దాటితిని. మధురికయుమాకెదురువడి యాభగవతిపల్లశాలకుం బిలుచు
కొనిపోయె. వివాహకార్యంబులకై యనేకదాసీజనులూ మందపాలకియుండుచోటికిఁ
బోకరాకలునేయుచుండుటగలదుగాన మేముమువ్వురము నచ్చటికేటసందేహస్వదం
బుగాకయుండుటచే రక్షకభటులు మమ్మునడ్డగించుటకుం బ్రవర్తించరైరి. పల్లశాల
సమీపమునకుంబోవుచుండఁగాఁ దనచేతనున్న చిత్రపటంబు మధురిక మదనమాలచేతి
కందిచ్చిన నారాజపుత్రిదానిందీసికొని యోప్రియసఖి యీపటంబునాకుంబ్రాణ
పదంబని తెలిసికొని బహుదూర ప్రయాణాయాసంబునకు వెనుక యిది తెచ్చినాకిచ్చిన
నీకు నేనేమియుచకారంబునేయఁజాలుదును; నాయెడల మీకుంగల ప్రేమాతిశయం
బిట్లు మిమ్ములయించుచున్నయది. నీవునాప్రాణములకంటెంబ్రియురాలవు” అని
యగ్గించుచు నాకుబీరంబునంబ్రచేళించియందు గుండర్పతుల్యుండైయుండు రాజకుమారు
నింగాంచి భయసంభ్రమంబులతో వెనుకకొడిగినిలిచి నన్నుంజూచి రహస్యంబుగ నో
మకరికా మనము స్త్రీస్వభావసులభమగునజ్ఞానముచేతఁగార్యాకార్యములు విచారింపక
ప్రవర్తించితిమిగదే? ఈయతిగంభీరుఁడును మహానుభావప్రకృతియు నగుపురుషునత్త
ముండెక్కడ? మనమెక్కడ? ఈతనిదాస్యమునకుంగూడ నేనుతగనే? మనమా?
యీతని నిచ్చటకురప్పించెడువారము. మహోదారస్వభావముకలవారఁగు నృపకుమా
రులుశరణార్థులను దనరుసమస్తవిధములఁబోషించుచు వారికభీష్టసిద్ధిఁజేయుప్రకృతిగల
వారుగాన నీగుణహీననగు నావాక్య మాదరించి వచ్చియున్నవాఁడు. అనిచెప్పఁగా
నేను నార్థాఙ్కుమానునియంతికంబున కరిగి : వినయముఁగఁజేయిమోడ్చి యోకుమారకా
నాప్రియసఖిమదనమాల సహజప్రేమ పరశహృదయయై విన్నవించుచున్నయది !
బహుదూరంబుగ నొకదేశమునుండి మఱియొకదేశమునకు మిమ్మరప్పించి మీయతి
సుకుమార మగు దేహమునకు పరిశ్రమంబుఁ గలుగఁజేసితి; ఈయపరాధంబుకు మియిం
పందగును. ఇదియునుంగాక భవదాగమనంబునకుసంతసించి నానకుండునునహోదరు
లును మహోత్సవంబునడుపుచు నెదుర్కొని నగరునకుంబోడి తెచ్చునట్లు లేకపోయె
గదాయని తనహృదయంబునం బరితపించుచున్నయది. అనిసఖిచెప్పఁగా నామహాను
భావప్రకృతి యగుకుమారుండు పాదనవాక్యోపన్యాసంబుల మానసపంకంబుంగడిగి
వేయునట్లునాతోనిట్లనియె. ఓసీ మీరాజుకూతురుమమ్మింతటిప్రేమచే బిలిపించుట
వలననైనసంతోషమదూరదేశగతునాయాసంబుఁ గణింపఁయ్యదు. మీరలిప్పుడు పరి
పూర్ణానురాగముచేత నాయెడకేతెంచి నన్నువిచారించుటవలన శూరబాహువు నన్నెదు
ర్కొననంత సంతసమువగలిగె. ఇప్పుడిచ్చట నేతత్ప్రసంగంబుల ప్రాద్దుజరిగిన
నేమీమిసంకటములుతలస్థించునోయెఱుంగము. తక్షణంబుబయలు వెడలి యీపాంచాల
దేశమును దాటిపోవలయును. మధురిక మందపాలకిమూఱ్ఱాస్తతీక్షుకురాలై యచ్చ

టనముండవలయు. భగవతి యింతకుముందనర్వాయత్తము చేసియుంచియున్నయుత్త
మాశ్వంబుపై నీవునమిరాజుకూతురునాకోహించి యీవనమునకుంజేరువనయుండు
నరణ్యంబునంబ్రవేశించి క్రమక్రమంబుగ నీదేశముచాటవలయుననిచెప్పగా నేను
నల్లకాసిమ్మని యాకుమారుండు మావినయశ్వంబుపై మదనమాలతోఁగూడనాకోహించి
యాతనిగుఱ్ఱాబుతో వెనువెంట నేయచ్చటిచెట్లనందున నితరులకుఁదెలియకుండ మెల్ల
మెల్లనఁజని యడవిలోఁబ్రవేశించితిని. ఇట్లారాజకుమారుండును మేమును ప్రవేశించి
గుఱ్ఱంబులనతిజడంబునంబరుగులెత్తించిన మరునాడుదయమునకుఁ బాంచాలదేశంబుఁ
దాటి యాయశ్వవరంబులు వాయువేగంబునంబనిచని యొకచోట సింహశార్దూలఖడ్గ
గవయశరభాదిక్రూరమృగనిబిడంబయి యనేకవిధములగు పాలతాలకపిత్థాశ్శృఙ్గపిచు
మందచందనతిందుక ఖర్జూరవేణునింబకదంబ ప్రముఖము లగువృక్షములు క్రిక్కిరిసి
యెడతెఱపిలేక సూర్యకిరణ ప్రసరణంబునకైన నవకాశంబియ్యనియతిభయంకర మగు
నొకగహనంబు ప్రవేశించెను. రాజపుత్రుండునుమాతో తొల్లితానుమధురికనుమోహన
వతినింబియ్యుకొని ధరావంశంబునుండేకదలి చక్కనిమార్గమునంజనక యీగహనంబు
నంబ్రవేశించి దీనిగుండ కాంపీల్యనగరమునకుంజేరితిని. అనిచెప్పుచుం బూర్వపరిచితము
లగుహామానోటులచుజూపుచు మాతోవకడ్డంబైపైకుటికి మమ్ముహింసింపంబోవు
కార్జూరాదిమృగంబుల నతిచాతుర్యంబునఁజంపిభయంబుడుపుచు; మఱియురాజపుత్రు
లీయాస్థలంబుల నీయామృగంబుల నీయావిధంబుగవేటాడుమరని యాప్రకారంబభి
వర్ణించిచెప్పుచు; మాకుమార్గ ప్రదర్శకుండై ముందుఁబోవుచుండెను. సూర్యుండునాకాశ
మధ్యంబుంజేరె; భూమిపయి నడుగిడనీయకలలాటతవంబులై యాతపంబులు బిట్టుడి
కొని మృగకులంబులు మదలుమాదలుగఁజేరుకొని చెట్లక్రిందంబరుండి నెమరుపెట్టు
టకుపక్రమించె. ఎడమాపులుపథికులకుజల భ్రాంతిఁ గల్పించియలయింపసాగె. పక్షి
కులంబులుచెట్ల నీడలకుంజేరె. అట్టికతోరాతపంబున కశ్వంబులుపరిశ్రాంతి నొంది నడవ
లేకచిక్కిన మేమునుతృషార్తులమయి జలకాంక్షచే నెక్కడనైన జలాశయంబుండు
దనుక మెల్లగనేకవలయునని ప్రయత్నపడుచుఁబ్రతిచెట్టుక్రిందను బ్రతిపాదరింపను
నీలావణిడుచు నతిప్రయాసంబుతో నరుగుచుంటిమి. అప్పుడునల్లనిశరీరంబులునుపల్ల
వేంద్రాశ్రయంబును కొరమీసంబులును మిడిగుడ్లునుతడవిగడ్లునుగలవారు కొందఱుబోయలు
మా దారి కడ్డంబువచ్చి యిటునటుం దిరుగుచుండిరి. రాజకుమారుండు వారింఁగారిచి
యొచెంచులారా యిక్కడకునీటిపట్టు లెంతదూరంబుననున్నవియని యడిగిన వాఁడును
జలమునకువచ్చి యోసామిమీరు విశేషముగదృఢిగానియున్నారనితోఁచుచున్నది.
తోడమన ననేకులు ఎడారి త్రోవలోఁ జలువపండిరులుంచి పథికులకు కీతోదకంబు
ఇను చొక్కంబులను శుంఠి జంబీరసాదియుక్తంబగు తక్రంబును చందనంబును

తాళవృతంబులునొసంగి మహాపుణ్యఫలంబులంబడ నుంచున్నవారు. అట్లుండ మేముమీకు నీటి పట్టులైనాజూపలేమా? మీయనుగ్రహంబుబడ నునియ్యకొనమా? మీరంటరి గఁబోదురేని యాచోటులుగనిపట్టబహుకాలంబు సెల్లు. ఈయూడువారు ఎండకోర్వక విశేషంబుగఁ బరితపించెదరు. ఈయశ్వంబులను శ్రాంతంబులైయున్నవి. గాన కొంచెము దవ్వలనున్న జలాశయంబువలన నడవలేవు. ఈగుఱ్ఱంబులను ఈకంఠలను ఇక్కడచెట్లక్రిందనిలిపి పాదచారివై నీవువల్తువేసి యొకింత సేవజిరి జలాశయంబుంజీరి దప్పించిర్చుకొని నీరంబుల గొనిరావచ్చును. అనిచెప్పఁగా రాజకుమారుండును యాచోయలారా యిట్టిమహారణ్యంబున నాడువారి నొంటిగనడలి రాకూడదే" యని యనఁగా వారలుసామీ యని మేమువసియించియూడుతావు; మంయెటుకలేక యీగ యైన నిందుంజొరలేదు ; భయపడక మీరు మాలోఁగొందఱతోఁగూడ చెఱువునొద్దకుంబొండు. కొందఱము పీరికి మీరు పచ్చనంతవఱకుఁ గావలియుండెదము. లోకమునం బకోపకారమునకుంఁగాని యీకాయము దోషనికాయంబు కాదాయని సల్కిన నతఁడు వారిపల్కులకు సంతసించి మమ్మనడిగి, గుఱ్ఱంబులను మమ్ము నక్కఱనిలిపి యాచోయలలోఁ గొందఱంబిలుచుకొని యాయరణ్యమధ్యంబున నొకత్రోవంజనియె. మేము తృప్తార్థులమగుటండేసి నుత్తిభ్రంశంబుంజేంది యాతని కొంటరిగఁబోవ ననును తించితిమి యంతయెకాని వేరు కాదు. విధివిపాకంబుత్వరచేయఁగా నెట్టి దిట్టలకయిన బుద్ధిపెడతలఁ బట్టునుగాదె? అట్లు రాజకుమారుండరిగిన యసంతరము మేమువల్లని యొక ముఱ్ఱిక్రిందం గూరుచుంటిమి. ఒకింత సేవయ్యెను. మఱియు నొకబోయ యన్న టికివచ్చి మాకుంఁగావలియున్న వారినడిగి మావృత్తాంతం బెఱింగి కటకటా జలంబున కంతదూరంబు చననేల? సమీపమున నయున్నవే యని మమ్ముం దోడ్కొని పోయి సమీపస్థలంబునన జలంబులు గానిపించె. మేమిరువురము నాజలంబులు ద్రావి యా గుఱ్ఱంబులకు దప్పికఁదీర్చి తొల్లిటిస్థలంబునం గూరుచుంటిమి. రాజకుమారునితోఁబోయియున్న బోయలకొందఱు బిట్టువాపోవుచు మాయొద్దకువచ్చి మాపాదంబుల బయింబడి బాష్పజలఁ భూమిందడుపుచుం బరితపింప మేమునుదిగులుపడి యాచోయలారా రాజకుమారుఁ డెక్కడనున్నాడు ; ఆతనివిడిచి మీరు పరువిడి పచ్చటకుం గారణబేమి? మీరలిట్లు దుఃఖించుట వలన మాహృదయంబులు ఆతనివిషయంబున ; ననేకానిష్టంబులు చింతించుచున్నయవి ; అని యడిగితిమి. వారు ఓయమ్మలారా మేము చెరువుత్రోవంబట్టిపోవుచుండఁగా మామార్గమున కొకసింగంబెదురుగావచ్చెను. ముందరుగుచున్న రాజకుమారుండు మేమువలదు పలదని చెప్పుచుండఁగా దానినదలిం చెను. అదియు తుధాతురంబై యున్నదిగాన నతని యపరింపునకుం గనలి మొగంబు దెఱచుకొని సటలు నిక్కించుకొని యత్యాగ్రహంబున సెగిరి ముందటికాళ్లగోళ్ల హృద

యంబున గ్రుచ్చుకొనునట్లు కూర్చున్న ప్రహరంబునలిపిన మన రాజభూమిపయింబడియె
 పడునంతలో నామృగ రాజంబు నాతనిశరీరమున ననేకవ్రణములు గలుగునట్లు బహు
 ప్రకారంబుల మోదుచుండ మేమందఱమునుజేరి యార్భటంబులు కొన్ని సలుపఁగా
 విడిచిపోయెను. రాజకుమారుండు పూర్వమెత్తపార్తుండై యుండుటచేతను సింహాసఖర
 ప్రహరంబుచేతను సొమ్మవోయి యిలవయింబడియె. మేమెంత బిల్చినంబలుకక పోర
 లాడుచున్నవాఁడు. శ్రీఘ్రముగఁ బ్రాణములు వదలిపెట్టుననితోఁచి మీకీవృత్తాంతము
 దెలుపవచ్చితిమి. ప్రాణములుండఁగా బంధుజనంబులుమాచి కన్నీళ్లుపెట్టుకొని మాట
 లాడరేని యది జీవముండువరకు మనశ్శల్యంబయి బాధించుచుండునని పెద్దలు వచింపు
 దురుకాదె? యనిచెప్పఁగా మేమును పిడుగువడ్డట్లు వినబడిన యామాటకు మూర్ఛ
 వోయి యొడలు దెలిసిలేచివిలపించుచు నోయయ్యా రాజకుమారుడా మమ్మునిట్లు
 నట్టిడివినిడించిపోవుట న్యాయమేనాయని వాపోవుచు మూకై నీకిట్టి యాపద సంభవి
 చెగదాయని ప్రలపించుచు నచ్చటనుండలేక యోయయ్యలారా ఆమహాభాగుఁడు
 వడియుండువోటికి మమ్ముంగొనిపోవండు; ఈయనాథలయందుఁ గనికరముంచుఁడు;
 అని వేడికొనఁగావారును అట్లనేకానిండు. మావెంట నెరండు. మీకు యుజానుబంధం
 బున్నఁ బ్రాణంబుతోనుండఁగా నాతనింజూడఁగలరు. అందుకై కదా మేమతిత్వరితగ
 తింబరువిడివచ్చితిమి; అనఁగామేమును శోకవేగంబు సహింపంజాలక యాయుధంబు
 లను గుఱ్ఱంబులను మఱచి వారివెంటనంటి భూమిపైఁబడుచు లేచుచుంబోవుచుంటిమి.
 కొంతదూరంబులుగునంతకు మేము ఏయేచోటులుదాటితిమో యేయేగుట్టులుమెట్టితిమో
 ఏయేచెట్లుచుట్టితిమో ఏయేమిట్టలనరిగితిమో భూమిపైనుంటిమో ఆకసుంబునకెగరితిమో
 ఏవిషయంబునెఱుంగక కేవలము రాజపుత్రప్రహృతమానసల మై బహుదూరం బరిగి
 తిమి. సూర్యుండస్తమించె. అప్పటికినిరాజపుత్రునిం గానక యాబోయలతో యోరి
 మారాజకుమారుడెడదీ? ఒకవేళ ముందుపోయినతోవ తప్పిపోయెదరో? ఇంత
 వఱకాతండు జీవించి యుండునా యని యడిగిన వారును మమ్ముంగాంచినవ్వి మారా
 జకుమారుండిచ్చటికి సమీపముననుండు బోయపల్లె యందున్నవాఁడు; తోవతప్పక
 యెపిలుచుకొని పోవుచున్నారము రండు. ఈరాజపుత్రక వేగిరంబ తనదగ్గరకురాచివో
 మదనబ్రాణంబులచేతఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజించును. అతివేగంబునం బోవుదమేని
 మేలుగలుగు అనిచెప్పిరి. అప్పుడు వారిమాటలకు సంశయించుచు మేము నిలుపఁ
 బడి మనలవీరుపంచించి యింతదూరంబు గొనితెచ్చిరి; వీరల చేతందగులుకొంటిమి.
 ఇంకేమి నేయనగునని దిగులుపడుచుఁ గాల్గొనడంబడ హృదయంబు కటతటనదరవద
 నంబులు శుష్కంబులై దేహంబులు పడపడపడంక నొండొరుల మొగంబులు గాంచు
 కొను చుంటిమి. అప్పుడు ఆబోయలు ఓబాలామణులారా మీరు మాసంగీతంబునకు

హృదయంబు గరఁగివచ్చి మృగంబులు వలలందగులుకొనురీతి మా నయవంచకంబులగు
వచనంబులకేమరి మాచేతం జిక్కుకొంటిరి. ఇకదప్పించుకొన మీకుదరంబుగాదు.
ఇంతకుం గొన్ని దినములకు ముందు ఆ రాజకుమారునితో వచ్చిన యీకన్నియంగాంచి
మాయధిపతి మోహించి మమ్ముంబిలిచి యెట్టికపటోపాయంబుననైన నాతనిపించించి
యామించుఁబోడిని నామంచంబునొడ్డుకుం గొనిరావలయు ; రాజకుమారుండు మహా
పరాక్రమశాలిగాన నతనితోఁబోరాడి మీరుగాని మీతోఁగూడిన నేనుగాని జయించ
లేము ; తుదకు ఆయాఁడువారుగూడ క్షుత్రయకాంతలుగాన ధనుర్విద్యాభ్యాసం
బునం గడిదేరినవారై యుందురు. వారియొద్దనైన నాయుధంబులుండఁగా మీరుపోఁ
గూడదు. వారలతో రాజపుత్రునెడవాపి వంచనమెయి నాకాంతల నిరాయుధులం
జేసి పట్టుకొనితెచ్చునది అనిమాకాజ్ఞఁజేసియున్నవాఁడుగాన మేమిన్నివిధములమిమ్ము
వంచించికొని తెచ్చియున్నారము. ఇదిగో యెదురనుండునది మారాజు వసియించు
బోయపల్లెయని చెప్పఁగా విని మేము మనంబుల భేదంబు నొందుచు, హ్లో! అన్యథా
చింతితంకార్యం దైవమన్యత్రచింతయేత్ | అన్యులతోక్తి యప్రయోజకంబు గాదు.
కాంపీల్యాధిపతికిఁ బట్టమహిషియై యుండుటకు సమ్మతించని యీమదనమాలకుందుద
కుబోయల పాలంబడి కాయంబుజెడుపుకొన వలసినట్లయ్యెఁగా ఆహా ఏమిదైవ
చిత్రము ! అఘటితఘటనా సమర్థుడగు విధికిందుష్కరంబును గలదే ? శూరబాహు
పునకుం గూతురై పుట్టుటయెక్కడ ! బోయనానింజెట్టుపట్టుట యెక్కడ ! కటకటా
ఏమి యీభాగ్యవైపరీత్యంబు ! అనివగచుచుం జేయునదిలేక యూరకుంటిమి. ఇట్లు
చింతించుచునుండు మమ్ముంగాంచి యాబోయలు ఓకాంతలార యింక వగచియుప
యోగము లేదు. వంటింటిలోఁ బ్రవేశించిన కుందేళ్లవలెనైతిరి. మారాజు దీనిపై
మక్కువచేతఁ బ్రబలతరముగ నస్వర్థశరీరుండైయున్నవాఁడు. దైవము మాపాలనుండి
మిమ్మును మాకులభ్యలగునట్లొసరించి మాప్రాణంబులు నిలిపినదయ్యెను. వేగిరంబ రండు
నేను వలచియుండు కాంతామణింగొనిరాక మీరు మీ మీకాంతలం గాంచితిలేని
కృతాంతుని మొగంబును గాంచఁగలరు. అని మాయేలిక యతికఠినంబుగ నాజ్ఞ చేసి
యుండుటంబట్టి మేము గృహంబులువదలి యన్నాదులుమాని పరిభ్రమించుచున్నా
రము. మాపెండ్లాల మొగంబులు చూడ మనంబుసంభ్రమించుచున్నయది. మిమ్ముత
నిచేతికొప్పగించి యాతండిచ్చుపసదనుబులుగైకొని మాయొడ్లకేగెదము. అనిచెప్పుచు
మమ్ముబహునిష్పంధ పూర్వకముగఁ గొనిపోయిరి. మేమునుచని శబరబాలకనిహత
నానావిధశకుంతతతిప్రకసిరామయతోరణ భూరగృహద్వారంబును, క్రూరసార
మేయమాత్రపరిజనకిరాతనివహనిబిడంబును, నానామృగనికాయ మృతకశేబరదుర్గం
ధంబు నగుబోయపల్లియం బ్రవేశించితిమి. మాతో నరుగుదంచుచున్న చెంచులు

మమ్మనొక గుడిపెయ్యెద్దకుంగొనిపోయి వాకిటనిలిపి యందులోనికిం బ్రవేశించి యొక ముసలివానిం గొనితెచ్చిరి. వాడు మమ్మంగాంచి మించినయాశ్చర్యంబునం దనపెండ్లముచు బిలిచికొనివచ్చి కూరుచుండి యోసీ వీరిని గాంచితివే ? ఇట్టియతిసుకుమారులగు మనుష్యులుకూడ నున్నారుగదా. ఈకాంతయేమందమనియె మనవాడు రాజకన్యక రాజకన్యకయని తలంచుకొనుచున్నాడు; వీరికేదేహమున నేమైనబలమున్నదా? మనవలె నడవులయందు దూఱి యెగిచియెగిచితఱిమి పిట్టలనుబట్టుకొనగలరా? ఏమేమో బెదరిబెదరిచూచుచున్నారు; ఇసిరో ఈనాలిలేనిబాలలుమనకేలా? కొన్ని దినములనుండి వానిమాటలువిని వీరునఱికట్టి తోషలుకొట్టి ధనము సంపాదించుటలు మాని, మృగంబులంబొరిగొని మాంసంబులు గడించుటలువదలి, వేటకుక్కలంగొని పరాహులంబులనుపునపులభ్యసించుటవిడిచి, వలలాడ్డి పులుగులంబట్టి కట్టితెచ్చుటంబరిహరించి యీపనికిమాలిన పనులకుంగడంగిరి. బభాబభా బాగుబాగు! ఓసీముసలీ మనబిడ్డం డీసిండిబొమ్మలవలె నుండు కొమ్మలంగాంచెనేని మమ్మరంబగు మన్మథవేదనచే నిమ్ములువదలి దిమ్మవట్టినవానివిధమున వీరితోదిరుగుచుండు నంతియకాని నెమ్మదితో దాచాడవలసిన పనులుచూడఁడు. మృగహింసకుంబోక వలలాడ్డి పులుగులు పట్టుకొవంజనక కన్నములుపెట్టి ద్రవ్యంబులు దొంగిలించుట కఱుగక కేవలము వీరితోనే కాలంబుగడపుచుండు. అట్లయ్యెనేని మనకులధర్మంబుచెడును. ఎన్నివిధములనైన వానికికాంతం నందకుండంజేయుటమంచిది. ఎవ్విధముగ నీకార్యంబు సమకూర్పవలయు. అని పల్కెను. ఇంకలోన నొకబోయయచ్చటికివచ్చిన నామసలిబోయ వాడు నాబిడ్డని సేముబుఁదెల్పుము; పోయికకార్యం బేవిధముగముగిసెను? అని యడుగఁగా నాకిరాతుండు సామీ మీకొడుకును మేమును ప్రయత్నించినపని చెడిపోవుటకూడగలదా? మీ ఆనతిఁగైకొని యిల్లువిడిచిబయలుజేరి యీకొండగవిలో నుండుచండికదేవళంబునకుం జని మేమందఱము నేలంబడి మొక్కి యోతల్లి యీసారి మాకు గొప్పధనసంచయము దొరికెనేని యప్పుడే నీకు మంచిమానిసిని బలియిచ్చెదమని వేడికొని బహుదూరం బరిగితిమి. ఆతల్లివరంబెట్టిదోతెల్పలేము. మేము యీహిమవం తంబుద్గ్గఱ నుండు నొకరాజధానిని గొల్లగొట్టి యెన్నరానిధనంబులును వస్త్రంబులును కుబ్జులును దొంగలించుకొని నిరుపద్రవంబుగా దాగియున్నారము. రహస్యముగ మీకే వృత్తాంతంబుందెల్పి నన్ను తమకుమారుండంపినవాడు. అనఁగా నావగ్గుబోయ బహుకుంతోషవడుచు మన కింశమేలు చేసినయాతల్లికిఁ బ్రార్థన చెల్లించుటకు జాగుసేయఁకొనదు. అది నెరవేర్చినంగాని మనబిడ్డఁడు రాజోపద్రవములేక మగయుండుచో దికినవేరఁడు కావనప్పుడదేవతాబలి నిర్వర్తింపంబడవలయు, జాగుసేయక యీయిరు ప్రరితో విందువయస్సులో నుండెడిదానింబట్టి తీసికొనిపోయి యీకొండలరాయని

పట్టికి బలిపెట్టుడు. మఱియొకదానిఁ దఱమఁగొట్టుడు. అనియుత్తర్వు చేసెను. అంతట నేను వానిమాటలువిని మదనమాలకుఁ బ్రాణములుపోవునట్లు సంభవించిన కట్టిండినేగికి ననేకవిధముల వగచుచుండ నన్నవదలి యాకిరాతులు మదనమాలంబట్టు కొని యాకొండగవియొద్దకుం గొనిపోయిరి; నేనును దానివెనువెంటం బెనురోదనం బుసేయుచు నురంబుమోదుకొనుచు భూమిపయింబడుచు లేచుచు వాపోవుచు నచ్చటికింబోతిని. ప్రళయకాలంబునం బదునాలుగులోకంబులు నములందెఱచి కొన్నియమునినోటి దంష్ట్రలవలె నుండు పెద్దకత్తులుగొని యిరువురి కిరాతులు మదనమాలను దత్సమీపముననుండు మడుగులో ముంచియెత్తి నన్నుంగాంచి యొకపలుకైనం బలుక నియ్యక నన్నింతకుపైన రాకూడనని నిరోధించి యాగుహలో నుండు నాలయములోనికిం గొనిపోయిరి. మనరాజపుత్రికిం గలిగిన యీవిధివైపరీత్యంబుం దలంచుకొని యప్పుడు మూర్ఛపోయి భూమిపయింబడితి. ఇప్పుడు నీవచనంబులచేత జేహంబుం దెలిసికొంటిని, ఓచతురికా వింటివటే! మనమదనమాలగతి! ఏమయ్యెనో? ఆ సుకుమారాంగికిం గలిగినయతికఠినపు మరణముంజూప నన్ను దేవుఁడుదానితో పెంటబెట్టు కొనివచ్చెను వింటివటే! అనియిట్లామకరిక నాకుందెల్పిన నేను మదనమాల ప్రాణంబుల యందు సిరాశనయ్యుఁ దొల్లి జ్యోతిష్కులు ఇది మహామండలేశ్వరునింజెట్టపట్టి యఖిలభూమండలంబు నేలుచుఁ బతికిఁ బ్రాణసమానురాలై యనేకవత్సరంబులు సుఖించుచుండును. అని చెప్పియున్నవారు గాన నొకించుక ప్రత్యాశతో నా మకరికంగాంచి యోప్రియసఖి ఇంక మనము చింతించుచుం జేయునదేమున్నయది. ఇచ్చోటనుండు టవలన నుపయోగములేదు. మెల్లమెల్లగఁబోయి కాంపీల్యనగరముంజేరి మోహనవతి నైనజూచుచుఁ గాలముఁగడపుచుందము పోదము రా అనిచెప్పితిని. అందుకామకరిక సమ్మతించి అచ్చోటువాసికదలి క్రమక్రమంబుగ నామాపునట్టి మార్గమునవచ్చుచు కాయలును పండ్లను జలంబులు నాహారంబుగాఁ గొన్నిదినములకు కాంపీల్యనగర నిమీపమునకుంజేరెను. ఆనాటిరాత్రి నేను నానగరంబునం బ్రవేశింప నిచ్చలేనిదానఁగాన దానికిఁ దెలియకుండ నచ్చోటువిడిచికదలి తొల్లింటివగిది ననేకస్థలములయందు సంచరించుచున్నదానను. మారాజపుత్రికకుఁ బ్రియసమాగమంబగుదనుక నేనును బ్రహ్మచర్య వ్రతంబు నలుపవలసినదాననై యుండుటంజేసి యితరులతో మాటలాడనొల్లను. మనోహరములగు సుద్యానవనములయందు సంచరింపనమ్మతింపను. రాజగృహములయందు విహరింపను. ఓరాజకీరమా నీవు నాకుఁ ప్రియసుహృత్తువని నీతోవృత్తాంతము విన్నవించితిని. అని యిట్లాయాఁడుచిలుక పల్కుచుండఁగా మాయుండు పొదరింటికి సమీపంబున ఓచతురికా తొల్లియారాజపుత్రి తనకుం ప్రియసమాగమంబు కాకముంద నీకుం ప్రియసంగమమహోత్సవంబుఁ గావించునట్లు చెప్పి యప్పుడుతానె

క్రమంబుమాని ప్రవర్తించెను. ఈకిటుకు నీకరుకపడదాయెఁగదా అని యొకపలుకు వినంబడియె. అందు కాయఁడుచిలుక మహాహర్షంబుతో నోరాజకీరమా యిప్పుడు వినంబడిన వచనము నాకుంజెవులయందు సుధావర్షము గురిసినట్లయ్యెను. ఆమదనమాల జీవించిసుఖంబుగఁ దన యభీష్టనాయకునిం గలసినదా ? శ్లో॥ అధవాభవితవ్యానాం ద్వారాజీభవంతిసర్వత్ర॥ అనునట్లు శుభములుగాని యశుభములుగాని సంభవించ వలసివచ్చినపుడు అన్నియును వానికింద్రోవలై యుండును. రానికాలములో నన్నియుఁ బ్రతిబంధకములుగానగును. ఆమదనమాల తానెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను తుదకుఁ దనప్రయత్నములు విఫలంబులై పోవుటమాత్రమేగాక ప్రాణములు పోఁగొట్టుకోవలసినట్లయ్యెను. జీవితనిరాశయైన యనంతరము ప్రియసంగమసౌఖ్యంబు సమకూరె. అఖిలజంతువులకును వానివానికర్మములు ఫలములియ్యఁదఱియైనచో సుఖ దుఃఖములు సంప్రాప్తములగుచుండుటను దర్శించిచూడ నెవ్వనికి దరంబుగాదు. ఓరాజకీరమా యావచనామృతమును నాచెవులకు వర్షించినదియెవరు ? దానిం దెలుపుము ; అనఁగా నేను ఓచతురికా యీవచనముం దెచ్చినయది యామదనమాలప్రియ సఖి యగుకళావతి. అని చెప్పఁగా నది యిట్లయిన నారాజపుత్రిక యింతకు సమీపమున నుండునట్లు తోచుచున్నది. లోకమునం బ్రియజనము ప్రవృత్తిదెలియక బహుదినంబులుగడపినను గుళలవృత్తాంతమును వినినయనంతర మాయిష్టజనముగాంచు నంతలోపల మనంబత్యుత్సృకంబైతత్తరించుట సాధారణంబుగాదె? కాననేను నాప్రియ సఖింజూడ నత్యుత్కృంతితనై యున్నదానను. అదియుండుచోటు దెలుపుము. అని ప్రార్థింపఁగా కళావతి మరలనిట్లనియె. ఓచతురికా నీప్రియసఖియగు మదనమాల యీపూఁబొదరింటం దననాయకునింగూడి నీవృత్తాంతంబు వినుచున్నయది. నీప్రియ సఖుండగు కలకూశతంబును భవత్సంగమాత్సుక్యంబుతో నీతో మాటలాడుచున్న నాఁడు. ఇదియు నీవెటుంగలేకపోతివి. ఆనిననాయబ్జాక్షి వచనములువిని యాచతురికననుంగాంచి సిగ్గుపడుచుందటాలున నాపొదరింటిలోనికింజని యామదన మోహనుఁ డును మదనమాలయు నుండుటంగాంచి సంతసించి యారాజపుత్రిక ముంజేతిమీఁద వ్రాలిన నామదవతి యత్యనురాగంబుతో నోచతురికా నీకష్టంబులెల్లవింటిని ; శేవలము తిర్మిగ్గంతుసాధారణ మగుచాపలమువదలి స్నేహధర్మమును బాటించుచు సర్వసుఖంబులకువెలియై యిట్టిదెన్మాకరమగు కఠినవ్రతముననుష్ఠింప నీకుఁదరంబుగాని యితరులవలనఁ గాదు. ఇందుకు నేనేమి నీకుపకారంబు నేయంగలను. అనుచుం దనకన్తుంబులం దలంచుకొనుటండేసి పయింబయి నతిశయించు శోకంబువలనం గలిగిన బొవ్వుంబులచే నాచతురిక యొడలుదడుపుచుండ నాచిలుకయొక బ్రియసఖి మనమిరువురము నెట్లొవివదంబునిధిం గడచితిమి ; రాజకుమారుండును నీకు సంప్రాప్తం

డయ్యె ; ఇతనవియ్యెందలంచుకొని యేల దుఃఖింపవలయు ; పూర్వదుఃఖస్మరనంబును విడిచిపెట్టుము ; ఆమాయాకిరాతులచేతం జిక్కికొన్న విన్నుం గాపాడిన వారెవరు ! ఎట్టులా చండికాలయంబు నుండి యిచ్చటకుంజేరితివి ? సంగ్రహంబుగఁ దెల్పుమన నామదనమాల యిట్లనియె. ఓచతురికా వినుము, నన్నుఁగొనిపోయి యాకిరాతులు చండికాసమీపమున నిలువందెట్టిరి. ఇంతలోపలంగొందఱు కూర్మాత్ములు భయంకరంబు లగుకత్తులుధరించి నాయరు ప్రక్కల నిలిచి యాడేవికిఁ జేతులెత్తి ప్రణామంబులు చేసి యోతల్లి యీవల్లవపాణి నిప్పుకు నీకుఁబలిపెట్టెదము. మామేలికయేవిధమగు రాజోపద్రవంబు లేక సుఖముగ తాదొంగలించికొన్న ధనంబులతో మానెలవునకుం జేరునట్లునుగ్రహింపవలయును. అని ప్రార్థించి యేకకాలంబున నారెండుకత్తులను బైకెత్తి ప్రహరింపంబోయిరి. ఓచతురికా యప్పుడు నేను ప్రాణములుపోగొట్టు కొనవలసినట్లు తటస్థించిన నాదురనస్థకు సంకటపడక యాబోయవానిబారికింబడక తప్పించుకొనువచ్చి తన కుపహారముగాఁ జేసికొన్నదని యాజగన్మాతందలంపున స్తుతియించుచుంటిని. ఇట్లు మహోద్ధతంబులుగఁ బైకెత్తంబడిన యాకత్తులు రెండు నేకారణంబుననో చేయిజారి భూమిపైబడియె. నిరపరాధినైన నన్నువధింప నుద్యుక్తులయిన పాపంబువలన నేమొ యాయరువురకును గన్నులుగనంబడవయ్యె. వారలకట్లుగుటకు నేను మనంబున నింకనెన్నికప్తంబుల నన్ననుభవంపఁ జేయుటతో వీరినిట్లుకన్నులుకానని వారలనుగాఁజేసెను ? దైవంబు దుఃఖిదానంబున నతినిపుణముగం బ్రవర్తించుచున్నయది. అనితలంచుచువగచుచుండ వారలకధిపతియై యచ్చటికివచ్చినవాఁడు నన్నుంగాంచి యీ న్యకజేవోపహారంబున కింకఁబనికిరాదు ; దీనింగొని యతిరహస్యమార్గంబుగ మనమేలికకుమారుం డుండుచోటికిఁ గొనిపోండు ; అతఁడు దీనిపైవిశేషముగ మరులుగొని యున్నవాఁడని యిరువురి కిరాతులచేతికినన్నప్పగించి వారలతోఁగూడ నన్నాయాలయంబువెలిచెను. నేనును నావిధివై పరీత్యంబు మానక మరలనాకిరాతుని బారికింబట్టిదోచె నేయని వగచుచు జేయునదిలేక యాచెంచులతోఁజనుచు నొక రహస్యస్థలంబునకుంజేరితిని. సూర్యుండస్తమించె. నాభాగ్యాధిదేవత ప్రత్యక్షమైనట్లు ఈకళావతి నాకుంగనంబడి యచ్చటినండికొని తెచ్చి. ఇదియనావృత్తాంతంబనినఁ జతురికసంతసించి రాజకుమారునింగాంచి యోకుమారకా మీరలీ మదనమాలామకరికలంబాసి యరణ్యమధ్యంబునం గిరాతులు సూపు మార్గంబునంబోతిరిగవా ? మీ శరువాతి వృత్తాంతంబేమయ్యె మీరలెట్టిస్థలంబునకుం జేరితిరి. కల వృత్తాంతంబుండెన్ని నాహృదయసంశయంబుం దీర్పుమని యడిగిన రాజకుమారుండును ఓచతురికా వినుమనియిట్లనియె. అట్లాకిరాతులచేఁ జూపంబడుతో, వన బహుదూరంబరిగి నీళ్లుగానక తృప్తచేఁ బ్రాణములు వెడలిపోవునట్లయిన ఓరీ

జలాశయం బిక్కడకొంతదూరంబుననున్నది. దేహముబహుదూరంబగు శక్తిచాలక మార్చిల్లునని తోచెడిని ; ఆయనునంగాక యాడువారి నొంటరిగా వదలివచ్చితిని ; వారును తృప్తలయి నేనింతదనుక తమయొద్దకుంజీరమికి దుఃఖాకాశ్రంత భయము నొందుదురు ; వేగిరంబజలంబులుమాపితి రేని మీకు మంచిరత్నంబులు బహుమానం బుగ నర్పింతును ; అని నేను వేడుకొనగా నామహ్మత్ములు ఓరీరాజా మాకునీయెసంగు రత్నంబులేల ? నీవుకొనివచ్చిన కామినీరత్నంబు మాయేలికకుం గావలసియుండి నిన్ను మోసంబుచేసి దానితో నెడబాపి యిచ్చటకుం గొనితెచ్చినారము. ఆకామినీ రత్నంబు మాయేలికయొద్దం జేరియుండును అని చెప్పి కొనుచు నాచెల్లసందున మూల కొక్కరుడుగాఁ బరువులిడిరి. నేనును వారిమాటలువిని యాహా ! మోసపోతిని గదాయని తలంచుచు నీకాంతామణులగతి యేమైయుండునో ? యనిదుఃఖించుచు నతివేగమున బూర్వమరిగినమార్గముగుండుఁ దొలుతటిచోటికివచ్చితిని. అచ్చట మే మాకోపించికొనివచ్చిన యశ్వవరంబులుమాత్రమండెను. అదిగాంచి యావామా తులకుం గలిగినకిరాతులవలని మహాసంకటంబునకు వగచుచుం జేతిమీఁదుగ నీబాలా మణినిదోయలచేతి కప్పగించితి నేయని వాపోవుచు నొకింతనేపచ్చట నున్నట్టుని విధం బుగందిరిగి దిక్కుగానక యిట్టిదౌర్భాగ్యకాలికి నుకుమార దూపోదారంబగు కామినీ రత్నంబుదక్కునేయని ప్రలపించుచుండి సూర్యాస్తమయమగునప్పటి కచ్చోటు వాసి యాయశ్వవరంబులలో నొకదాని నెక్కితిని. మననమాలకుం గలిగినమహాసంకటమును దలంచుచు నొడలెటుంగకయుంటిని గాన నాయశ్వోత్తమం బెక్కడెక్కడకేగనో యెటుంగను. ఆనాడురాత్రి జాము ప్రొద్దుపోయినసరికిం జంద్రభాగం బనునేపాళ దేశపునగరముసమీపమున నొకజలాశయంబుగట్టున నాగుఱ్ఱంబునిలిచె. నేనును నా గుఱ్ఱంబుఁదిగి రెండవయశ్వంబును వెంబడించి వచ్చుచుండుటంజూచి యారెండిటికిని జలంబులు దాపించి నేనును జలావగాహనంబుచేసి యంధకారంబుచేఁ గన్నులేమియుం దలియ కున్నను తుదార్భధకోర్వజాలక సమీపవృక్షములకుంజని దొరకినన్నిపండులు కోసికొనిభక్షించి యాచెరువునందలి యాస్వాధ్యంబులగు జలంబులు ద్రావి యచ్చటికి సమీపమున నుండు నొకభైరవునిగుడికిం జేరువనఁ బఱపియుండు విశాలమగు శిలాఫల కంబుపయిం బరుండి మూర్ధాయాసపరిశ్రమంబును దీర్చుకొని యచ్చోటువాసిపోవ నుద్యుక్తుండనైతిని. నాకునప్పుడు తగుసహాయ బొందుదొరికెను. అట్లుక్రమక్రమం బుగ దేశంబులంగాంచుచు నీనగరంబునకుంజేరితిని. ఇదియనావృత్తాంతంబు అని చెప్పగా నాయాడుచిలుకవిని ప్రయసఖియగుమననమాలం గాంచినప్పుచు నేనేమియొ యడుగంబోయి సిగ్గుచేనన్నుం గ్రేగంటఁజూచుచు నూరకున్న నాపైగయెఱింగి మదన మూల పిచ్చకురికా నీకు నీమగనివృత్తాంతంబు తెలిసికొనవలయునని యాశగలిగియున్నది.

సిద్ధుచేత నడుగలేకయున్నావు. కాన చెప్పెదను వినుము. నేనీ యూరికింజేరంగానే యీ కలకూడితంబును గొన్నిదినంబులకు నాసమీపంబుజేరినయ్యెడి. నేనత్యాదరంబుతో దీనింగారవించి యోరాచిలుకా మీరిరువురును నా ప్రాణనాయకునిం బిలుచుకొనిరా నేగితిరి. అంతియకాని మరల మిమ్ముంగానము, నేను కాంపీల్యనగరమున నుండు నప్పుడు మదనమోహనండు చెప్పినమాటలవలన మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబు విన్న వించుటకుఁదడసి నిలిచినంతవఱకు మీ వృత్తాంతంబువింటిని. మీరు పచ్చి నగరము చేరకపోవుటకుంగారణంబేమియోయెఱుంగననియడిగిన నీరాచిల్కయిట్లనియె. ఓమదన మాలావినుము. మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబుదెలిపివచ్చుచు నడుమ నొకయరణ్యం బున నస్తమయమగుటయు నచ్చటియొక సరోవరసమీపముననుండు తియ్యమామిడిచెట్ల తొఱ్ఱలలోఁ జెరియొకచోటఁ బ్రత్యేకముగ నిరువురముఁ బరుంటిమి. మరునాఁడు షణ్కాలముననిదురమేల్కొంచి నేనుజతురికాకుశలంబరయఁగోరి యాచెట్టుతొఱ్ఱవాకిటి కేగుదంచి కాలభటప్రతిమానుండగు నొక కిరాతుఁడు నాయుండు వృక్షంబు నాకో పించుచు సమీపమునకుంజేరుచుండఁగాఁగాంచి యూదినము యమునిపాలంబడితినిగదా యనితలంచి యించుకయైన సవ్వడినేయక వెనుకవెనుకగానరిగి యాకోటరంబునంతరం బున నొకయెడ నణఁగియుంటిని. ఒకింతనేపటికివాఁడు నాయుండుకోటరంబునొద్దకుఁ జేరి కాలపాశసమానములగు నంగుళులచేనొప్పుచుఁ గాలసర్పంబనందగిన తన యెడమ చేతిని లోనికింజొనిపినన్నంబట్టుకొని వెలికిదిగిచెను. అప్పుడుచేయునది లేక మృత్యు ముఖంబునంబడినదానివలె నఱచచ్చియున్న నేనుమరణభయంబుచే శైక్యలుతటతటఁ గొట్టుకొనుచుఁ గుండెలదరుచుండఁగా నెక్కి నుదుఃఖావేశంబునంబొగులుచుంటినిగాని నోరెత్తియొకమాటయైననుబల్కినవాఁడనుగాను. సహచరియగుచతురికకుంగూడ నీదుర వస్థసంభవించునేమోయని దానింబిలువనైతిని. నాకుగలిగినదురవస్థంగాంచెనేని చతు రికయు మున్నె ప్రాణంబులువదలును; అట్లయినరాజపుత్రికి మహావ్యసనంబు సంభవిం చును. ఇట్లు సర్వనాశంబగుసమయంబు సంప్రాప్తమాయెఁగదాయని యనుకొనుచు నూరకయుండునన్నంబట్టి చిక్కంబులొబెట్టుకొనిచెట్టుదిగి యాబోయమటికొన్ని పాద పంబులపైకెక్కి నావలెననేక విహంగమంబులంబట్టికొని తనయింటిదారింబట్టిపోయెను. అటుపోయి యాకిరాతుండు నొక్కికొక్కదానిని చిక్కంబులొనుండివెలికీడిచి శైక్యలు విడిచి యిలవయింబెట్టుచుండె. వానిచేతికందక కొంతనేపుతప్పించుకొనియుఁ దుదకు నాదురవస్థకేనునుబాత్రముకావలసివచ్చె. అట్టిసమయంబున నేనువానింగాంచి మనుష్య వచనంబులనిట్లంటిని. ఓయన్నా యిప్పుడునన్నుఁ దిన్నంతమాత్రమున నీయాకలియడం గదు. నేనొకయుపాయంబునెప్పెద ఆప్రకారంబు నీవొనరించెదవేని మహాధనాధ్యుఁ డవై నీసుతసతీబంధుజనంబులతోడ సుఖంబనుభవింపంగలవు. “యుక్తియుక్తంనచో

గ్రాహ్యంబాదపిశుకాదపి'' బుద్ధిమంతులు తిర్వగ్జంతువుల వచనములని యనాదరణ చేయక యుక్తియుక్తంబులగు నేని వానివచనములు పరిగ్రహింతురుగదా? అని చెప్పిన నావచనములకు మనంబుననచ్చెరువొందుచు నాబోయ యోచిలుకా నీవు చెప్పినదేమి యవిన నేమను కీయన్నా నన్నుగొనిపోయి యొక రాకన్నియకమ్ముము. ఆ కొమ్మ వలన నీ కపరిమితధనంబులందీసియిచ్చెద. వానితోనీవు సుఖంబుననుండంజనును. వేగి రంబలెమ్ము. ఏదియేనొకనగరంబునకురమ్ము అనఁగా నతఁడునంతసింపి కృతాభ్యవహారంబై కొన్నిపండులుగొనితెచ్చిసాకిచ్చి యవిభుజియించినయనంతరము స్వాదూదకంబులు గొనితెచ్చిపోసినఁ దత్పానపరిభ్రష్టతృషావిశేషుండనైనవన్ను నొక పంజరంబున నిడుకొని సమీపముననుండు నొకనగరంబునకురంజని యారాజపీఠినరుగుచుండఁగా నంతకు సమీపముననుండు పుత్రాంతలు నాసౌందర్యంబుం గాంచి యచ్చెరువందుచు నిది మనరాజ పుత్రిచూచెనేని యాచిలుకను విలుచుకొనక మానదని యొండొరులనుకొనుచు నాతనిం బిలుచుకొని రాజకన్యకసమీపమునకుంబోయిరి. తన సఖీజనంబువలన నావత్తొత్తంబు వెలింగిన యారాజకన్యక యతికుతుకాబుననచ్చటికివచ్చి నన్నుందీసికొని నాపలుకులకు ముదంబొందుచు నీ సకలజనవిలోభనీయంబగు సౌందర్యంబును ఈ మనోహరములగు వచనములు నెప్పుచాతుర్యం బితరకీరములయం దెందైన లేవు; దీనిం గొనితెచ్చి యిచ్చిన యాబోయకుం గావలసినధనములన్నియు నాజనకునితోఁజెప్పి యిప్పింపుడని యాజ్ఞ చేసిన నొకకాంత వానిం దోడ్కొనిపోయి రాజువలన నపరిమితధనంబులిప్పించి వానిం దతిమివేసెను.

చంద్ర సేనా వృత్తాంతము.

ఓ మదనమాలా యా భారత్నుము సౌభాగ్యమేమని చెప్పంగలను.

నీ. పరిణీతకామి నాభామాశిరోమణి రతియేయనుచుఁజెప్ప మతముగాదు కమలవాసినీగామిఁ గాంతావతంసంబు భార్గవియేయని పలుకరాదు భూమినుండుటచేతఁ గామినీతిలకంబు శచియనిశపథంబు పలుపరాదు కచ్చపీయుతపాణిగామిఁ చంద్రానన భారతియేయని పదురరాదు.

గీ. కాని సౌందర్యలక్ష్మీయుఁ గాంతిసువమ । భోగభాగ్యంబు వైదుషీపూర్ణతయును రతిరమేంద్రబ్రజసేత్రిభారతులకంటె । నధిక మని చెప్పనొప్పు నయ్యబ్రముఖికి.

నీ. రంభావిభాసురరామణీయకమెల్ల తోయ్యలిరుటపుఁదెందొడనియంద

హరణీప్రభామనోహునిసంబెల్ల శోమలిబేళుకుఁగన్గొనలయంద

హేమానుపమకాంతికామనీయకమెల్ల కలకంఠకఁ తియంగ కమలంద

తారాసుసంగతోదారవైఖరియెల్ల కల్కిపాదాగ్రనఖంబులంద.

గీ. లలితశశిలేఖలక్ష్మీఫాలంబునంద | యామదాలసగరిమయుయానమంద

యడఁగియుండునుగాననాయబ్జముఖికి | సాటియనిచెప్పఁగూడదచ్చరలనైన.

ఆమనోహరాంగిపేరు చంద్రసేన. జనకునిపేరు దీప్తిబాహువు. ఆదేశము కలింగదేశము. అనిక్రమక్రమముగనెఱింగితిని. నేనాయతివచేతికి దొరకినదిమొదలునాకు మనోహరములగుఫలంబులు భుజియింపజేయుటయు, శీతజలంబుల నాయొడలుగడుగుటయు మనోహరములగునంగకంబులదువ్వి యనేకాభరణంబులలంకరించుటయు నిటువంటిమత్సర బంధములగు కార్యములచేత నారామామణికిఁ బ్రొద్దుకుండుటయు నుదయమగుటయుఁ జెలియకయుండె. ఎల్లకాలము నామనోహరములగువచనములకు సంతసపడుచువినుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁడాకాంతాతిలకంబుతోఁ గన్యాంతః పురోద్ధానపాలకి యగు కపోతీకయనువదియిట్లానియె. ఓచంద్రసేనా యీకలకూజిత మనుశుకంబు దొరకినదిమొదలు నీకత్తంత ప్రేమపాత్రంబులై యుండునుపవనలతా వితతులమఱచి యావలసికైన జూడరావు. మొదటినుండినీవు నీప్రాణములతోఁపమాన ముగా స్వాదూదకంబులనుగొజ్జంగినీటను జెఱుకురసంబులను చందనపంకంబులను తానే పెనిచిన లలిత యనువాసంతీలత నవార్తసంప్రాప్తిచేఁ బుష్పిణీయయ్యె. ఇది నీకుమహోత్సవకాలంబుగావున నెఱింగించితిని. అనిచెప్పఁగా నాచంద్రసేనసంతసంబంది యొక పోతీకా మనలలితపుష్పిణీయయినతోడన పనభూషణ మనునశోకపాదపరాజముతోఁ గూర్చి పరిణయమహోత్సవంబుఁబరిగింప నేనుమహోత్సవకర్తవ్యమును జేందియున్నదా నను. ఈ దినముసంభాసనమయంబున నమ్మహోత్సవంబునిర్వర్తింపవలయు. ఇంతలో పల నాయుద్ధానమునం బల్లవ రోరణంబులు గట్టించి చందనోదకంబులను పవనతరువీధి కానికరంబుల నువాసితంబులొనటించి చీని చీనాంబరంబుల నిర్మించిన ధ్వజపటంబు లుద్ధానపాదపంబుల పైకెత్తించి యీ లలితయువన భూషణమునుండుచోటం బూల పందిరివేయించి ముత్యాల మ్రుగ్గులు తీర్చి సర్వమంగళవస్తువులు నచ్చటసిద్ధముచేసి యుంచవలయును. ఈనగరముననాకుం జెలికత్తియలగుకన్నియల నమ్మహోత్సవంబునకు రమ్మనిపిలువలయు. ఇది నీచేయువని అని యాజ్ఞ చేసి దానినంపించెను. అది మొదల చంద్రసేన మహోత్సవంబున నయ్యా మహోత్సవ కార్యంబులు తానే జరిపించుచు సూర్యాస్తమయసమయముం గాఁగ్గించుచుండెను. ఆప్పుడు.

క. చటులరవితురగవరఖుర | పటుఖట్టనదళితచరమవర్వతసాను

స్ఫుటధాతుఘాటలనఁగా | నటదోఁచెనుజరతభాస్వదాతపకాంతులో,

అట్టి సంభాసనమయమున నాచంద్రసేనయుఁ బరిజనసమాసీతంబగు నందలంబు నెక్కి యనేకపరిజనంబులు గొలువంగదలి నన్నుండనతోఁగూరుచుండంబెట్టుకొని యీ

యద్యన్వనికరిగి దాని పురఃప్రదేశమున నొకతెం ; గాషాయంబుధరియించుకొని
 స్పటికమయమగునక్షమాలఁజేబూని నిమిలితశేత్రయై బ్రహ్మసనంబునం గూరుచున్న
 దానింగాంచి భయసంభ్రమంబులతో నా రాజపుత్రి పల్లకిఁదిగి యా యోగినికి నమ
 స్కరించి యోభగవతి మీరలెవ్వరో? యేదేశమునుండి యిచ్చటికేగుదెంచియున్న
 వారో? ఇచ్చటనుండుటకుంగారణంబేమి? నాయుదుఁదయముంచి యానతిండని
 ప్రార్థించిన నాయోగిని చంద్రనేనంగాంచి యోకన్యకామణీ యేనువనియించుచోటు
 నుంసారులకగమ్యమయినయది. ఇంతకు సమీపముననుండునుజ్జయనియందు మహాకాలు
 నిందర్శించి ఆకాశమార్గంబునంబోవుచు నీ యుద్యానవనసీమసర్వాలంకారాలం కృతం
 బైయుండుటంగాంచి వినోదంబునూడందలంచి యిచ్చటికింకితిని. ఇంతమాత్రమే
 కాని వేసిక్కడనుండుటకుంగారణాంతరంబులేదు. అనిన నాకన్యకయు మహాముదం
 బుతో వోభగవతీ జన్మాంతరకృతంబులగు పుణ్యవిశేషంబులు ఫలప్రదానోన్ముఖంబు
 లెటవలనఁగదా మీఁజోటి తపస్విన్ధులదర్శనంబు మాకుంగలుగును, మాయందుంగరు
 జీంచి యీరేయియిచ్చటనుండి మాచేయునాతిథ్యంబుంబరిగ్రహించి మమ్ముంగృతా
 ర్థలంజేయవలయు. అని ప్రార్థింపఁగా నాయోగినియు నోచంద్రనేనా నీభక్తికిచాల
 మెచ్చితిని ; నిన్ను విడిచిపోవనాకుమనసురాదు; అందుకనుగుణముగ నీవును బ్రార్థించు
 చున్నావుగాన నిలిచెదను. అనిచెప్పఁగా రాజుకూతురు సంతసముతో నాయోగినికిం
 గైదండయిచ్చుచుం దాదచారిణీయై లలితావనభూషణము లుండుచోటికింకొడ్కొని
 పోయి యిచ్చటనమర్పంబడియుండు బూబందిరిలో నవరత్నమయంబయి మధ్యదేశ
 మునఁ జీర్పబడియుండుముక్కలిపీటపయి గూరుచుండఁబెట్టి పాదంబులుగడిగి కంద
 మూలఫలంబులూహారంబుగానిచ్చి పూసురటీచుచేబూని విసరుచుండనట్లు కొందఱు
 కాంతలకాజ్ఞ చేసి యొకింతసేపు పాదసంవాహనాదికృత్యంబులు సలిపి తదనుష్ఠాతయై
 పరిణయమహోత్సవ కార్యంబులు ప్రవర్తింపజేయుచుండె. వీణావేణుమృదంగాది
 తూర్ణవాద్యంబులు కాంతామణులువాయించిరి. సర్వాలంకారాలంకృతంబై యా
 నగరకాంతాజనంబును మహావైభవంబుతో నమ్మహోత్సవంబుంగాంచ నేగుదంచె.
 కార్యనియక్తలగువరిచారికలు వారి వారినితత్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండఁబెట్టి
 చందనకుంకంబు దేహంబులకుఁబూసి సుమమాల్యములు కొప్పులకుంజాట్టి యనేకవిధము
 లగుఫలములును ఇత్తుఖండంబులును దూర్వాదళంబులును మంగళాక్షతలునుకానుక
 లిచ్చి యుపచరించుచుండిరి. అగురు ధూపధూపంబులు దిక్కులయందంతటనిండి
 ధూమధూమంబులయింపుచుండె. నానావిధాభినయచతురం బగువారకాంతాకదంబులు కల
 ముద్రానాచనిభంబు లగుకంతధ్వనులు చెవులపండువులుసేయం బాడుచు నర్తనంబు
 లుచేసి యిచ్చటనుండువారలగుకొందఱు కాంతలు చాటుపద్యంబులురచియించి తక్కినవోలుల

కుంజైవ్యచుండిరి. కొందఱు పరిహాసచతురలు నానావిధహాస్యరచనా చమత్కారంబులు కనఁబఱచుచుండిరి. ఇట్లు మహోత్సవంబు ప్రవృత్తంబుకాఁగా నాచంద్రసేనయు మనంబున సంతోషముపొంగం గొందఱు చెలికత్తియలతోఁగూడ నాలలితాలతనుదనకరంబులంబట్టి యెత్తి వనభూషణపుశాఖాహస్తంబులం జేర్చి యాయతో కంబుంగాంచి యిట్లనియె.

సీ. ఎండకన్నెఱుంగక యుండఁగాఁబెంచిన లేనునుతీవె యీమాననీయ
గాల్పిపైసోకిన కంపంబునొందుచు నుడివడు మిగుల నీసుందరాంగి
హితగరసోపఘ్న యుతిఁబ్రాఁకకుండిన వ్రాలును భూమి నీవర్ణనీయ
సహవాసచతురలు జాగ్రతపడకున్న లోన వాడుచునుండు లోకవిను.

గీ. దీని శాఖాకరంబుల దిద్ది పట్టి | యంగుళీపల్లవంబుల నప్పళించి
యేలుకొనుచుండు మెవ్వేళ లీలమెఱయ | పుష్పిణిని రక్తపల్లవభోగరతుల.

అనియిట్లు చెప్పఁగా దానిరసవ్యంగ్య మనోహరము లగువచనములకు నచ్చట నుండు వారలెల్ల సంతసించి యాచంద్రసేనంబోగడిరి. ఇట్లు లలితావనభూషణములకుం బరిణయ మహోత్సవంబు నిర్వర్తింపంపడియె. ఆ చిత్రంబేమని వర్ణింపగలను. అదియదృష్టశ్రుతచరము. ఆచంద్రసేన తనచేతంబట్టి యాలలితయనుమాలతీలతను ఆళోకవృక్షమువయింబెట్టగా నే యాలత యొకకాంతాతిలకంబయి నిలిచెను. అప్పుడు

సీ. కులుకుమిటారంపుగుబ్బచన్నులదాని కొమరొప్పునలముంగురులదాని
ఎలరారుచేరెడఁతేసి కన్నులదాని ముద్దులుగుల్కు నెమ్మోముదాని
నంసనకంబులైయమరుబాహులదాని తోరంపురుటపుఁ బెందొడలదాని
నూనూఁగునూఁగారుజానుమీ తెడుదాని నకనకలాడు లేనడుముదాని.

గీ. కంబుసుందర మంగళగళముదాని | నల్లలితనవ్యమందహాసంబుదాని
జాచియాశ్చర్యమగ్నలై నుదతులెల్ల | పాలతిలావణ్యగరిమంబుఁబొగడిరంత.

ఉ. భూరుహరాజ మప్పు డలపొల్తుక లచ్చెరువందిమాడఁగా
మారసమాన విగ్రహారమాధరుడైనవిలాసియై మహో
దారత నావిలాసవతిఁ దాఁకి కరాజము పట్టి నిల్చెనా
చారునికుంజమధ్యమునఁ జాననుగూడినకంతుకై వడిక.

అప్పుడు వారలంగనియచ్చెరువునొంది కన్నియలుగావునఁ బరపురుషసన్నిధిం గలుగు లజ్జాధయంబులచేఁ దొక్తుపడుచు నచ్చోటువాసించన నుద్యోగించుచుండ నా సన్యాసినివారలంగాంచి యొకన్నియలారా మీరలీదంపతుల నిప్పుడు విడనాడిపోవుట యుక్తంబుకాదు. మీరుచేసిన మహోత్సవంబునకు మనంబునలరి వసంతుండునువనదేవ

తయు నిట్లు ప్రత్యక్షమయినతోచెడిని; ఉత్సవంబున బూజున సేయఁడు. అనిచెప్పిన నొక్కతెయైనచారల సమీపమునకుం బోవనొల్లకయుండ నంతలోనాకసంబుననుండి యతివేగమున.

సీ. సురపారిజాతవిప్పుటవాసన ల్లుభాళించుకీల్బడలతోమించువారు
అనిమేవచంచాయతసుందరము లైనగొప్పకన్నులతోడ నొప్పువారు
భూస్థలినంటకపాలుపారు మృదుపాదపద్మతలంబులబరగువారు
స్వేదాదినయు క్తజెందని క్రొమ్మించుమించు దేహముల దీపించువారు.

గీ. సారసాందర్యచారుసంచారభూము । లభినవోద్భూతయౌవన ప్రభవసుభగ
లమృతకరరేఖలకుదీటులై నివార । లచ్చరలువేనవేలుగావచ్చిరటకు.
అట్లువచ్చిన యచ్చరమచ్చకంటులంగని యిదియేమివిచిత్రంబేయని యొక
యో నొకరనుకొనుచు నాశ్చర్యరసమగ్నమానసలై చూచుచుండ గావేలుపుంబువ్వు
బోదులు.

సీ. కమనీయమణిదర్పణములు గైకొని కొంద రెదురుగానిల్చిరి యిందుముఖులు
పల్లవోశీరసంభావితవ్యజనాళిఁ గొందఱు పీచిరి మందయూన
లభినవపారిజాతాదిఘాల్పంబులు కొప్పులఁ దుఱిమిరి కొందఱు అబల
లనుపమనవరత్నహారముల్ కై నేసి రం దణుమధ్యలు కొందఱు తెలమి.

గీ. కొందఱు అతివలు బూసిరి చందనంబు । కొరిక్కిఁ బన్నీరు జల్లిరి కొందఱు అందుఁ
గొందఱు తీంతులు సుందరీసుందరులకు । సలిసి రప్పుడు లలితోపచారవిధులు.
అది యెట్లనిన!

గీ. నవ్యమణిమయసింహాసనంబుమీఁద । నిందువదనను వేడుక సుందరాంగు
తెదురెదురుగాఁగఁ గూర్చుండ నేర్పఱచి మహాముదంబున బలసియాయతివలెల్ల
శృంగారములనుత్రాఁబుంతులును చందనపంకరబునిండియుండు వత్త్రంపుగిన్ని
యలు, నడపంబులును, కపురంపుబరిణెలును, పటవాసిపెట్టెలును, ఆత్తరువులుపెల్లును,
జవ్వాజికడ్డీలును, మొదలగుమంగళవస్తువుల నాదంపతులనడుమనునిది యందుఁగొందఱు
చతురలగుకాంతలు మొగంబులంజెఱునగవేంకురింప నాసరసునిం గాంచియిట్లనిరి.

సీ. మనీరాక్షికుచకుంభమంజరు లనియెంచి యంది యీత్రాబంతులాడమయ్య
ఇందుబింబంబునఁ గొందంద మైనట్లు దీలకంబు మొగమున దిద్దుమయ్య
చందనగంధి యీసోరసాక్షి యనంగ గందంబు మేన నలందుమయ్య
చువిగన నీయింతి చీలన్ చాలదో నమ్మతి పీడ మొనంగు మయ్య.

గీ. పాటలాధరవిరహతాపం బడంగ । జల్లనైమించుపన్నీరు జల్లుమయ్య
నీగు వేట్రులకును దాళ నేర ననుచు । నుదతికీర్జడకును బూలు నుట్టుమయ్య.

అనుచుం గంపంబు మొదలగునవియందిచ్చుచు నతనినిర్బంధింప నావలకాఁడును
గించిల్లజ్ఞాభాసురముఖాఁవిందుండై యట్లు చేయుట కొల్లకయ్యందుటం గాంచి మఱి
యొకతె కించిదంతురితమందహాసంబుతో నిట్లనియె.

నీ. పూబంతులంటఁగాఁబోలదు బాలతో విరహులనేచిడిమరుశరములు
ఇందుబింబంబునఁ గందులేకుండిన నందంబుగాదటే మందయాన
సుకుగంధియమటకుఁ గ్రమముతోచదుగదే చందసంబలఁదినఁ జంద్రవదన
సంకల్పరతములఁ జవించూచియున్నది శంకయేలనె నీకు సారసాక్షి.

గీ. రతిపరిశ్రమజస్వేదరసమునందు । తడియకుండిన నడఁగునే తాపభరము
కీలుజడవేట్రులకు నోర్వఁ గృత్యయె యితఁడు । వలదువలదిప్పు డితని కీవట్టివనులు.
అనిన నందు మఱొక్కతె యిట్లనియె.

నీ. పడతిచక్కంతులుబట్టఁగోరెడివాఁడు పూబంతులంటునే పువ్వుబోని
వలరాచపనులందువనితదిదైదువాఁడు తిలకంబు నూటిగాఁ దిద్దలేడె
కుచకోరకంబులఁగోరిగందమలంద నేకాంతమే యిది యిగురుబోని
వీడియంపుంజవి వెలదుక కేలనే నునుమోచిచవిజూపునుండె వీఁడు.

గీ. వాక్కుధాపూరమునఁ దాపవహ్ని నడచు । వాఁడు పన్నీరుజల్లునే పనితపైన
నబలజడవేట్రులకు నోర్వనపు డితఁడు । పనితపాదాబ్జములపైన వ్రాలలేడే.

అని సపరిహాసంబుఁగాఁ బల్కుఁగా నందుకుం బెరమందయాన యొక్కతె
యక్కలకడింగాంచి చతురత్వంబున నిట్లనియె. ఓసీ! నీవు చెప్పినది యొప్పుదు. ఏలనన.

నీ. చనుబంతులనుబట్టి ననువునేర్చెడివాఁడు విరిబంతులనుబట్టి విడువవలదె
ఏణాంకముఖిజూడ నెలమిగల్గినవాఁడు కులుకులాడి కిడందె తిలకరేఖ
చందన మబల కలందఁడే నెటులొర్చు చందనాచలవాయుసాహసంబు
కామదేవుని భక్తిఁ గానఁబూనెడివేళ తాంబూలమొసగక తప్పునటవె.

గీ. సకియమీదను బన్నీరు చల్లకున్న । విధునికిరణంబు లింక వీని వేచవటవె
బాలకీర్జడవేట్రులఁ బడలకున్న । కామదేవునిమన్నన గల్గునటవె.

అని యిట్లాయచ్చరలు పరిహాసచతురంబుగా నాదంపతులం బల్కుటలువిని
చంద్ర సేనాప్రముఖులగుకుమారికలు మనఃబుననలరుచుచూచుచుండునెడ;

పీ. తనజేహకాంతి చెంతలనుండువారినిఁ దప్తహాటకవిభాధకులఁ జేయ
తనవాలుగన్నులధాళధశ్యంబులు శూమయెల్ల కీరసంద్రముగఁ జేయ
తనమందహాసకాంతక్రీలు సవిధోర్వి చంద్రకాంతస్థలీసమితిఁ జేయ
తనవాక్కుధారలు వినువారిచెవుల కానందంబు సృష్టి నేయ.

గీ. కనకనూపురములు ఘల్లుఘల్లునంగ । సరసకాండ్రకు మది ఝుల్లుఝుల్లునంగ.

చెలియ కీనీటు చెల్లుమ జెల్లుననఁగ । రంభ వచ్చెను నాట్యసంరంభయగుచు.

ఇట్లువచ్చినయారంభ వెను వెంట నె మృదంగ తాళ వేణువీణాదివాద్యవి శేషంబులతో.

చ. అభినవమన్మథాకృతు లహస్కరతేజాలు పద్మపత్రస

న్నిభవయనద్వయయల్ కనకసిర్మితచేలులు దివ్యమాల్యసౌ

రభవిభవాధివాసికధరాతలదిగ్విలయాంతరిక్షులుక

శుభు లగుజేవగాయకులు సౌంపెలరారఁగ వచ్చి రంతటక.

వారలంగాంచి యాచంద్రనేష తనతోనుండెడుకుమారికామణులతో లేచి యీ
పురుషులసన్నిధానంబుననుండంగూడదని ప్రియసఖులతో ననుకొనుచు నావనముదాటి

పోవనుద్యుక్తయయిన నాకన్యారత్నంబుంగాంచిసన్న్యాసేని యిటనియె

చ. తమకమబావ మామయ్యను తక్కినవారలఁబాసి యుండఁగా

రమణులు వారిసన్నిధికి రాజనదందురుగాని కామినుల్

సునుహితమంగళోత్సవవిశోభితకాలమునందు నిందరి

క్రమముగనుండ గాయకనికాయము గానమునే ముఁజూడరే.

చ. ద్విజవరసన్నిధానమున దేవతపస్విగురుస్వబంధువుల్

విజయముచేసియున్నయెడ వేడుక గాయక గాయకాంగనల్

నిజసురిచారకుల్ భటులు నిండినచోటుల రాణివాసముల్

స్వజనముతోడ నుండుటలు సాజము నింద్యము గాది దేరికె.

కాన నిప్పుడు మంగళసమయమునం బాడవచ్చినగాయకమాత్రులకై నీవు

తోలఁగి పోనక్కరలేదు. ఇప్పు డీక్రొత్తగావచ్చినయచ్చరకాంతలనాట్యంబువిలా

కించి యభ్యుం రుంబున కేగవలయు. అనిచెప్పఁగా చంద్రసేనాప్రభృతులునుగూరు

చుండిరి. ఇంకెలావలనారంభోరువును.

క. మురజంబులువాయింఁచుచు । సురగాయకనమితి నాడ సుస్వనములతో

మరుగ జెలగుజ్జమువలె । నరవిందదళాక్షి నాట్యమాడం దొడఁగె.

కంబుసౌందర్యమంగళ మైనగళమునఁ జిలిచిలిపాట మునులునటింప

వచ్చినకలదయిభావిమాస్తము లగ్ధకాతంబుల నభినయింప.

ఖంజనచయకాంతిభంజనం బగుకన్నగవను భావంబులు గ్రాలుచుండ
కల్వారకమనీయకాంతిరంజితము లౌపదములు తాళానుబంధ మెనయ.

గీ. తాళములుదీర్చుచోఁ దనంతట నెకదలు | వజ్ర తాటంక కాంతులు వరలి చెక్కు
టద్దములఁ దోచి తద్దయు ముద్దుగుల్క | మోద మిగురెత్త నాడె నమ్ముద్దుగుమ్మ.
అట్టిసమయంబున,

చ. కనకమయంపుఁగుడ్యములు గారుడరత్నకవాటకోటులున్
దినమణితుల్య వజ్రమణిదీపితచత్వరముల్ విచిత్ర శే
తనములు సత్ప్రవాళముల స్తంభములుం గలదివ్యవైభవో
దనతసు సౌధ మై వెలిగెఁ బుడిరి యంతయు విస్మయంబుగన్.

ఉ. అందొకచోటఁ గేళిగృహ మచ్చెరువై శుకశారికావళుల్
క్రందుకఁ బల్కుచుండునది గన్నడె మంచము నిల్వటద్దముల్
గందపుఁగిన్నె పూసురటి కమ్మనిగారపుజాలవల్లికల్
క్రొందళుకుంబసిండితబుకు ల్వెలుగొందుచునుండెనచ్చటన్.

మఱియునందు భోగోపకరణంబులనేకంబులు నిండియుండుటం గాంచి చంద్ర
సేన మొదలగువార లాశ్చర్యమగ్నమానసలై యుండ నాయచ్చర లాదంపతులం బడక
టింటికంపుఁబ్రయత్నంబులతో వారలనచ్చొటచుండిజేపిన లజ్జాకులితయై యందుం
బొరఁబోక యీడిగిలంబడుచు సఖియలమరుగుననిలిచి ముందరికడుగులిడచుకులుకులాడిం
గొందలు మందయానలు బొదివి సరసాలాపంబుల నిట్లనిరి.

సీ. తమిళొద్దిబిగువుగుత్తపుగుబ్బ లదిమినఁ బగులునో యని భయపడియదొక్కొ
మోహంబుకొలఁది లేమోవి నొక్కిన తేనియు గారిపోనని తలఁచెదొక్కొ
వలపుకొద్దిగ రతివ్యాయామమునమించి నలుపు మైదీఁగె నంచులుకెదొక్కొ
బాళిమైఁగళలంటి పలుమరు సొలయించి యలయించు నని వెఱపందెదొక్కొ

గీ. సహజలజ్జాసఖీమణి సరసనుండ | నెట్లు పతిఁగూడనానని యెంచెదొక్కొ
గానిచోఁ బ్రాణనాథునికడకుఁబోక | యిచటఁ దలపంచుకొనియుండెదేలబాలా.

అనిన నందు మఱియొకతె వచ్చి యాబాలికామణిని సందిటంబట్టికొని
యోగోలా యేలనేయిట్టిభయము? నీ ప్రాణనాయకుని కేను కొన్నిహితంబులు పల్కి
నీకీజంకు వదలింపెదను రమ్మ అని చెప్పుచు వెనుక కీడిగిలంబడునాయుంతిని మెల్లన నను
వుతోడిగిచికొనిపోయి యాసుందరాంగుని సరస నిలువంబెట్టి యిట్లనియె.

సీ. తాఁకినగందునీతన్వితనూలత వలపుతోఁ గాగిళ్లనలపఁబోకు
మీఁటివచ్చునీబోటికుచంబులు గట్టిగాఁ గరముల బట్టఁబోకు

తే నలొక్కెడుదీనిజీనివాతెఱయందుఁ జెంపుతోఁ బలునొక్క లుంపఁబోకు
పాలుగారెడుదీనిబంగారుచెక్కిళ్లు పలుమాటుముద్దులఁ గలపఁబోకు,

గీ. యావనము నిండి ననబోడి పూవుములికి । దొరకటారి తెఱంగునఁ దోచుదనుక
కుసుమసుకుమారదేహను గూడి గాఢ । రతుల గాసిలజేయంగరాదువినుము.

అనిచెప్పి యాచెలువకేలువట్టి యాతనిహస్తంబునఁబెట్టి యందఱు నచ్చోటు
వాసి వెలికివచ్చిరి. ఇంతలో నొకప్రక్కనుండి మహాగద యొకటి మాపునధరియించి
యతిభయంకరంబులగు దీర్ఘదంష్ట్రలకాంతులు మేదఃపంకసంకలితంబయి యుండు
నురంబున నొలయ నొకమహాకాయుం డగురక్కసుండు సనుదించి యాకేళిగృహప్రాం
తంబున నున్న కన్నియలు తన్నుంజూచి భయసంభ్రమాక్రాంతలైచెదర నతిరయంబున
నాదంపతులుండు చోటుసాచ్చి పచ్చవిలుకానిములికియనందగునట్టి యామచ్చకంటినిం
బట్టుకొని యిట్టట్టు గదలనీయక తనయంకతలంబున నిడుకొని.

సీ. విరిజాజిపూసరుల్ వీడియల్లనాడ మగువకొ ప్పొకచేతఁ బిగియఁబట్టి
తగుకుఁజెక్కులను బత్రములు మాయగ వేగ మోముమోమునఁ జేర్చిముద్దులెట్టి
గాఢనఖత్త తాక్రాంతమై సొగసేదఁజిన్నారెచనుగవ చిక్కఁబట్టి
యార్ద్రదంతక్షతు లంతట గలయంగ నునుమోవి మొనపండ్ల నొక్కిపట్టి,

గీ. అసదులేగొను నులయంగ నానిపట్టి । ప్రితి నూరుద్వయంబును బెన గబట్టి
కలిపమందంగ నంగంబుఁగొగిలించి । రక్కసుం డాకృశాంగిని రతికిఁ దిగియ!

క. బలుమార్జారముచేతం । జెలువరఁగాఁ దగులుకొన్న చిలుక తెఱంగునక
కలకంఠి చేయునదిలే । కలయుచు వెతగూరుచుండె నందఱునూడక.

అట్టిసమయంబున నాసుందరుండును మహాక్రోధంబుతోలేచి ఖడ్గంబొరవెరికి
యారక్కసుండగ్గఱి యోరిరాక్షసాధమా యిదెనిన్ను నీకన్నియకుంబ్రీతిగా మన్ను
వతంతికిఁ బలిచెట్టెదఁ జూడుమని బాహుపైకెత్తి ప్రహరింపంబోవుఁడు నాకసంజ్ఞాన
నీరక్కసునిఁ జంపవలదుచంపవలదని యొకమాటవినంబడియె. ఆ శబ్దంబువినంబడు
దిక్కున కల్లవారును జూచుచుండ మహాఘోరరూపిణి యగునొకరాక్షసి తూచోటికి
దవ్వి తొల్లివచ్చియున్న యారాక్షసునిజుట్టుపట్టుకొని వంగదీసి వీఁపునబిడిగుద్దులు
గుద్దుచు వోరి నీకెప్పుడు నిట్టి దుర్బుధియేకదా? నన్నుంగాక యవ్యతాంతంజూడవల
దని నేఁజెప్పియుండలేదా. నాకెఱుక పడకుండ యెప్పుడుతస్పిరచుకొని యున్నావని
దెంచితివో. పోపో ! అనివ్రోసిన నారక్కసుండు భూమిపయిదుట్టి ముఠావలెనల్లఁ

ప్రక్కఁచుఁ దిల్లపడిగిరిగిరిదిరిగి ప్రాణంబులు విడిచెను. అదిగదిగూడ రాక్షసకాంత
జ్ఞానాపురైతి మోదుకొనుచు అయ్యో నామగఁడు మరణంబునంద; ఇంక నేమి

సేతును. మగఁడులేక యొకనిమిషమైన భూమిపయి నుండఁగూడదు. ఈ మ్రొక్కిడి రక్కసుండుచచ్చిననేమి ? ఈచోట నుండుచక్కనిసామిం దగులుకొని దగ్గకబాధఁ దొలఁగించుకొనియెవనని యాకుమారు నెత్తుకొని యాకాశమాన్దంబునకుం జనియె. అది గాంచి యాసుందరి యచ్చటనుండుగంధర్వులపాదంబులపయింబడి యేడ్చుచు నా నాధునివిడిపించి నన్నురక్షింపుడనియాక్రొశింప వారునుంగడంగి శక్తితోమర ముసల ముద్దరాద్యా యుధంబులు ధరించి యా రాక్షసియుండుచోటికెగసి దానింబింపి యా సుందరునింగొనితెచ్చి యాకాంతకిచ్చిరి. గంధర్వనిహతయగునారక్కసియుడలు భూత లంబునంబడిచెల్లాచెదరైరక్తబిందువులుగ్రక్కుచుండె. ఒక్కొక్క బిందువునొక్కొక్క రక్కసుఁడుగాఁ గోట్లకొలంది పొలనుదిండులాజేవగాయకులంబట్టికొట్టి నిగత ప్రాణులం జేసిన నాసుందరాంగుండునొక వెఱికినఖడ్గంబుంగొని మండల గ్రమణంబులుసేయఁచు నాక్రవ్యాదులనెదిరించెను. వారి కతిభయంకరంబగు మహాయుద్ధంబయ్యె. అప్పు డామనోహరుండు తనకాంతాతిలకంబును చంద్రసేనయొద్దనుండనియమించి శర్యం బున విజృంభించి శత్రులం బంపనుంకించి యాకసంబునకెగసెను. ఒకింతసేపటికిభూమి మీఁద నారక్కసులశిరంబులు వడగండ్లపగిదిరాలుచుండెను. కబంధంబులు యుద్ధరం గంబు నిండి పర్వతాకారంబులయిన గుంపులుగుంపులుగఁ గనఁబడెను. ఇంతలోవల నతితేజోవంతంబయిన యాసుందరాంగుని శిరంబు నిలపయింబడఁ గాంచి యందఱు శోకాకులితచిత్తులైరి. ఆతనిభార్యయు మిగుల పగచుచు నోచంద్రసేనా యికసేనమి సేయంగలసే ! నాభర్తప్రాణంబులువాసె ; ఇక నేనీరక్కసులచేతికిం దొరకితుండఁ గాపాడుమనివేడుకొనఁగా జంద్రసేనయు సేమియుఁ దోచక యుండ నన్యసినియు దానితో నోకన్యకా శరణాగతులవిడనాడుట పాడిగాదు. నీజనకునికింజెప్పిపంపి మీర భటులరప్పించి యారక్కసులంజంపించి యా కాంతంగావుము. అనఁగానాచంద్రసే నయు నచ్చోటనుండునొకదాసికంబిలిది యిక్కడఁబరిగిన యీ వృత్తాంతమువిన్నవించి చతురంగబలస మేతుండై నాజనకునియుద్ధసన్నాహముతోరమ్మనిచెప్పుమన నదియుపల్లె యని యచ్చోటువదలికడలిపోయె. మఱియు నొకముహూర్తకాలంబునకు దీర్ఘబా హువు చతురంగబలస మేతుండైవచ్చి యచ్చటిరక్కసులనఱికిట్టి యుద్ధభూమికింబలి పెట్టిన నందొక్కరుండాదీర్ఘ బాహువుంబట్టి రథంబుతోనిగిరిలంబునంగొట్టిన నాశండు తనరథంబుతోడమట్టెలోనంగలసె. అదిగనిచంద్రసేన మహావ్యసన శ్రాంతయు తనకన కుని మరణంబునకువగచుచు నారక్కసులు తన్నుంబట్టికొననుంకించి మైక్తిరాఁగా భయముపడి యాసన్యాసినిమఱుగుఁజొచ్చెను. మఱియునారక్కసులు పుడమియైన చందంబున నెక్కడఁజూచినతామయై యాసైనికుల నురుమాడి మహాకారంబులు సేయుచు నొక్కొక్కొక్కొక్కతఁగా నాయచ్చరలనందఱుచందగులుకొని సురాపాశం

ఋలు సేయుచు నున్న స్తకంబయినకైపున నొడలుదెలియక యాడుచుఁబాడుచునుండ నం
 దొక్కరునికాయచ్చర మిగిలియుండమి నాచంద్ర సేనంబట్టుకొన నతివేగంబునరాఁగా
 రాజకన్యక యో భగవతి నన్నురక్షింపుము ; నీకంఠెరక్ష కులెవ్వరునులేదు ; ఈరాక్ష
 సుని సంహరింపుమని వేడుకొనుచు దానిగళంబుదృఢంబుగఁగట్టికొన నదితటాలున నెగిరి
 యాకాశమార్గమున బహుదూరంబుచని యొకచోట దానిందించి యోదార్చి యో
 చంద్రసేనా నాయోగబలంబుచేత నిన్నారాక్షసభటునకు దొరకనీయకరక్షించుకొని
 యిచ్చటికిందెచ్చితి. నీశండ్రి మొదలగువారు నాతపోబలంబుచే మరలఁ గొంత
 కాలంబునకుఁ బ్రతుకగలరు. అందుకుఁ జింతింపకుము. ఇచ్చటనాతపోవనంబునకుం
 జని కొన్నిదినంబులుండము. నన్ననీవు తల్లికినితండ్రికిని మారుగాభావింపుము అనిచెప్పి
 యొకవర్షతగుహాముఖంబున దానిందిసికొనిపోయె. నేనునుద్యానితో నంతవరకువచ్చి
 యుండియు మీఁద నలబ్ధమార్గండ్లనై యచ్చోటికిసమీపమునందిరుగుచు నీనగరముం
 జేరితిని. కొన్నిదినములు స్వేచ్ఛండిరుగుచుండి యనతిచిరకాలంబునన నీమేడమీద
 వ్రాలిన నీవునన్నుఁగొంచి పూర్వస్నేహంబున నాదరించుచున్నావు. అనియాకలకూ
 జితము తనవృత్తాంతంబుఁదెల్పెనని మదనమాల చతురికకుంజెప్పె. ఓమంత్రికుమారుఁడా
 యిది నీకుంగథాసందర్భానుగుణంబుగ వచియించితి. ఆనఁగా మంత్రికుమారుండును
 రాజకీరముంజూచి ఓకలకూజితమా యనంతర మామదనమాలారాజకుమారులవృత్తాంతం
 బేమయ్యె నదియెఱింగింపుమన రాజకీరము మంత్రి కుమారుఁడా నేనిచ్చోటికివచ్చి
 బహుకాలంబయ్యె. ఒకనిమిషంబైన నన్నంజూడక యుండునేని యామదనమాల
 యేమియుంకోచకపరితపించుచు. ఆహారంబైన నొల్లదు. విన్నదనంబుతోమిన్నక
 యుండు. ఆకన్నియకుమారుసూపి యెన్ని కార్యంబులున్నను విన్ననువునఁ జక్క
 బెట్టి పన్నుగమరల నేతేంచి వృత్తాంతంబు విన్నవించెదననిచెప్పుచుం దిరిగి చూచి
 నసంభ్రమంబుగ నక్కటా మనకమలవతి భయసంభ్రమంబులతో నతిత్వరితగతిసే
 తేరచుచున్నయది. ఇందుకుంగతంబేమియుండునో? రాజకుమారుని రహస్యవృత్తాం
 తంబు ద్వాటితంబై యందువలననేమైనఁజెట్ట సంభవింపనున్నదో. హృదయంబేమియుం
 దోచక తత్పరించుచున్నది యనునంతలోఁగమలవతియు నతిత్వరితగతిసేగుడంచి హృద
 యమల కుట్రతటమనియదర నడుగుల తడంబడ బిట్టునిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచు హృద
 యనిహితకరాబ్జాతయై దైన్యంబున కాకరంబైనమొగంబుతో బయలువెడలలేనివచనం
 బుల నిట్లనియె. ఓయయ్యా మన కళావలింగించితిరే? అదియిచ్చటికి వచ్చియుం
 దెనే? భగవతిసాంఖ్యాయని యిప్పుడు తన వర్ణకాలనుండి సితచంద్ర సాధంబునకుంజని
 రాజకుమారునింగాఁచి విచారించబయలు వెడలినయది. రాజకుమారుండు మదనమాలా
 సహితంబై మధుమంతోద్యానమున నున్నవాఁడు. సితచంద్రముంజేరనోచేరఁజో

యెఱుంగను. సాంఖ్యాయనిగాంచునప్పుడు సితచంద్రంబునం గుమారుండులేనిచో
మహాప్రమాదంబుసంభవించు. ఆభగవతికిం గోపంబువొడమెనేని భూమియెల్లవడవడ
వడంకు. పర్వతంబులునుపగిలిబ్రద్దలువాయు. ఆకసంబునువిటిగి భూమిపయింబడ.
అమరుల్లేభయభ్రాంతులై పరువులిడుదురు. కట్టా యెట్టిచెట్ట సంభవింపనున్నదో
యెఱుంగ. నా కప్రతివిధేయంజైన యీ కార్యంబునం గళావతికింగాక యితరులకుం
జేయునదిలేదు. కళావతియుఁగనంబడదు. కుమారుండు సితచంద్రంబునంగనంబడఁడేని
తక్షణంబున శంసయాపన్నమానసయై యోగచతువుచే భూతంబగువృత్తాంతంబరయు!
ఆమహనీయచరిత్రదివ్యజ్ఞానంబున కందిని వృత్తాంతంబులు లేవు. ఏదైన నొకకార
ణంబు వొడమినంగాని యోగజ్ఞానంబుచే నెల్లవృత్తాంతంబులరయంబూనదు. అట్లుకాం
చెనేని మదనమాలా మందాఃమాలావృత్తాంతంబులును రాజకుమారునిదుర్నీతియును
భగవతిహృదయంబున కవగతంబుకాకమానదు. ఏమిసేయనగును. గరుడగామిక్యపా
విశేషంబునంగాక యిదియితరులకు సమాధాతవ్యంబుగాదు. అనిచెప్పిన నాకమలవతిం
గాంచి మంత్రికుమారుండు ప్రియసఖీ! కళావతి యింతకుమున్నవచ్చి యీపంజరంబు
తో నీచిలుకనిచ్చోనునిచి నాతో నేమియు మందలింపక యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబు
నకుంబోయె. ఆకళావతిచని యొకజాముకావచ్చినది. వేకువకుముహూర్తముకలదనఁగా
నిటకువచ్చినయది. ఇంతదనుక మరలిరాలేదు. అనిచెప్పినవిని కమలవతి యొకిం
చుక సంతిసంబంది యశార! కళావతి యతి చతుర! సాంఖ్యాయనిసితచంద్రంబునకు
వచ్చునని యూహించియె తానచ్చోటికింజనియన్నది. రాజకుమారుండు నచ్చోటికి
వచ్చియుండు. మనము భయపడవలసినదిలేదు. అనిచెప్పి కమలవతియు నచ్చోటన
యొకయాస్తరణంబుపై నుపవిష్టయయ్యె. కలకూజితమను వారలవీడ్కొని మదనమాల
యుండు సాగరధవళంబునకుం జనియె.

తృతీయతరంగము సమాప్తము.

శ్రీరాధాకృష్ణబరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

చతుర్థతరంగము.

క. సత్యాజాంబవతీయుత

నిత్యశ్రీయుక్త రుక్మణీప్రియ కృష్ణా

దైత్యారి జేవకీసుత

భృత్యయితరాజమాలి ప్రీతి నివనుమి.

ఇట్లు కమలవతి సుఖాసనంబువయింగూరుచుండి యనేక ప్రస్తాపవశములగు మాటలుమాటలాడుచుండఁ గొంతతడవునకుఁ గళావతియచ్చొటికివచ్చి సంతోష వికాసభాసురముఖాబ్జాతయై యెదుటనిలిచిన నాకాంతంజూచి కమలవతి యిట్లనియె. ఓప్రియసఖీ నీమందహాససుందరంబగు ముఖారవిందంబుంగాంచినమాత్రమునన భగవతి సాంఖ్యాయనికి మదనమాలామందారమాలా రాజకుమారులవృత్తాంతంబు విదిశంబుగా జేదని యెఱింగితిమి. అయిన నీమంగళంబు నేటికిమనకు సమకూరినందుకై మనమెంతయు సంతసంబున నీ ప్రౌద్ధగడపవలసియున్నది. కాన తదాశ్రితంబగు కథాసందర్భంబును నాలకించుచు నాయుత్సవమును పూర్ణముగావింతము. మొదటినుండివృత్తాంతము విశదీకరింపుము. మంత్రి కుమారుఁడును తచ్చృవణకుతూహలాక్రాంతాంతరంగుఁడైయున్నవాడనఁ గళావతియు సుఖోపవిష్టయై కమలవతీమంత్రికుమారులతో నిట్లనియె.

ప్రియసఖీ కమలవతీ యథుటితఘటనాపటీయసుం డగువిధాతశక్తియచింత్యము. అపరిమేయము. అవార్యము. అప్రతివిధేయము. అనంతము. అతఁడు మొదట దుఃఖముల సమకూర్చినట్లుకూర్చి యాదుఃఖంబులసుఖంబులంజేయంగలండు. తొలుత మిన్ను విడిగిపైబడవచ్చినట్లు దుఃఖంబులుసంభవించు; నట్లు సంభవించినకష్టంబులు ఏఱినీరు తీసిపోయినట్లు గలింఁచు. ప్రియసఖీవినుము. మధుమంతమునుద్యానమున మదనమాలా రాజకుమారులు సుఖంబునవసించుచుండఁగా వేకువజామున నేనచ్చటికింజని రాజకుమారునిసితచంద్రంబునకును మదనమాలనుసాగరధవళంబునకుంబనిపి తద్వృత్తాంతంబి

మంత్రికుమారునికిం దెల్పంపలంచి మంవారమాల రాజపుత్రపహృతమానసాజ్ఞాతయై
యుండుటంజేసి కలకూజితమున కుపచారంబులుసలుపఁ బ్రయత్నపడదుగాన దీనినస్మన్వ
హంబునకుం గొనిరాఁదలంచి దానిని పంజరంబుననునిచి కొనిపచ్చుచుండఁగా నడివీధిలో
తరళికయెదురయ్యెను. దానింగాంచి యోతరళికా యెక్కడనండివచ్చెదవు తెల్పుమని
యడిగితిని. భగవతిసాంఖ్యాయనియుటజమునుండి వచ్చుచున్నాననెను. అందుకు నేను
తరళికాభగవతి యిప్పుడేమిసేయుచున్నదియని యడుగఁగా నదియోకళావతీ సాంఖ్య
యని యింతకుముంద మమపనీతంబు లగుశుద్ధోదకంబులంబార్వతీపతి భిషేకంబులొన
రించి యితరపరిచారికోపనీతంబులగు ఫలపుష్పాక్షతల నాదేవునర్చించి హృదయపుండ
రీకంబునం గొంతతడవు తదీయదివ్యమూర్తినిధ్యానించి బ్రహ్మసనంబుననుండిలేచి
యిప్పుడ సితచంద్రంబునకుం జనుచున్నది. ఆమెతన్మార్గానుసారిణియగుడు నేనుగట్లు
వచ్చుచున్నాను. అనఁగానేనును నామనంబున కటకటాసితచంద్రంబునకు సాంఖ్య
యని ప్రవేశించునప్పుడు రాజకుమారుండులేకుండేనేని యామెతనదివ్యజ్ఞానంబునం
గాంచి వృత్తాంతంబులనరయు. అందుచే బహుకష్టంబులుసంభవించు. కాననామె
సితచంద్రంబుంబ్రవేశించకముంద నేనచ్చొటికింజని రాజకుమారుని కెచ్చరిక పఱచి
యుండనగు. కాలవిశంబంబయ్యేనేని కార్యంబుచెడు. అని యాలోచించి యాతరళి
కతో నేమియుంబలుకక యతిత్వరితగతి నేతెంచి యీమంత్రికుమారునితోఁగల కూజిత
మునకు నంగసంస్కారాదులునాహారాదులుసిర్వర్తింపుమనిచెప్పి యతిత్వరితగతి సిత
చంద్రంబునకుంజసితి. అప్పటికిసాంఖ్యాయని సితచంద్రమునకించుక దూరంబుననే
తెంచుచుండె. నేనునామెచక్షుఃపథంబునకుందగలక యాసౌధపునుద్యానమార్గద్వా
రముగుండ లోపలం ప్రవేశించితి. అప్పుడరాజకుమారుఁడు మధుమంతమునుండి
వచ్చుటకేర్పఱచంబడి యుండుగూఢమార్గముఖమునుండి బయలువెడలుచుండె. ససం
భ్రమం బగుమదాగమనంబున నాతండుసంభ్రాంతుండై మన్నివేదితంబగు సాంఖ్యాయ
నీసమాగమనంబువిని యపరిమితంబగు భయంబుచేతఁ “దా నాకాలంబునన్నాతుండై
ధాతాంబరంబులు ధరియించి సూర్యోపస్థానంబుచేసి సాంఖ్యాయినీసమాగమనంబున
కుం బ్రతిదినమును బ్రతీక్షించుచుండవలసినజపశాలకుంజని తదాగమనంబునకువేచి
యుండెనుగాని కాంతాసంభోగచిహ్నంబులతో నొప్పియుండుతన దేహమున నీటంగడిగి
మాటువేషంబుధరియించుటకవకాశమును వీలునులేనివాఁడైయుండెను. అతండాశాల
యందడుగిడునప్పుడు భగవతిసాంఖ్యాయనియు నచ్చటికింజనుడెంచె. ఆట్లుచనుడెం
చినసాంఖ్యాయనికి రాజకుమారుండు దూరముననుండియే భక్తిపురస్కరంబుగనమస్క
రించిలేచి యథోముఖుండై యేమియుంబలుకక యూరకుండె. అప్పుడు.

నీ. ఆగ్నిదంతక్షతు లంతటఁగలసినసాగను మీతినమోవిచిగురువాని

నటసాక్కులకుచోటులై జాగరకమాయకాంతిమించెడివిప్పుగనులవాని

కుచకుంభచందనకుంకురు చిహ్నంబులొప్పులొల్కెడు వత్తు మొప్పువాని

కామిభుజలతాకలితకంకణ చిహ్నకమనీయబాహుయుగ్మంబువాని

గీ. వాసనామాత్రశేషమైవన్నెకెక్కి | ఘుమఘుమాయించుమైపుతకొమరుమిగుల
మృశిభావంబుగన్నట్టుహృదయహారి | తనువుగలవానిఁగనియెభూధవకుమారు.

ఇట్లు కాంచి భగవతి సాంఖ్యాయని యించుక సంశయించి కించిదంకురితతో
షారుణితముఖాబ్జాతయయి నిరూపించిచూచునప్పుడు నాహృదయంబు భయసముద్రం
బునమునింగి యితకర్తవ్యజ్ఞానకూన్యంబై వృత్తిరహితంబగుచు మూఢంబైయుండె. భగ
వతియు నాకుమారుని దిలకించి యోకుమారా తొల్లి నేనిచ్చోటి కేగుదంచునప్పుడు
నీవు పరిపూతుండవై స్నానంబాచరించి సంధ్యోపాసనంబుచేసియుందువు. ఈ దిన్లం
బట్లుగాక కేవల ముమృశితములగునంగములతోను, నిద్దురమబ్బునిబ్బగంబై యుండుకను
దమ్ములతోను, కుచకలశకుంకుమచిహ్న ముద్రితంబగుచక్షుంబుతోను, అత్యలసంబగు
గమనంబుతోను, అసౌష్ఠ్యవంబగుశరీరంబుతోను, అధికంబగునిశ్చసితంబుతోను, గను
కట్టుచున్నావు. లోకంబునం గందర్పునియాజ్ఞ యభిలంతుసంతానవంశనాచంచువై
వెలయుచున్నది. ఆందుకు నానా వికారవిహారస్థానం బగుయావనంబును తోడైప్రవ
ర్తించుచుండు. అతిలలితంబు లగునా యా భావంబులును పురుషులధైర్యంబువ్వెత్తుగ
నపహరించుచున్నయవి. ఇన్నియుండేరి నప్పుడు లజ్జయచునది నిర్జితంబగుదానిభాతి
యొకమూలనడంగు. వినయమువినివారింపం బడినచందంబుననావలికింజను. ధైర్య
మున్మథితంబైనరీతి తోధంబునొందు. వివేకమవిశసి తంబైనపడువునవిన్వృంబగును.
ఇప్పుడు నిన్నుంగాంచిన రతిరమణబాణగోచరత్వంబు నందినవిధంబుగ నాకుందోచె
డిని. నీవెవరివిషయంబున నపరాధుండవైతివో? ఈసుందరీ మందిరంబుననుండుమంద
యానలు నాకుఁ బ్రాణసమానలు. మఱియునాకుం తనూజాత లనందగిమద్రక్షితలై
యన్నవారు. వారల్లె పాతివ్రత్యభూషణలుగాని సాధారణులుగారు. నీవునుమహా
కులప్రసూతుండవుగాని కేవలుండవుగావు. నీచకృత్యములయందు నీమనంబు చొరదని
నేఁదలఁచియుందు. అదియట్లుండనిమ్ము. నాకురోషంబుత్పన్నంబగు నేని చరా చరం
బులుగడగడవడంకు. త్రిమూర్తులునుభయభ్రాంతులై తమతమకృత్యంబులఁ దడబడు
దురు. సూర్యచంద్రులు తమతమగతులుతప్పి యొప్పుచెడుదురు. అనియిట్లు సాంఖ్య
యోగి రోషరూక్షంబుగఁబల్కుచుండ నేనునామనంబున నోహోయాసాంఖ్యాయని
యీతాత్మకుని యాకారవేషంబులు గాంచి యిక్కడెక్కడెనో కాంతామణిం దగిలు

కొని దాని ప్రాతిప్రత్యాదులను చెరిపెనని తలంచినయది. ఈమె మనంబునంగల కోపము శాంతిపటుప నెవ్విధియుం జూపట్టదు. ఏమిసేయుదు. అని యించుకనేపు చింతించి సంతప్తహృదయంబుతో నిట్లువక్కాణించితిని. ఓభగవతీ నీదివ్యజ్ఞానంబున కెఱుకపడనిది పదునాలుగులోకంబులను గనంబడదు. నీ తపశ్శక్తిచే సకలజంతుసమూహంబులమనోగతంబులఁగూడ నీవెఱుంగుదువు. అట్టిసీయిండుచోట మనంబుననైనం దలంపరానియిట్టి సాహసకృత్యంబులఁజేసి భవదీయగోపానలజ్వాలల వేగంగమకించఁగల వాఁడెవ్వండును లేడు. భవదీయతపోవిశేషంబునంజేసి జాతివైరంబులుగల మృగంబులుగూడ తమతమసహజవైరంబులెడబాసి పరస్పరమైత్రితో జరించుచున్నవి. ఒక జంతువైన కామాతురంబైకనుపట్టదు. కేవల శమప్రధానంబై జెలయుచుండు నీనగరంబున భవదాజ్ఞలేక తృణమైననల్లాడదు. అట్టి నీ యాజ్ఞావశవర్తియగు పరిజనము ఇట్టి కట్టిండికృత్యంబున కొడిగట్టుననుటయెట్లు. వినుఁడు. ఈరాజకుమారుండు చంద్రచూడ చరణకమలధ్యానధురీణుండు. అనవరతమీసితచంద్రంబున నేకతంబవర్తించుచు సంధ్యా త్రయంబునను సావిత్రి జపియించి సాంబమూర్తిదివ్యమం గళవిగ్రహంబు ధ్యానించుచుండు. నిన్న చతుర్దశియగుటంజేసి సాయంసంధ్యోపాసనానంతరము చంద్రమాలిదివ్యమూర్తినిదర్శింపనెంచి నాతోమందలించె. నేనునుమనంబున నీతని భక్తికిమెచ్చి యింతకుం జెంతనున్న భవానీమందిరంబునకుఁ గోడ్మొనిపోతిని. అచ్చో నాజగన్మాతను నమస్కరించి విరచితాంజలియొస్తుతి యించుచుండనక్కడకొకసిద్ధపురుషుండేతెంచి కుమారునింగాంచి యితనివృత్తాంతంబువిచారించి మించినప్రీతిచే నాయోగి భవభావా నీదివ్యాంగంబుల దేవతాకల్పితంబులగుభస్మమును హరిద్రాపంకంబునుగొని కుమారుని కరంబుననిడి యిదిదేవప్రసాదంబు; దీనినిధరియింపుము మేలుగలుగును; అనిచెప్పిన కుమారుండునట్లధరియించి మఱియొకింత సేపాదేవాలయంబునం గలుగువిశేషంబులం గాంచుచుండి యింతలోపలనవేకువకాఁగా నాతోఁగూడనిచ్చటికివచ్చె. ఈకారణంబున నీతనికినిదురలేదు. భస్మోద్ధూళనంబుచే శరీరమించుక పొందురంటై కనఁబడుచున్నది. దేవీ ప్రసాదరూపంబుగ లభియించినహరిద్రాసంబువక్షంబుననుఘాలంబునను ధరించికొనియె. ఇదియెవృత్తాంతంబని చెప్పచుండఁగా నొకయోగీశ్వరి యొక వజ్రమయమగు పెట్టియను చేతధరియించుకొని నాగదెత్తంబుమఱియొండుకరంబునంబ మల్చి యంధకారపటలసమం బగుజటాభారంబు సమీపస్థలంబులకుతమాలకాంతార ప్రభలనావహింస నాకాశయానం బుననేగుడంచి సాంఖ్యాయనికినమస్కరించిన నాభగవతీయు నిరువదివత్సరంబులునిండక యుండునాయోగినీకన్యకను మాస్తములు సాచిలేవనెత్తి కాగిలించుకొని యానందబాష్ప భారలనాదలఁడడుపుచు వత్సేకామం దికి నేమమేనా? సాదామినిసేమంబుగనున్నదే? మాయెడలనేర్చినయోగవిద్యల

నిర్విఘ్నముగ నుగ నుపేంచుచున్నదియే? ఆయమయొద్దను ననుకూలత్వమున యోగ విద్యాభ్యాసమునరించెదవే? నిన్నంజాచినంతనమాకుమాప్రియశిష్యయగు సోదామినిం గాంచినంతసంసము మనంబునంగలిగె. మిగుల సంతోషభరితాంతరంగనైతిని. అని యనేకవిధంబులుగ నాసాంఖ్యాయని యుపచారోక్తులుపచరింప నా కామందకియు వినయభయభక్తులతోనిట్లనియె. ఓభగవతీ మీదివ్యక్తపాకటాక్షమునకుంబాత్మత్రైన వారలకు నెందునైననేమంబునంగొంతయున్నదే? తమ ప్రియశిష్యయగు సోదామిని యీవజ్రపుండ్రెట్టియను మీయొద్దనొప్పించమని యాజ్ఞ చేసినన్నంపె. ఇది మీహస్తం బునకప్పించితిని. మఱియొకవృత్తాంతంబును అపట్కర్తంబుగా విన్నవింపుచుని చెప్పి పంపినయని. కాననది యవధానదానంబునంజేసి యంగీకరింపుడు. అనఁగా సాంఖ్యాయనియు నట్లకానిమ్మనిన నా సోదామినిసమీపంబునకుంజని యామెచెవిలో నేమేమొ యొకింతనేపు వచియించినయని. అనివినినతోడన యాసాంఖ్యాయనికి హర్షమును, వ్యసంబును, భయమును, మనంబునముప్పిరిగొనియున్నవియని తత్తత్కారణజనితముఖ భావంబులచేబోజ్ఞాతంబులగుచుండె. నేను ఆబాలయోగినిం గాంచి దానిరూపరేఖా విలాసంబులకచ్చెరువంది, మహాభోగ్వాంఛై మృదుతరంబగునీయంగకంబును ఈబాల యిట్లు యోగనిష్ఠులచేగాసిపఱచుటయేలకో? అహో దీనియంగ సౌష్ఠ్యమెందు గాంభీర్య తోకనర్హసర్వసహజతకుమారునిం జెట్టపట్టి పట్టభద్రయైయుండందగుననితోచెడిని. ఇది యట్లుగుటకుంగతజేమియోయెఱుంగను; అనితలంచుకొనుచుంటిని. ఆయోగినియుసాం ఖ్యాయని చెవిలోవృత్తాంతంబుదెప్పి యామెనువీడ్కొని యాకాశయానంబునం జనియె. సాంఖ్యాయనియు నావజ్రపుండ్రెట్టియనుదెఱచి యందులోనున్న హారంబులను కంటిని తనచేతందైకత్తెను. అందొకటివరత్నమయంబును అనన్తరత్న ప్రభాపుంజ పీంజరితదశదిశాంతరంబునై వెలుంగుచుండె. మఱియొండు అతిరుచిరపర్తులముక్తాభి గ్రథితందై శేషభోగిభోగసంకాశంబుగఁ బ్రకాశించుచుండె. ఇట్లుపైకెత్తినవరత్న హారంబుం గాంచిన రాజకుమారునికి జలజలబాష్పబిందువులు త్రుటితంబగుముక్తాభి సరంబువిధంబుగఁ గన్నులనుండియిలకుంజారె. అతిగంభీరప్రకృతిగాన మృదువుననిరు దంబగుచుండుటంజేసి యత్యావేగంబున నధరనాసాపుటంబుల స్ఫురియింపంజేయుచు కోకిలేగంబు వృద్ధకుకుహరంబున నతిశయించుచుండె. కొంతతడవునకుధర్మంబవలం బించి రాచకుమారుండునునిలువంబడియె. అప్పుడు సాంఖ్యాయనియాతనితీరుంగాంచి యోకిమారకానివీహారంబుం నినది మొదలు పూర్వానుభూతంబుంగాంచిన హానివలె యెఱుంగుచుచున్నావు. నీకుంబ్రాణప్రియంబగునీది యొకటి దీనింజూచినమోక్షమున నీయొక్కతొకంబగుటతోచెడినది. ఈహారముందాల్పు నీవతగుదువనితోచెడినది; ఇది యాహారమునకేకేకపురిస్సరంబుగఁ బరగఁపించిధరింపకొనుము. అనిచెప్పియాకోకి

మతనికొసగి మఱియొందు హారంబును తాజేతనెత్తికొని మందారమాలాగృహంబునకుం
జనియె. ఆహారంబు కంఠదేశంబునధరించినందున నారాజకుమారుండు నభినవోద్భూత
మనోహరకాంతియై నక్షత్రమాలికచేఁ బూర్ణచంద్రునిపగిడిం దోతెంచె. సాంఖ్య
యనియచ్చొటువాసిపోయినయనంతర మారాజకుమారునిచే నాహారము జీవంకరణనామ
కంబనియెఱింగితిని, ఈ హారంబు చేతికందినదాదిగా నాహారంబునుగూడ నా కుమా
రుండు గైకొన నిష్టపడఁడనితోచెడిని. మహాసుభావప్రకృతియగుటంజేసి చెప్పినో
చెప్పఁడోయని నేనుదానివృత్తాంతంబునడిగినదానంగాను. క్రమక్రమముగగాని తెలిసి
కొన ననువుపడదు. ఈమణిహారప్రస్తాపపశంబుచే నాయసస్యవచనంబులం బాటించక
యాసాంఖ్యయని యంతకుముందు మందారమాలానిరీక్షణకాతుకితాంతరంగయై తదా
గారంబునకుం జనియె. పూర్వమునం బ్రస్తూయమానంబగువృత్తాంతంబు మఱిచిపోయె
నని తోచెడిని. రాజకుమారుండును స్నానగృహంబునకుంజనియె. నేనిటకువచ్చితిని.
ఇదియె వృత్తాంతంబనిచెప్పినఁ గమలవతియు మంత్రికుమారుండును జీవంకరణహార
వృత్తాంతంబును మఱియొక హారవృత్తాంతంబును దెలిసికొన మనంబులఁ గోరుచుండిరి.
ఇట్లు కొన్నిదినంబులు జరిగె.

ఆసుందరీమందిరంబునకు రాజై యున్నచంద్ర సేనాభిఖ్యుం డొకనాఁడు తత్పుర
సమీపవనంబులవేటాడంజని కొంతసేపాభేట కావిహారంబునలిసి మరలివచ్చుచు నెండకు
బడలి యాపురబాహ్యోపవనంబునందుం బ్రవేశించి తిదియమధ్యంబునంగనువట్టు శైత్య
సారమను పుష్పనికుంజంబునం బ్రవేశించి దానినడుమ నుండుశిలాఫలకంబుపైబరుండి
యుండెను. మంత్రికుమారుండును తద్వనమునకువినోదార్థంబుగ నానాఁడుదయమునం
జని రాజపుత్రుండు దానిలతాగృహమునకుం బ్రక్కన యుండుమఱియొకనికుంజంబు
నం గునుమస్తబక సుందరం బగుతమాలంబు కిందంగూరుచుండి చందనానిలంకురంబుల
సేవించుచుండె. అప్పుడచ్చటికి రెండుచిలుకలు మనోహరాకారంబులు సనుబించి
యానికుంజంబులకు రెంటికని సంబంధపడఁచు వానినడిమనుండు నతిరమ్యంబగు మా
కందంబుపయింగూరుచుండి యలఁపుఁదీర్చుకొని యొకత సేపటికి సమీపస్థలముననుండు
చింబఫలంబులఁగొన్నింటింగొరికి భుజియించి జంబూఫలరసంబాస్వాదించి మించిన
మోదంబునఁజనుదెంచి యికించుకయేని సూర్యకిరణంబులఁజొంగియక నిబిడితలతొనివ
హనీంధ్రంబై యువరతనిపతితమకరందబిందు బృంజమరభిశీతం బగునారసాలపాద
పంబుకాఖిపయింగూరుచుండె. ఇట్లుకూరుచుండి యూహ; కీకుకంబులు పరస్పర ప్రేమ
రస్మాంబులగు హృదయంబులతో నొండొంటినిముడ్చుకొని సరసాలాపంబులుపల్కుచు
మహానందంబునంజెలంగుచుండి నందొకచిలుక యుల్లసెయి. ప్రాణనాథా మధురరపమా
నేనొకవృత్తాంతంబునిన్నడుగవలయునని యున్నదానను. అందుకవకాశమిచ్చినంబున

నిప్పుడు దొరికినది. అదియేమంటివేని? మనరాణి యగుమందారమాల కోన్నిదినముల నుండి బహుదుర్బలంబు లగునవయవంబులతో నీషత్పాండురంబగులవలీతా సౌందర్యంబుఁ గొల్లలాడుచున్నది. దానింగాంచి నాకునదియొకమహా పురుషునియందను రాగభరితయయి యుండువిధం బవగతంబగుచున్నది; అనిన మఱియొక చిలుక పలుకుచున్నది. ప్రాణనాయకీ కలాలాపా ఆ మహాపురుషుండెవండని నీవునమ్మి యున్నావు.

కలాలాపము. నాథా వచియించెదవిను; ఆమహామహుండు మనయూరనుండెడి సితచంద్ర సౌధవాసియగురాజకుమారుండని యూహించెదను.

మధురరవము. కలాలాపా నీతర్కము నుసంగతంబయియున్నది. నిక్కువమే? తొల్లియాష్టవపాణి మధుమంతోద్యానంబున నొకపూజాదరింటఁ దనప్రియునిం బొందియు ననంపూర్ణమనోంధయైయెడ బాసియనవరతంబును తదీయసమాగమసుఖంబు మనంబునంగోరుచు ముగుదగావున మనోగతంబన్యులకెఱుకపడనీక మెలఁగుచుండు.

పీ. చిలుకకు పద్యంబుఁ జెప్పనొల్లదు బాల పువ్వులు ముడువదు పువ్వుబోడి

జలకంబులాడదు జలజాతిలోచన యాహార మానదు హంసగమన

సఖులతోఁగ్రీడింపఁజనదు చంద్రానన వెన్నెలబయిటికి వెడల దబల

మలయానిలమునకు మది భీతిలును చాన శుకపికారావములో నుదతి వినదు

గీ. మది భరింపగ లేనట్టిమదనబాణ । జాలనిర్ఘాతపతనసంజాతవేద

నావిహస్తితధైర్యయైననీననేత్రి । కరధృతకపోలయై ధైర్యగతిఁ జెలంగు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా నీవువచించినదివాస్తవమే. ఒకనాఁడమందారమాల సఖియలు కమలవతియుఁ గళావతియు నీయమను గుఱించి మాటలాడునప్పుడు కళావతింగాంచి కమలవతి యిట్లనియె. అదినేనువింటి.

కళా. నబరీభరీతి కబరీభరే స్రజో నచరీకరీతి మృగనాభిచిత్రకం

విజరీహరీతి నపురేవ మత్పురో వివరీపరీతి నచ విప్రియంసఖి.

[ఒకకళావతి మనసఖియగు మందారమాల తొలుతటివలెఁ గనఁబడదు. ముందు పువ్వులంగాంచివచ్చిన త్యాగ క్షిణినికొని తా నెముడుచుకొనును. సఖులువచ్చిముడుచు నంతవఱకాలస్యమునహింపదు. అట్టిది యిప్పుడు మనముగాఁ గొప్పునఁబూలుదుఱిమి ననుభవించుటకు శక్తిలేదనితీసివేయుచున్నది. ముందుతనయొడలిలో మకరికాపత్ర ముల్లు తిలకమును నొకయెడ యొకంతమాసిపోయిన నప్పుడొద్దిదనఁగాని మనస్సమాధాన ముల్లు యంతిమకరికాపత్రంబులను వ్రాయింతుకొననొల్లదు. మంగళార్థంబుగఁ గాని యింతయొక మాత్రము భరియించుకొనునంతియకాని చిలుకెముటం గఱంగిపోయె

నేని మరలజక్కనోత్తదు. ఇందుకుముందు మనమొల్లకయరిడినను వనవిహారాదులకుఁ దానెనిర్బంధించి కొనుపోవుచుండుగదా. అట్టిదియిప్పుడు మనముపిలిచినను క్రిడించుటకురాదు. అదియట్లుండనిమ్ము; తనమనంబునకుం దోచినప్రియాప్రియంబులు తక్షణమనాతోమందలించకయుండదు. అట్టి దిప్పుడు నేనుబలువిధములనడిగిబతిమాలుకొనినను ఒకమాటయైనం బలుకదు.]

ఇట్లు మందారమాల వర్తించుచున్నదియని కమలవతి చెప్పుచుండఁగా వింటిని అందు కనుగుణంబుగ నీవునుపల్కుచున్నావు. మధుమంతమునందు మందారమాలకుం గలిగిన ప్రియసమాగమంబునకుం గారణభూతయై సర్వసహాయంబులొనరించినది కమలవతియని విందు. అట్టిది యాకాంక్షకు రెండవహృదయంబైయుండనగునుగదా. ఇప్పుడాకమలవతి కింగూడమనసియ్యక నిగూఢహృదయయైయుండుటకుంగతంచే మొకొ.

మధుర. కలాలాపాయదియధీరయు ముగుదయుఁగాన మధుమంతోద్యానమునం దనకుంగలిగినపరిభవంబునకుభయపడి కమలవతి యతిచతురయగుబంజీసి తొలుతటివలె నింకేమేమియనర్థంబులకుంబాలుపడఁజేయునోయనితలఁచి దానినిముందటివలె నండఁజేర్చకయున్నది. తనకు ప్రొద్దుపోనికాలంబున మదలేఖయనురాజపుత్రికఁబిలిపించి లోకవృత్తాంతంబు మాటలాడుచుండు. మఱియుఁదనమగండైనచంద్ర నేనునిండలంచియతికంపితచిత్తయైయులుకుచుండు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా చంద్ర నేనునికిని మందారమాలకును పరిణయంబు జరిగినదా? చంద్ర నేనునికి మందారమాలయందుఁ బ్రేమవిశేషించియుండునుగదా?

మధుర. ప్రాణనాయకీ సాంఖ్యాయనిసమక్షంబునం బాణిగ్రహణంబు జరిగినది. మందారమాలయందు చంద్ర నేనునికిం బ్రీతియతిశయించియేయుండు. ఇరువురును సమానవయస్కులు. సమానరూపరేఖావిలాసభాసురాంగులు. అత్యుత్తమవంశప్రసూతులు. అట్లుండఁ బరస్పరానురాగంబునకుం గొఱంతయేమియున్నది. మందారమాలయష్టాదశ వర్షీయయయిన యనంతరము చంద్ర నేనునితోఁగూర్చి సుందరీమందిర పట్టాభిషేకోత్సవముజరుపవలయునని సాంఖ్యాయనిపలుమరు తనశిష్యసంఘముతో వ్రాకుచ్చియున్నది.

కలా. ప్రాణనాథా! అట్లుండ నీమందారమాల సితచంద్ర సౌధపర్తి యగు రాజపుత్రునియం దనురక్తయయినవిధంబు ఆత్మసాయక పుష్పనాపరాయణత్వంబునం గాదెయనుషక్తమయియున్నయది.

మధుర. కలాలాపా! మనకందునం గలకీలేఱుంగుటకు శక్యంబుగాదు. అతిబుద్ధిచతురులకుంగాని యీసందర్భచాతుర్యంబుమదికింబట్టదు. అట్లుండఁ దిర్భగ్దాతిమల భ్రమౌఢ్యుల మగు మనకాయెఱుంగనగును!

కలా. నాథా అతిదురూహంబగువిషయంబునంబ్రవర్తించి మానస వృత్తి నేల శ్రమపడుచుకొనవలయు. ఇప్పుడు మందారమాలవృత్తాంతంబు నీ కేఱుకపడినదనుక వినిపింపుము.

మధుర. కలాలాపా కొన్ని దినంబులకుమందు సాంఖ్యాయని యొక తారహారంబు గొనివచ్చి మందారమాలకిచ్చిన నానుదతిదానింగాంచి పూర్వానుభూతంబుందలించు కొన్నదానివలెవృషసాక్రాంతయై యడఁపరానిశోకవేగంబునంబెడవులదర కనుదమ్ముల మండి జావ్వబిందువులుచనుకట్టుపయింబడిచెదరి సమీపస్థలంబులనాన్ద్రాక్షులుజేయ వొకింతసేపు దుఃఖించుచుండె. ఆయ్యవసరంబున నేనాకాంతామణింగాంచి యోమల దారమాలా యాహారంబుపేరేమియనియడిగితిని. అదియు నీహారంబు భోగంకరణం బనంబురగుచుండునని నాకు తరంబొసంగె; అంతట నేను నాకన్యకతోకావేగంబణఁగిన యనంతరము తద్వృత్తాంతంబువిచారితమనియుంటినిగాని యవకాశంబుదొరకమి మరల విచారించవనువుపడకయపోయె. మఱియు మఱియు విరహతాపవిజృంభణావహి కథి కంఠగుచువచ్చె. అందుకుం గారణంబిట్టిదయని తెలిసికొన నేరికిందరంబుగాకయున్నది. మందారమాలయు నెల్లప్పుడును గరకలితకపోలతలయై యాలోచించుచుండుషణ్డియ కాని సఖులతోమాటలాడుటయు నలక్షరించుకొనుటయు వాహారంబుగొనుటయు జొత్తిగావదలి విరహవేదనా విషణ్ణచి త్తంబుతో బరితపించుచుండె.

కలాలాప. ప్రాణనాథా యిట్లు పరితపించుటవలన నేమిఫలంబువాటిల్లునో యా పాటలాధరకు?

మధురరవము. ప్రాణనాయకీ వినుము. ఇట్లనవరతవిరహవేదనాదోఘాయమాన మానస యగునామందారమాలం గాంచి మడలేఖయనురాజపుత్రిక మనంబునవిత్కెర్రించి యొకదీని కభిమతనాయకసమాగమంబు సమకూరనినాఁడు ప్రాణంబులుండవనితో చెడిన దీనిహృదయగుహాంతరాళవిలీనుం డగుపురుషసింహు నేలాగుగాననగు.

శ్లో. జౌదుంబరాణిపుష్పాణి శ్వేతపర్ణంచవాయసం

మత్స్యపాదంజలేపశ్యేన్న నారీహృదయస్థితం.

అన్నట్లు అత్తిపూలు తెల్లకాకి నీటియందుమత్స్యపాదమును కనబడవు. ఒక వేళ వానినిజూచినను జూడపచ్చుచుగాని స్త్రీహృదయంబున నుండువిషయంబు నెఱుంగుట దుర్లభము. కానిమ్ము చేతనైనంతదనుక ప్రవర్తించిమాతము అనినిశ్చయించు కొని యొకనాఁడు మందారమాల యుండుపడకటింటికింజని యుదొకచిత్రఫలకంబున జొక్కునోవారాకారుని వ్రాసియుండుటంగాంచి యానందపూరితచిత్తానిచయంబులం జూలిన వీక్షణంబుల నాతని ననిమేషదృష్టినిరీక్షించుచుండు మందారమాలభిగాంధి

ప్రియసఖి యీనవమన్మథుండెవఁడు? ఈమాన్యుండొండుచోటు నీకవగతంబగునే? ఈమానినీమన్మథునిపేరును కులశీలంబులును నీకువిడితంబులయినవియె? అనియడిగెను. అందుకునుందారమాల లజ్జావనత ముఖాబ్జాతయై యేమియుంబలుకకయూరకున్న మద లేఖయుండనకరాంగుళీయకంబులవాని మొగంబుపైకెత్తి యోప్రియసఖీ లోకంబున నెవ్వరైనను పంచశరబాణగోచర హృదయలుకానివారలులేరు; నావృత్తాంతంబెల్ల నప్పుడప్పుడు ప్రసంగవశంబున నీకెఱింగించియున్నానుగదా? నీవునట్లు నీవృత్తాంతంబుందాచక నాతోఁజెల్పుము. నీప్రాణవల్లభుండెచ్చోటనున్నవాఁడు? ఇంతమాత్ర మెఱింగింపుము; అని యనేకవిధంబులవేడికొన నానుందారమాలయు సిగ్గుచేనేమియు మందలించలేక బహుకాలముసంతపించి తునకునీవడుగుమనోహరాంగుండు సితచంద్ర సౌధవర్తి యగు రాజకుమారుండని యుత్తరమిచ్చెను. ఇట్లుండ నొకనాఁడు మద లేఖయు మందారమాల యు నిరువురును సాయంతనమజ్జనాబునిర్వర్తింపిరిగాని ధాతాంబరంబులుధరియించి వెన్నెలబయట గొంతతడవు సంచరించుచుండిరి. అప్పుడు నేను మందారమాల స్నానసమయంబునందీసి తనమెడనున్న భోగంకరణంబను ముక్తాహారంబు నచ్చట నొకచిలుకకొయ్యకుం దగిలించియుండుటంగాంచి తిర్యజ్ఞాతిసులభచాపలంబు నంజేసి యీచిలుకకొయ్యనుండుహారంబును ముక్కునంగరచుకొని యాకసంబునకెగిరి తిని. అదిచూచి యామందారమాలయు నతివేగంబునంజనుచుంజక్కిరయు దాడిమీ ఫలభీజంబులును బింబఫలంబులంగొనుచు నావెనువెంట నన్నుం బతిమాలుకొనుచు నొంటిగవచ్చుచుండె. నేనాయెంతి యెంతబతిమాలుకొనినను హారంబియ్యక నాకన్యక చేయలంతినన వర్తించుచు దానికింజిక్కక కొంతదూరంబుచనుచుంటి. తత్సౌధసమీప వర్తి యగుమధుమాచితం బనురసాలకాననంబునంబ్రవేశించి నేను న్నానుందరియుండ గొంత దూరంబరిగితిమి. దానిమధ్యంబున నతిసంకులశుకపికారావమనోహర మగులతానికుం జంబుచెంతనుండి యొకవిలాసి మందారమాలయుండొచ్చోటికభిముఖుండై వచ్చుచుండె. నేను నతండైవ్వఁడోకనుగొననగుననిసమీపించి యోహాసితచంద్ర సౌధవర్తియగు రాజ కుమారుండుగదాయనియంటిని. ఆమాటవిని మందారమాల సిగ్గునుభయంబును పెనంగొన నేమియుందోచక యవనతముఖాబ్జాతయయి యుండంగాంచి యాపంచశరాకారుండు కించిదంతురితమందహాససుందరముఖారవిందుండయి ప్రాణనాయకీయని సంభోధించి యిట్లనియె.

శ్లో. గాఢాల్లింగనగండచుంబనకుచస్పర్శాదిలీలాయితం

సర్వం విస్మృతమేవ విస్తృతవతో బాలే ఖలేభ్యో భయాత్

సల్లాప స్త్వధునా సుద్దుటతను స్తత్రాపి నాతివ్యధా

య త్వద్దర్శన మప్యభూ దసులభం లేనైవ దూయే భృశం.

[తా! ఓ బాలారత్నమా మనము మధుమంతోద్యానమునందు గూడినప్పుడు నిన్ను నేనురహస్యముగ బిగికాగిటంజేర్చుకొనుటయును నీ చెక్కిలులు ముద్దుగొనుటయును నీకుచకోరకంబులను గరంబులస్పృశించుటయు మొదలగు క్రీడావిశేషంబులన్నియోజరిగె. ఖలజనంబులవలనిభయంబునంజేసి మనమప్పుడయెడబాసితిమి. అందుచే నవియన్నియు జస్మాంతరానుభూతంబులయినచందంబున విస్మృతిఁజెందనేచెందెను. ఇప్పుడు నీతో సల్లాపముగూడ మిగులద్దుట మైయున్నది. అందునునాకుమనంబు వ్యధపడదు. మఱియెందుకు సంతపింతుననఁగా నిన్ను గంటంజూచి నీముఖచంద్రబింబమునుండి వెడలుస్మితసుధామధురకటాక్షములకు తుణకాలమైనను పాత్రుండనుగాక యున్నాడనచటకు మిగులవగలంబగులుచున్నాడను.]

అనివక్తన నామందారమాలయు నేమియుననకయూరకుండె. అంతనాకాంతుండంతరంగంబుననుప్పొంగుచు నోప్రాణనాయకీ నీవుమాటలాడకపోయెదవేనిపొమ్ము. నామాటయొకటివిని నన్ను బహూకరించి యీలతానికుంజంబున నుండుచంద్రకాంతకిలాఘనంబువయి యొకింతసేపునాతో సహవాసంబంగీకరించి యనంతరంబేగుము. నాయదృష్టవిశేషంబు ఫలొస్కంభులై యీదినంగీనిర్జనభూమికి నిన్నును నన్ను నేకతంబులైవంబు సమకూర్చినయది. నిన్నెడబాసినది మొదలు నేనుత్తరంబులు గడియలుగను గడియలు యామంబులుగను యామంబులహోరాత్రంబులుగను అహోరాత్రంబులు యుగంబులుగను గడపుచున్నాడను. వేయేల? సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నీమీఁది తలంపుననున్న వాడఁగాన మఱియొండుదలంప. అనియిట్లనేకవిధంబుల ననునయించినంగన్నియయు వన్నె కానింగాంచి కించిదంతురితమందహాసంబుతో నాథా యిట్టి కట్టిఁడి చెయ్యలకొడిగట్టుట మీకుందగునా? నామగండుమహాపరాక్రమశాలి. ఇదియించు శేనియాతనిచెవికక్కనేని యందఱకును మహాసంకటంబుసంభవించు. భగవతిసాంఖ్యాయనియు దురరణిపోషేకగాఁగనుపట్టు. మనయిరువుర మనోరథంబులు దరిద్రమనోరథంబులతెలుగున మానసంబునన లీనత్వంబునొందవలసియున్నవి యంతెకాని ఫలవంశంబులెన్నటికిని కానేరవు.

తో. ఆనాత్మకోత్కంఠితయోః ప్రసిద్ధతాసమాగమేనాపిరతిర్నమాంప్రతి
పశుస్పరప్రాప్తినిరాశయోర్వరంశరీరనాతోపిసమానురాగయోః.

అనిచెప్పంబడియున్నట్లు ఆతురుఁడు నుత్కంఠితయుఁగాని పురుషునికిని కాంతకును సమాగమముకలిగియు రహాపహంబుగాదు. మఱివతస్సరానురాగంబువిశేషించి నుత్కంఠితాదినిర్బంధమునంజేసి యొండొరులకుఁ బ్రాప్తికలుగక తత్సుఖభావమునందు నిరహంబుగాని యాముఖపురుషును మదనవేదనకుఁ దాళంజాలక శరీరంబుఁదొఱంగుటయు

రసావహంబై యుండుఁగాన నిదిమనంబుననుంచుకొనుము అనిన నాకాంతుండా కాంతా
మణి సమీపంబునకేతేంచి తనకరంబామహిళారత్నంబుకరంబునంగీలించి మఱియొకకర
పల్లవంబున దానిచుబుకంబుపట్టియెత్తి ముద్దిడుకొని యనేకములగుచతురాలాపంబుల
దాని సిగ్గును భయంబున వనయించి మెల్లననానికుంజాంతరంబునకు దీసికొనిపోయె.
అట్లిరువురును దాని యంతరంబునకుంజసి సుసాలాపంబులాడుచు నుండు మందమారు
తాభిరామంబగు చంద్రకాంత శిలాఫలకంబుపయింగూరుచుండిరి. ఇట్లుకూర్చుండి
యా రాజకుమారుండు మందారమాలం గొగిలించుకొని తదీయమనోహరాంగసంగమ
సుఖంబునకు వరమానందంబునొందుచు మెల్లన.

సీ. తలిరులశయ్యకుఁ దార్చి మోహనగాత్రి మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దుగొనుచు
పడఁతిహారములు చిక్కెడలించు నెవమునఁ గులుకుచన్బొతులఁ గొసరితాకి
సుమములుదురిమెడుసొంపు గాన్పించుచుఁ గొప్పొకచేత బా గొప్పఁబట్టి
మచ్చటల్ జెప్పెడిమురువు దోపించుచు మోవి చురుక్కున మొనసి నొక్కి.

గీ. పోకముడిజార్చి యచువునఁ బొలతియూరు| కాండములకును తమిమిఱఁ గరముసాచి
యున్నతం బగు కటిసీమ నునికిజేసి | రతులఁ గరఁగింపసాగె నారాజముఖిని.

ఇట్లు సమరతింగొంతతడవు సుఖాంబుధిదేలిన బాలామణియుఁ దత్కాలశం
బర సూదనాభ్యస్తసురతవిద్యాపాటవంబున గడిదేరి బాసునిమనమత్తగజంబుచందంబు
ననుసులుచు ముసిముసినగవుల వసందనమోముదామరకు అసమానకాంతినంభవించు
దత్కాలసముపజాతకాంతకరసంక్రమేషత్తుభితకళావిశేష సుఖవరవశసుకుమారాం
గంబులతో నాయకునింబైకొని.

చ. కామిని సొంపుమిఱుపలుగంటులునిండినతేతమోవితో
సామియురంబుపైనఁ బెలుచ న్నటియించెడుజాఱుకొప్పతో
గోమలమానఖాంశములు గూడివెలింగెడియంగవల్లితో
శ్రీమహితంబుగా సలిపెఁ జేడియ తా మగబాడి ప్రోడయై.

చ. కాముకుఁ దాపరానితమిఁ గ్రక్కున తేనునుమోవినొక్కఁగా
భామిని యోర్వలేక కరపంకజనాళముల నిద్దిర్పఁ ద
తోమలకంకణక్వణనగుంభితవైఖరు లందుఁ బర్వి ని
స్సీమముగా వినంబడియెఁ జెంతల నుండెడివారి కత్తటికా.

ఆ వినోదంబులువర్ణింప నవసరంబుచాలదు. ఇట్లారసికులు మహానందాంబుధిం
దేలుచుండు నవసరంబునం దత్సమీపస్థలంబున నొక శ్లోకంబు వినంబడియె.

శ్లో. దప్తం చింబధియా భరాగ్ర మరుణం పర్యాకులో ధావనా
ధమ్మిల్ల స్థిలకం శ్రమాంబుగభితం ఛిన్నా తనుః కంటలైః

ఆః కర్ణజ్వరకారికంకణయుణాత్కారం కరౌ ధూన్వతీ

కిం భ్రామ్య స్యటపీశుకాయ తుసుమా న్యేషా ననాందా గ్రహీత్.

[అవతారిక. రాజకుమారునితో జారరతి నేయుచున్నచుందారమాలకుఁ దాని సంభోగచిహ్నంబులను అన్యవిధంబుగ నైనవిగానమ్మించి దానివదినగారికిఁ దెలుపుచు సంశయంబుగలుగుటచేత జారరతిసక్త యగుమందారమాలికకు నీవదినవచ్చుచున్నది జారపురుషునిబాసి చిలుకను వెదకు నెపంబున పాతరలాడుచుండు" మని హెచ్చరిక నేయుచున్నది.

టీ. ఓకాంతా! ఆరుణంబధరాగ్రం = ఎఱ్ఱనగునీ పెడవికొన, బింబధియా = దొండపండని భ్రమసిన (చిలుకచే) దప్తం = కొఱకఁబడెను. ధావనాత్ = పరుగులిడుట చేత, ధమ్మిల్లః = కొప్పు, పర్యాకులః = చెదరిజాఱిపోయినది. తిలకం = నొసటిబొట్టు, శ్రమాంబుగళితం = శ్రమవలనఁగలిగినజలముచేతఁగఱఁగిపోయె. తనుః = నీ శరీరము. కంట కైః = ముండ్లచేత, చిన్నా = చీల్చఁబడినది. ఆః = కటకటా, కర్ణజ్వరకారికంకణయుణాత్కారం = చెవులకువినఁగూడక బాధగలిగించుచున్న రత్నకంకణములయుణాత్కారము బయలుపడునట్లు, కరౌ = హస్తములను, ధూన్వతీ = విదిలించుచున్నదాననై, అటపీశుకాయ = అడవియందుఁ దిరిగెను చిలుకకై, కిం భ్రామ్యసి = ఏల పరిభ్రమించెదవు. ననాందా = నీమగనితోఁబుట్టు వగు నీ వదినగారు, ఏషాకుసుమాన్యగ్రహీత్ = పుష్పములుగోయనిదె వచ్చుచున్నది.

తా. ఓముగుదా నీవేల యాయడవిచిలుకను బట్టికొనసమకట్టి యిట్టికప్తంబులనుభవించెదవు. నీయెఱ్ఱనియధరంబునుజూచి యీచిలుక దొండపండనిభ్రమియించి మాటిమాటికిఁ గొరికఁగదా! ఆక్షతంబులుగాంచినచోఁ బరపురుషకృతంబులనిసంశయం పరా? ఆచిలుకతోఁబరుగెత్తుటంజేసి నీకొప్పుజాఱిపోయినది. కస్తూరీతిలకముశ్రమాంబువుచేతఁ గఱఁగిపోయినది. మఱియు నీ శరీరమున నచ్చటచ్చటఁ బూబొదలలాఁ దూరుటంజేసి ముండ్లుతగిలి గిచ్చులుగల్గినవి. కటకటా నీవు చెవులకు చీదరపుట్టునట్లు కంకణయుణాత్కార ముఖరంబుగఁ జీతులువిదిర్చుచు నీ యడవిచిలుకకుగా నేలతిరిగెదవు. నీవదినగారు పువ్వులుగోసికొనుటకు వచ్చుచున్నది. అది నిన్నుంగారిచి యన్యథాగాసంశయించునుగాన మరలిరమ్ము.]

అనియిట్లు వినబడిన మందారమాల తనకెచ్చరికపఱచుచున్న విధంబుండెలిసి కొని తన వదినగారు తన సమీపమున కేతెంచుచుండుటకు భయపడుచు రాజపుత్రుడైనబాసి తటాలున నానికుంజంబుందాటి తన భోగంకరణం బనుతారహారంబు నెత్తి తనవద్దకువచ్చునట్లు వెంటబడించివచ్చునట్లుగఁ బాతరలాడుచుండె. ఇంతలో చందన తేలులు వంద్ర నేనుచెలియెలును మదిలేఖయు నికుంజసమీపంబునకేతెంచిరి. అప్పు

చాచందనలేఖ మందారమాలను నిరూపించిచూచి యిది తనకిష్టం దగుజారపురు
మనితో సంబంధపడినవిధంబు దీనియొడలు తెలుపుచున్నయది. ఇది నాకెఱుకపడునని
యీమదలేఖయన్యవిధంబుగ సమర్థించినది. జౌరయీమదలేఖాచాతుర్యంబు మెచ్చం
దగినదియే. ఇంతలోపల నాజారపురుమండు నీసికుంజాంతరంబుం ఖాసిపోవం జాలండు
ఎవ్విధంబుననైనవెదకి కనిపెట్టవలయు' అనితలంచి యాచందనలేఖ యానికుంజాంత
రంబుంజొచ్చి యచ్చటచ్చట వెదికుచుండ నందొయెడ మూర్తీభవించినమన్మథుని
చందంబున వెలుగురాజకుమారుని గాంచి తదీయసుషమా విశేషంబుంగాంచుటచే
మనంబునచ్చెరువు ననురాగంబును విచ్చలవిడినాక్రమింప తెప్పవేయక చూచి తల
యూచి యాచంచలాక్షిమణియు తనమరదలిదౌర్జన్యంబునకుఁ గోపగించుకొనుచు నిట్టి
యనవద్యరూపలేఖావిలాసవంతుండగు పురుషపుంగవునిం గన్న కన్నెలు మనంబునమయి
బాధలకోర్వంజాలుదురే? ఇది మందారమాలయపరాధంబుగాదు. వీని సౌందర్యంబె
యిందపరాధంబైయున్నది. అని తలంచుకొనుచు మదలేఖతోగూడ నయ్యరణ్యంబునం
గొన్ని పువ్వులుగోసికొని తనయింటికింజనియె. మదలేఖ కొంతదూరంబు చందనలేఖ
తోజని యాకాంతనుపిడ్కొని మందారమాలయింటికితేరించి చిన్నబోయినపదసార
విందంబుతో నున్నయాపన్నెలాడిం గాంచి ప్రియసఖీ మందారమాలా వెఱవకుము
చందనలేఖవలన నీవృత్తాంతంబు బయలుపడనని భయంపడియెడవేమి? అనియట్టిది
కాదు. రాజకుమారునింజూచి తానునున్నరాక్షయము కలున్మయి. అట్లు కాదని
బయలుపఱచు. ఇప్పుడు తన ప్రియునికేమైన నెట్లు పాటిల్లునోయని విశదీకరింపదు. అని
యిట్లూరార్చి మదలేఖ గు నారాత్రిమందారమాలతో స్నానభోజనాదులునిర్వర్తించి
సుఖంబుననుండె. సేనును భోగంకరణాబయిహంబునుగొనిచని మందారమాలచేతికిచ్చి
తిని. అందుకుమందారమాల సంతుష్టాంతరంగయై నాకు ననేకభూషణంబులు బహు
మతిగనిడి చక్కెరలుపెట్టి ముద్దిడుకొనిలాలించె.

కలాలాప. నాయకా యా రాజకుమారుని కోరి బొందు గోరియెండుమంద
యానలు మందారమాలయు, మదలేఖ గు, మ నమాలయు, చందనలేఖయు. వీరలివ్వు
దేవ్విధంబున నాకనింజీరంగోరి ప్రయత్నంబులొనరించియున్నవారు.

మధుర. కలాలాపా వినుము. మదలేఖయు మందారమాలయు నీదినముడయ
కాలంబున నేకతంబ రాజకుమారానుష్క్రకథాలాపంబు లొనరించుచుండిరి. అప్పుడేను
మేలుకనియెండియు నిద్రించువాని తెఱంగునందోచుచు వారల భూషణంబులువింటిని.
ఈ దినము సూర్యాస్తమయానంతరము రాజకుమారుండు కుసుమాకళాద్యాంభూమి
మధ్యసంబద్ధం బగుసముద్రగృహంబునకుపచ్చనట్లును, అచ్చటికి మందారమాలామద
లేఖలు బోవునట్లును అచ్చట మనుష్యసంచారంబు రాత్రిలేకుండుటంజిసి స్వేచ్ఛా

సారంబుగఁ గొంత తడవు కామినీకాముకులువిహరించి గూఢమార్గంబుగ తమతమ యిండ్లకుంబోవునట్లును, ఇందుకుందగినవెరవు కమలవతికిఁగాని యితరులకెఱుకపడదు గాన నాకాంతామణిఁగొనియె ప్రపర్తించవలయుననియు నీవిషయంబువారల్ప్రసంగంబున నవగతం బయ్యె.

అనిచెప్పుచుండఁగా నావృత్తాంతంబును లతానికుంజంబునందాగియుండి వినుచుండిన చంద్రసేనుడు తనచేతనున్నదాని నొకకశను బహుద్భిన్నాత్మదండగ్రసంయోజిత సూత్రంబగుదాని నతివేగంబునందైకివిసరినం దానిసూత్రముఖంబున విలిప্তంబైయుండు బంక యాచిలుకల తెక్కలనంటుకొనిన రాజకుమారుండు దక్షిణంబున నాకశ బట్టి యీడ్చెను. అప్పుడాచిలుకలురెండును కశాసూత్రసంసక్తంబులయి రాజకుమారుని చేతికింజిక్కిచేయనదిలేకయండఁగా నతఁడు వానిరెంటినిం దనయుత్తరీయంబునంగట్టి కొని యతి త్వరితంబుననచ్చటవాసి తనయింటికింజనియె. ముత్రికుమారుండునున్నట్లుండి ప్రసంగము చిలుకలునిలుపుటకుం గారణంబేమనియాలోచించి సమీపస్థలంబులకుదృష్టులు నిగుడించినఁ జంద్రసేనునిచేతికిఁజిల్కలుదొరకికొనుటయు నతండు కోపారుణముఖకమలందై వికటగమనంబునం జనుచుండుటయు నెఱుకపడఁగా దనమనంబున నిట్లువితర్కింపసాగె. ఈచిలుకలు దంపతులుగాఁజేరి వివిక్తదేశంబని యిచ్చటికివచ్చి లతానికుంజంబునం జంద్రసేనుఁడు దాగియున్నాడని యెఱుంగక తత్పత్ని యగుమందారమాలా వృత్తాంతంబుసర్వంబును ప్రసంగవశంబునందల్పై; అది విని కోపాక్రాంతుండై చంద్రసేనుండు తనకిదియెఱుకపడినవిషయంబు దెలిసికొని యీచిల్కలు సముద్రగృహంబునం జరుగంబోవుజారభావంబున కంతరాయంబు గల్పించు. అట్లైన రాజకుమారమందారమాలలను బట్టి శిక్షించుటకు నీలుకాదు. అంతవరకు వీనింబట్టి తనయింటిపంజరంబున నునుచుట మంచిదనియెంచి యీపులుగులంబట్టుకొనియె. ఇది మనరాజపుత్రుని కనర్థాంకురంబు వొడముటకు మూలంబగు. ఎదిజరిగినసేమి? కాముకులు ప్రాణములనైవఁ బరిత్యజింతురు గాని ప్రాణనాయకీసందేశంబు నిరాకరింపరు. ఇప్పుడు సముద్రగృహంబునకుం బోవలదన్ననో రాజకుమారునికి మనోవ్యాకులత్వంబు గలుగకమానదు. ఏమిసేయనగును. అని చింతించి చింతించి కొంతసేపటికి రాజకుమారుండువోవునప్పుడు శరచాపంబులు ధరియించి ఖడ్గభేటకంబులతో జనునట్లుమాత్రముసేయనగు. సేనునంతకుంజెంతలన పొంది పొంచి పసియించియుండి సమయముపచ్చినప్పుడు సహాయపడనగుననితలచి యవ్వోటువాసి తనయింటికింజని యానాఁడుసాయంసమయమున సితహస్త సౌధంబునకుబోయి, రాజకుమారునిచేందనమనోవృత్తిప్రకారము శరచాపంబులును ఖడ్గ

భేటకంబులు ధరియించి సముద్రగృహంబునకుంజనునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయించుకొని యచ్చోటువాని రాజపుత్రుడు పోవుటకుముందె సముద్రగృహసమీపస్థలంబునకుంజని యొక సంకుచితస్థలంబున డాగియుండె. చంద్రసేనునాజ్ఞావశవర్తులై కొందఱు రాజభటులు సహస్రసంఖ్యులు మాటువేషంబులు ధరియించుకొని వచ్చి యచ్చటచ్చట పొంచి పొంచి డాగుచుండిరి. బహుకాలంబుజరిగె. అప్పుడు కలకూజితంబునుచతురీకయును ఈరెండుచిలుకలునుంగలసి సముద్రగృహమునుండి వెలుపలికివచ్చి తత్సమీపవర్తి యగునొక రసాలవృక్షపుగొమ్మపయిం గూరుచుండి యనురాగపేశలంబుగఁ గొన్నిభాషణంబులుసలిపి యొండొంటినిముద్దుగొనుచునుపగూహనంబు సలుపుచు నేనేకవిధచూబనంబులొచరించి యొండొంటితో మాటలాడుచున్నవి.

కలకూజితము. ప్రాణనాయకీ చతురీకా కంటివే సందర్భచాతుర్యంబు. కమలవతీ కళావతులసామర్థ్యంబు లేమనిపొగడొదగును. ఈదినము మధ్యాహ్నము కళావతిమదనమాల యొండుసాగరధవళ సౌధంబునకువచ్చి తనయిచ్చవచ్చినట్లు లోకాభిరామంబుగ మాటలాడి మదనమాలా తొల్లిమధుమంతోద్యానమునందు నీతోనొకించుక సుఖునుభవించిన సితచంద్ర సౌధవర్తి యగురాజకుమారుండు భవదీయసమాగమంబుంగోరి పలుదెలుగుల పరితాపపడుచున్నవాఁడు. ఆతనియవస్థలంఁగాంచినచో మావంటికతినచిత్తలకును మనఃబుగరంగుచున్నయది. నీవంటిరిసికవశంసురాలదిగ నెనేని యతనికిదాసియై సర్వంబునతనికి వశగతంబునయొకమానదు. ఈదినమతండు కుసుమాకరోద్యానమధ్యవర్తి యగుసముద్రగృహంబున కేకతంబసను దెంచు. అక్కడకునీవును చనుదెంచెదవేని సర్వంబుననుకూలంబగు” ననిచెప్పిన మదనమాల యంతకుమున్ను రాజపుత్ర సమాగమంబునకువ్విళ్లులూరుచున్నదిగాన నందుకుసమ్మతించి సిగ్గుచేఁదలవంచుకొని ముసిముసినగవులునగుచుండె. ఆ సన్నయెఱింగి కళావతియుఁ గొంతతడవు తత్సంబద్ధాలాకంబులఁ బ్రొద్దువుచ్చి సాయంసమయంబున నాకాంతామణికిఁ బన్నీటంబలకంబాడించి చలువపలువధరింపజేసి సమస్తాభరణంబులలంకరించి చందనకుసుమతాంబూలంబులొసంగి తానును యథోచితాచారంబుగ నలంకరణాదుల నిర్వర్తించుకొని మదనమాలను వెంటబెట్టుకొని సాగరధవళమునుండినిర్గమించి యంతకుముందుఁ దనకుఁగూడ నపరిచితంబై యుండఁ నొకగూఢమార్గము గుండ సముద్రగృహంబునకు పచ్చుచుండె. ఏనును వారలవెనువెంటవచ్చుచుంటిని. ఇట్లాగూఢమార్గమునం గొంత దూరంబరిగి కళావతీమదనమాలలు సముద్ర గృహమునంతరంబున నుండు సురంగమున నిర్గమించిరి. నేనునువారలంబాసి యాగృహమధ్యవర్తి యగు రసాలపాదపంబుపై కెక్కితిని. అందొకచోరాజకుమారుండును మందారమాలయు నొకపొన్న ప్రానిక్రింసం గూరుచుండి సరసాలాప సుధాధారలం గ్రోలుచుండిరి. అప్పుడు కళావతి వెను

కకునొడిగి దూరంబుననిలువంబడిన మదనమాల యభ్యంతరస్థలంబునకుంజనియె. అప్పు
డా రాజకుమారుండు ప్రేమాతిరేకంబునం దనకంతమునకుండుజీవంకరణం బనుహారం
బును మందారమాలా కంతంబునవైవ మందారమాల తనశిలంబున నుండుభోగంకరణ
హారంబును వానికంతంబుననిడి యాహారసౌందర్యంబును కన్నులు చల్లవడంజూచుచుం
గొగిలించి కుచకుంభయంగంబున నాధునియొరంబు నుద్దుగొనుచుండె. అకర్కితో
కునతం బగు తదాగమనంబున మందారమాల యొడలు ఝల్లునందిరిగిచూచి భయసంభ్ర
మంబులతో నచ్చోటువాసి మఱియొండుచోటికిం జనియె. మదనమాలయొడ దననాయ
కుం డితరకాంతంగూడి యుండుటం గాంచినదిగాన మనంబున నీర్వాతీశయముజని
యించి నాధునిమొగంబుంగాంచనొల్లక బొటననేల నేలవ్రాయుచు నవనతమఃఖా
బ్జాతంబు గేలధరియించినిలువ నదిగని రాజపుత్రుండు మదనమా యొద్దకువచ్చి
యాకాంతామణిహస్తంబు తనహస్తంబునందెనుల్చి యనేకవిధానునయాలాపంబులు
వల్కుచు నిట్లనియె.

శ్లో. శతే శీతకళాంబుజే కువలయద్వంద్వా ద్వినిర్గచ్ఛతి

స్వచ్ఛా మాక్తికసహతి ధవళిమా హైమిం లతా మంచతి

స్పర్శా త్పంకజకోశయో రభినవా యాంతి స్రజః కాంతతా

మే హత్పాతపరంపరా ప్రియతమే జీవస్సహం కృంతతి.

[టీ. ప్రియతమే=ఓ ప్రాణనాయకీ, శీతకరః=చంద్రుండు, అంబుజే=కమలము
నందు, శతే=పరుడి మున్నాడు. కువలయద్వంద్వాత్ = నల్లకలువలజంటనుండి,
స్వచ్ఛా=ధవళిమగు, మాక్తికసహతిః=ముత్తయంబులసమాహము వినిర్గచ్ఛతి=బయలు
వెడలుచున్నది. ధవళిమా=తెల్లందనము, హైమింలతాం=బంగారపుదీవియను అంచతి=
పోందుచున్నది. పంకజకోశయోః=తామర మొగ్గలయొక్క, స్పర్శాత్=స్పర్శమువలన,
అభినవాః స్రజః=కొత్తపూలమాలికలు, కాంతతాంయాంతి=వాడిపోవుచున్నవి. ఏహ
త్పాతపరంపరా=ఈయుత్పాతములవరుస, జీవస్సహం=ప్రాణములయందలియిష్ట
మును, కృంతతి=గిల్లివేయుచున్నది. లోకమున నెవ్వనికుత్పాతములు వరుసగాఁగనం
బునో వానికి మణికాలముసమీపించుటందీసి జీవస్సహచెడిపోవుచుగదా. అట్లు
ఈయుత్పాతపరంపరలు కనబడుటంబట్టి యిక నే బ్రతుకుటదుర్లభమనితలంచెదను.
చంద్రుడు తనకువేకోధ మగుకమలంబుపై బరుండుచున్నాడు. తెల్లనిముత్యముల
గుంపు శుక్తికలంగలుగుట సహజమై నుండ నల్లగలువలనుండి వెడలుచున్నది. బంగార
పువ్వుల యొక్క కాలమెఱుపుమీఁతినదిగానే కనబడుచుండు. అట్టిదానికిం దెల్లతాంతి
ప్రకాశమగుచున్నది. పుష్పములను దాకినచో పుష్పములు వాడిపోవుట యిదివరకుఁ
గనబడని పుష్పదు కొత్తపూదండలు తామర మొగ్గలపైదాకి వాడుచున్నవి. ఇవియు

న్నియు నుత్పాతముల పరుసలు. ఇట్టియుత్పాతములంగాంచితినిగాన నికనేను ప్రాణముల నిల్పుకొననోపను అని తాత్పర్యము. కమలమునందుఁ జంద్రుఁడు పరుండైన నఁగాఁ గరమునముఖము ధరింపఁబడియున్నది ; కువలయద్వయమునుండి స్వచ్ఛమగు ముతైపుంగుంపు వెడలుచున్నది యనఁగా శోకవేగంబుచేఁ గన్నులనుండి భాష్పధారలు గుంపులుగుంపులుగాఁ గారుచున్నవి; బంగారుతీవియకుఁజెల్లందనము కలుగుచున్నది యనఁగా నొడలుతెల్లబాటుచున్నది. తామరమొగ్గులుతాకి క్రొత్తపూమాలికలు వాడుచున్నవియనఁగా దీనిస్తనకుట్టలములయందు వియోగజ్వరంబు పెచ్చుపెరిగియుండుటంతేని యవితాకగానే యిప్పుడు క్రొత్తగా నిడినపూలమాలికలు వాడిపోవుచున్నవి. ఈ వియోగజ్వరమునుజూచి నాప్రాణంబులు నిల్వవు. అనిభావము.]

అనిచెప్పిన మనఃమాలయునించుకొనంబుతో మరలిచూచి సమీపంబునఁ గళావతి యున్నదని యనుకొని యొకళావతీ ఈ రసికశేఖరునికిం బ్రాణంబులకంటె బ్రీయతమయగు మందారమాల సమీపంబుననుండఁగా నా పడుపొట్లంగాంచి ప్రాణంబులుమానుట యొకయక్కజంబుగాదే! అదియునుం గాక యీతని ప్రాణంబులును కరీరంబునుకదధీనంబులైయుండప్రాణంబులువదలుట కీతని శేమిస్వాతంత్ర్యమొయెఱుంగము. అని కోపరూక్షంబుగాఁబల్కి రాజకుమారుండునుదాని మొగంబు తనకరంబునంబట్టి యెత్తి మరలనిట్లనియె.

శ్లో. చతుర్జాడ్య మపైతు మానిని ముఖం సందర్శయ శ్రోత్రయోః

పియ్యూషసృతి సౌఖ్య మస్తు వధుగాం వాచం ప్రియే వ్యావూర

తాప శ్శామ్యతు కే ప్రసాదశిశిరాం దృష్టిం శనైః పాశయ

త్యక్త్వా దీగ్ధమభూతపూర్వ మచిరా ద్రోషం సభీదోషజం.

ఓ ప్రాణనాయకీ నన్ను సభీజనము నిర్బంధించుటచేత నిప్పుడ యిట్టిదోషంబు నాయందుసంభవించెను. ఇట్టియపరాధంబింతకుముందు నేజేసినవాడఁగాను. ఇందుకై నీవు దీగ్ధకోపంబుధరించితివి. ఓమానినీ యిది మాని నీప్రసాదసుముఖం బగు ముఖంబుం జూపుము. నాకుంగన్నుగవంగలిగియున్న జాడ్యము నివర్తించిపోనుగాక. మఱియు నమృతవర్షము వర్షించుటవలనం గలిగిన సౌఖ్యమబ్బునట్లు అతిమధురమగు నొకవాక్యము నాతోమందలింపుము. నీకరుణారసశీతలంబులగుకటాక్షంబులు మెల్లన నాపైఁజల్లుము. నావిరహవేదనాయాసంబుననైనజ్వరతాపము చల్లారి నాకుసౌఖ్యంబు గలుగుఁగాతయని వేడికొనుచుండె. అట్టిసమయంబున నాసముద్రగృహమధ్యదేశంబున నించుకదూరదేశంబున నిరువురుకాంతలు పరస్పరముచూటలాడుకొనుచుండు విధంబువినంబడిన నేనునునాదిక్కునకు మిగులవ్యాపించియుండు నారసాలశాఖకు

మఱియు కదానికిందాటి వారియాకాశంబులు వింటిని. అందొకతే. ఓ తరళికా యా
పురుషపుంగవుండు ఈ దినము రాత్రి యీ సముద్రగృహంబు నలంకరించునని నీ కెట్లు
తెలిసె. తరళిక. ఓ ప్రియసఖీ చందనశేఖా యీ దినము సాయంసమయమున నేను
సాంఖ్యాయసికింబూజాద్రవ్యంబులు నమకూర్చి యాభగవతి చంద్రచూడఁపూజావి
ధానంబునకు పక్రమింపఁగా నిది ముగియునంతలో మరలరావచ్చు నితలంచి నీయన్న
యగువంద్రసేతుడు వేటాడిపచ్చటంజేసి శ్రమాకులుండైయుండునుగాన వేగిరంబ
సాయంతనస్నానమునకు శీగోదకంబులు పాటలీపున్నా గోశీరకాశ్మీరచందనముందారా
దివాసితంబులుగావించి స్నానకాలకుంగొనిపోవఁ బరిచారికలకునాజ్ఞయిడి యున్నదా
వఁగావ నదివరీక్షింపవెంచీ యతిత్వరితగతి రాజసౌధంబునకుంజనుచుంటి. అప్పుడు
కమలవతి యొకనవరత్నహారంబుంగొని నీతచంద్రసౌధంబునకుం బోవుచుండి మధ్య
మార్గంబున సుమ్మఖాగత యగుకళావతింగాంచి నిలిచినయది. అప్పుడు కళా
వతియును సమీపంబునకేగుడెంచి యొకమలవతీ యీ నవరత్నహారమెవరిది
ప్రక్కడకుం గొనిపోయెదవు అనియడిగె. కమలవతియు నిది జీవంకరణమును పేరంబరగు
హారము. సాంఖ్యాయని రాజకుమారునికిం ప్రేమపురస్కరంబుగనిడినది. ఈ దినముదయ
మున మంత్రికుమారుండు దీనిని తనకురెండవహృదయంబునం దగునాచేత నతనికంపినవాఁ
డాయె. మంత్రికుమారుండు ఈ హారముంగాంచి యిదిదివ్యమణి నిర్మితంబుగాన మహా
వ్రతావసంపన్నంబు; ఈ హారంబుభరియింప రాజకుమారుండకగును; అని చెప్పి మరల
నాచేత రాజకుమారుని సన్నిధికంపించియున్నాఁడు. ఆ రాజకుమారుండు నీ దినము
సాయంతనక్రియలు ముగింపుచేసికొని వేగమెయింటరిగ కుసుమాకరోద్యానమున
నుండు సముద్రగృహంబునకుంజనఁ బ్రయత్నపడుచున్నవాఁడు. ఇది ధరించికొని తా
నచ్చటకుంజన మదాగమనంబునకు వేచియుండు. త్వరితగతింజననగుననిచెప్పి వేగంబ
చుతియె. కళావతియు మననమాల నుండు సాగరధవళంబునకుంబోయె. నేను వారు
వృత్తురాతంబుననోట కొకకదళీతరువుమరుగున నిలిచి యిదివింటిని. ఓచందనశేఖా
నీవు మధుమానితోద్యానమునకుంజని మరలినచ్చినది మొదలు నిన్నన్యాదృశఁగాఁ
దలంతుచున్నాను. ఒకవేళ నీతచంద్రసౌధవర్తిరాజకుమారుండు నీకుం దృష్టిగోచరుం
డైయుండునోస్తే తాదేని యింతలాపలన యీ మేనితాపంబును ఇంచుకొంతుక గనబడదు
పొండ్లిమయు మత్స్యరాజాకులత్వంబును గలుగుటయెట్లు? విక్రమంబుగ నాతండవీమనో
వర్తియయియుండునని నిశ్చయించుకొనుచు రాజసౌధమున కుంజని పరిచారికలు తను
తను కార్యమాలయందు బాగరూకలైయుండుటంగని యీసందర్భము నీకువిన్నవించు
చున్నాను. నీయందు సౌధంబునకేగుడెంచితిని. నా మనంబునందోచినపడిది నీవునుదదా
వచ్చుచున్నావు.

చందనలేఖ. తరలికా యీసముద్రగృహంబునకుం గలగూఢమార్గంబు నీకు విదితంబైనతెఱంగెట్టిది? చతురిక. ఓచందనలేఖా నేను ఎల్లకాలమును సాంఖ్యాయనిగీసమీ పంబుననుండుదానంగానా? ఆభగవతి యొకనాఁడొకశిల్పికి సముద్రగృహనిర్మాణమథ కంబువ్రాసి చూపుచుండఁగా నేనచ్చటి కొకకార్యవ్యాప్యతనైయరిగి దానంగొంత భాగంబుఁచూచితిని. ఇంతలోపల నాకును యాద్యకంబుండుచుకొని నా కార్యంబు నేయువిధంబు నెఱింగించి నన్నుచ్చొటువాపె. ఇందుంజొరనొకమార్గంబు నాహృదయంబున నది మొదలు విదితంబై యున్నది. ప్రియసఖీ స్నేహంబునంజీసి నిన్నిచ్చటి కేమార్గంబునం దీసికొనివచ్చితి.

ఇవిధంబుగ తరలికాచందనలేఖలు మాటలాడుచుచుండుట లోననుండు మదనమాలయును గలావతి యునువిరి భయసంభ్రమంబులు పెనంగొనఁదత్తర్కంబు రాజపుత్రుండు వారలభయంబుడిసి యతిత్వరితగతి నచ్చొటువాసి చందనలేఖ యేతెంచు మార్గమువట్టి యాకాంతకదురునడిచి సమీపించుచుండె. రాజపుత్రుని రాకయెఱింగి చతురిక వెనుకకు వెనుకకునొదిగి మెల్లమెల్లనడవ్వయిపోయె. రాజపుత్రుండును చందన లేఖంగాంచి యనురాగబంధురంబుగ; శ్లో. క్వప్రస్థితాసికరభోరుఘనేనిశీభ. (కరభములవలెమీఁదబలిననై అడుగున నన్ననివియునగుతొడలుగల యాకాంతామణి ఈ మహానిశీభమందు నీ వెక్కిడికిఁబోవ బయలుపడలితిని) అనియడుగఁగా నాచందన లేఖయు. శ్లో. ప్రాణేశ్వరోవసతియత్రమనఃప్రయోమే. (నామనః ప్రియుండైన ప్రాణనాయకుం డెక్కడవసియించుచున్నాఁడో అక్కడికిఁబోవబయలుపడలితి) అని యుత్తరమిచ్చెను. అదివిరి రాజపుత్రుండు. శ్లో. ఏకాకినీవదకథంసతిభేషికాశ. (ఓకాంతా నీవువసిదానవు. నీవెట్లుభయపడక యుంటిగావచ్చెనవు) అని యడుగఁగా నాయింతి. శ్లో. నన్వస్తిపుంభిరశశోమవనస్సహాయః. (మన్మథుండు తన ధనుస్సునెక్కు వెట్టుకొని నాకుసహాయుఁడైయుండలేదా) అని యుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడు రాజకుమారుండు దానిచాతుర్యంబునకుసంతసించి యా వాసుక్షింగాంచి.

శ్లో. బాలతవాధరసుధారసపానకాలేచేనోనుదీయమభివాంధతిశేషభావం

అలింగసేతవవిశోచనపౌత్రభావ మాఖండలత్వ మభిలాంగనిరీక్షణేషు.

[ఓబాలామణి నీచాతుర్యంబస్యావృశంబు. నీయొక్క సరసాలాపసుధారసంబుం గ్రోలి మహానందంబునొందితి. ఇక నీమనోహరమగుదును మోవి నొక్క యాయధరా మృతముంగ్రోలుటకుగా నామనంబున నాదిశేషుండనై యుంటి నేని వేయినాలుకలచేఁ గ్రోలనగునుగదా యీయొంటినాలుకచే నాస్వాదంబసాధ్యంబుకాదని తలంచుచున్నాఁడను. మఱినిన్నాలింగనముచేసికొనుటకుగా బాబుండనై యుండక పోతి నేయనితలంతును. వేయికరంబులున్నచో నన్నింటనీమనోహరాంగంబుల నాలింగనంబొనరిండుకొని

యంగువం గలిగినయానందంబు నకుభవింపగల నేయనియు మనోరథించెదను. నీ ప్రత్యవ
యవనిరీక్షణంబునందును తదీయసుషమావిశేషంబుంగనుంగొన నీనయనవ్యయంబుచాల
దని నహస్రనయనండగు నింద్రుడనుగానుండకపోతి నేయని తలంచెదను.]

అని శల్కగానాచందనలేఖయు నాని చతురభాషణంబులకు లోనమెచ్చు
కొనుచు నేమియుంబల్కక నచనశముఖకమలయయినిలుచుండె. ఓచతురికా నీ ననప్పడ
నాయుండుచోటికిరిగన దెంచితివి. మనమిరువురమునచ్చేటునానీ యీతియ్యమామిడి
గున్నపైకి వచ్చితిమి.

చతురిక. ప్రాణనాథా ఇదెమాడు కమలవతి యిక్కడ కేగుదెంచుచున్నయది.
అనియిట్లు మాబలాడుచుండఁగాఁ గమలవతి యాసముద్రగృహపుదేహశీప్రదేశంబు
నకు సమీపించె. ఇంతలోఁ గళావతియు నాకాంతామణితోఁగలసికొని ప్రియసఖి
కమలవతీ! నీ వియ్యెడఁగనబడుచుండుటంశీసి మందారమాల రాజపుత్రుని మనో
రథంబు పూర్ణంబుగావింప నేతెంచినయదియని యెంచెదను.

కమల. మెల్లగాఁబల్కుము. ఔను. నీవేలయిచ్చటికేతెంచితివి.

కళావతి. ప్రియసఖి నీవుజీవంకరణహారందెత్తికొనిపోవుచున్న సందించి
రాజపుత్రుండు సముద్రగృహంబునకరుగునని చెప్పితివి. మందారమాలవచ్చెడివృత్తాం
తంబెఱింగింపక కార్యవ్యాప్తవై వేగిరంబయరిగితివిగాన నేనుమధుమంతోద్యాన
సమాగమంబు మొదలుకొని యామదనమాల యనుభవించునతిదుస్సహవిరహవేదనా
యానంబుఁ బ్రతిచదంబుఁగాంచుచు నశిచిరకాలంబునన కాంక్షసమాగమంబు సమ
కూర్చవినాఁడు దీని ప్రాణంబులుండవనినిశ్చయించుకొని సమయంబువేచియున్నదానం
గాన నందు కిదియ యదనని యాకాంతం దోడి తెచ్చితిని.

కమలవతి. భయసంభ్రమంబులతో నెదుటంగాంచి, ఓకళావతీ యేమియీ
వింత. ఆకసంబున మేఘంబులులేకయమెఱుపులు తళతళలాడుచున్నయవి.

కళా. నిరూపించిచూచి, శరీరంబుగడగడనడంక, కమలవతీ యాతళతళలాక
సంబునంగలిగినవికావు. మనకుసమాప్తప్రదేశంబునం బొడసూపుచున్నయవి. మరలదృ
ష్టించినుడించి. అక్కటా రాజభటులు ఒరలువెఱికినకత్తులతో నిశ్శబ్దముగ నీసముద్ర
గృహంబును ముట్టడించుచున్నవారు. ఈకత్తులతళతళలు మనకుమెఱుపుఁదీగెలవలెఁ
దోచినయవి. ప్రియసఖి యేమియన్ధకంబు. స్త్రీబుద్ధిచే సులభంబులుగఁజేసినవను
ఁబొడవందెఱుగును బ్రాణహానికరములెవచ్చివి? యిందుకుం బ్రతివిధేయంబేమియు
ఁజేయఁజాలమా? మననమాలల నీయెడరునుండి తప్పించుటయెట్లు (అనుకొనఁచుం
డఁగా) కమలవతిగృహంబులోనుండు రాజకుమారుండు వారలవలుకులువిని ససంభ్రమం

బుగ వారలకడకేతెంచి యొకవలవతీ యొకఁగ్రావతీ మీరలుభయపడకుండు ; రాజభటులనైనను యమభటులనైనను మదీయచాపవీర్ముక్తంబు లగునారాచంబులందలలు తరిగి యిలకుంబలిపెట్టెద. మీప్రియనఖు లగుకదనమాతామందారమాలల కొకించుకయైన చెకగుకలుగనియ్యను. సాబాహుసాలంబునం యాగియుండునాయండురాజయూనల దేవదానవసంఘములైనం దలయెత్తిమాడలేదు. అనివికటాటోపంబుఁతోఁ బరిక్రమింప లోపలనుండి ముతేలు భుజ్జిభేదకంబులను శరచాపంబులుగొనితెచ్చి రాజకుమారునిచేతికంబచ్చె. ఆవివాల్చి యతఁడుయోధునన్మధుండునలిసిన రాజభటులందఱు నొక్కొమ్మడినాతనిఁబెదిరించి పటుతరబాణవరం పరలంబఱపిన రాజకుమారుండును కోదండంబునెక్కుపెట్టి పైపైశరవర్షంబుగురియించిన నాశరంబులుదాకి రాజభటులు తలలునొగిలియు, కంఠంబులుకుంతితంబులయ్యు, బాహువులుఖండితంబులయ్యు, పాదంబులువిఱిగియు, డొక్కలుచెక్కంబడియు, ముక్కులునిక్కతలంబులయ్యు, చెవులుతెగియు, చాపంబులుజాతీయు, శరంబులువిడిచియు, కవచంబులు చూర్ణంబులయ్యు, నడుములుతునిగియు, పీపులువిఱిగియు, శూరంబులుమ్రగ్తియు, శౌర్యంబులు సృక్కియు, ధైర్యంబులేమఱియు నిట్లనేకవిధరంబుల జీకొనువడి చెల్లాచెదిరిరి. అప్పుడు చంద్రసేనుండు తనబలంబులు రాజకుమారుని బాహుబలంబున కోడిపాలుబంగాంచి కోపము పెచ్చువెరికినట్లురండు యువసింహుడొకటివచ్చునలిచి సరిసారించి కన్నుల నగ్నికణాంబులురాలపైరి గాంచుచు నతనిపైశరంబులుగురియింప నుద్యుక్తుండగుచుండె. ఇంతలోమందారమాలయురాజపుత్రుని సమీపంబునకువచ్చి స్రుణునాథామీరసాతో సరసాటాప బులాడునప్పుడు మీకంతంబుననాడు నీజీవంకరిణహారంబును నాంతంబునవైచితిరి. అంతలోపల మదనమాంబ యెచ్చటికెచ్చుటంజీసి సేనభ్యంతరంబునకుంబనిన మీరడమరచి మదనమాంబచంద్రసేనలతోమోటలాడుచు యుద్ధప్రసంగంబుతటస్థించిననదిమఱచితిరి. అదిమీకంతంబునలేనినాండు మీకవజయంబువాటిల్లుగానమీరిదిగ్రహించి గళంబున ధరియించికొని యుద్ధంబునజాగరూకతతోఁ బ్రవిర్తింపనగుననివేడుకొనియెద ; అనిచెప్పి యాహారము నతనిగళమున కలంకారంబుగా వించి పురఃప్రదేశమునకు దృష్టులునిగుడించినట్టిగాఁజూచి భయంబునునీగ్రునుగదుండనలో నక్కటా నాయపరాధంబు కన్నులార నామగండె యిప్పుడుమాచె ; నింకేమికావలయు ! ఇదేనామగంఁగి మంద్రసేనుండు భయభుండుపరసావేశంబున వెలుంగుచున్నవాఁడు. సేనురాజపుత్రునికంతంబున హారంబిడుటయుం బ్రత్యక్షముగఁ గాంచినవాడయ్యె. ఇంకనన్ను శిక్షింపకమానఁడు. స్త్రీలు స్వల్పబుద్ధులుగాన మీఁదఱుగక తీవ్రియ లుపఘ్నంబులపయిం ప్రకనతెఱుగున సమీప పుట్టులపయినుచ్చినతెచ్చివారితోఁబెనంగి తువకుగురుజనంబులచేతికంబుకుఁగొని యిహమున దూరుపడు

దురు. నాగతియునిట్టులయ్యె. ఇదియంతయు నీకమలవతివలననైనదిగదా ? దానినేల
 దూషింపఁబోవలయు. నాబుద్ధి యప్పుడు పెడతలఁబట్టెఁగదా ? ఇప్పుడు ప్రాణం
 బులువోవుటకు భయపడను. మానంబువోవుటకుం జింతించెదను. అనుకొనుచుండఁ
 జంద్ర సేనుండుదానింగాంచి సటలువెటికినసింగంబుపగిదిమండిపడి యోసీతొత్తా మం
 దారమాలా నీ పాతి ప్రత్యంబునేకువెల్లిదంబయ్యె. నీ ప్రాణనాయకునియెదుట నిన్నఁ
 గత్తి కొకకండగాఁగోసి యిలకుంబలిపెట్టెద. ఇట్టిజారిణులు నగరంబుననుండుదురేని
 తక్కినవారలునుచెడుదురు. అనిచెప్పి రాజపుత్రునింగాంచి యోరీ సరాధమా నీ ప్రాణ
 నాయకలునీ ప్రక్కనయున్నవారు. వారియెదుట నిన్నీ యుద్ధరంగంబునకుంబలిపెట్టి
 యనంతరము నీతోఁగూడ నీజారిణులను శమనలోకంబునకనిచెదను. బహుదినంబులుగ
 జరుగుచుండు నీదొంగతనంబు నేటికిబయలుపడినది. వీరలతోఁ బరలోకంబునంగాని
 యీలోకంబుననుఖించుట నీకనువుపడదు. అని వీరాలాపంబులువల్కుఁగా రాజపు
 త్రుండును కోపంబుతో. కం. మొగమునమీసముకలిగిన! మగవాఁడైతేకడిందిమగ
 టిమిచేతం! దెగబడి పోట్లాడవలెకా! బిగువేమిరరాచములుచవిడుతునెనిచ్చుకా, అని
 చెప్పుచు శరసంధానంబుంజేసి బాణంబులు ప్రయోగింపంబూని యుదుకుండేతులాడక
 తనమనంబులోనిట్లువితర్కించె. ఇందులకేమియో కారణంబెఱుంగను. ఇతనిపైబాణం
 బులు ప్రయోగింపం జేతులాడవు. మనంబీతనిగాంచినది మొదలు శృంగారాయత్తంబయి
 వీరరసావేశంబుందొరగుచున్నయది. ఈకనికటాక్షంబు లతినీలంబులై హృదయ
 మర్మంబు భేదించుచున్నయవి. ఈరాజపుత్రుఁడు ప్రయోగించినబాణములు పుష్ప
 బాణములపగిది నాకుశరీర మర్మంబుభేధింపక హృదయధైర్యంబు పగులకొట్టుచున్న
 యవి. ఇదిచింతింపంజింతింప మనంబునకచ్చెరువై నోచుచున్నయదిగాని హేతువు
 స్ఫురియింపకున్నయది. అనియనుకొనుచుండఁగాఁ జంద్ర సేనుండును కోదండంబెక్కు
 పెట్టి కోట్లకొలదిబాణంబులు రాజపుత్రుని పయింబఱసిన నతండువానికన్నింటికోర్చు
 కొని యనువుఁగని చంద్ర సేనునిచేత నున్నభనువును తుత్తునియలుగనఱికి యిలపయిం
 బడనేయఁ గోపోద్దీపితుండై చంద్ర సేనుండు ఖడ్గభేటకంబులుధరియించివిజృంభించి
 రాజపుత్రునిపైకినడిచి యనేకవిధమండలభ్రమణంబులం దననేర్పుసూపుచుఁగడంగి
 చండతరభుజాదండంబున మండూగ్రంబుంద్రప్పుచు వైరిశిరంబుఁ దెగవ్రేయఁగమ
 కించి యువ్వరంబునకెగసి దెప్పరంబునఁగత్తివిసరిన రాజకుమారుండు నతనివ్రేటునకుం
 దప్పించుకొని యొప్పిదంబుచెడ నాచంద్ర సేనునిహస్తంబున నుండుఖడ్గంబు భూమి
 పయింబడఁగొట్టిన నతండు దౌష్ప్రీలువెటికినం జేయునది లేక రోజుచున్నభుజంగంబు
 చండంబునఁదోచుచు భూమిపయి నిలువంబడియె. అదిగని మదనమాలయు మదలే
 ఖయు మొదలగుకాంతలునవ్విరి. చంద్ర సేనుండు నాడువారలనడుమ తనకుంగలిగిన

యవమానంబునకు మిక్కిలి యక్కసించుచుం జేయునది లేకయుండ రాజపుత్రుండు చంద్రసేనునింజూచి ముసిముసినగవులునగుచు నిట్లనియె. ఓకూరశేఖరా నీవుననుం బట్టి శిక్షించెదనంటివి. ఇప్పుడు శరణాపంబులునప్పంబులయి ఖడ్గఖేటకంబులువదలి విఫలమనోరథుండవై యున్నాడవు; ఈరెంటియందు నీసామర్థ్యంబుంగంటి; నింక బాహుయుద్ధంబుననించుక సేపువినోదింప నీకెట్టంబయ్యెనేని యదియు నుపక్రమింతువు గాక. అందు నీకేమియఁదెలియదేని జిహ్వస్మియనిచెప్పి యీసుతనువులమందహాసంబు నకుం బాత్రుండవై యింటికేగుముఅని యిట్లుధిక్కరించిపలికినవిని చంద్రసేనుండు కోపోద్దీపితుండై తనహృదయంబున “నిప్పుడు సేనారకయుంటినేని యింకనన్నెవ్వరు నీయూరంగౌరవింపరు; ఇప్పుడీకాంతా నమావాములు చేతులుతట్టినవ్వును; ఈయవ మానంబునహించుట మహాదుస్తరంబు. కాన నిప్పుడు చేతనైనంతదనుక నీతనితోఁబో రాడిచూచెదను అని నిశ్చయించుకొని రాజకుమారునింగాంచి హుంకరించి యోరీ నీవతిప్రగల్భత్వమున మాటలాడెదవు. నాసామర్థ్యం బీబాహుయుద్ధంబునంజూడుము. అనిబాహువులప్పళించి ముష్టాముష్టింబెనంగ నుపక్రమించినఁ బరస్పరహస్తసంస్పర్శం బున నిరువురకును మేనంబులకలును సర్వాంగంబుల స్వేదసలిలంబు నుద్భూతంబులు కాగా నదివదలి యిరువురును బెనకువకుందలఁపడితిగిచియుం ద్రోచియు నెగచియు నొగిలిచియు నెత్తియుమొత్తియు సరిగాతగిలి యలఘుపాటవంబునంబోరి యొండొ రులు మెడలంటంబట్టుకొని ధట్టించినం బరస్పరాంగసంశ్లేషంబునం బొడముసుఖవిశే షంబునకు మనంబులుసొక్క తొడలుతొడలతో భుజంబులుభుజంబులతో మోము మోముతో వక్షస్థలంబు వక్షస్థలంబుతోఁజేర్చి యారాజకుమారులు మహానందంబు నొందుచు నదివెలికిదోపింపక యొండొరులవిడువనొల్లక బెనంగుచుండిరి.

సీ. ఊరముతో నురము భాసురీతిఁ గదియించి వీడరు బహుచిత్రవేల్లనముల

మోముతో మోము సమ్ముఖముగాఁ గదియించి యొత్తుదు రలఘుధైర్యోద్ధతముగ నూరువు లూరులఁ జేరిచి మెలియించి సారెకు నెదురెత్తి చాకళింతు

రొండొరుచేతుల నొండొరు బిగియించి పాయరు దృఢబంధపాటవముల

గీ. రసికవరు లీవిధంబుగ వెన నియుద్ధకాంక్షఁ బెనకువ సలుపుటఁ గాంచఁ గాంచ నుల్లములఁ దోచె సుమశరమల్లయుద్ధరీతి సవిధోర్వి నుండునారీతతికిని.

అప్పుడు బాహుయుద్ధంబున నారాజకుమారులు పరస్పరాంగసంశ్లేషంబులేని యితరాంగంబుల నకృతార్థంబులఁగాఁ దలఁచుకొనుచు మిథ్యాకోపంబభినయింపుచు వీరరసావేశంబునం బోరుచుండువారి తెఱంగునం దోచుచు శృంగారరసావేశంబుఁ జరి తార్థంబు సేయుచుండిరి. అట్టిసమయంబున సాంఖ్యాయని తరళికాముఖంబుగ వృత్తాంతంబు విని మహాశాపావేశంబున నయ్యెడకరుదెంచినంగాంచి రాజపుత్రులిరువురును

మల్లయుద్ధంబు సాలించి యాభగవతికిం బాదవందనాదులునిర్వర్తించి యధోముఖులై నిలువబడిన నా యోగిని వారింజూచిమండిపడుచు రాజకుమారునిసంభోధించి యోరీ నిన్నింతదనుక ధర్మచింతాపరుండవనియు జరదారపరాజ్ఞు ఖండవనియు శీలసంపన్నుండవనియు నెంచిమించినరాగంబునఁ గుమారునిగ నెంచి పోషించుచుంటి. ఓమాధా హృదయా యదియైన నెనరుననుంచకపోతివి. మాయోపాయంబుల మందారమాలాది కన్యకలకుఁ గన్యావ్రతహానిఁగావించితివి. స్త్రీలఁగోరుట, వేటాడుట మొదలగునవి సప్త వ్యసనములనంబడు; నట్టివానియందుందగులుకొన్నవాని మొగంబుఁగాంచినను పాతకంబు సంభవించు. నీ మొగంబుఁగాంచి వేయిమాటలుచెప్పవలసినదిలేదు. నిన్నిదిమొదలు కారాగారబద్ధునింజేసి యుంచవలసినదిగాన నీవందుకొడంబడవేని యిప్పుడీనాతపోగ్నిచే నిన్ను భస్మంబునేయకమానననిచెప్పిన రాజకుమారుండును వినయభయభక్తులుదోప భగవతిసాంఖ్యాయని యిది నీకు స్వాధీనంబగుజనంబు. నీవిందెవ్విధినొనరించిననుపరే. తప్పుకుఁ దగినదండనంబొనరింపవలసినది గురుజనులకుందగవు. దాసజనంబునకు నడఁగి యుండుటమేలు. అనివిన్నవించుకొనఁగా సాంఖ్యాయని యోరిదొంగా చేసినపనులు చేసిపైపైమాటలాడెదవా యిట్టివాఁడీయూరనున్న నెట్టిదిట్టలైనంజెడుదురు. ఈకాంత తిలకంబులం గలంచినందుకై నిన్నును, నీతోసంగరంబుసల్పినందుకై యీచంద్రసేనుని నీతోఁజేరి తమరిమపాతివ్రత్యంబులు గోలుపోయినందుల కీమందారమాలా మదన మాలా చంపనలేఖలను, మీకు సహాయంబులొనరించి మిమ్మివిధంబుగఁ జెఱచినకారణంబునంబట్టి యీకమలవతీ కళావతీ మదలేఖలనుబట్టి కారాగారనిబద్ధులంజేయ నిజావచ్చియున్నదానను. ఆసిచెప్పి యచటనుండు రాజభటులం గాంచి యోరి పీరినిరువుతంబట్టిపాతాళగృహంబునంబెట్టుఁడు. మదనమాలాదికాంతలను చెఱసాలనుంచి యాయాస్థలంబుల స్త్రీజనంబులఁ గాఘంచందగునని వారినిరువురను రాజభటులుపట్టుకొనిపోయిన యనంతరము తరలికాదికాంతలచేత మందారమాలాది స్త్రీలను జెఱసాలంబెట్టించి మించినకోపంబున రాజసాధముననుండె. మంత్రికుమారుండును తనస్నేహితునికిని మదన మాలాదికాంతలకు సంభవించిన దుర్దశావిశేషంబునకు మనంబునదుఃఖించుచుం దన యింటికింజనియె.

మరునాఁడు భగవతి సాంఖ్యాయని యొకభటునిచేత మంత్రికుమారుని రప్పించి చంద్రసేనునిచేత నుండురాజమొహరుగలయంగుళీయకంబుం దీసికొని మంత్రికుమారుని చేతికిచ్చి సర్వపరిజనులంబిలిచి యిప్పుడు నుండరీమందిరాధిపత్యమునుండి చంద్రసేనునిం దొలంగించి యాచోట మంత్రికుమారునునిచితినిగాన నిఁకనందలు నీతనిరాజుగా భావించుకొనుచుఁ దదాజ్ఞాపశషర్తులయి ప్రవర్తించుచుండనగునని యాజ్ఞయిడి మంత్రికుమారునిఁ గాంచి యోకుమారుఁడా యాధిపత్యంబుగ లెననిగర్హించఁబోకు. ఎవ్వరెవ్వరి

యెడ నేయేవిధముగఁ బ్రవర్తింపవలయునో యియ్యెఱింగి ప్రవర్తింపుము. పరిజనుల
యందు మిగులదయతో మెలంగుచుండుము. రాజ్యకార్యములయం దప్రమత్తుండనై
నడువుము. పాతాళగారంబుననునిచిన రాజకుమారులఁ బాటించుచు మందారమాలాది
కాంతల కష్టసుఖంబులు చేటికాముఖంబుగ విచారించుచుండుము. బుద్ధివాత్సుం
బుతో మెలంగుచుండెదవేని మేలుగల్గుననివచించి రాజ్యకార్యములన్నియు నతనికొప్ప
గించి తానుతనయుటంబునకుజనియె. మంత్రికుమారుండు తనకాధిపత్యంబుగల్గుటకు
సంతసింపక తనకుం బ్రాణమిత్తుండగు రాజకుమారుని గావవలయుగదాయని మనంబున
మనోరథించుచుండె. తనకుం బ్రియులగువారలంగొని రాజపుత్రుని కన్న పానస్నా
నానులేపనాదుల నాపాతాళగృహంబునన నిర్వర్తింపించుచుండె మందారమాలాదు
లకు నెవ్విధముగకొఱంత లేకుండ సమస్తవస్తుసంభారంబుల నాయత్తపటిచిపంపి పశ
వర్తిను లగుపరిచారికలవలన సమస్తోపచారంబులు జరిపించుచుండె. ఈతనియధికారము
నందు రాజపుత్రాదులకుఁ దమయిచ్చవచ్చిననోట్లం దిరుగుటకువీలుపడక యొకచోట
నుండవలసిన నిర్బంధ మొకటిగాకత్కినకష్టంబేదయుచులేదు. ఇట్లు రెండుదినములు
జరిగినయనంతరము మూడవనాఁడు కొండలుపరిచారికలు రాజపుత్రులుండుపాతాళ
గృహంబుఁ దెలిచి యందుంజంద్రసేనునింగానక సంతపించుచు నాగృహంబెల్ల వెదకి
చూచి యెచ్చటనుగానక యపరాధినిబోవిడిచినందుకు మంత్రికుమారుండు కోపగించు
కొనకయుండు నేయని భయపడుచు రాజకుమారునియొద్ద కేగుడంచి చంద్రసేనుం
డెక్కడకనియడిగిననాతం కును ఓ పరిచారికకారా మీరువచ్చి నప్పుడిక్కడనయండె
ఎటకేగెనోయెటుంగనని యుత్తరముచెప్పెను. మృత్పిండబుద్ధులుగాన నదేసత్యమని
యెంచి చంద్రసేనుఁడులేమికివిచారగ్రస్తలయి యచ్చోటువాసించని చంద్రసేనుఁడు
కారాగృహంబునుండి తప్పించుకొనిపోయెనని మంత్రికుమారునికిందెల్పిరి. మంత్రి
కుమారుఁడు వృత్తాంతంబువిని యిట్లువిశర్కించె. భగవతి సాంఖ్యాయని యనతి చిర
కాలమునన నాకురాజ్యంబప్పగించినయది. పాతాళగృహమునుండి యపరాధియగు
వాఁడు తప్పించుకొనిపోయెననుప్రసంగము చెవికెక్కెనేని నాపైయాక్రోశింపక
మానదు; ఏవిధంబుగనైన నాచంద్రసేనునింబట్టుకొని లేఁ బ్రయత్నపడవలయు” అని
వితర్కించి పలాయిత చోరగ్రహణాధికారంబుననున్నవాని నొక్కనిరప్పించి వానికి
“నీవు చంద్రసేనుని గాంచియున్నావుగదా? తదాకాశసృశంబు లగుభావచిత్రం
బులు గలపటంబు లనేకంబులు వ్రాయించి సమస్తదేశాధీశులకుం బంపవలసినది. ఆ
పటంబులందెల్లనుండరీమంఃరాధిపతి చంద్రసేనుండు అపరాధియై పరువిడిపోయె నతని
యాకారం బీపటంబున వ్రాయబడియున్నది. కనుగొన్నవారతనింబట్టియుంచి మాకుఁ
దక్షిణంబతెలుపవలెను. అని వ్రాసియుండనగు. ఇట్లతిశీఘ్రంబునంజరిపింపుము” అని

యాజ్ఞ సేయ నాయధికారియునట్లచేసి చంద్ర సేనునిపటంబు లనేక దేశాధీశులకుంబంపె. క్రమక్రమంబుగ నీపటంబొక్కటి కళింగదేశాధిపతి యగుదీర్ఘ బాహువుమాస్తంబు నందె. దీర్ఘ బాహువును బహుకాలమునుండి పుత్రికావిరహంబుచే బీడితుండైయున్న వాడుగానఁ దదాకారం బమరియందుచిత్రపటంబును శ్రీత్యుత్పుల్లలోచనుండై కని తనమనంబున నిట్లువితర్కించె. ఇప్పుడీపటాంతరవర్తి రాజకుమారునియాకారంబు చక్కగానిరూపించి చూచినం బురుషాకారంబుగాదని నిగ్గయింపఁజనును.

సీ. ఉరమన పక్షోజిగు లించుకించుక యుత్తరీయముపైకి నబ్బుసూపె
తామోదరమనోజ్ఞ నీమ నూనూఁగారుచాయ పొల్పెసలారుచంద మొదవె
నధరంబు పక్వబింబానూనరాగంబుఁ గొల్లలాడుచునున్న కుదురు సూపె
బాహువుల్ నవలతాశ్రీహారత్వము నొంది సరసమృణాళనచ్చాయఁ దనరె.

గీ. చిత్రరూపంబుఁ బరికింపఁ జేడె యనుచు | దోచుచున్నది యందు సంస్తూయమాన
చరిత యైనమదాశ్మజ చంద్ర సేన | యిదియె యని చెప్ప నొప్పుగు నెంచిమాడ.
అదియునుంగాక నాతనూజాత యగుచంద్ర సేన తనకుం బ్రాణప్రియం బగులలి
తాలతకుమ వనభూషణంబునకును బరిణయంబు సేయించుట కుపవనమునకుంజని మరలి
రాదయ్యెను. తత్పరిణయోత్సవంబునకువచ్చియున్న పౌరకన్యాకదంబంబు గంధర్వ
మరణంబున సంక్రస్తంబైపరుగిడి చంద్ర సేనాగతియిట్టిదయ్యెనని యెఱుంగకయ
యున్నది. చంద్ర సేన నపహరించుకొనిపోవవచ్చి యాభిక్షుకిచేసినయింద్రజాలం బది
యని తోచెడిని. తుదకదియ దానినపహరించియున్నదియని నిగ్గయించెదను. ఈ సుం
దరీమందిరంబునం జంద్ర సేన దొరకుటకు సందియం బేమియునుండదు. నేను చతురంగ
బలన మేతుండనైచని సుందరీమందిరంబు ముట్టడించితి నేని వృత్తాంతము వెల్లిదంబగు. అని
యొంది యా పటముదెన్నినవాని కపరిమితధనంబులిచ్చి యా నగరంబునకుంబోవు
మాగ్ధంబుఁజెలిసికొనినకలనైన్యసమేతంబుగాగదలి కతివయ ప్రయాణంబుల సుందరీమంది
రంబుండేరి యానగరంబు ముట్టడించెను.

ఇట్లు కళింగదేశాధిపతి సుందరీమందిరనగరంబు ముట్టడించి జనులకుమాత్రము
వికోధముచేయువలదని నైనికులకాజ్ఞ చేసి రణభేరివాయింపంబంచిన నప్పుడు ప్రళయ
కాలభైరవునిసేత నుండుధక్క పదునాల్గులోకంబులు నతలకుతలంబులొనటులు కఠోర
ధ్వనులు వెలియుచుచందంబున నైనికకరవాదితం బగురణభేరి ప్రళయకాలమేఘగర్జా
ధ్వనుల నాకసంబునంబఱవ నుపక్రమించె. ఇట్లుతననైనికుల యుద్ధసన్నద్ధులఁగానుం
డఁబనిచి యాదీర్ఘ బాహువు ఒకదూతంబిలిచి కొన్ని సంగతులు సుందరీమందిరాధికారి
కిందబృహద్రాజ్యయిడి యాతనియొద్దకుంబనిచినదూత మాత్రమమారునకుఁ జేతులుమొగిడ్చి

యిట్లు బెల్లుచున్నాఁడు. ఓ మంత్రికుమారుఁడా కళింగదేశాధిపతి దీక్ష బాహువు తన కూతు రగుచున్న నేన యీనీనగరంబుననుండుటయెఱింగి జూనివిగిపించుకొనిపోవ నమ కట్టి యుద్ధసన్నద్ధుండై నుందరీమందిరమునుముట్టడించి యిప్పుడీప్యతాంతంబు నీకుం బెల్ల సన్నంపియున్నవాఁడు. చంద్రసేనను సమర్పించితి నేని ప్రాణంబులతోనుండ గలవు. అట్లుచేయవేని నీనగరంబెల్లగించి నిన్ను బద్ధిపఱియించి తావచ్చినకార్యంబు నెఱవేర్చుకొనువాఁడు. చంద్రసేననుసమర్పించిననుసరే! యుద్ధమునకు వచ్చిననుసరే! యిది మాయధిపతి చెప్పిపంపిన వృత్తాంతంబనిచెప్పి దూత ఈ నందుకు తరంబేమియు నొసంగనిమంత్రికుమారుని పిడ్డొని తనరాజునొద్దకుఁజనియె మంత్రికుమారుండును సాంఖ్యాయని యాజ్ఞాపకవర్తియయి యుద్ధంబునకువెడలి దీక్ష బాహువుతోఁ బోరునల్ప సువక్రమించి తనవిక్రమంబు కళింగదేశాధిపతి కెఱుకపడంజేయుచు నొక్కరుండ యశ్వశూఢుండయి యుద్ధరంగంబున నంతకాకృతాంతునిపగిది నొక్కదినంబునన యాతనినైవికులనెల్లఁజూపి కళింగదేశాధిపతి ననేకరీతుల నవకూనపఱిచి యతనినిమాత్రము పనఁ పెట్టి విజయలక్ష్మీవిభాసురుండై తన నగరంబునకుఁజనియె. అమితవరాక్రమశాలి యగుకళింగాధిపతింజయించిన మంత్రికుమారునిశౌర్యంబు సకలజనంబులును మోగడుచుండిరి. అంతనవమానితుండై దీక్ష బాహువునిరుపుర దూతలంబిలిచి వారితో మీరు మహాజవంబు లగునశ్వవరంబుల నాఁగొని యొకఁడు చిత్రకేతనపట్టణంబున కును మఱియొకండు కాంపీల్వనగరాధిపతి యగుజయవర్మ కడకుఁజని మత్సరహయాద్ధంబు దోడుకొని రావలయునని యాజ్ఞ చేసిపంపిన దూతలట్లుచని దీక్ష బాహువువృత్తాంతంబుందెలుపఁగా చిత్రకేతన కాంపీల్వనగరాధిపతు లగుశత్రుంజయ జయవర్ములు బహునైన్యస మేతులై దీక్ష బాహుసహాయాద్ధంబుగ నుందరీమందిరప్రాంతంబున నుండు నతనియొద్దకువచ్చిచేరిరి. ఇట్లు బలవంతులగురాజులు నుందరీ నుందిరంబును ముట్టడింపఁగా ననవరతంబు గజఘటాఘీంకారంబులును కూర నటశింజినీటంకారంబులును ప్రజ పహయహేషావిరాపంబులును, అనవరత తాడితభేరీపటహాధమధమధ్వానంబులును బెరసి దిశాగజంబులకుం జెవులుచీదరబుట్టింపుచు బ్రహ్మాండంబు బ్రద్దలు వాపుచుండె. మరల సమరాయత్తుండై మంత్రికుమారుండు నమ్మన్వరంకాక బాహుపరాక్రమంబున నోడించి వారలనైన్యంబులం బెక్కింటినిరూపుమాపిన శత్రుంజయుండును దీక్ష బాహువును జయవర్మయు నొకయెడఁజేరి యిట్లుచింతించిరి. నమస్తదేశవిఖ్యాత కీర్తులమగు మన బాహువీర్యంబును పరాక్రమంబు నొకకుమారునియొద్దఁ గుంఠీభూతంబులై చెడిపోవుచున్నవి. ఆకుమారుండు నమితసాహసవంతుండనియు వీనినెదిరించి జయించుట మనకు సాధ్యంబుగాదనియుఁ దోచెడిని. ఇందుకొక గుఱు పాయముపన్ని వీనిని జీవ గ్రాహంబుగఁ బట్టికొనుట మనకుఁదగవు. అదియెట్లుంటిరేని! మనమాకుమారునితో సఖ్యంబుగోరినట్లు

నటించుచు నతని నిచ్చటకురప్పించి మనయెడల విశ్వాసంబునొంది వర్తించుచు నా యుధ విహీనుండై యుండునపుడు పట్టుకొని కారాగారనిబద్ధుం జేసి యనంతరము సుందరీ మందిరంబునం బ్రవేశించుడు. అనియాలొచించి యందుకుందగినదూతలను బనిపిన వారు మంత్రికుమారునొద్దకువచ్చి శత్రుంజయుండును జయవర్మయు దీక్ష బాహువును నీపరాక్రమంబునకుమెచ్చి నీతో సఖ్యంబుఁబాటించియుండుటకుం గోరికవొడమి యడి మీకువిన్నవింపుచున్నారనిచెప్పఁగా మంత్రికుమారుండును వారిమాటలనవిని సాంఖ్యాయనికింజెప్పిపంపి తదాజ్ఞాప్రకారంబుగ సఖ్యంబునకొప్పకొనియె. మంత్రి కుమారుండు నిష్కపటహృదయుండై వారలుండుపటకుజీరంబులకుంజనుచువారలతో సరసాలాపంబులుసేయుచు వారలమిగులగారవించుచు వారలతో నిష్టగోష్ఠీవిహారంబులు సలుపుచు విశేషప్రీతియొగంబున రాజ్యవిచారణకాలంబుగాక తక్కినసమయంబు లందు వారుండుచోటుల వర్తించువాడయ్యె. ఇట్లుండియొకనాఁడు జయవర్మయు శత్రుంజయుండును దీక్ష బాహువును మంత్రికుమారునితో రఘునీయం బగునొకమామిడి చెట్టుక్రిందం గూరుచుండి లోకనృత్తాంతంబులు మాటలాడుచుండ నొకచెంచువాఁ డచ్చోటికేటదెంచినం గాంచి నీయొద్ద నేమేమివస్తువులున్నవియనియడుగఁగా వాఁడు తనయొద్దనున్నపచ్చికస్తూరియును, పులిగోళ్లును, పరాహములముండ్లును, మొదలగువానిం జూపెను. అప్పుడా చెంచువాఁ డిచ్చినకస్తూరిమొదలగువస్తువులను గాంచిల్లాఖించుచు శత్రుంజయాదులు మంత్రికుమారునికింజూపుచుండిరి. కొంతసేపటికాచెంచువాఁ డొక చూర్ణంబును చూడుమని మంత్రికుమారునిచేతికియ్య నతఁడదిగాంచుచుండ వాయువుచే దానిపరాగములు నాసికారంధ్రమూలంబుబ్రవేశింప నొడలెటుంగక భూమిపయిం బడిన నందఱుఁజేరి యతనింబట్టుకొని దృఢతరపాశంబులచేఁగట్టి యొకకారాగృహంబు నంబెట్టిరి. ఇట్లు మంత్రికుమారుండు తమచేబట్టువడిన మహాసంతోషముతో శత్రుంజ యాదులు జయభేరివేయించి తమతమసేనాసముదయంబులతో సుందరీమందిరనగరంబు నం బ్రవేశించి యాపట్టణ రామణీయతకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నిందు స్త్రీ ప్రాయజనంబులు పసించియున్నారు; ఏలకో పురుషులుతఱుచుగ గనంబడరు, అని వితర్కించుచు పౌరులకేమియు బాధ చేయకుండునట్లు నైనికులకునాజ్ఞాపించి ప్రతి గృహంబునందుం బ్రవేశించిచూచుచు రాచనగరునంజొచ్చి విచ్చలవిడి సర్వవృక్షేశం బులనిచ్చమెయింజూచి యొకచోటం బాతాళగృహంబును కారాగృహంబునుం గాంచిరి. అందు దీక్ష బాహువు పాతాళగృహంబుతలుపుతాళంబులు పగులఁగొట్టించి యందుంజొచ్చి.

స్త్రీ. రతితోడఁ బేర్చి సంగతి సేయుచుడినయభినవమన్మథుం డనఁగనొప్పి

లక్ష్మీతో గూడి లీలలఁ జేలుచుండెడు శ్రీవత్సధరునిసుశ్రీలఁ దెగడి

రంభతోఁ గూడుసంరంభంబుతో నొప్పుధనదపుత్రునికాంతిఁ దస్కరించి
పాలామితోడ సౌభగరీతి సుఖియించు దేవనాయకుచాయఁ దేజరిల్లి.

గీ. రామజీయకనిధియైన రాజవదన । యొక తె జనలోకలోభనీయోద్యదతుల

యాపనమనోజ్ఞ సరసనయుండ దానిఁ గూడి వెలుగొందువాని రాకొమరుఁగాంచె.

ఇట్లు దీర్ఘబాహువు వారలంగొంచి యందు కందర్పశుందరీ సౌందర్యంబునధః
కరించురూపరేఖావిలాసంబులనొప్పుమందయానను చక్కగనిరూపించిచూచి యది తన
కూతురు చంద్రసేనయని నిశ్చయించుకొని యదితనకుఁదొరకినందుకు సంతసించియు
నదివర పురుషహస్తగతయగుటకు మనంబుచనుడుకుచు నారాజకుమారునింగాంచి యోరీ
మూగ్ధ నీవు నాకూతుఁ జంద్రసేన నపహరించుకొనివచ్చి పరులెవ్వరునుం బ్రవేశించ
రాని యీనగరంబునం బాతాళగృహంబునందాగి యీసత్కులజాతయెడననుచితం
బాచరించుచున్నాడవు. ఇప్పుడు నిన్నుంబట్టివధియించి నాకులంబునకుం గలిగినకలం
కంబుఁబోగొట్టి కొందును. అని చేతనున్నధనువు నెక్కిడి యతిరోషవేశంబున బాణ
బాలంబులు పఱప రాజకుమారుండును కించిదంకురిత మందహాససుందరముఖారవిందం
బుతో నతనియంపజడి తన దేహంబునకుం బాకకుండునట్లు మండలపరిభ్రమణంబులఁ
జేయుచుఁ దప్పించుకొనుచుండ దీర్ఘబాహువు కొంతతడవునకుఁ దనస్సేనికులంబిలిచి
యీ రాజకుమారునిం బట్టికట్టుకొని యాజ్ఞసేయ వారందఱు నొక్కపెట్టునందలపడి
తనపైకిరాఁగాఁ గుమారుండునువ్వగంబునకులఁ ఘించి సైనికులనడుమదూకి యొకనితల
తనకరతలాఘాతంబునంబటియలుగావించి వానిఖడ్గంబును ఫేటకంబునుదీసికొనివిబ్రం
భించి తన్నుంబట్టుకొన సమకెట్టుసైనికులం గొదఱులలుపటిగి దీర్ఘబాహువుండఱిసి
యతనిచేతిధనువును తుత్తునియలుచేసి శరంబుదెగ నేయఁ గరవాలంబుసారింప నంతలో
చంద్రసేన యతనిసమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా యితనికిఁ బ్రాణదానంబొసం
గుఁడు. ఇతఁడు నాశండ్రి యగుదీర్ఘబాహువు. నిన్నెఱుంగక నన్నపహరించుకొని
వచ్చితివనియెంచి యుద్ధంబునకుంగడంగె. నిన్నెఱింగె నేని నాశండ్రి యపరిమితసం
తోషంబుఁ జెందుననిచెప్పిన రాజకుమారుండు నతనింజంపు తెంపుడిగె. ఒండుచోట
జయవర్మయు శత్రుంజయుండును కారాగృహంబులకలుపులువగులఁగొట్టించి లోనం
బొరఁబడిరి. ఆందు మదనమాలంగాంచి జయవర్మ యోసీ యనేకకపటోపాయంబులు
చేసి సీచెలియ లగుమోహనవతి నతిచతురతవివాహమండపంబునకంపి నీవు నానగరు
దప్పించుకొనిపరుగిడితివి. ఆహా స్త్రీలజాణతనంబె మెచ్చంగినది. నేను మోహనవతిం
గూడ బెండ్లాడవలయుననియింటినిగాన నప్పుడు తత్సమాగమంబు నాకిష్టంబయ్యు భవ
దీయవిరహంబు మనంబునకుమిగుల నఃస్మృతికంబుఁగల్పించుచుండె. నీవు నితరపురుషసహ
యంబులేక యింతదూరంబురాఁజాలవు. ఆందునదుష్టవయ్య సీమీది ప్రేమభరంబున

నిన్ను నా యింటికాసిగానైన నుంచుకొననెంచెద. రమ్మనాసన్నిధానంబునకు. అని బిట్టదలించిపలుక నచ్చటికాంతలు దుఃఖాక్రాంతలై తమకుం గలిగినక్రూరదశకు సహింపలేక యందఱునొక్క పెట్టున నేడిచిరి. వారలకోదనధ్వనివిని రాజకుమారుండు ఛంద్రసేనను వెంటందీసికొని కారాగారంబునకుంజనియె. అప్పుడు జయవర్మ మందార మాలసమీపంబునకుంజని యోసీ యింకనీవుతప్పించుకొనుటయొక్కడిని. నిలువుము అనిదానిచేయివట్టుకొనంబోవుడునని వానింజాఱచుఱంజూచిరాజా ఘటి ప్రతలగుకాంతల నన్యులుస్పృశింపంజనదు. కులకన్యకాజనంబులు ప్రాణాబులకంటె మానంబునుమిగుల పాటెంతురు. అనిచెప్పియపలకుంజనినదాని వెంటనంటిపోయి బలాత్కారంబున దాని చీరెఱంగుంబట్టుకొనియె. అది రాజకుమారుండుగని మహాకోపావేశంబున వానికడ్డంబు నని యోరీ పురుషాధమా యిట్టిపనులుత్త త్రియులకుందగునటరా. అన్యకర్త యగుకాంతంబట్టికొనుట పరువుగలవారికుచితంబగునటరా. ఇప్పుడా కాంతచేఱంగువట్టినందుకై నీహస్తంబును రెండుఖండంబులుగ డెగవ్రేయకమానను ; అని యాతనిపైకింగవిసిన జయవర్మకును రాజకుమారునికిని చండతరంబగు మల్లయుద్ధంబుప్రవృత్తంబయ్యె. అప్పుడు రాజకుమారుండు ధృఢముష్టింబట్టి జయవర్మనొసటంబొడిచిన నతఁడు ఫాలంబుననుండిరక్తధారలుగార నిలపయింబడిమూర్ఛవోయి కొంత తడవునకుందెప్పిరిలి రాజకుమారునిపైకింగవిసి దండతాడితం బగుభుజంగంబుచందంబున కోజుచునశనిసమానంబగుపిడికిట రాజకుమారునురంబునడచిన నాసరకుగొనకయతండు జయవర్మంగాంచి యోరీ నీవీముష్టితో యమలోకంబుంగాంచెదవు; చూడుమునాపిడి గుద్దునంగల బలము. అనిముష్టితో శిరంబువగులనడవంబోవుడు మదనమాల సత్వరంబుగవచ్చి రాజపుత్రునిచేయివట్టుకొని యాఘృతా యితఁడునాచెలియలిమిగండు; ఇతండుమృతి జెందనేని నాసోదరియనుభవించుచైధవ్యంబునూడ నసహ్యంబుగాన నన్నుంగాంచియితనినివిడిచిపెట్టుఁడు; అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు తనమిత్రునికింగలిగిన చేడ్పాటు నకుంగనలి కోపావేశంబున రాజకుమారునిపైకి నైనికులంబురికొల్పుకొనుచువచ్చి యనేకవిధముల పరకుముద్గరభిండివాలముసలాద్యాయుధంబులఁబఱపింప నన్నింటికిం దప్పించుకొని యారాజకుమారుండు సింహంబుచందంబునఁబరాక్రమించి యానీని కులంజంపి శత్రుంజయునిపైకినడిచియతనిశరణాపంబులుఖండించిన శత్రుంజయుండు మఱియొండుచాకుంబెత్తికొని బాణసంధానంబునేయునంతలోనన దానినిరెండుఖండంబులుగావించి నిరాయుధునింజేసిన నప్పుడు ససంభ్రమంబుగ సాంఖ్యాయనియచ్చొటికి వచ్చి కుమారునింజూచి యోరీ నీకిట్టిపనులుకగునా? గొప్పవారిఁబట్టియవమతింఁచుట నీకుడోపావహంబుగాదా? గురుజనంబుల నధిక్షేపించిధిక్కరించుటంజేసి నీయొనర్చిన పున్నియంబెల్ల మమ్మఁగలసిపోదా? నీకిదితగదు. ఊరకుండుము. అని యతనిని

యుద్ధమునండి నారించి శత్రుంజయునింగంచి యోమహారాజా యీ కుమారుడు పసి
తనంబునంజేసి నీయెడలనవరాధ్యుండయ్యె. ఇతఁడు మిమ్మెఱుంగకయొనరించిన వినయ
విహీనతకుంగనలక నన్నుంగాంచిక్షుమియింపుము. నేను నిన్నమహాప్రహ్వోషసమయంబని
యాయూరికొకించుక దూరమనచుండు గిరిసుతాపతికినమస్కరింప నేగియుంటిని. ఏ
నొకింత నేపులేనిచో నిట్టిచెట్టలీయూరికి సంభవించుచుండును. గౌరవ్యులగువారు బాల
భావంబున నెఱుంగక చేసినతప్పు మనంబునందలంచక దీచులయెడ దయారసంబునం
బ్రవర్తింతురుగదా? ఈదినంబునాచేయునాతిథ్యంబు నంగీకరించి యిచట వసియించి
మిషట్టణంబునకుంజననగు. మీరలుదీర్ఘబాహువునకు సహాయముచేయవచ్చి యున్నా
రనివిందు. అయినను తపోనిష్ఠమియ్యుద్ధకువచ్చుటకభ్యంతరమయ్యె. పార్వతీకతి
సన్నిధిబాసివచ్చినయప్పుడె పరిచారి కాజనంబులవలన మీయుదంతంబువిని యిదెవచ్చి
తిని. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనింగంచి నమస్కరించియిట్లు
నియె. ఓభగవతీయీకుమారుండెవ్వండో? ఈశ్వర్యాశింగన్నమయు తేఁడొనరిం
చినపున్నియంబునకు మేరలేదనిచోచెడిది. ఈమహాపురుషునియందవర్తించుటంజేసి
సాధకంబయియున్న నామధేయంబునందగిలి గౌరవమును వహించినయక్షరంబు
లెవియొ? ఈతనింజూడఁజూడ నాహృదయంబు ప్రేమాగ్నింబై వాత్సల్యంబుచేద్ర
వించుచున్నది. ఇతఁడు నాపైప్రయోగించిన బాణంబులెల్ల నాయంగకంబుల
సమీపంబునకువచ్చి యిలపయింబడెనంతియకాని యొకటియైననా మేనందాకినది
కాదు. ఈచతుస్సముద్రముద్రితధామండలంబున నింతదనుక నాచేతనుండుచాపంబు
ఖండించిన యఖండశక్తింజూడతదు. ఈబాలకుండతిచతురత రెండు మారులెత్తిన
ధనువుచుఖండించె. ఇతనికరలాఘవం బపరిహాస్యంబైయున్నది. వీనింగాంచి నది
మొదలు ఎప్పుడెప్పుడాలింగనముచేసికొండమా యనియున్నదిగాని వీనిపైశరంబులు
వేయసునంబురాదు. ఇందుకుంగారణంబేమియోయనియడిగిన సాంఖ్యాయనియు మహా
రాజా యిదియేకదాతారామైత్రియుచక్షూరాగంబని (ఓండొరుల మొగముచూచు
కొన్న వేళయనితెలుగునవాడుక) యాలంకారికులుచెప్పుదురు. తొల్లింటి సాహర్థం
బులు భావస్థిరంబులైయుండి వారలుగనంబడినచోనబోధపూర్వకంబుగ నాత్మక్యాదు
లంగలుగఁజేయుచుండునంతియకానివేఱుకాదు. అనిచెప్పి కలహనిచ్చుతులగు శత్రుం
జయదీర్ఘబాహుజయ వర్మాదులంగొనిచని యాతిథ్యంబుగావించినంతృప్తులంజేసె.
ఇట్లుసత్కృతులై యారాజులునుహోల్లాసంబున నాదినంబుగడపి సూర్యాస్తమయా
నంతరంబుభుజించి సాంఖ్యాయనిచేనువనీతంబు లగుచండనకుసుమతాంబూలాదులస్వీక
రించి తన్నిర్దిష్టంబగు నొకమనోహరరంగమండపికాభ్యంతరంబున నమర్చింబడియుం
డెడు మహామంచంబులపయింగూరుచుండిరి. అప్పుడుకాపాలికియచ్చటకువచ్చి యో

మహాపతులారా భవద్విరోధాగ్రంబుగ నొకమనోహరరూపకంబభినయిరివలసినట్లు భరతకులంబున కాజ్ఞ యొసంగియున్న దానంగాన సావధానమతులరై యీనాటకంబు నిరీక్షింపుడు. అనిచెప్పి తానురంగమంటపంబులోనికింజనియె.

మందారమాలా చరిత్రము.

నాంది.

క. శ్రీరుక్మిణీమనఃప్రియుఁ | డారూఢఖగేశ్వరుండహస్కరతేజుం
దూరీకృతార్తరక్షణఁ | డారూఢింబ్రోచుగాతనందఱనెమ్మిక్.

నాంద్యంతంబునసూత్రధారుండు రంగంబుబ్రవేశించి. నలుప్రక్కలుగాంచి. ఆహా నాభాగ్యంచేమనివల్లింపుదు. అభిలభామండలాధిపతులును ఒక్కచోటంజేరి యున్నారు. నేపథ్యంబుంగాంచి. నటీయేలయింకనురంగస్థలంబునకురాకయుండెదవు. నటిప్రవేశించి. ఆర్యమిత్రా యిదెవచ్చితి. కరణీయంబునిరూపింపుడు. సూ. నటీ ప్రస్తుతంబగు ఋతువునవలంబించి యింఁచుకవల్లింపుము. నటి. ఆర్యమిత్రా! అట్లయె కం. పల్లవలనమానములై స్థలితామోదపర్వసంయుక్తములై | యుల్లసిలుచున్న విప్పుడు! మల్లియలుంజారిణులను మధుమాసమునకొ. సూ. నటీ, నీనడివినపద్యంబుచే రూపకాగ్రంబు న్నామనంబునకవగతంబయ్యె. అనివారు రంగస్థలంబునుండి నిష్క్రమించిరి. ప్రస్తావన.

చేటికలిరువురుప్రవేశించిరి ఒకతె. సుభృతికా రాజపుత్రి యగుమందార మాలకు వీణాసంవాహనంబు నేయుటమానుకొంటివో? కాదేని నీకొకించుకయైన తీరు భాటు గనుపట్టదుగదా? పరభృతిక. ఓకలకంధరా నీవునన్నడిగినపని మానుకొన్న దాననుగాను. మందారమాలతల్లి రత్నావళి యనవరతముం దనకూతున కభినయవిద్యా విశేషంబులం గఱపించుచున్నది. వీణావాదనంబునకు సమయంబుదొరకదుగాన నాకొ కించుకవిశ్రాంతియబ్బెను. కలకంధర. పరభృతికా రత్నావళికిం దనకూతునభినయ విద్యాపారంగతం జేయవలయునని యేలయిట్టిపట్టుదలగలిగె. పర. కలకంధరా తన చవతికూతునకంటె దనకూతురుసమర్థురాలుకానిచో నోర్పుకల్గునేయింతులకు కల. ప్రియసఖి చవతికూతురువసంతనేనగాదా? అదియభినయచతురయనియు నిదివీణా వాదన చతురయనియుసివిప్రసిద్ధంబులే. రత్నావళిచవతియగుమదయంతిక యూర కున్నదాయేమి? పర. అదియుండనకూతునసమానవయోవిలాసభాసురాంగి నభినయ తత్వవిత్తమంజీయుచున్నది. కల. ప్రియసఖి యభినయవిద్యయందింతసామర్థ్యము గలిగి బోధింపంగలగురువులెవ్వరొ. పర. ఓసి యవంతీనగరమునుండివచ్చిన రాజ దత్తుండనువిప్రవర్యునింగొని రత్నావళియు ధారానగరసమాగతుం డగువివేకదత్తుండను

బ్రాహ్మణునింగొని మదయంతికయు విద్యలు నేర్పుచున్నవారు. కల. ప్రియసఖి యెది మొదలుకొని వీరికిట్టిపట్టుదలగల్గెనో? పర. సౌదామినియచుకాపాలిక యాయూరం గొన్నిదినములనుండి వసియించుచున్నదిగదా. అది మొదలుకొని రత్నావళిమదయంతి కలకుఁ బరస్పరము హృదయంబున నాగ్రహముకట్టియున్నది. రాజగుపరంతపుండును వీరిభావంబులింగితంబులనెఱింగి తత్తదుచితా లాపంబులం బ్రవర్తించుచున్నవాఁడౌ. ఇది యితరులచెవికెక్కెనేని సంకటంబుగలుగుఁగాన హృదయంబుననయిండనిమ్ము. కలకంధరా నీవిప్పుడెక్కడకేగెదవు. కల. పరభృతికాధర్మకవచునికూతురు కళావతినాకుంబ్రాణసఖి. దానింగాంచంజనియెద. పర. ధర్మకవచుఁడు పరంతపుని ప్రధానమంత్రిగదా? కల. ఔను. ఆతనిభోగవత్నికెంజనియించినది కళావతి. అని యిరువురును రంగస్థలంబుంబాసిపోయిరి.

పరంతపుండును రత్నావళియు మదయంతికయు సౌదామినియుఁ బ్రనేశించిరి. రత్నావళి. ప్రాణనాథా యీమదయంతికతనకూఁతు రగుపసంతసేననో నభినయవిద్యయందు మందారమాల సరికాదనిమొదలించుచున్నదిగదా. ఇప్పుడాయీరువురను రప్పించిపరీక్షింపుఁడు. తారతమ్యము దెలిసికొననట. మదయంతిక. అసూయ దోషకొంచెమునభవించు. ఓరాజా యీరత్నావళి తనకూఁతు కంతసేర్పినను పసంతసేన కాలిగోటికైనదీటుగాదు. రంభోర్వశీమేనకాదులు ఒకవేళయభినయంబున సరిపోలంగలరేమి? యెఱుంగము. ఈవృద్ధాగ్రహంబిదియేలవహించుకొనుచున్నయది. సౌదామిని. ఓదేవిమదయంతికా నీకూఁతుకట్టియభినయచాతుర్యంబుండినను నీవంతగర్వపడుట యుత్తమంబుగాదు. ఇప్పుడుమందారమాలయు నభినయవిశేషంబులం దెక్కింటి నెఱింగియున్నదిగాన పసంత సేననతిక్రమించుననియుఁదోచెడిని. మదయంతిక. అట్లయ్యేనేని నేనీరత్నావళికి దాసినయ్యెద. మందారమాల పసంతసేననతిక్రమింపదేని యీరత్నావళి యేమగునోయడుగుము. రత్నావళి. ఓభగవతి మందారమాల పసంత సేననతిక్రమింపదేని నే నీమదయంతికకుంజేటిపై దేవీపదంబుంగోలుపోయెదను. ఇప్పుడయీరువురను పరీక్షింపవలసినది. పరంతపుండు. తనలోపల. కటకటా యీయీరువురకును విరోధంబువెరిగి దారుణతరంబుగ ప్రతిజ్ఞలుసలుపుకొనిరి. పలదనియెంతవల్కి సనువినరు తక్కినవిషయంబులందు విధేయతై ప్రవర్తించెదరుగాని యీవిషయంబు ప్రసక్తంబగునపుడు ఒండొరుల మొగంబులనైనఁ గాంచుకొనక యెంతకంటెనంతకు వగదిగుచు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానంబు లేక ప్రవర్తించుచున్నారు. ఈయాగ్రహంబిప్పుడారోపితంబుగాని వీరలకుస్వాభావికంబుగాదని తోచెడిని. ఇది మందారమాలా పసంతసేనలను పరీక్షించి సామర్థ్యాసామర్థ్యంబు లేర్పఱచినంగాని తీరదు. ఏమి సేయవచ్చు. అని ఆలోచించి. ప్రకాశముగ. ఇది పరీక్షించుట నాకు నిష్ప్రమే

భరతకళారహస్యవేది యగుమధ్యవర్తియెవఁడో తెల్పుఁడు. రత్నావళి. ప్రాణనాథా
 వేటొక్కనిమధ్యవర్తిగ నేఁగి ప్రార్థించి కొనినవలె. మీరును ఈ సౌదామిని యుమాధ్య
 స్థమంగీకరించి పరీక్షింపుఁడు. అచ్చడప్పడీనగవతితోడ నీభార్య తనకూఁగరుసామ
 క్థ్యంబు స్తుతించుచుండు. మవయం, సగర్వముగ, ఓరాజా నాకూతునభినయకళా
 కుశలత్వంబుం బరీక్షించుటకు మీరలు సమర్థులుగారు. ఎప్పటికిని మాధ్యస్థ్యమంగీ
 కరించువారు పరీక్ష్యులకంటె నతిచతురత్వంబు గలిగియుండనగురదా? సౌదా. ఓ
 రాజా యీమదయంతిక చెప్పినవి గర్వోక్తులుగావు. నిక్కువంబులే. ఇందుకుం దగిన
 భరతకాస్త్రకుశలు నొక్కనిం దేగఁడంగవలయు. పరంతపుఁడు, భగవతి నీవుబాల్యము
 మొదలు సంసారవికృతవైభూప్రదక్షిణంబునే యుచు సమస్తనగరములను పల్లియలును
 గాంచి వానియందుంగల పండితుల నఖిలకాస్త్రతత్త్వవేత్తలం బరిశీలించియున్నదానవు
 గదా. మందారమాలావసంతనేనలంబరీక్షించి వీరితాత్పర్యముం జెల్పందగువాఁడు
 గలఁడేనిందెల్పము. సౌదా రాజా వినుము. శ్లో. భరతాగమతత్త్వజ్ఞాత్రయోవిఖ్యాత
 కీర్తయః | భరత్వర్షంధికేకోకోచనశ్శృంగప్రయే | ముల్లోకములందును భరతకాస్త్ర
 తత్త్వజ్ఞులు భరతఋషియు నాది కేశ్వరుఁడు కోచమండు అనువారుమువ్వురుజగద్విది
 తమగుకీర్తిగలవారు] అను పద్యమింశదచుక నీచెవికెక్కిననాకా? సకలకలావితతులం
 దుం బండితులు వెక్కండు అసమానబుద్ధిచాతురీ విలాసభాసితులగువారుగలరుగాని
 కోచనునివలెసాహిత్యకళారహస్యం బెఱింగినవాఁడుగనంబడఁడు. అందామహనీయుని
 కింగలచతురతయట్లుండ భరతాగమపరిజ్ఞానంబు సకలరసిక జనహృదయమోదావహంబై
 యున్నయది. అశండయావివాదంబు దీర్పంగలవాఁడు. పరంతపుఁడు. భగవతి ఆ
 మహనీయుండెక్కడనున్నవాడో? ఆతని నిక్కడకెట్లు రప్పింపనగునో? అందుకే
 మేమి ప్రయత్నంబులు నేయంజనునో యెఱిగింపుము. ఆతనిరప్పించి వీరివివాదంబు
 నడంతుము. సౌ. రాజా ఆ కుమారుండిప్పుడుదయాదిత్యునినగరంబున నున్నవాఁడు.
 ఆతనిబాడక యరనిమిషంబైన నాతఁడు ప్రాణములుధరియించుకొనలేడు గాన
 నతనినంపఁడు. ఆయందయాదిత్యుఁడు నీకుబహుదినములనుండి శత్రువైయున్నవాఁడు.
 కపటోపాయంబులంగాని కోచనునిరప్పించుటకు అనువుపడదు. రాజా. ఓ భగవతి
 యట్లున్న నాతనిం దెప్పించుటకు తగినయూపాయంబులుపన్న గూఢచారులంబనిచెదను.
 సభాస్థలంబున ననేక పౌరులు తమతమవివాదంబులం జెప్పకొన వేచియున్నవారుగాన
 నచ్చటికిప్పుడేగవలయు. ఓరత్నావళి ఓమదయంతికా మీరుమీమీకూతుల కుపా
 ధ్యాయులచే శక్తివంచనలేక విద్యాపరిశ్రమంబునే యుంపం! బ్రయత్నపడుచుండుఁడు.
 అవిరాజ రేచి పోవగా సౌదామినియు రాజపత్నులును రేచిపోయిరి.

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మాయామంధరుఁడు ప్రవేశించి, తనలో మనరాజు పరంతపుఁడుదయాదీత్యుని నగరముననున్న రోచనుం గపటోపాయంబునంగొనిరా నాజ్ఞ యొసంగియున్నవాఁడు. తద్వశవర్తినై యిచ్చోటికివచ్చియున్ననాకు నించుమించుగ రెండునెలలుగలిగిన పయ్యో. కార్యంశంబున నేమియుననుకూలతగానంబడదు. మహానుభావప్రకృతియుఁ దేజస్వి యనగునాలోచనకుమారకుండు కపటోపాయంబులకు సాగ్యపడంబనినోచెడిని. రాజగుపరంతపుఁడునన్నంభునపుడేకాంతమున నోకిగూఢచారానీపుమాయామంధరుండ వగుటనిక్కువంబేనియీకార్యంబు సమకూర్పంగలవు అనిచెప్పినమాట వినంబునెడ బాయకున్నది. ఇందుకేమిసేయనగు. అని చింతాస్తిమితుండైయోచించి. తనయెదుటికి దృష్టులునిగుడించి. మనమేమితిలేనిచింతాక్రాంతిహృదయులమై యున్నాననుకుం టిని. మనకంటెం జింతావ్యాకులుం డొక్కరుండిచ్చటంగూరుచుండి యీకాగ్ర చిత్తుండై చేసఁకువేదియందుకొంగచంబున ద్యానించుచున్నవాఁడు. నీదిచంబంబుం గాంచిన ఘనంబగుకార్యంబు నెఱవేర్చుకొనంగోరి వచ్చియున్నవాడనినోచెడిని. మంచిది. ఇతనివృత్తాంతంబు విచారింపకపోగూడదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా యీ తటాకంబుగట్టునంగూరుచుండి కపటకాళికునివిధంబున నాలోచించెదవు. ఏమి యీ విచారము. కపటకాళికుఁడు. ప్రవేశించి ససంభ్రమముగ. ఓయన్నా కపట కాళికుడనేనని యెట్లెఱింగితివి. మాయా. తనలో. ఆహా నేను వీనిని కపట ప్రధాను డగువిశ్వామిత్రునిం బోల్పించుకొంటే వీరిని కపటకాళికుడనుపేరు కలవాడనియెఱుకపడియె. మంచిది. ఈనెపంబున నీతనివృత్తాంతెల్ల నెఱుంగుదుంగాక. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా నేను పెక్కండు సిద్ధపురుషులకుసేవచేసి దృష్టి మాత్రమున నెదుటివారి నామగోత్రాదులు చరిత్రాదులు నెఱుంకవిద్యనభ్యసించితిని. దాననే నెఱుంగుదు. కపట. తనలో. ఔర యీశనిమాహాత్మ్యగ్రాహేమని వర్ణింపుదు. ఇతని సహాయంబున మనకార్యంబుసాధించుకొనందగుగాని నేఱువిధంబునసాధ్యంబుగాదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా తమనామధేయంబు విన గోరియున్నాడను, నీనులకువిం దొనర్పము. మాయా. ఓకపటకాళికా నన్ను మాయామంధరుండని జనులువాడుకొం దురు. కపట. ఓయన్నా నీకుఘడివేల నమస్కారములు. బహుదినములనుండి నీన్నుఁ జూడంగోరియున్నవాడను. మాయామంధరుండు మాయామారీచుడనియె జనులు వాడుకొందురు. ఏను పాపాకరంబనునగరముననుండు ధనల్బానికింగూఢచారుండను. ఈనగరముననుదయాదీత్యునికిం బ్రియమిత్రుండగు రోచనునిభార్య మధలేఖయనునది యసమానరూపవయోవిలాసభాసురాంగియని యా బేహాదివినిదాని నెవ్వధివైనవందించి కొనిరమ్మని నన్నిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. నేనుచువచ్చి రెండునెలలుగడిచినవి. ఇది రవకుం దదనుకూలప్రవర్తనంబు ఫలియించినదికాదు. నాయం మంగరుణించి యీ కా

ర్శంబు సమకూర్చుకొనును పాయబొక్కటికవింపుము. మాయా. మిత్రమా యత్నే
 కానిమ్ము. సమయంబువేదియుండినగాని కార్యంబుచేకూరదు. నీతోగూడ మదలేఖా
 నైవభ్యంబు ధరింపంగలవాడనైనాడా తెల్పుము. కప|| అన్నానాతమ్ముడు కృత
 కైతవుండనువాడు నాతోపచ్చి దానీవేషధారియై రాజాంతఃపురంబుంజొచ్చి పనులు
 చేయుచున్నాడు. రాణికికపటంబువిడితఁబడుగాదు. ఆసంఖ్యాతంబును దానీజనంబుల
 నడుచునియు నొకతెయని యెంచియున్నదంతయె కాని సిరూసింపినదికాదు. అట్లుండి
 యొకనాడు రాణిచే విందుకై వీలుపంబడియుండు మదలేఖంగాంచి దాని వేషభాషా
 చతురత్వంబభ్యసించియున్నాడు. మా! ఓమిత్రమా అట్లయిన నేనొక్కయు పాయం
 బుం జెప్పెదను. ఈ రాత్రిమదలేఖావేషంబుధరించుకొని కృతకైతవుండు రోచుచుండు
 రాజసభనుండి యింటికిపోయ్యెడి ప్రోవలోనిచండికాలయమున వేచి యుండవలయు.
 అచ్చటికిరోచుండుకప్పక యరుగుదెంచును. వానికివలపుగొలుపుచు నతివైపుబ్యాంబు
 నందీకికొని యతనిచేతికిఁజిక్కక యచఃతీనగర్భపుప్రోవంబట్టియరుగుచుండవల్లయు.
 అతఁడు వియుక్తుండయ్యెనేని మదలేఖ సులభసాధ్యయగును. కప|| అన్నా నీవు చెప్పి
 వది యుక్తియుక్తమే. ఇది నా తెమ్మునికింజెప్పి యీ కార్యంబునందు జాగ్రతగల్గి
 యుండునట్లు దిట్టపఱిచి యిదెవచ్చెదను. ఇక్కడనయిండుము అని వెడలిపోయెను.
 మాయా! తనలో! ఇప్పుడు నా మాయామంథరత్వంబు సాధ్యంబయ్యెంగదా. ఇంచు
 శేషియుక్తమములేక కార్యంబనుకూలంబగు. కృతకైతవుండు మదలేఖావేషధారియై
 వచ్చించి రోచునిమననగర మునుజ్జయినికిఁగొనిపోవును. అచ్చట నియుక్తులగుగూడ
 చారులు రాజకుమారునింగనిపెట్టి రాజానందకుంగొనిపోవుదురు. ఇట్లయ్యెనేని నా
 కార్యంబు అనుకూలంబగు. కపటకాశికుని కార్యంబెవ్విధి నెరవేర్పంపగునో తెలియదు.
 ఇట్లు తలంచుచుంగూరుచుండె. కపటకాశికుండు ప్రవేశించి || ఓయన్నా నీ చెప్పిన
 యట్లకృతకైతవునికి మదలేఖావేషంబువేసి చండి కాలయంబునకంపి కార్యంబుగతివాని
 కిందెచ్చి యిదెవచ్చియున్నాను. మాయా! మిత్రమా నీచేసినపనికి సంకసంబయ్యె.
 ఇంతలో నొక్కరుండు ఖడ్గంబుకేలందాల్చి యక్కడికివచ్చి || ఓయయ్యా కపట
 కాశికా నీయానతిరీతి కృతకైతవుండచోటనుండ రోచనకుమారుండువచ్చి దేవికినమ
 మ్మరించి క్రిందఁగనిచిన యీచంద్రహాసంబుమఱిచి తోడవచ్చినవాసికతో నతిత్వరిత
 గతింబయి యెదయీ చంద్రహాసము. ఇది మీకెఱుకపడంజేయఁ గృతకైతవుండు
 వచ్చుంఁ. ఇతఁజరుపంగలకార్యములకు భవన్నియోగంబురైబ్రతీక్షించుచున్నాను. కప||
 ఓరీ మంచిది యీచంద్రహాసంబు నాచేతికిచ్చి నీవనిలో జాగ్రతగానుండుము. మను
 యోగిఖడ్గం తాతనిచేతికిచ్చి నిలుచుండెను. మాయా! మిత్రమా యీఖడ్గంబుదొర
 కుండు మహాత్మ్యనుకూలమే. దీనిందాల్చి నీవు రోచనవేషధారివై యాగుడిలోనం ప్రవే

శింపుము. ఖడ్గంబునకై మరల రాచకుమారుండు చనుదెంచు. అదిలభింపమి నిక్కడఁ గొంతసేపు వెనుకచుండి మదలేఖా వేషధారియగు కృతకృతవునిచేత నపహృతమాననుండై రోచనుండు బహుదూరంబుగను. రాజపుత్రవిరహంబుం నాళలేక యొకింతసేపటికి మదలేఖయు నక్కడికిరాగలదు. అప్పుడు నీవు దానికగపడి తీసికొనిపోవచ్చును. ఈ పనులలోనీవరిజనులు బహుజాగ్రత్తతోఁ బ్రవర్తించుచుండెనగు. ఓమిత్రమా నీవు మదలేఖంబట్టుకొనిపోవుటకు ఎమితెచ్చియున్నావు. కపట. నేనుదారుమయందైన బోనొకటి తెచ్చియున్నాను. చూచుగా. ఓరీ దానినాగుడి కుత్తిరపువారికికదురుగా దరిచి పెట్టుకొనియుండమని నీభటులకొజ్జచేసి దానియం దామదలేఖప్రవేశించినతోడన తలుపులుబిగియించి యెత్తించుకొనిపోవునట్లు నీ ప్రధానభటునికేంజెప్పి నీవు రోచనుని వేషంబుధరించి ఆలయంబుబ్రవేశింపుము. నీవనువెంట నేను నచ్చటికిం బ్రచ్ఛన్నంబుగవచ్చెద. వేగిరంబపొమ్ము. కపటకౌళికుండు సర్పమించెను. మా || తనమనంబులో || నేసివ్వు డీయత్యున్నతమగుగోపురంబుపైకెక్కి గుడిలోజరుగువృత్తాంతంబు కనుంగొని యెదను. అని యాలోచించి గోపురంబెక్కితిరిగి చూచి || ఇదె రాజకుమారుండు రోచనుండతిత్వీరతగతివచ్చి తొల్లిఖడ్గంబుంచిన తావునఁ జూచి యదలేమిసంశయించుచున్నవాఁడు || మఱియుండచోడక దృష్టులంబగుడించి || భళా యాకృతకృతవునిచాతుర్యంబేమనెవర్ణింతు || నీ భాషా నల్లెల్ల చుటలేఖంబోలే వీనికొప్పియున్నవి. వీఁడును రాజకుమారు యుష్టుకు పచ్చుచున్నాఁడు. జౌర యేమి యారాజపుత్రునికి మదలేఖయం దుండు ప్రేమాతిశయంబు. చూచినరాజనాత్రమున సమీపమున కగి ప్రాణవల్లభా యుచ్చటికే యెచ్చితివియని యడిగి ముగియమియింబలుకకున్న నోమదలేఖా నీతో నతఁడెగంబున విచ్చేదనలచెప్పి యుచ్చటపడిన నున్నందునై రోవగించితివా? నేనేమి నేతు. నాచంద్రహాసంబు గానకపోయి. అనచెప్పఁగా నామదలేఖా వేషధారియగు ప్రాణనాయకా వింటివా యీమియియో. తృప్తిదుర్లయంబు. నన్నుపదిలి నీపురాగానే నలుగురు రాజభటులును ఇరువురు దాసిగిలును మనయంతఃపురంబునం బ్రవేశించిరి. అదిగని నేనుభయంబందుచు నొకమూల గొదగియుండ నందొక్కతె యోమదలేఖా మారాజుచయూడత్యుండు ననయంతఃపుర కంతా జనంబువలన నీరువలేఖాదులు విసి నీప్రేమకుక్కవనో నన్నం దా శయనగృహంబునకుఁ బెట్టునియి. రాజకుమారుం డేదేసయాటంకంబుఁజేసి నేను యాననింబట్టి కరంబునకే నీయఁడు అని యాలోచింపి యున్నాఁడు. తెమ్మువేగిరంబపొమ్ము. అని చెప్పగా నేనువాగల కట్టి రోసిండు; నామను రాజుపైమరులుకలదు. బహుదనములనుండి రాజభోగంబునకు నేచియున్న దానను. ఇదె సర్వాభరణభూషితి నే పచ్చెద. నిక్కడననుండుఁడనిచెప్పి యలంకార కాలకేశతంబయరిగి యచటసమర్పింబడియుండు గూఢమూర్ఖంబున నలువడియిదనీయండు.

తలనరికియనివార్యగతి బుద్బుదంబులతో కంఠంబునుండివెడలు రక్తప్రవాహంబును దనచేతితలపుఁజ్జెలొనికిం బట్టుకొని చండికాదేవికి నివేదనంబుచేసి యాకాశగమనం బుననరిగెను. కవటకాశికుని యొడలును తలయును ఆయాలయమునంబడి తన్నుకొను చుండెను. మాయామంధరుండు ఈవృత్తాంతంబుంగాంచి తనమిత్రునికిం గలిగిన చేటునకు మనంబునదుఃఖించుచుండ మదలేఖయు లలితాసఖితోగూడిజొచ్చి యా మొండెంబులు తనభర్త వియనినిశ్చయించి వానిపైబడి మూర్ఛనొంది కొంతతవునకుం దెలిసి ప్రాణంబులు విడువయత్నించి యాయాలయపు నుత్తరద్వార సమీపంబున నుండు కొలనిలోబడి శరీరంబువిడువ నిశ్చయించి యాద్వారసమీపంబున కుంజనియె. మాయా॥ చూచి॥ కటకటా కటికిచీకటిగాన నేమియుండెలియక యుత్తరద్వారము గుండ బోనులొనికిం బ్రవేశించిన మదలేఖను బోనుతలుపులు బిగియించి యనేక పురు షులు నిశ్శబ్దముగనెత్తుకొని పాపాకరపబ్బణపుం ద్రోవబట్టుచున్నారు. హరిహరీ యీకన్యారత్నంబుగతి యేమయ్యెనోచూచితివా. అన్ని యన్ధకంబులుగల్గుట కేను గదామూలంబు. రాజాజ్ఞ అనతిపాత్యము. ఏమిసేయనగును. ఇకమఃముజ్జయిసి నగ రంబునకుంజని రాజపుత్రుని పరంతపుని యొద్దనొప్పగించి బహుమతులంబడయదమని యాగోపురంబుదిగిపోయెను.

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము

చేటికలిరువురు ప్రవేశించిరి॥ ప్రథమ॥ ఓకే లికా నేనురాజనియుక్తనై యీ దిన ముదయముమొదలు మాయామంధరుం డుదయాఃత్యుని నగరమునుండి కొని తెచ్చిన గోచనకుమారునికిం బరిచర్యనేయుటకుంబోయి తన్నికటంబునన యుండి యిప్పుడయిచ్చటికివచ్చితిని. గానఁదెలియక మందలించెనను. ఈనాట్యశాలరమణీయ పరిష్కార రాజితంద్రై చంఃనోదకంబులుచల్లి యగరుధూమధూపితంద్రై వెలయునట్టి ప్పడు రదియించుటకుం గారణంబేమియో? విశేషకారణంబులేక యంతయలం కారంబొకనాఁడైనఁ జేసియెటుగము. దానంజనేనియడిగెదను॥ ద్వితీయ॥ ఓమరాళికా యీదినమందు గోచనకుమారునింగొని మందార మాలావసంతనేనల యభినయవిద్యావి చక్షుణత్వంబు పరీక్షింపంబడును. అందుకై యీ యలంకారంబు సల్పంబడియున్నది. మరాళిక॥ అటులైనసరే! మఱియెకరహస్యంబు నిన్నుడిగెదను. ఆగోచనకుమారుండు సాక్షాత్కరించిన నవమన్మథునింబోలి వెలయుచున్నాఁడు. మందారమాలావసంతనేన లును అభినవయావనవిధూషితలై యున్నవారు. ఆతనింగాంచి నప్పుడ యాయురువు రకు ననురాగంబుగల్గకపోదు. అట్లయిన ననేకాన్ధకంబులు సంభవింపకమానవే. శేలిక॥ ఎన్నిన్నియన్ధకంబులు సంభవించకయె యీచపతిపోరు శాంతింజెందునా? ఇందుకు

మనముచింతించి చేయునదేమియులేదు. మనము నారాచకన్నియలకుండగిన నాట్యోచిత నేపథ్యంబులు సిద్ధపఱచి పంపవలయుగాన నందు జాగరూకలమై యుండము. అనుచునిష్కాగ్రీంశతైరి ప్రవేశకము. నాట్యకాలయందు యథోచితాసనంబులపై గూర్చున్నట్లు పరంతపుడు రోచనుడు సౌదామినియు ప్రవేశించిరి. సభలో గూరుచుండియున్న శత్రుంజయుండు రోచనునిగాంచి యానందబాష్పంబులతో ఓరీ కుమారకా మదనమోహనా యిన్నిదినములనుండి నీ వెక్కడెక్కడఁ దిరిగితివా? ఏయే కష్టంబులననుభవించితివో? నీముఖారవిందంబుంగాంచి పెక్కుదినంబులయ్యెనే? నీవిల్లువిడిచి పోయినదిమొదలు నీతల్లియాహారంబువలన యనవరతము నీ సేమమునకై భవాసికిఁ బూజనముచున్నది. నేనునుమఱల నీ మొగంబుఁజూడంగోరి ప్రాణంబులు ధరించుకొనియున్నాడ నంతయకానివేఱులేదు. నిన్నింకనాలింగనంబు చేసికొని యాదలమార్కొనక నాప్రాణంబులు నిలువవు. అని తనయాసనంబువిడిచి లేచుచున్నాడు. సమీపముననుండిన బుద్ధిసాగరుండను మంత్రి. ఓమహారాజా యిదినాటకము మీరు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత నేమి యుండెలియక ప్రవర్తించెదరు. ఓర్పుకొనుడు. శత్రుంజయుడు కూరుచుండెను.

సౌదా. రాజా ఏల తామసిం చెడవు. నాట్యం బుపక్రమింప నానతియొసంగుము. పరంత. ఓభగవతి తొలుత నేకన్య విద్యావైశారద్యంబుం పరీక్షింపనగు. సౌదా. రాజా నీకుం బ్రకమమహిషీ పుత్రకకాన మందారమాలయే తొలుతఁబరీక్షణీయయగు. పరంత. అట్లయినదిరే. ప్రతిహాసించిలిచి. ఓసీ నీవుచని మందారమాలా నాట్యాచార్యుండైన రాజుజ్ఞునిగాంచి తొలుత భవత్ప్రియశిష్యనాట్యంబు పరీక్షణీయంబుగాననతివేగంబున రమ్మనుమసి చెప్పుము. ప్రతిహారియ్యగుంగాకయనిపోయి నాట్యాచార్యునితోఁ బ్రవేశించి మహారాజా యదయాచార్యుండుపచ్చి యున్నవాఁడనిచెప్పిచనియె. రాజును రోచనుండును రాజుజ్ఞునికి నమస్కరించి సమీపాసనంబు నం కూరుచుండం బ్రార్థించి యతండు గూరుచున్నవెచుక తా ముపవిష్టులైరి. రాజా. ఆచార్యోత్తమా మందారమాల తమచేనుపదిష్టంబు లగునర్థంబులం గ్రహింప నమర్థురాలైయున్నదియె. రాజుజ్ఞుఁడు. రాజావినుము. శ్లో. యద్యత్ప్రియోగవిషయే భావికముపదిశ్యతే మయాతప్త్య. తత్తద్విశేష కంఠాత్ప్రత్యుపదిశ తీవమేబాలా. అన్నట్లు నేనుఆధీనయ ప్రయోగవిషయమందు ఏయే భావమునుపదేశించుదునో అది యప్పుడయ నెకవిధముల విశేషింపఁజేసి నాకు ప్రత్యుపదేశము చేయునట్లుగానున్నది. నేపథ్యమున మృదంగధ్వనివినం బడుటయు రోచనుడు తనమనంబులో.

కం. నవజలధరపటలావి । ర్భవదతిగంభీరసి నదభావ్యంబగుచున్ ॥

నైవమురజమధ్యమస్వర । మహగతిమైయుల్లమునకు హర్షంబొసఁగెన్ ॥

ఇట్లునుకొనుచుండ నచ్చటి యవనికాభ్యంతరమునుండి.

కం. జలధరఁట వినిత | విలసచ్చంపాప్రభాళి వైగొలుపుచా |

యలివేణివెడలెగలువల | విలుకానిజయాస్త్రమనుచు విలుధులుతలఁక॥

ఇట్లు వెడలినచ్చిన రాచకన్యకరిగాంచి గోచరుఁడు మనంబునందు ఈ నవ మోహనాంగినాట్యాలంకారంబునాకు మిగుల మనోవినోదంబుఁ గల్పించుచున్నది.

సీ. గుడియఁగట్టిన మొల్క కుల్కచచ్చులపైన ముత్తైయంపునరాలు హస్తపతిచి
బంతుపుదొడలకు బాగుమీరెడునల్ల యర్థోరుకంబుఁజానానదొడిగి
బటువులౌపిలుఁదులపైజాశ్వామించురతసంపు మొలనూలుఁదిహిధరించి
మెత్తనియడుగులనత్తిమిల్లఁ గఁగుల్కుటండియల్ బాగుగాఁబొందుకటచి.

గీ. చూచువారలహృదయ కుల్ చూచగొనిడి | మొలకనవ్వులు మోమునను రువుగుల్క
జగముఁగెల్వఁగవచ్చెడుశంబకారి | విజయలక్ష్మీయనందగి వెలఁదియొప్పె.

ఇట్లు ప్రవేశించి మందారమాలయు తనయాచార్యునికినచుస్కరించి సోదామిని పాదంబులకెరఁగి జనకునికివందనంబు జాచరించి కించిదంతురింబట్టావి కానభాసురమంద హాససుందర ముఖారవిందయగుచు గోచనకుమారుఁం గ్రేగంటంజూచుచు సంగీతంబు నేయువారికి ముచ్చుగానిలిచియొండెను. రాజవత్సఁడు || భగవతి సోదామిని యభినయింపంబగుజస్తువొక్కదాని నిరూపించిన నదియభావక్రీసూచింపంబడును || సోదా || పూర్వము అగ్నిమిత్రునియెదుట మాళవి యభినయించినది లయమధ్యంబును చతుష్పదంబైయుండునదియ యిప్పుడునూచనీయంబు. మందారమాల గానము చేయుచున్నది.

ప్రాకృతము. దుశ్శఙ్గోపియో మేతస్సింభవహియయణిరాసం
అంజోఅపంగయో మేపరిష్ఠరయికింవివామో
ఏసోసోచిరదిత్రోకహముపణయిదవో
ణాహమంపరాహీణంతుయిగణయసతిల్లం.

[మే = నాకు, పియో = నాయకుఁడు, దుశ్శఙ్గో = దుష్టభుఁడు, హియయ = ఓ హృదయమా, తస్సిం = అతనియందు, ణిరాసంభవ = ఆశలేనిదానవగుము. అంజో = జౌరార, వామో మేఅపంగయో = నాయొక్కయెడ కుకడకన్న, కింవిపరిష్ఠరయి = ఏమోఅదరునట్లున్నది. ఏసోసోచిరదిత్రో = ఇతఁడో ! బహుకాలమునకుఁగనంబడియె. కహం = ఎట్లు, ఉపణయిదవో = చెందఁదగిన నాడగును. ణాహ = ఓనాథ, పరాహీణం మాం = పరాధీనవైననన్ను, తుయి = నీవిషయమందు, సతిల్లం = ఆశతోనుండునాని నిఁగా, గణయ = తలంచుము.]

అనియథాభావముగ నభినయించుచున్నది. మందారమాలయభినయించినవెంటనే వసంతసేనయు నభయించెను. -శోచనుడు || ఓమహారాజా మీరునన్న మధ్యస్థత్వమున నునిచియుండుటంబట్టి వీరలయందుగలతారతమ్యంబు వచింపవలసియున్నది. నీయొక్క ప్రథమతనూజ యమందారమాల అనతిచిరకాలాభ్యస్తనాట్య విద్యనునితోచెడిని. ద్వితీయతనూజ యగువసంతసేనబహుకాలాభ్యస్తవిద్య. ఇదియతారతమ్యంబుగాని ముఱియొండుతారతమ్యంబులేదు మృదువైనయభినయమందు నిరువురునుచతురలే. ఆయభినయమును అనువర్తించి వికల్పించుటలో నీమందయానలకు సాటియగుబోలులులేరు. తక్కినతాళలయాదులందును ఈకాంతలువిశేషశిక్షితలు. పూర్వవిషయంబుంబరిత్య జించి విషయాంతరంబుస్వీకరించునప్పుడు పూర్వభావాపనోదనంబుచేసి భావాంతరంబభినయించుచో ముఱికొన్ని యాశాస్త్రరహస్యంబులు సూచితంబులుకాకయున్నవి. ఆరహస్యంబులు దేవతానుగ్రహంబున నిష్పడునామను పూర్వంబునబృహన్నలయగు నర్జునునికింగాని యితరమనుష్యులకెఱుకపడునవి కావు. పరం || అట్లయిననవియు నాతనూజలకభ్యస్యంబులే. ఓమందారమాలా ఓవసంతసేనా నాసమీపమునకురండు. మీమిత్రులు తమతమ కూతులధికురాండ్రని పరస్పరము విరోధించుకొనుచున్నారు. ఇరువురును మీరు సమానలేయని తీర్మానింపబడినది. ఇట్లువానికి స్పర్థకలుగుటకు కారణమేనఁగా నొకనాఁడు మీతల్లులిరువురునుండగా నేను మీమీకూతులయభినయ విద్యాపాటవంబెట్లున్నది యని యడిగితిని. అందుకువారు సమర్థురాలికి మీరిచ్చుబహుమానంబెట్టిదియో తెలుపవలయునని నన్నడుగఁగా నేను వారింగాంచి మనమందారమాలావసంతసేనలలో నెవ రభినయవిద్యాచతురయో దానినొకచక్రవర్తికిఁబట్టమహిషిగా రెండవదానిని రెండవదిగా నొసంగుదునని యంటిని. అందుపై మీతల్లులకీ యాగ్రహంబుగల్గె. ఇఁకమీరు నాయభిప్రాయంబుమేరకు నీరాజపుత్రునియొద్ద నాట్య విద్యారహస్యంబులభ్యసించితిరేని మిమ్మిరువుర నీమనోహరాంగునికిం బరిణయంబు నేయించియిత్తు. నావధనంబులప్రకారంబ ప్రవర్తింపుడు. మందారమాలా వసంతసేనలు || సిగ్గుతోఁగ్రేగంట రాజకుమారునింగాంచుచు తండ్రియొద్దకువచ్చి || ఓయయ్య యట్లయే తమయాజ్ఞాపరిపాలనంబునేయుచుండెదము. అనిచెప్పి నిష్క్రాంతలైరి. తక్కినవారును సభవిడిచిపోయిరి.

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

కేరళికామరాళికలు ప్రవేశించిరి || మరాళిక || ఏడుచుచు || ఓయక్కా చున
రాజు ఇంతకఠినచిత్తుండనియెఱుంగకపోతిమిగదే? కనుపునంబుట్టినకూతులు చేసిన
తప్పుకట్టైన తుమింపంగూడదటే || కటకటా యెట్టికట్టిడివానికైన నిట్టిక్రూరకృత్యంబు
గూడునటే || కేరళిక || ఓసీ ఎవరికైనసరే తప్పుచేసినవారిని తా నేజూడక జరుగవలన
వినిరేని కోపంబధికంబయ్యెను. అందుకగూడ మంచనావిభుని నేషంబువాల్చివచ్చిన
గూఢతక్షకునితమ్ముడు కాల్కకొక్కటకునివచనవిషంబులచే వ్యాకులీకృతమానమండై
కదా పరంతపుండిట్లుచేసెను || మరాళిక || ఓయక్కా వానికి పీరియన్నిట్టికోపముగ్లుట
కుం గారణంబే మొకో? || కేరళిక || ఓసీగూఢతక్షకుడు మనయూరనుండు పసిబాలుర
దొంగిలించుకొనిపోయి కాళికిబలియిచ్చుచు రాజునకుదొరకక యీ యూరియొద్ద
నుండు మ హావంశంబునదాగియుండెను. ఇది యెల్లవారు నెఱుంగుదురుగా? || మరాళిక ||
ఓను నేను నెఱుంగుదును || కేరళిక || ఒకనాడీవృత్తాంతంబువిని కోచనకుమారుండు గూఢ
తక్షకుండుండునడవికి వేటకుఁబోయి వానితో మహాఘోరయుద్ధంబుసలిసి వానిని బంధు
పుత్రమిత్రవంశంబులతో సహరించివచ్చివంతుకు మనరాజు రాజకుమారునిపరాక్రమం
బుంగని సంతసించి సౌదామినీసమక్షంబున నిట్లనియె. ఓభగవతి యీ కోచనకుమా
రుండు నా యిరువురకనూజాతలకుభర్తయని మున్నెవక్కాణించి యుంటింగదా.
ఇప్పుడు నా రాజ్యంబునకుంగూడ యీతంజెభర్తయగుఁగాక. నేను పురుషసంతాన
హీనుండనై యున్నవాడను. ఇక రెండుమూలములలోఁ బరిణయ ముహూ
ర్తంబు నిశ్చయించి నాకన్యకలనిచ్చి పెండ్లి చేసి పట్టాభిషేకంబును సేయఁగలను. అని
నెప్పి పరిణయ కార్యంబుల నెఱవేర్చఁగార్యనిముక్తులకాజ్ఞయొసంగెను. అట్లుండనురు
నాడుదయంబున నారాజకుమారుండుగరంబునలేకపోయె. ఆననకుదయ కున నొక
సన్యాసి రాజునగరు సేరవచ్చెను. రాజునుప్రత్యుత్థానాదులబహూకరించి యాదినంబు
తనయింట భుజియింపుమనిప్రార్థింప నా యందున్నట్లక రాజుతోనోరీ నీవుపరి
శుద్ధుండవైనను నీ తనూజలు పరిణయము కాకనుంప రాజపుత్రునింగలసినవారు.
వారినింటనుంచుకొని యున్నావుగాన నీకుదోషంబుగలదు. వారిఁబరిత్యజించువరకు
మానంటివారలు నీయింటం గుడువరు అనిచెప్పి తనయిచ్చంజనియెను. వాఁడు కాల
కొక్కటకునిపోలికయు గల్గియున్నాఁడు. వాఁడుపలుమరు భిక్షుకవేషంబుధరియించు
కొని యానగరంబు నిడ్లవాకిళ్ళ బిచ్చమెత్తఁగా నేను గాంచియున్నదానను. ఆ కపట
సన్యాసిమాటలువిని తన కూతులయందుఁ దనకులంబుకపకీర్తిదెచ్చిరను ద్వేషబుద్ధి
యొంది వారునిదురించుచుండఁగా మంచంబులతో గొనిపోయి యడవియందొందొరుల
కెఱుకపడనిచోటులవిడిచిగంపిని తన భటులకాజ్ఞ సేయ వారు నిన్నరాత్రియట్లుచేసిరి ||
మరాళిక || ఓ కేరళికా మొదటనే వారు రాజపుత్రునికిం బ్రదత్తైరి. ఇదిసరకు

సం ప్రాప్తయౌవనలునుగారు. వీరివిషయంబున నిట్టిదురభవాదంబు సెప్పిన వానిమాటలు రాజు ఎట్లు విశ్వసించెనే? కేరళిక || ఓసీ రాజులహృదయములు వజ్రములకంటె కఠోరములు. కుసుమములకంటె మృదువులుగదటవే. కేపలముకీర్తికళంకములేకుండఁ జేసికొనుటయే వారి క్రమము || మరాళిక || ఈ దినము మొదలుకొని కమలవతీకళా వతులును మన యూరంగానముగదే. అందుగమలవతి మనరాజునకు భోగపత్ని యగు శృంగారవతి కూతురుగనుక తనకు సహోదరీభావంబుపొటించుకొని మందారమాల యందతి ప్రేమతోఁ బ్రవర్తించుచుండు. అదియతిచతుర. మఱి యుగళావతియనునది ధర్మకవచునికూతురు మందారమాలతో స్నేహంబుఁబొటించుచుండు. వీరిరువురు వారలతోఁగూడ రాజకుమారునొద్ద నాట్యవిద్యాభ్యాసంబుచేయుచున్నవారు || కేరళిక || వారి వృత్తాంతంబుదెలియదు. మనము మనపసులకుంబోదమురా || అని నిష్కాంత లైరి || ప్రవేశకము || కమలవతి కళావతియుఁ బ్రవేశించిరి. మంచంబుపైఁబరుండినిదుర గూరుచుండు మందారమాలంగాంచి || ఆక్కటా! యీముగుడ తనయంతఃపురంబనుకొని యీ ఘోరాబవియందు నిదురకూరుచున్నది. రాజభటులుతన్ను దెచ్చి యిక్కడనుంచి పోయివదియెఱుంగదు. నిదురమేల్కొంచియెవ్విధింబరితపించునో? మందారమాలా! మేల్కొంచి || నలుగడలంబరికించి || ఏమి నేను రాత్రి నాయుపవనంబునం బతుంటినో? కానిచో నాయంతఃపురమున నేలలేకపోతిని || కమలవతి నేను ఒకవేళపరాకుపడి యుప వనమందు నిద్రపోయినను మీరలైననిదురలేకకూడదటే. ఏమే నేనిట్లు ఆనాథవలె నిదురింప నాతల్లి యూరకుండెనటవే || శయనంబువిడిచిలేచి || కటకటా యిది నా యుపవనంబుకాదు. ఉపవనంబైనచో మయూరంబులును శుకపికంబులునుఁతాని కుం జంబులునుండవా? ఒకటైనంగానమే యిక్కడ. అదియునుంగాక నాయంతఃపురంబు సమీపంబునలేదే. ఈ స్థలంబునకెన్నడును నేను వచ్చినదానంగాను. ఈ కంటక కంటకితంబులగుచెట్లను భయంకరారావముఖరితంబు లగు క్రూరమృగంబులను నేనెప్పు డునుగాంచినదానంగాను. నామనంబున బహుభయంబుగలుగుచున్నది || కమలవతి || ఓముగుదానీతల్లికిని నీయందుదయలేకపోయెఁగదేయని పైటచెఱంగు మొగంబుపైవేసి కొని యేడ్చుచున్నది || మందారమాలతానుసేడుచుచు || ప్రియసఖి సంగతియేమే || కమల || ఓసీ మనకు సంగతులేవియులేవు. గతిలేనివార మైతిమం లేనే || మందార || ఓసీ యేలయట్లనియెదవు. నా జనకుండును నాజననియు మొదలగువారల కేదేనికీడుసంభ వించెనో? || కమలవతి || వారలకేమియులేదు. మఱివారలచేమనకు || మందార || సఖోక ఘగ || ఏమియిది. వారుబాగుండఁగా నాకు శోకకారణంబేమి? కళా || ఓకమలవతి యేలనంకోచించెదవు. ఈ దుఃఖంబు చెప్పక తీరునటవే || ఎంతసేపీవిధముగ సంగిగ్ధపు మాటలాడెదవు || అనిచెప్పి || మందారమాలతో రాజు దానివిషయంబునం జేసినయవ

కారంబుండెల్వేను । మందారమాల భూమిపయ్యబడిమూర్చిపోయె. ॥ ఇంతలో కాల
కక్కోటకుండు ప్రవేశించి యతివేగంబునవచ్చి మందారమాలనెత్తికొని దురవగాహం
బగునరణ్యపుమార్గముగుండంజని సమీపమున నుండునొక కొండపేటపైకెక్కెను. కమల
వతీకళావతులు ఎంతప్రయత్నపడియు నక్కడికెక్కలేక విరమించుకొని యామం
దారమాలకుం గలిగినదుర్దశావిశేషంబునకు మిగులసంతపించుచుం జేయునదిలేక యా
కొండచటయలోబడి ప్రాణంబులువదలనిశ్చయించుకొని యందులోదూకుటకు ఒక
యున్నతప్రదేశంబునిరూపించి దానిపైకెక్కిదూకిరి । నిష్కాశ్రితజైరి.

కాలకక్కోటకుండు ఆకొండపేటమీద నొకపలకరాతిపైన మందారమాల
నునిచితట్టిలేపిన నాకన్యకలేచి యొకమలవతీయని పిలిచినఁ గాలకక్కోటకుండు ఓ
పిల్లా కమలవతిలేదు. ఇది కాలకక్కోటకుండు వసించుతావు. పెబ్బలిచేతంజిక్కి
కొన్న చిన్నిలేడిచందంబుననైతివి. ఇకదప్పించుకొన నీకుందరంబుగాదు. లెమ్ము.
ఇచ్చటికిసమీపమున నొక భైరవాంబువాకిటఁ బఱచియుండుపలకరాతిపై “నీభైర
వునియడుగున నొక పెట్టియయందు రెండుహారంబులున్నవి. అవిదేవతానిర్మితంబులు.
అవికావలసినవారొక సర్వలక్షణోపేతయగుకన్యక సమర్థుడైబోవుదానింగాని భైర
వోపాసనాస్థిపురుషునింగాని బలియిచ్చినం దీసికొనవచ్చును” అని వ్రాసియున్నది.
అందుకై బహుదినంబులు భైరవోపాసనచేసి నేను నిన్నుదీసికొనివచ్చి బలియియ్యఁదల
పెట్టుకొనియుంటిని. ఇందుకై బ్రాహ్మణవేషంబుధరించి మీ తండ్రిపాలికివచ్చి
మిమ్మువిడనాడఁజేసితి. ఈ నెపంబున నీకుగండు నా సఖోదరునింజంపినపగయుఁ
దీర్చుకొందును. ఈ దినంబు నాతపంబుపండె. అనిచెప్పిన మందారమాల భయంబున
నేమియుందోచక యేడుచుచున్నది. ॥ ఇంతలోపల చెట్లసందుననుండి రోచనకుమారుండుప్రవేశించి । మందారమాలంగాంచి సమీపమునకువచ్చి ఓ మందారమాలా యని
పిలచెను. రాజపుత్రయి కన్నులుదెరచి ససంభ్రమంబుగ ప్రాణనాథా యనియూర్చు
చుం బరువిడియాతనింగౌఁగిలింతుకొనెను. రోచనుండు మెల్లగదానింబుజ్జగించి యో
ప్రాణనాయకా యిప్పుడు నే నీకుంజేయవలసిన యుపకారంబేమి తెల్పునున మందార
మాల రాజపుత్రానీవేమియు విచారింపక యిప్పుడ ఈ క్రూరునింబట్టి తలతెగఁగొట్టి
యీ భైరవునికిం బలిపెట్టుము. తక్కినవిషయంబు లవ్వలఁజెల్పెననిన రోచనుండట్ల
యని తన్నుంగనిచెట్లసందున బరుగిడిపోవు నా కాలకక్కోటకుని వెంటనంటి కొప్పు
వట్టితిగిచికొనితెచ్చి తలతెగఁగొట్టిభైరవునికిం బలిపెట్టెను. అంతమందారమాల ప్రాణ
నాథా యీ భైరవుని క్రింద నవరత్నహారంబులున్నవట. ఈవిగ్రహంబుంబెరికి యవి
గ్రహించుకొనవలయును అనఁగా నా ప్రకారంబుగ భైరవునింబెరుకఁగా వజ్రమయ
బగుపెట్టియన రెండుహారంబులుగనంబడియె. అవి యెత్తుకొని రోచనకుమారుండు మహా

ముదంబునంది యోమందారమాలా యీ రెండుహారంబులును దేవనిర్మితంబులనుటకు సందియంబులేదు. ఇదియెవ్వరెవ్వరెట్లు ధరియింపవలయునో తెలియదు. క్రమంబు దక్షిణధరించుకొన్న నేమేమికినువాటిల్లునో యేమియుండెలియకయున్నదే యనగా మందారమాల ప్రాణనాథా ఆ విషయంబుంగూడ నీయాలయంబున నెందైనవ్రాసి యుండకపోదు. పరిశీలింతము అని యీ బైరవాలయకుడ్యంబులం జూచుచుండిరి. అందొకచోట “భోగంకరణహారము రాజకన్యోధరించుకొనందగునది. అది నియమ ముతోధరించునది చతుస్సముద్ర కృత్తధరామండలాధిపత్యంబు వహించు నొకరాజ కుమారునికిం బట్టపుడేవియై యనేకపత్నీరములు భోగంబులనుభవించును. జీవంకరణ మనుహారము రాచకొమరుఁడు ధరించుకొనవలసినది. ఇది ధరించుకొన్నవానికి సకల శత్రుజయంబును అవరిమితధనసంపదయుగలుగు” అని వ్రాసియుండెను. ఇట్లు వ్రాసి యుండుటరిగాంచిమహాసంతోషంబుభరించేలి యాయరువురును తమరొండొరులం బెండ్లి చేసికొనవలయుననియెంచి యదిచెప్పుకొనలేక సిగ్గుపడుచుఁ గొంతతడవుగడుపుచుండ నందు రాకొమరుఁడు భోగంకరణహారంబును మందారమాలకంఠంబుననిడి హస్తోత్ఫుల్ల ముఖారవిందుండై యీ బాలికామణి మొగంబు ముద్దుగొనియెను. జీవంకరణహారంబును రోచుండు తానుధరించుకొనినయనంతరము మందారమాల ప్రాణనాథా మిథిచ్చటకు వచ్చుటకుంగారణంచేమి. నన్నుఁగాలకక్కటకునిబారినుండి కప్పించుటకైదైవము మిమ్ము ప్రేరణచేసెనొతో? అనుపదమునభవత్ప్రాప్తిచేత బంధుజనవిరిహద్యుఖంబెంత మాత్రము నాకుఁదోచదు. అనియనఁగా రోచుండు ప్రాణనాయికా నీతండ్రి గూఢ తక్షకునింజంపినందుకు సంతసించి యుజ్జయినీనగరంబునకు నన్నురాజాంజేయందలంచి కనభావంబు బయలుపడుచుటండేసి యదియేనొల్లక సకలదేశవిలాకనోత్కంఠచేత నెవ్వరికెఱుకపడకుండ నానగరంబునిర్గమించి యాయరణ్యంబునం జొచ్చినడుచుచు వీడినముదయమున నీకొండచటయయొద్దకుండేరి నీచేయు రోదనధ్వని వినంబడఁగా నిచ్చోటికివచ్చితిని. భవల్లాభంబువలన నవరిమితానందంబునొందియున్నవాఁడ. ఇంత కంటెఁగావలసినది యధికంబేదియునులేదు. భరతవాక్యము ॥ కం ॥ మనకనుదినమానం దము । ననజాతదిశాక్షుదయనువర్ధిలుగాతికొ । ఘనములువర్షించిజగం । బును గాచుచు నుండుగాత భూమిసురులకై । అని యందఱును నిష్కాశ్రితులైరి.

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

నాటకము సమాప్తమైనయనంతరము శత్రుంజయుండు తనమంత్రి యగు విచారసారునితో నోప్రధానశేఖరా యీ నాటకమందు నాకుంబరమమిత్రుఁ డగు పరంతపుని కూతురగు మందారమాలా కన్యకచరిత్రంబు నిరూపింపబడియె. రోచన కుమారుండనువాఁడు నాతనయుఁ డగుమన మోహనుండేయనితోచెడిని. లేనిచో వానికి దుఃఖమువచ్చినప్పుడు నాకుదుఃఖమును వానికిసుఖము సంభవించినప్పుడు నాకు మహా మోదంబునువలగల్గు. ఆరోచన కుమారుండేవండు? ఆభైరవాలయంబు నొద్ద నుండు రోచనుండును మందారమాలయు నేమిరి. వృత్తాంతంబును పూర్ణముగావిన నామన మత్ముత్కంఠతోనన్నది. అనియడుగఁగా మంత్రియు సాంఖ్యాయనిం బిలి పించి రాజడిగినవిషయంబు విన్నవించిన నామెయిట్లనియె. సింహాచలంబుపై తపంబు సేయుచున్న మణికంఠుండను సిద్ధుండొకవాఁడుజ్జయి నిత్యేత్రంబు దర్శింపవచ్చి మహా కాలదర్శనానంతరం బాకాశ యానంబునఁబోవుచుండి యమూల్యరత్న ప్రభాప్రజ్వలి తంబు లగునీహారంబులు రాజపుత్రుల కంతంబులం బ్రకాశించుటంగాంచి యా భైర వాలయసమీపంబునదిగి యొక బ్రాహ్మణ వేషంబుధరియించుకొని వారిసమీపంబునకుం జని ప్రాణములుపోవు వానివలెవిలపించి యేలయేడ్చెదవని వారడిగినమీదట యా కపట విపుండిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రా నేను నీద బ్రాహ్మణుఁడను. మీయొద్ద యా చించి యేమైన సంపాదించుకొనం బ్రయత్నపడి వచ్చుచుండఁగా నీ యుదయంబున మహాసర్పంబొకటి నాతోపకడ్డమై యమదంష్ట్రలంబోలిన తనకొరల విషంబు గ్రక్కుచు నచ్చుంగరచి వేగంబు పారిపోయినది. నేనిదిపరకు ప్రాణంబులుబిగ బట్టు కొనివచ్చితిని. ఇంకనాశరీరము నీయధీనము అని భూమిపయింబడి విలవిలఁదన్నుకొని విగతప్రాణుని చందంబుననుండె. రోచనుండును తనలో నావిప్రుని బ్రతికించు నుపా యంబుంగానక తనహారము జీవంకరణంబని చెప్పంబడునుగాన నిదియితనిని బ్రతికించు ననితలంచి తటాకంబు తనమెడనుండు హారంబునుదీసి యాతని కంతంబునవైచెను. ఒకింతసేపటికి వాఁడిటునటుంబొరలెను. అదిగాంచి సంతసంబున మందారమాల తన హారంబు భోగంకరణంబుగాన నీతనికి సౌఖ్యము సేయుననితలంచి తన మెడనుండు హారంబు నాతనికంతంబునవైన నంతలో నాసిద్ధుండు నవ్వుచులేచి యాకాశ యానం బున నెగరిపోయె. అదిమొదలు వీరుబుద్ధి చాంచల్యంబుగల్గి యొండొరులతోఁ జేరక యెడబాసిపోయిరి. క్రమక్రమముగ రాజకుమారుండు పాపాకరపట్టణంబుం బ్రవేశిం చెను. ఏనుభూత భవిష్యద్వర్తమానంబుల నెఱింగిన దానంగాన మందారమాల గతి యెఱింగి యది రాజకుమారు నెడబాసినవెంటన యదియుండుచోటికింజని దానినీ యూరికింగొని తెచ్చితిని. మందారమాలను విడిచి పెట్టినరీతి వసంతసేనను గూడ నట్లడవియందు రాజువిడిచి పెట్టఁగా సోదామిని యచటికింబోయి దానిం గొనిచని

శ్రీపర్వతంబునం దనయాశ్రమంబున నుంచుకొనియున్నది. ఆవసంతసేన ప్రాధు
 వోకకు కామందకియను పేరుతో యోగంబభ్యసించు చున్నది. మణికంఠం డీ
 హారంబులందాల్చి శ్రీపర్వతంబున సాదామి నీతపోవనంబున కరిగి యామె యడు
 గఁగా నాహారంబులు తనకు దొరికినమార్గం బంతయంజెప్పె. అంతట సాదామిని
 యీ హారంబులుతనకిచ్చి పొమ్మనియడుగఁగా తప్పించుకొనిపోలేక తదీయతపోవిశే
 షంబునకు భయపడుచు నామెకు సమ్మించిచనియె. ఆ సాదామిని యాహారంబులు
 గొనుచు భైరవాలయంబునకువచ్చి యచ్చటమందారమాలా రోచనులు లేమికిదుఃఖిం
 చుచు నాగుడి కలయం గాంచునెడ నొకచోటం బూర్వోక్త ప్రకారములు వ్రాసి
 యుండుటయు మఱియొకచోట ,, ఈహారంబులు కూద్రతపస్విచేతంజెక్కినేని హార
 స్వాములకు చిత్తచాంచల్యంబున సరస్వరవియోగంబును సంభవించును; అనియును ఈ
 హారంబులు మరల బంధుజనంబుల యొద్దజేరనేని తమయొద్దనున్నరీతి మహా లాభకర
 ములునగును అని వ్రాసియుండుటంగాంచి సంతసించి తనతపోవనంబున టంజనియె.
 రోచనుం డీపురంబునకువచ్చి యున్నాడనివిని వసంతసేనచే వానిని కొన్నిదినంబులకు
 ముంద యిచ్చట కుంబంపినయది. వసంతసేనం దోడ్కొని యీదినం బిచ్చటికివచ్చు
 నట్లు సాదామినికి పృతంతంబుండెల్పియున్నాను. ఇప్పుడిచ్చటికి వచ్చును. ఈ
 దినము నీతోయద్ధము చేసినవాఁడె నీకుమారుం డైనమదనమోహనుండు. ఇతని కుద
 యాదిత్యుని నగరంబున రోచనుండనుపేరుగల్గె. మీరు మోసముగఁబట్టి బంధించిన
 వాఁడె కృతబుద్ధియనునీ విచారసారునికుమారుండు. దీర్ఘ బాహునికూతురు చంద్రసేన
 యే చంద్రసేనుండను పేర సుందరీమంధిర ధిపత్యము వహించుచుండెను. కమలవతీ
 కళావతులు కొండచఱియలోదూకి ప్రాణంబులువాయ యత్నించి దూకగా నందొక
 పొద్దరింటిపయింబడి దేహంబుల నొకించుకేనియు శ్మతిలేకయుండ నేననచ్చటికి
 వారలంగొనితెచ్చి మందారమాలకు దాసికలంగాఁ జేసియున్నదానను. అనిచెప్పఁగా
 శత్రుంజయుండును దీర్ఘ బాహువు మొదలగువారును ఆసాంఖ్యాయనీ ప్రభావంబున
 కత్యాశ్చర్యంబునొంది యామె పాదారవిందములకు నమస్కరించి యోతలీ యిట్ల
 కారణవత్సలతం గాపాడిన నీప్రేమను మేమేమని వినుతింతుము. కరుణించి కుమారుల
 తప్పింతుము. అనివేడుకొనఁగా సాంఖ్యాయని భటులచేత మదనమోహనుని కృత
 బుద్ధిని కారాగారములనుండి విడుదలచేయించి రప్పించి ముందుగవచ్చి తన కుంబ్రణా
 ముంబుచేసి నిలిచినకృతబుద్ధిసహితుం డైనమదనమోహనునిం జూచి ప్రమాదంబుతో
 నోమహారాజకుమార కాయని యాదలమూర్ఖుని నాయనా నిన్నొక కారణంబుచే
 నీమహారాజుంబున బంధువులు సేయవలసివచ్చె. ఇదితప్పుకాదు. నీమనంబున నుంచు
 కొనక ఇదనీశ్వర్తి శత్రుంజయ ముహారాజు వచ్చియున్నవాఁడు. నిన్నుం

గాంచ నత్యుక్తంతతో నన్నవాఁడు. ఆతనిచరణ కమలంబులకెరగుము. అనఁగా మదనమోహనుండు భయభక్తులతోఁ దండ్రీపాదార విందంబులకు వందనం బాచరింపఁగా శత్రుంజయుండు ఆనందబాష్పందులఁగుమారు నాదలతడుపుచు బాహువులు సాచియెత్తి నిండుకవు గిటంజేర్చుకొని డగ్గుత్తికతో నేమియుంబలుక లేకయుండ మదనమోహనుండు బుద్ధిసాగరుని చరణంబులకు నమస్కరించి యాతనిచే గౌరవింపంబడి నిలుచుండె. కృతబుద్ధియు తండ్రీకి నమస్కరించి రాజునకు నెఱఁగిన నాతని రాజుకాగిలించుకొని నాయనా మనుష్యునిబాయని నీడబోలె రాముని బాయని లక్ష్మణునివలె రాజకుమారుననుస రించుకొని యనేకకష్టంబులను భవించితివి. లోకంబున స్నేహధర్మంబు నీవలన నిలుపంబడియె. ఆనిపల్కఁగా సాంఖ్యాయని కమలవతీ కళావతీ తరళికా ప్రముఖులచేత మందారమాలాది కాంతలను రావించి నమస్కరింపంబనిచి యందు మందారమాలంజూపి యిదియె యుజ్జయినీపతికూతురు. దీనిపేరె మందారమాల. ఇదిపట్టమహిషీ పదంబునకుందగినయని. అని మదనమాలం జూపి ఇదిమదనమాల. నీకత్యంత మిత్రుండైన ధరావంతనగ రాధిపతి యగుశూరబాహుని కూతురు. అని చంద్రసేనంజూపి యిది కళింగ దేశాధిపతి యగునీ దీప్తి బాహునికూతురు. ఇది లతావివాహ ప్రస్తావమునచుండఁగా నే నచ్చోటికింజని కొన్ని యింద్రజాలంబులు చూపించి భీతంజేసి యిచ్చటికిం గొనివచ్చి నీకుమారునికిం బత్నిగాఁ జేసియున్నాను. అని మనలేఖంజూపి యిది నే పాళ దేశపురాజుభాని యుచంద్రభాగ నగరాధిపతి యైన ధర్మపాలునికూతురు. అని చందనలేఖ జూపి ఇది నాకుం బ్రియశిష్యుం డగుసింహ దేశాధిపతి ధృతనీర్వృణితనూజ. నీకుమారునికి వివాహయోగ్యుని యారాజుతోఁ జెప్పితెచ్చి చంద్రసేనునికిం జెలియలివరుసగా నేర్పఱిచియుంటిని. ఈ విదురుడు నీకుమారునిచే గాంధర్వ వివాహంబునం బరిణీతలైయున్నవారు. అని చెప్పుచుండఁగా సాదామినియు వసంతసేనం దోడితెచ్చినంగాంచి సాంఖ్యాయని తనయొద్ద నుండువరిచారి కాజనంబుచేత దానితపస్వి వేషంబుం బాపి రాజకన్యకావేషంబుచు ధరింపంజేయ నాజ్ఞయిది వారలట్లుచేయ నొరవెట్టికి చికిలిచేసిన పంచబాణుని బాణంబురీతి వెలుంగు నాకన్నియనుజూపి దీనిని యాటవ కోడలినిగాఁ బరిగ్రహింపుమని చెప్పినవిని శత్రుంజయుండిటనియె. ఓభగవతీ నీయాజ్ఞ మేరకుజరుగుట కాటంకంబులేదు. ఆయినందలి యకయడిగదము. సంసారంబువదలి సన్యాసవృత్తిలో నుండుతమ కీసంసారప్రవృత్తి యేలగల్గె ; తెల్పుమిఅనఁగా సాంఖ్యాయని యిట్లనియె. ఓమహారాజా యీ విచార సాతుండు నాకు బాల్యస్నేహితుఁడు. మేమిరువురము బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస మొకగురువు నొద్దనయొనరించితిమి. ఇతఁడొకనాఁడు నాతపోవనం బునకువచ్చి నమస్కరించి యోభగవతి! నాయందు శిష్యవాత్సల్యంబుంచి యొకకార్యంబు నిర్వర్తింపఁబ్రార్థించె

దను. మారాజకుమారుడు మనమహారుడు పరకీయాపరాయణుండుగునని జ్యోతి
 ముక్కులువచియించిరి. వారలమాట లసత్యంబులుకావు. పరదారపరాయణుండురాజగు
 నేని రాజ్యంబుచెడునని రాజు భయపడుచున్నాడు. ఇందుకుందగిన వెరవూహింప
 వలసినభారము నీది అనిచెప్పెను. అందుకునేను సమ్మతించి లోకంబునం గన్యకలను
 తమతమ తండ్రి మొదలగువారు కన్యాదానము చేయవలయు. అట్లుచేయక కన్యకలే
 తమకిప్పుని వరించిరేని వారుకన్యక లనబడుచుర కీయలగుదురు. “కన్యాయాః
 పితృధ్యధీన త్వేనతిపరకీయతా” అనియున్నదిగదా? కాన పితృధ్యనుమతి లేకయే
 తమకుతామెకోరి యీతనివరించిరేని యీతనికి పరకీయాగ మనంబునుసిద్ధించు. ధర్మ
 శాస్త్ర ప్రకారమిది విరుద్ధమునుగాదు. శ్లో! గాంధర్వణవివాహేన బహ్వోర్వరాజ్ఞి
 కన్యకాః । శ్రామంతేపరిణీ తాస్తాఃపితృభిశ్చాభినందితాః । అన్నట్లు శకుంతలాదు
 లగు రాజకన్యకలు గాంధర్వ వివాహమున భర్తలనువరియించి యుండుటంబట్టి దోషా
 వహమునుకాదని యీతనికి పట్టమహిషీ పనంబునకుందగిన రాజకన్యకల నారసి నాశిష్య
 లగు మందపాలకి సోదామిని మొదలగు వారలంగొని యనేకోపాయంబుల నిచ్చటికి
 రప్పించి వారికి పరస్పర స్నేహముకల్గునట్లు లొనరించి యీసుందరీ మందిరంబునం
 గాపాడుచుంటిని. ఇందొక్కొక్కరినింజీర్చి ననేక శ్రమములను భవించితిని. ఈనగ
 రము మదీయశపోబలంబుచే నితిరుల కగమృత్యులంబునంగట్టిన పట్టణము. అనిచెప్పఁగా
 శత్రుంజయుండు తన మంత్రిబుద్ధికి మిక్కిలి సంతసించి సాంఖ్యాయనితో నోభగవతి
 నాకు మారునికింతటితో జ్యోతిముక్కులుచెప్పిన దోషముపోయినదా యనియడుగ సాం
 ఖ్యాయనియు ఓరాజా యీ సుందరీమందిరంబున నీకుమారుం డీకాంతలకె పడిన
 ప్రయాసము పరదారలకై తిరుగువాడును అనుభవింపలేడు. మందారమాల చంద్ర
 నేనునిపత్నియని యిందీవరకెల్లవారును దలించియున్నారు. ఇతఁడును చంద్రనేనుని
 పత్నితో వ్యభిచరించుచున్నాననియే కదా యెంచిప్రవర్తించెను. అందుతోనా
 దోషమును సమాప్తంబయ్యె. ఇతనికిందగిన నాయికలు ఈ భూలోకంబునవీరలేకాని
 యితరలులేరు. వీరలంగాక యన్యలనిక మనంబుననైనంగోరఁడు. వీరలు కులరూప
 వయోవిద్యాదుల నీకుమారునికి సమానలు. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు ప్రమోద
 మేదురహృదయుండై భగవతి యింత ప్రియంబుచేసిన నీకు మేమేమి ప్రియంబునీయం
 గలము. కొండంత దేవునికిం గొండంతనై వేద్యముపెట్టలేముగదా యన్నట్లు మాయెడం
 గలుగు ప్రియకార్యంబొకటి నెరవేర్చుకొనుమని ప్రార్థింపఁగా సాంఖ్యాయని యో
 రాజా నాకుం బ్రియంబుచే నెదవేని ఈ కన్యకలజనకులరావించి యీ సుందరీమందిరం
 బునవ మంచిముహూ రంబునందు వివాహంబుజరుపుము. కన్నులు జల్లవడంజూతు నీది
 యనాకుం బ్రియంబునిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును జయవగ్గుంగాంచి మదనమాల

శంక్రియగుశూరబాహువును అతనికుమారులను కారాగార విముక్తులంగావించి నీభార్య
యగుమోహనవతితోడ నెల్లిసాయంకాలమున కిచ్చటికి వచ్చునట్లు వేగవంతంబులగు
గుఱ్ఱంబులుగల భటులను తక్షణంబవంపుమన నతండు నట్లయొనర్చెను. ఉజ్జయినీపతి
యగుపరంతపునికిని సింహదేశాధిపతియగు ధృతవీర్యునికిని, చంద్రభాగ నగరాధిపతి
యగు ధర్మ పాలునికిని వృత్తాంతంబు విశదంబుగ వ్రాసి కల్యాణపత్రికలు తానె
శత్రుంజయుండుపంపించెను. సకలబంధుజనంబులనువచ్చిచేరిరి. చిత్రకేతనపట్టణమున
కతివేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులెక్కి కొందఱుభటులుచని కుమారుని వృత్తాంతంబుదెల్పి
కల్యాణంబు శ్రుతపరచఁగా మదనమోహనునితల్లి మణిమాల మహాప్రమోదంబునొంది
మరునా డుదయంబునకు సుందరీమందిరంబునకువచ్చి చేరి కుమారునింగని సంతసపడి
కోడండ్లువచ్చి నమస్కరించినదీవించి యందఱంగొగలించుకొని మహానందాంబుధిం
దేలుచు పెండ్లిపనులు నిర్వర్తించుచుండె. దేశంబులంగలవిప్రముఖ్యులును రాజులును
వైశ్యులు శూద్రులును పరిణయ పీఠుణకాతూహలంబుతో నానగరంబునంజేరి యిష్ట
మృప్తాన్నంబులచేబరితృప్తిపడసిరి. శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనీనిర్దిష్టంబగు శుభ
మహూర్తంబునందు మంగళ వాద్యంబులుమ్రోయ విప్రముఖ్యులు వేదంబులుసదువ
గాయకులు వీణావేణుముఖ్యములగు సంగీతంబులువాడ అఘ్న సులకుసమానలగువారకాం
తలు నర్తనంబులుసలుప మహాసంతోషంబునంగుమారునికి మందారమాలాదిక్రమంబుగఁ
బరిణయంబునిర్వర్తించెను. ఇట్లయిదుదినంబులు మహాముదంబుగఁ బరిణయంబుజరిగిన
యనంతరము శత్రుంజయుండు సాంఖ్యాయనింబ్రార్థించి చిత్రకేతననగరంబునకుంగొని
చని తన్ని దేశంబున సకల బంధుసచుత్తుంబున బౌరులును బంధువులును సంతసంబంద
మదనమోహనునికిం బట్టాభిషేక మహోత్సవంబు రచియించి మంత్రిపదంబునం గృత
బుద్ధి నునిచి తానును విచారసారుండును నిర్భరత్వంబుతో భగవంతుని ధ్యానించుచు
సంతోషంబుననుండిరి.

కం॥ మదుపజ్ఞంబుగఁజేసితి । నిదినీవంగీకరింపుమెలమి నెలంగఁ

మదనజనక సరసులకును । హృదయాహ్లాదావహంబు హేతమయివెలయుఁ

ఇది శ్రీమదనగోపాలచరణారవిందపందనాభిలాషియగు, చిలకపాటి. వేంకట

రామానుజశర్మచే రచియింపబడిన చమత్కారకథాకల్లోలినియందుఁ

జతురతరంగము సర్వంబును సంపూర్ణము.

శ్రీ చిలకపాటి వేంకటరామానుజశర్మగారిచే విరచితమైన

గ్రంథముల జాబిత.

	హ.	అ.
వినోదకథాకల్పవల్లి	3	0
చమత్కారకథాకల్లోలిని, ప్రథమభాగము	0	12
డిటో ద్వితీయభాగము	0	12
కాళిదాసచరిత్ర ప్రకరణము	1	8
శ్రీతులస్యపాఖ్యానము [అచ్చగుచున్నది.]	0	8
ఆంధ్రభోజచరిత్ర	1	0
,, కాలిక్రో	1	8
నుమనోవినోదభాణము	0	4
శ్రీరాధికాపరిణయమను శ్రీగోపీకథాకౌముది	1	0
ఆంధ్ర తనిశ్లోకి	1	0
ఆంధ్రకల్కిపురాణము పద్యకావ్యము	1	0
శ్రీమథాంధ్రవచన బ్రహ్మచై వర్తపురాణము	3	8

* ఇతర సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములకు క్యాటలాగు కోరిన పంపబడును.

విలాసము:—

1. చిలకపాటి - వేంకటరామానుజ శర్మ అండ్ సన్,

నెం. 16 పెరూమాల్ కోవిల్ లోట వీధి.

సాహుకారిపేట పోస్టు, మదరాసు.

2. పిడుగు - వేంకటకృష్ణారావు పంతులు,

2/40. పెద్దినాయని వీధి,

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ అండ్ సన్స్ వారిచే,

మద్రాసు.

విలువ వేరూపేటి కృష్ణమూర్తి
రూ. 30

